

**KENT, GÜVENLİK VE GÜVENLİ KENT PLANLAMASI;
BURSA ÖRNEĞİ**

Ela ATAÇ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MAYIS 2008
ANKARA**

Ela Ataç tarafından hazırlanan KENT, GÜVENLİK VE GÜVENLİ KENT PLANLAMASI; BURSA ÖRNEĞİ adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd.Doç.Dr. Özlem GÜZEY
Tez Danışmanı, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bu alışma, jürimiz tarafından oy birliğı ile Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Serap KAYASU
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, O.D.T.U
Yrd.Doç.Dr. Özlem GÜZEY
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.U.
Prof.Dr. Feral EKE
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.U.
Yrd.Doç.Dr. Nihan SÖNMEZ
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.U.
Yrd.Doç.Dr. Nil UZUN
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, O.D.T.U

23 /05/2008

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Nermin ERTAN
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Ela ATAÇ

KENT, GÜVENLİK VE GÜVENLİ KENT PLANLAMASI; BURSA ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Ela ATAÇ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Mayıs 2008

ÖZET

Günümüz kentlerinin ekonomik, sosyal ve teknolojik değişim ve gelişimlerine bağlı olarak her geçen gün artan kentsel suç ve toplumdaki suç korkusu, kent yaşamını önemli ölçüde tehdit etmektedir. Aslında suç, modern toplumun en önemli sonuçlarından ve sorunlarından bir tanesidir. Yaşamın modernleşmesi ile birlikte her geçen gün artan suç olaylarının engellenmesi ya da azaltılmasında, toplum kendi müdahalesini kanunlarla koymaya çalışmış ve en eski dönemlerden günümüze kadar yaşam çevresini güvenli kılmada yargı sistemleri ve polisiye hizmetler rol almıştır. Fakat son yıllarda tüm dünyada ve Türkiye’de giderek artan suç oranları, suçun insan yaşamından çıkarılmasında kanunların ya da güvenlik güçlerinin kendi başına yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu da kent güvenliğinin, kentlerin öncelikli problemlerinden biri haline gelmesine neden olmakta ve kentlerde yaygınlaşan suçun engellenmesinde ya da azaltılmasında yapılacak disiplinlerarası çalışmalar, suçun çok boyutlu tanımı nedeniyle de önem kazanmaktadır. Bu bağlamda tüm kentlerin olduğu gibi Türkiye’nin de önemli problemlerinden biri haline gelen kentsel suçun çözümünde, yargı sistemleri ve emniyet güçlerinin yanı sıra, mekan düzenlemeye yönelik kalıcı kararlar veren kent planlama disiplininin de etkinliği tartışılmaktadır. Buradan yola çıkılarak bu tez çalışmasının amacı, suç ve mekan arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve kentsel suçun engellenmesinde/azaltılmasında kent planlama disiplini çerçevesinde, mekana

yönelik düzenlemelerin öneminin vurgulanması olarak belirlenmiştir. Bu nedenle çalışmada, suç ve kentsel mekan arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin kurulmasında kullanılacak yöntem ve analizler belirlenerek, güvenli kent planlamasını sağlayacak aşamalar ortaya konmuştur. Bunun için öncelikle suç ve kentsel suç tanımları farklı disiplinlerce tanımlanmış, suçun kentlerde nasıl yaygınlaşmaya başladığı ve yaşanan süreçler incelenmiş ve kentsel mekanda suçun önlenmesine yönelik teoriler, yöntem ve yaklaşımlar değerlendirilerek *güvenli kent planlaması* kavramı ele alınmıştır. Elde edilen teorik bilgiler Bursa Osmangazi İlçesi'nde uygulamada sınanmış ve Emniyet Genel Müdürlüğü ve Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden alınan suç verilerine dayalı, Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanarak yapılan niteliksel ve niceliksel suç analiz ve yöntemleri ile güvenli mekan planlamasına yönelik öneriler sunulmuştur. Tez çalışması, kentlerde güvenliğin sağlanmasında, kent plancıları, kentsel tasarımcılar, güvenlik birimleri ve sosyologlar başta olmak üzere pek çok farklı disipline de yardımcı olabilecek ve *güvenlik* kavramına yeni bir boyut getirebilecek niteliktedir.

Bilim Kodu : 801.1.077

Anahtar Kelimeler : Güvenli Kent Planlaması, Kentsel Suç, Suç, Güvenlik, Bursa

Sayfa Adedi : 197

Tez Yöneticisi : Yrd.Doç.Dr. Özlem GÜZEY

**CITY, SAFETY AND SAFE CITY PLANNING IN CASE OF BURSA
(M.Sc. Thesis)**

Ela ATAÇ

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

May 2008

ABSTRACT

Today, raising in urban crime rates and increasing levels of fear of crime, associated with the social, economic and techonological changes and developments of cities, threaten the urban life significantly. Substantially, crime is one of the most significant facts and problems of modern world. With modernization of urban life, all societies interfere with increasing crime incidents by enacting laws to prevent or decrease them and from ancient times to today, judgement authorities and security systems are effective in ensuring safer places. However in recent years, increasing crime rates both in worldwide and in Turkey, reveal that judgement or policing systems are not sufficient alone in order to create safer places. This causes urban safety to become one of the main problems of cities and interdisciplinary studies become essential also because of multi-dimensional terms of crime. Thus, in order to tackle with urban crime problem, which is common for all cities, urban planning discipline that orders places must be effective besides judgement and policing systems. From this point of view, the propose of this thesis is to analyze the relationships between crime incidents and place and to emphasize the importance of spatial interventions from the view of urban planning discipline in order to prevent/decrease urban crime rates in cities. Therefore in this thesis, correlations between crime and place and adequate methodology and analyses that can expose this relation are determined and stages that constitute *safe city*

planning are also presented. For this reason, terms of crime and urban crime are described from the view of concerned disciplines and how crime becomes widespread in all cities and the processes are analyzed. The term of *safe city planning* is handled by evaluating theories, methods and approaches about preventing crime in urban places. In case study, theoretical framework is tested in Bursa and its Osmangazi District with qualitative and quantitative crime analysis based on crime datas from General Directorate of Security and Bursa Police Department by using Geographic Information Systems. Findings from these analysis are compared with theoretical framework and finally suggestions are presented in creating safer urban places. This thesis would also be helpful for various disciplines such as urban planners, urban designers, security workers and sociologists to secure safety in cities and it would open new perspectives in terms of *safety*.

Science Code : 801.1.077

Key Words : Safe City Planning, Urban Crime, Crime, Safety, Bursa,

Page Number : 197

Adviser : Assist.Prof.Dr. Özlem GÜZEY

TEŞEKKÜR

Tez çalışması boyunca gerek bilimsel katkıları, gerekse güler yüzü ve anlayışıyla bana her konuda, her zaman yardımcı olan sevgili hocam Yrd.Doç.Dr. Özlem Güzey'e sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Jürimdeki değerli katkıları için Prof.Dr. Feral Eke, Doç.Dr. Serap Kayasu, Yrd.Doç.Dr. Nihan Sönmez ve Yrd.Doç.Dr. Nil. Uzun'a teşekkür ederim.

İlçe bazındaki suç verilerine ulaşmamda büyük kolaylık sağlayan Bursa Emniyet Müdürlüğü'ne ve Bursa Emniyet Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'nda görev yapan Komiser Hakan Aksoy'a, suç verilerine ulaşma sürecinde bana elinden gelen tüm desteği gösteren Emekli Diyarbakır Emniyet Müdürü Akın Hatipoğlu ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nde görevli Emniyet Amiri Davut Gürbüz'e teşekkürlerimi iletirim.

Ayrıca tez çalışması süresince ve tüm öğrenim hayatım boyunca her zaman yanımda olan, en büyük destekçim ailem, Eda, Ümit, Emre ve Bihter Ataç'a, gerek her koşuldaki sonsuz manevi desteği, gerekse tezime kattığı matematiksel yardımları için Orçun Ergün'e, il bazındaki suç verilerine ulaşmamda sağladığı yardım, tezime gösterdiği ilgi ve dostluğu ile Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Araştırma Merkezi Komiseri Ömür Kaygısız'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xiv
RESİMLERİN LİSTESİ	xv
HARİTALARIN LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ	1
2. KENTSEL SUÇ VE KENT GÜVENLİĞİ	10
2.1. Farklı Tanımlara Göre Suç ve Kentsel Suç	10
2.1.1. Literatürdeki suç türleri	13
2.1.2. Kentsel suç	15
2.2. Dünya’da Suç ve Suçun Dağılımı.....	16
2.3. Suç Korkusu ve Güvensizlik Hissi	18
2.4. Kentlerin Güvensiz Mekanlara Dönüşme Süreci.....	20
2.4.1. Göç ve kentleşme	21
2.4.2. Küreselleşme ve modernizm	22
2.4.3. Etnik özellikler ve sınıfsal ayrımlar	23
3. KENTSEL MEKANDA SUÇ VE SUÇUN ÖNLENMESİ	27
3.1. Suç ve Mekan İlişkisine ve Kent Güvenliğine Dayalı Kuramlar.....	27

	Sayfa
3.1.1. Suç ekolojisi teorileri.....	27
3.1.2. Kentsel tasarıma yönelik teoriler.....	38
3.1.3. Güvenli kent yaklaşımları	48
3.2. Kentsel Mekandaki Suç Analiz Yöntemleri	52
3.2.1. Polis kayıtları ile suç verilerinin tespiti	53
3.2.2. Kentsel mekanı algılama.....	55
3.3. Kentsel mekanda suçu engelleme yöntemleri.....	66
3.3.1. Coğrafi bilgi sistemleri ve suç haritaları.....	67
3.3.2. Kentsel tasarımla suçun önlenmesi	72
3.3.3. Güvenli kent programları.....	76
4. BURSA İLİ OSMANGAZİ İLÇESİ KENTSEL SUÇ DURUMU VE GÜVENLİ KENT PLANLAMASI	80
4.1. Bursa İli ve İlin Seçilme Gerekçeleri	87
4.2. Türkiye’de Suç ve Suçun Dağılımı	92
4.3. Bursa’nın Yıllara Göre Suç Durumu Analizleri	96
4.4. Bursa Osmangazi İlçesi	103
4.5. Osmangazi İlçesi Mahallelerinin Genel Özelliklerine Göre Gruplandırılması	107
4.6. Osmangazi İlçesi Mahallelere Göre Suç Analizleri	117
4.6.1. Kentsel suç türlerine göre suç sayısı analizleri	117
4.6.2. Kentsel suç türlerine göre suç yoğunluğu analizi.....	156
4.6.3. Riskli alanlar/Potansiyel suç alanları analizi.....	160
4.6.4. Öncelikli müdahale alanlarının tespiti (Sentez)	167
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	173

	Sayfa
KAYNAKLAR.....	187
ÖZGEÇMİŞ.....	195

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Tez çalışmasının yöntemi ve içeriği.....	6
Çizelge 2.1. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün esas aldığı suç türleri.....	14
Çizelge 2.2. Nüfusu 100 000'in üzerinde olan yerleşmelerde beş yıllık bir periyotta kentsel mekanda suça maruz kalan kişilerin nüfusa oranları.....	17
Çizelge 3.1. Wekerle ve Whitzman'ın kentsel suçu önleme yaklaşımları.....	49
Çizelge 3.2. Lab'ın güvenli kent yaklaşımı	51
Çizelge 3.3. Kentsel mekandaki suç analizleri.....	52
Çizelge 3.4. Suç olaylarının polise bildirilmeme neden ve oranları.....	54
Çizelge 3.5. Güvensizlik hissi analizinde kullanılan belirleyiciler	61
Çizelge 4.1. Kentsel mekanda farklı ölçeklerde uygulanabilecek suç analizleri	83
Çizelge 4.2. Alan çalışmasında izlenecek evreler	86
Çizelge 4.3. Bursa İli yıllara göre net göç hızları.....	89
Çizelge 4.4. Bursa nüfus artış hızlarının Türkiye ortalaması ile karşılaştırılması.....	90
Çizelge 4.5. 2003 ve 2006 Yılları Türkiye geneli suç sayıları ve suç artış Oranları	93
Çizelge 4.6. 2006 Yılı Türkiye geneli polis sorumluluk alanında meydana gelen şahsa ve mala karşı işlenen asayiş olaylarının suç türlerine göre dağılımı	94
Çizelge 4.7. 2006 Yılı Türkiye geneli polis sorumluluk alanında meydana gelen şahsa ve mala karşı işlenen asayiş olaylarının 4 büyük ile ve suç türlerine göre dağılımı	95
Çizelge 4.8. 2006 Yılı 4 büyük il için gözaltına alınan şahıslara ait istatistiki Bilgiler	96
Çizelge 4.9. Bursa İli ilçelerine göre nüfus, yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu	105

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.10. Osmangazi Belediyesi nüfus projeksiyonları.....	106
Çizelge 4.11. Bölgeleme analizine göre Osmangazi İlçesi mahalleleri.....	116
Çizelge 4.12. Bölgeleme analizi ve suç sentezi karşılaştırması	172
Çizelge 5.1. Kentsel mekanda gerçekleşen suçun mekanla ilişkili nedenleri	174
Çizelge 5.2. Kentsel suç olaylarının işlendiği kentsel mekan özellikleri	175
Çizelge 5.3. Kentsel suç türlerine göre öncelikli müdahale alan ve şekilleri	185

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Chicago Okulu basitleştirilmiş kent modeli	30
Şekil 3.2. Cohen ve Felson'un problem çözüm üçgeni	33
Şekil 3.3. Brantingham ve Brantingham'ın suç unsurları şeması	37
Şekil 3.4. Ray Jeffrey'nin suçu engelleme modeli	43
Şekil 3.5. Oscar Newman'ın savunulabilir mekan modeli.....	46
Şekil 3.6. Vandalizme bağlı etmenler.....	61
Şekil 3.7. Kentsel mekanda suç tespiti analiz ölçekleri	78
Şekil 4.1. Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması.....	88
Şekil 4.2. Bursa İli sektörel dağılımı	88
Şekil 4.3. Bursa İli şahsa karşı işlenen suç sayılarının yıllara göre gelişimi	97
Şekil 4.4. Bursa'nın diğer büyük illerle şahsa karşı işlenen suç sayıları bakımından karşılaştırılması	99
Şekil 4.5. Bursa İli mala karşı işlenen suç sayılarının yıllara göre gelişimi	99
Şekil 4.6. Bursa'nın diğer büyük illerle mala karşı işlenen suç sayıları Karşılaştırması.....	100
Şekil 4.7. Bursa'da işlenen toplam asayiş suçlarının yıllara göre gelişimi.....	101
Şekil 4.8. Bursa'nın diğer büyük illerin suç oranları ve Türkiye ile Karşılaştırılması	102
Şekil 4.9. Osmangazi İlçesi'nde 2006 yılı içerisinde işlenen kentsel suçların sayısal Dağılımı	118
Şekil 4.10. Osmangazi İlçesi 2006 yılında işlenen kentsel suç türlerinin toplam içerisindeki payları	119
Şekil 4.11. Riskli suç alanları etkileşim formülünün şematik gösterimi	164

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Mekandaki suç göstergesi örnekleri.....	63
Resim 3.2. Kentsel vandalizm; grafiti örneği.....	64
Resim 3.3. Kör nokta örnekleri	66
Resim 3.4. Kontrollü giriş/çıkış ve doğal giriş/çıkış örnekleri	74
Resim 3.5. Alansal tanımlama örnekleri.....	75
Resim 4.1. Bursa kent merkezi.....	109
Resim 4.2. Çekirge Mahallesi	109
Resim 4.3. Doburca Mahallesi	110
Resim 4.4. Gülbahçe ve Kemerçeşme Mahalleleri.....	110
Resim 4.5. Küçükbalıklı ve Veyselkarani Mahalleleri	111
Resim 4.6. Hürriyet Mahallesi	112
Resim 4.7. Hamitler Mahallesi.....	113
Resim 4.8. Yunuseli ve Doruçavuş Mahalleleri.....	114
Resim 4.9. İsmetiye Mahallesi.....	115
Resim 4.10. Hamitler Mahallesi konut alanları.....	123
Resim 4.11. Küçükbalıklı Mahallesi konut alanları	124
Resim 4.12. Şehreküstü Mahallesi.....	129
Resim 4.13. Tahtakale Mahallesi	129
Resim 4.14. Reyhan Mahallesi ticaret alanı.....	130
Resim 4.15. Reyhan Mahallesi'nde suç göstergesi mekanlar	131
Resim 4.16. Nalbantoğlu Mahallesi.....	131

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 3.1. Barisbane’de 100 000 kişi başına düşen mala karşı işlenen suç oranları.....	69
Harita 3.2. Dallas interaktif suç haritası.....	70
Harita 3.3. Komşuluk ünitesi noktasal suç haritası	71
Harita 4.1. Çalışma alanı.....	82
Harita 4.2. Bursa’nın ülke içindeki konumu	87
Harita 4.3. Türkiye illere göre nüfus yoğunlukları haritası.....	90
Harita 4.4. 2003 Yılı Türkiye geneli asayiş suç oranları dağılımı.....	92
Harita 4.5. Osmangazi İlçesi/Belediyesi.....	104
Harita 4.6. Osmangazi İlçesi bölgeleme analizi	108
Harita 4.7. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre evden hırsızlık suçları Dağılımı	122
Harita 4.8. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre iş yerinden hırsızlık suçları dağılımı	127
Harita 4.9. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre otodan hırsızlık suçları dağılımı	134
Harita 4.10. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre oto hırsızlığı suçları dağılımı	137
Harita 4.11. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre kapkaççılık suçları dağılımı	139
Harita 4.12. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre yankesicilik suçları dağılımı	142
Harita 4.13. Osmangazi İlçesi mahallelerine gasp suçları dağılımı	145
Harita 4.14. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre darp suçları dağılımı.....	148
Harita 4.15. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre toplam kentsel suç dağılımı	152

Harita	Sayfa
Harita 4.16. Osmangazi İlçesi’ndeki toplam kentsel suçun gelişim yönü	156
Harita 4.17. Osmangazi İlçesi suç yoğunluğu analizi.....	158
Harita 4.18. Osmangazi İlçesi kent merkezi suç sayısı ve suç yoğunluğu karşılaştırması.....	159
Harita 4.19. Osmangazi İlçesi kentsel suç açısından riskli alanlar.....	165
Harita 4.20. Sur içi mahalleleri suç sayısı-suç yoğunluğu-riskli alanlar analizi karşılaştırması	166
Harita 4.21. Osmangazi İlçesi kentsel suçta öncelikli müdahale alanları/sentez	168

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklama

Π

Pi Sayısı

r

Çemberin yarı çapı

Σ

Sigma

km^2

Kilometrekare

Kısaltmalar

Açıklama

BEMTAP

Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknoloji
Adaptasyon Projesi

CBS

Coğrafi Bilgi Sistemleri

CCTV

Closed Circuit Television Systems (Kapalı
Devre Kamera Sistemleri)

CMUK

Ceza Muhakemeleri Kanunu

CPTED

Crime Prevention Trough Environmental Design
(Kentsel Tasarımlar Suç Engelleme)

TCK

Türk Ceza Kanunu

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Ülkelerin kalkınmasında toplum güvenliğinin sağlandığı, yaşam kalitesi yüksek kent gelişimleri önemli yer tutmaktadır. Dünyadaki gelişmiş ülkeler incelendiğinde, gelişmişliğin en önemli sonucu olarak kentlerde suç oranının büyük ölçüde arttığı ve kentlerde gelişen ve yaygınlaşan suçun boyutlarının ve türünün toplumların sosyo-ekonomik yapılarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkiye’de ve dünyada ise kentlerin giderek güvensiz mekanlar olarak algılanmaya başlanmasının öncelikli nedeni, kentlerde kentsel suçun yaygınlaşması ve suçun yaşamı tehdit edecek boyuta ulaşmış olmasıdır. Bu noktada suç, güvensizlik ve kentsel mekan kavramlarının birlikte tanımlanması, suçun kentte gerçekleştiği mekan olarak kent ile ilişkilendirilmesi ve ilişkinin çözümlenmesi, kentsel suç probleminin daha tanımlı olarak saptanmasında ve probleme yönelik çözüm önerileri geliştirilmesinde önem taşımaktadır.

Diğer taraftan *suç* ve *güvensizlik* kavramlarının içeriklerinden kaynaklı karmaşık tanımları nedeniyle, bu kavramlar çok farklı disiplinlerce ele alınmış ve suç kavramı farklı açılardan değerlendirilmiştir. Suçu inceleyen konular arasında; sosyal bilimler, ekonometri, kentleşme bilimi, coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ve güvenlik hizmetleri yer almakta ve bu konular dünya çapında özellikle gelişmiş ülkelerde sosyologlar, CBS uzmanları, güvenlik görevlileri, hukukçular, ekonomistler ve plancılar tarafından disiplinlerarası çalışmalarla sıklıkla araştırılmaktadır. Bu çalışmaların birçoğunda ise çok farklı nedenlerden dolayı oluşan suçun, kentsel mekanda 3 farklı boyut ile ortaya çıktığı fikri gelişmiştir. Bunlar; suçun türü, gerçekleştiği zaman ve mekandır.

Dolayısıyla görülmektedir ki birçok boyutta tanımlanabilen ve birden fazla nedenden dolayı meydana gelen suç olaylarının önemli bir boyutunu da *mekan* oluşturmaktadır. Kentsel suçların oluştuğu mekanın da *kent* olduğu düşünüldüğünde, suç ve kent arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmekte ve kentsel suçun engellemede/azaltmada kente yönelik müdahalelerin de etkili olabileceği savı bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Buradan yola çıkılarak tez çalışmasının genel

amacı, belirlenen problem ve hipotez, araştırmanın önemi, sınırlılıkları ve yöntemi aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Amaç

Tez çalışmasının amacı, kent içerisinde güvensiz mekanların oluşum süreç ve nedenlerinin tanımlanması, kentsel mekan ve suç arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması ve yapılacak olan kuramsal araştırma ve örneklem alan çalışmaları sonucunda *güvenli kent planlaması* kavramının tartışılması olarak belirlenmiştir.

Esas olarak tez çalışmasında suçun kentten tamamıyla arındırılması desteklenmemektedir. Bunun nedeni Friedmann'ın [1994] da belirttiği gibi, insanlığın var oluşundan bugüne kadar toplumların kendilerini şiddeti kullanarak ifade etme biçiminin her zaman suç olarak tanımlanması, bu nedenle de suçun aslında toplumların doğal davranış biçimlerinden biri olmasıdır. Bu da toplumunun suçtan tamamen arındırılmasının imkansız olduğunu göstermektedir. Fakat suçu yok etmek yerine suçun şiddetini düşürmek, ya da kentsel mekanlarda yaşanan ve her geçen gün artan suç oranlarını en aza indirmek mümkündür. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında kent mekanı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülen suçun, kentsel mekanda azaltılmasının ya da engellenmesinin, kent planlama disiplini çerçevesinde ve mekana yönelik uygulamalar ile gerçekleştirilebilecek olması üzerinde durulmaktadır.

Buradaki genel amaç, kentlilerin temel gereksinimlerinden biri olan *güvenli yaşama hakkının*, kent planlama disiplini ile sağlanması ve sadece mekanı planlamanın dışında *güvenli* mekanların da planlanmasının sağlanmasıdır. Özellikle kentliler tarafından *güvensiz* olarak tanımlanan alanların mekansal özelliklerini, *güvensizlik hissine (feeling insecurity/fear of crime)* neden olan başlıca etmenleri ve kentsel güvenliğin karakteristik özelliklerini ortaya koymak da tezin amaçları arasında yer almaktadır.

Özetle tez çalışmasında vurgulanmak istenen iki temel nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki; kentlerde her geçen gün olağanlaşan suç olaylarına neden olan temel etmenlerin genel olarak incelenmesi ve bu etmenlerde mekanın öneminin vurgulanması, ikincisi ise; bugüne kadar yapılan teori, yaklaşım ve deneyimler incelenerek, güvenli kent mekanları oluşturma amaçlı mekansal, yönetsel ve planlamaya yönelik öneriler ve farklı ölçeklerde analiz yöntemleri sunulmasıdır.

Problem ve Hipotez

Çalışmayı başlatan ana problem, yaşadığımız çağın en önemli sonuçları olan aşırı kentleşme, küreselleşme, modernleşme, buna bağlı işsizlik ve yaşam şartlarının zorlaşması, gelir dağılımı dengesizlikleri, sosyal ve mekansal ayrışmalar ile yaşam kalitesinin düşmesi gibi nedenlerle kentlerde yaşanan suç oranlarının artmasıdır. Artan suç, kentsel mekanda pek çok alanın güvensiz hissedilmesi ve bu nedenle kullanılmaması, ya da mekanın tahrip edilmesi ve suçun gerçekleşmesine olanak sağlaması ile mekanda fiziksel şekline bürünmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, kent planlama disiplini ile suça ve güvensiz mekanların oluşumuna karşı çözüm üretmenin ya da geleceğe yönelik önlemler almanın mümkün olabileceği savı ile, planlama kapsamında güvensiz hale gelen kentsel mekanların nasıl güvenli hale getirileceği, güvensiz kent mekanlarının oluşumunun nasıl engelleneceği ve planlamada güvenlik kavramının nasıl kullanılabileceği ile kente dair alınabilecek önlem ve müdahalelerin neler olabileceği üzerinde kurgulanmıştır. Buna bağlı olarak araştırmanın hipotezi; kent içerisinde güvensiz kentsel mekanların oluşmasına neden olan suç gelişiminin mekanla ve kent planlama ile doğrudan ilişkili olduğu ve güvenli kentsel mekanların oluşturulmasında kent planlama disiplininin de önemli bir araç olarak kullanılabileceğidir.

Önem

Yeni yüzyılda yaşanan kentsel, ekonomik, sosyal ve teknolojik değişim ve gelişimler, suç ve endişenin kentsel mekanda daha fazla hissedilmesine neden olmakta, bu da kentlilerin kendilerinin güvensiz hissettikleri bir yaşam çevresinde

yaşamaları sonucunu doğurmaktadır. Oysaki kentte güvenliğin sağlanması ve kişilerin yaşam kalitesi yüksek kentlerde yaşaması kentlilerin temel yaşama haklarından birini oluşturmaktadır.

Suçun kentle ya da mekanla birlikte ele alınması ise suçun azaltılması ve önlenmesine yönelik geliştirilecek politikalar açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle kentlerin en önemli problemlerinden biri olan *güvensizlik* durumunun çözümü ve insanların temel yaşama gereksinimi ve hakkı olan güvenli yaşam çevreleri oluşturulması, kent planlama açısından öncelikli ve önemli olmalıdır. Fakat ülkemizde suçla ilgili çalışmaların konu ile ilgili hemen her disipline, tek bakış açısı ile ve tek boyutuyla ele alınıyor olması, kentte suçun gelişimine yönelik yeterli, gerekli ve kalıcı önlemlerin alınamamasına neden olmakta ve *güvenlik* kavramı, çözülemeyen ve giderek artış gösteren bir problem olarak kent gündemlerinde yer almaya devam etmektedir.

Ayrıca Türkiye’de güvenlik ve kent ile ilgili literatürde, çoğunlukla suçun işlenmesindeki sosyolojik gelişmeler üzerinde duran sosyologlar, suçlunun suçu işleme nedenlerini inceleyen psikologlar, suçun yarattığı ekonomik olumsuzluklar üzerinde çalışan ekonomistler, suçu önlemeye yönelik savunma gelişimleri üzerinde duran güvenlik görevlileri ve sadece mekanda suçun gelişimine yönelik mevcut tespit ve geleceğe dair yorumlar yapan CBS uzmanlarının yer aldığı görülmektedir. Bu da suçun mekanla olan ilişkisinin araştırıldığı disiplinlerarası çalışmaların sınırlı sayıda olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla bu tez çalışması, *güvenlik* problemini kent açısından incelemesi ve buna yönelik çözüm alternatifleri üreterek planlamaya, suç ve güvenliğe yönelik yapılan bilimsel çalışmalara farklı bir bakış açısı getirmesi ve güvenli kentsel mekanlar oluşturmada kent planlama, güvenlik sistemleri, CBS uygulamaları ve sosyolojik gelişmeleri bir arada değerlendirmesi gibi nedenlerle önem taşımaktadır. Diğer taraftan bugüne kadar sosyologlar, güvenlik güçleri ya da coğrafi bilgi sistemleri uzmanları tarafından yapılan çalışmaların tek boyutlu yapılmış olması, tüm bu disiplinleri koordine edecek kent planlama disiplini ile kentte güvenlik problemine

özüm aramayı amaçlayan bu çalışmayı diğerkaynaklardan ayırmakta ve önemli kılmaktadır.

Sınırlılıklar

Kentte güvenliğinsağlanması sadece kentte suçun engellenmesi anlamına gelmemekte, aynı zamanda kentleri doğrudan etkileyen deprem, sel, heyelan gibi doğal afetlerden korunma anlamı da taşımaktadır. Fakat araştırma kapsamında incelenecek olan güvenlik kavramı kentin suçtan arındırılarak güvenli kent mekanları oluşturulması olarak belirlenmiş ve tezin konusu bu yönde sınırlandırılmıştır. Ancak *suç* kavramının pek çok boyutta tanımlanması ve içeriğinin geniş kapsamlı olması sebebiyle tez çalışmasında incelenecek suçlar *kentsel suçlar (urban crime)* olarak belirlenmiştir.

İlgili literatürde kentsel suçlar, asayiş suçları olarak tanımlanan ve kişiye ve mala karşı işlenen suçlar kapsamına giren suçların bir kısmını içermektedir. Bu nedenle incelenecek kentsel suçların şahsa ve mala karşı işlenen suçların altında yer alan; *evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaç, yankesicilik, gasp* (yağma) ile *darp* (müessir fiil; kişiye karşı darp, kasten yaralama) olarak belirlenmesi araştırmanın bir başka sınırlılığını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada; kentlerde güvenlik sorunsalı doğal/fiziksel kaynaklı risk faktörü kapsamında değil, toplumsal davranış biçimi sonucu oluşan suç olaylarına bağlı olarak ele alınacak ve bu kapsamda kentsel suç oluşturana suç türleri ve gelişimleri üzerinde durulacaktır.

Yöntem

Araştırma genel olarak *güvenli kent planlamasına* veri sağlayacak teorik çerçevenin hazırlanması ve teorinin örneklem bir alanda sınanmasını sağlayan alan çalışması olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. Alan çalışmasının gerçekleştirilebilmesinde teorik çerçevede kurgulanacak gelişme süreçleri, kavramlar, teoriler ve örnek çalışmalar önem taşıdığından araştırmanın yöntemi,

öncelikle çalışmayı iki boyutu ile ele almak (teorik/uygulama), daha sonra bu evreleri kendi içerisinde aşamalandırmak olarak belirlenmiştir. Tez çalışmasının iki ana bölümü altındaki çalışma aşamaları ve her aşamada izlenecek konular Çizelge 1.1’de sunulmaktadır.

Çizelge 1.1. Tez çalışmasının yöntemi ve içeriği

A. TEORİK ÇERÇEVENİN HAZIRLANMASI	
Aşamalar	İncelenecek Konular
1. Problemin tanımlanması	Amaç, problem, hipotez, sınırlılıklar, yöntem ve içerikle birlikte problemin tanımlanması
2. Problemin ele alınacağı disiplinle ilişkilendirilmesi, değerlendirilmesi, konuya yönelik genel kavramların açıklanması.	Suç, Kentsel Suç, Suç Korkusu, Güvensizlik Hissi, Güvenlik, Kent, Güvenli Kent, Güvenli Kent Planlaması
3. Problemin kökenine inme	Göç ve kentleşme, küreselleşme ve modernizm, mekansal ve sosyal ayrışma, etnik özellikler, işsizlik, yoksulluk ve yoksunluk nedenli suç oluşumları
4. Problemin Çözümüne yönelik yöntem, teori, yaklaşımların incelenmesi, örnek uygulamaların değerlendirilmesi	Suç ekolojisi teorileri, kentsel tasarımla suç engelleme teorileri, güvenli kent yaklaşımları, coğrafi bilgi sistemleri uygulamaları, güvensizlik hissi ölçümleri, güvenli kent programları, mekandaki suç göstergelerinin tespiti
B ÖRNEKLEM ALAN ÇALIŞMASI	
Aşamalar	İncelenecek Konular
1. Örneklem Alanının Tanımlanması	Bursa hakkında genel bilgi ve seçilme gerekçeleri
2. Örneklem alanının problemle ilişkisinin belirlenmesi	Bursa’nın yıllara göre suç durumu, Türkiye içinde genel değerlendirmesi Osmangazi merkez ilçesinin seçilme gerekçeleri
3. Örneklem alana ait veri toplama	Merkez İlçeye yönelik mahalle bazında suç verilerinin elde edilmesi, mahalleler hakkında genel bilgilerin edinilmesi
4. Verilerin analizi ve değerlendirilmesi	<i>Niteliksel:</i> Bölgeleme Analizi <i>Niceliksel:</i> Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanarak yapılan farklı suç analizleri ve değerlendirilmeleri
5. Örneklem alana yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi	Değerlendirme sonucunda teoride edinilen bilgiler çerçevesinde örneklem alana yönelik önerilerin ve farklı analiz yöntemlerinin sunulması

Çizelgede de görüldüğü üzere, araştırmanın ilk temel bölümü olan *teorik çerçevenin hazırlanması* aşamasında, kente, güvenliğe, kentsel suç ve güvenli kent planlamasına yönelik tüm kentlerde uygulanabilecek kavramsal bilgiler derlenmektedir. Bu veriler güvenli kent planlamasını oluşturan temel unsurların belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bölümün ilk aşamasını oluşturan problemin tanımlanması sürecinde, tez çalışmasını başlatan temel problemle birlikte hipotez belirlenmekte ve tezin

amacı ortaya konmaktadır. Kente yönelik belirlenen bir problemin çözümlenmesinde öncelikle probleme neden olan temel etmenlerin genel de olsa bilinmesi gereği ile, bu aşamadan sonra kentlerin güvensizleşme süreci ve nedenleri üzerinde durulmuştur. Bu sürecin belirlenmesi sonrasında ise problemlili alanlara yönelik, geçmişten günümüze kadar yapılan araştırmaların ve teoremlerin araştırılması, güvenli kent planlamasının temel özelliklerini kavramada önemlidir. Dolayısıyla bu aşama, tez çalışmasının teorik kısmını oluşturan en önemli aşamadır. Buradan elde edilen bilgi ve yöntemler her kente uygulanabilecek niteliktedir. Bu nedenle bu aşamada elde edilen teorik bilgilerin örneklem bir alanda sınanması, çalışmanın ikinci aşamasını oluşturmaktadır.

Alan çalışması için Bursa'nın kent merkezini içine alan merkez ilçesi; Osmangazi İlçesi örnek alan olarak seçilmiştir. Bursa'nın seçilmesindeki en önemli etkenlerden biri, kentin Türkiye'de hızlı sanayileşme gelişimini gösteren illerden biri olması ile en fazla oranda göç alan ve kentleşmeyi ve buna bağlı pek çok toplumsal sorunu hızlı ve yoğun yaşayan kentler arasında yer almasıdır. Buna bağlı olarak Bursa, Türkiye'de kentsel suç probleminin önem taşıdığı şehirlerin arasında yer almaktadır (Bkz. Harita 4.4). 2001 senesinden beri kentteki suçun gelişimine ortak çalışmalarla çözüm arayan Bursa Emniyet Müdürlüğü çalışmaları ile her ne kadar suç oranları azaltılmaya başladıysa da, kente dair kalıcı çözümlerin, özellikle planlama disiplini ile alınması ve suç gelişiminin mekanla birlikte değerlendirilmesi gereği kaçınılmazdır. Bu nedenle Bursa, tez çalışmasının teorik aşamasındaki verilerin değerlendirilebileceği en uygun kent olarak seçilmiştir. İlin gerek gelişmişlik, gerekse suç oranlarının gelişimi açısından en önemli ilçesi olan Osmangazi İlçesi ise, il içerisindeki ayrıntılı çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Çizelge 1.1'de de görüldüğü gibi, ilk aşama olan örneklem alanın belirlenmesi sonrasındaki aşama, *örneklem alanın problemle ilişkisinin belirlenmesidir*. Buna göre, bu durum aynı zamanda örneklem alanın seçilme gerekçelerini de desteklemektedir. Bir sonraki adım olan örneklem alana ait veri toplama ve verilerin analizi ve değerlendirilmesi aşamaları, alana yönelik çözüm alternatifleri oluşturmada önemlidir. Bu nedenle bu aşamalar kendi içerisinde farklı bir yöntemle

değerlendirilmekte ve Robinson'un [1998] sosyal bilimlerde uygulamalı araştırmalar için önerdiği *nicel (qualitative)* ve *nitel (quantitative)* yöntemlerle veri toplama işlemi gerçekleştirilmektedir.

Niceliksel Analiz; Suç İstatistikleri ile Üst Ölçekli Analizler

Niceliksel analizler; mevcut suç durumunu ortaya koyan ve suçun mekanla ilişkilendirilmesini sağlayan analizlerden oluşmaktadır. Bu analizlerde, veri toplamada kullanılacak başlıca yöntem Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü ile Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden alınan ülke bazında, il bazında (Bursa) ve seçilen ilçede (Osmangazi İlçesi) mahalle bazında elde edilen suç verileridir. Söz konusu veriler, ilin suç durumunu diğer illerle karşılaştırmada, alanın mevcut suç durumunu ortaya koymada ve suçun yaygın olduğu, yeni yeni yaygınlaşmaya başladığı ya da nadir olduğu kentsel mekanların tespitinde önem taşımaktadır. Ayrıca aynı verilerle seçilen alanda suçun ileriki dönemlerde gelişebileceği potansiyel suç alanları tespiti de yapılacaktır. Suçun seçilen alandaki gelişim nedenlerini açıklamak için ise bu analizlerin niteliksel analizlerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Niteliksel Analiz; Çalışma Alanının Suçla İlişkilendirilecek Genel Özelliklerinin Belirlenmesi

Niteliksel analiz, seçilen alanda suçun gelişimi ile ilişkilendirilebilecek, mekanın sosyal, fiziksel yapısı ve yaşam biçimi özelliklerinin belirlenmesine dayanmaktadır. Alanı suçla ilişkilendirebilecek niteliksel özelliklerin belirlendiği bu analizde, alanda yer alan farklı sosyal ve fiziksel yapılara sahip olan mahallelerden benzer özellikler gösterenlerin gruplanması *bölgeleme analizi* ile mümkün olmaktadır. Bu şekilde suç ile ilgili analizler öncesinde hem çalışma alanı ile ilgili genel niteliksel bilginin kazanılması, hem de suç analizlerinin yorumlanması ve suçun farklı alanlardaki gelişim nedenlerinin belirlenmesi sağlanmaktadır. Bu şekilde kent içerisinde suça neden olan ya da suçu teşvik eden alanların tespiti de kolaylaşmaktadır.

Yapılan analizlerin değerlendirmesi, her analiz için farklı yöntemlerle sağlanmaktadır. Niceliksel ve niteliksel analizler coğrafi bilgi sistemleri (CBS) kullanılarak haritalandırılmış ve seçilen mekandaki suç gelişimi bu analizlerden çıkan sonuçlara göre yorumlanmıştır. Tüm bu aşamalar son aşama olan mekana yönelik çözüm nerileri oluşturulmasında önem taşımaktadır. Bu son aşamada ilk bölümden gelen teorik bilgiler çerçevesinde, uygulama alanı değerlendirilmiş ve güvenli kentsel mekanların oluşturulmasına yönelik elde edilen bilgi ve neriler, Bursa ve Osmangazi İlçesi rneğinde sunulmuştur.

Dolayısıyla tez çalışmasında ele alınan problem, hipotez ve çalışma yönteminin belirlendiği bu ilk bölüm, bu bölümden sonraki dört bölüm ile sürdürülmüştür. Buna göre 2. Bölüm, suçun kavramsal olarak incelendiği ve suçun kentlerdeki gelişim sürecinin ve kentle ilişkisinin ortaya konduğu *kentsel suç ve kent güvenliğidir*. 3. Bölüm; suçun kentsel mekanla ilişkisini tanımlayan teori ve yaklaşımlardan oluşan *kentsel mekanda suç ve suçun nlenmesi*, 4. Bölüm ise, literatür araştırmasına dayanan 2. ve 3. Bölümden elde edilen bilgilerin pek çok farklı suç analizi ile sınıandığı ve sonuçların teori ile karşılaştırıldığı bölümdür. Bu bölümde kentsel suç açısından incelenecek olan yer; Bursa ve Bursa Osmangazi İlçesi olarak belirlenmiştir. Son bölümde ise, çalışmanın sonucu ve teorik bilgiler ile çalışma alanında ortaya çıkan bulgular çerçevesinde sunulan öneriler yer almıştır.

2. KENTSEL SUÇ VE KENT GÜVENLİĞİ

Kentlerde yaşanan şiddet, dünyanın birçok kentinde en üst seviyelere ulaşmakta ve kişilerin sağlıklarını, yaşam biçimlerini ve kentlerin yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir [Moser, 2004]. Bu nedenle istikrarsız kent gelişmelerine neden olan, kentleri yaşanması zor yerler haline getiren ve sosyal, ekonomik ve politik söylemlerde en fazla yer alan suç, suçun neden olduğu korku ve kent güvenliği gibi kavramlar tüm dünyanın gündeminde öncelikli olarak yer alan kentsel ve sosyal problemler olarak karşımıza çıkmaktadır [Frevel, 2006]. Bu amaçla bu bölümde, farklı tanımlara göre suç kavramı ve suç türleri, suça bağlı olarak oluşan ve toplumda en az suç kadar yer edinen suç korkusu, kent güvenliği, önemi ve kent planlama ile ilişkisi ile dünyada suçun gelişimi incelenecektir.

2.1. Farklı Tanımlara Göre Suç ve Kentsel Suç

Suç; tarihin ilk çağlarından itibaren yüzyıllar boyunca toplumların korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri, nedenleri üzerinde durdukları ve karşı önlemler aldıkları toplumsal bir sorun olmuştur. Bu nedenle, evrensel bir olay olarak görülebilen suç, tarihin en eski devirlerinden beri vardır ve var olmaya devam edecektir [Hancı, 1999]. Ayres'e göre suç, kanunun cezalandırdığı olaylardır ve bu nedenle suç olayının gerçekleşmesi en genel anlamda yasaları çiğneme eylemi olarak tanımlanabilir [1998, Zaidi 1998'in içinde]. Becker'a göre ise, son kırk yıl içinde dünyadaki tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunları içinde yer alan suç, her toplumda toplumların kendilerine özgü değer yargıları ile tanımlanmaktadır [Gümüş, 2004 içinde].

Genel anlamda suç olayı; mekan, zaman, tür, kurban ve mağdur boyutlarından meydana gelmektedir [Brantingham, 1995]. Fakat tüm bu boyutların bir arada yer alması ile oluşan suç olayının gerçekleşmesinde kişiyi suça iten sosyal, ekonomik ve biyolojik nedenler de oldukça etkilidir. Bu nedenle oluşumunda birçok faktörün etkili olduğu suç olaylarını, kavramın çok boyutluluğu nedeniyle, sosyoloji, psikoloji, yönetim, hukuk, kriminoloji ve coğrafya gibi çeşitli disiplinler kendi yöntemleri

içinde ele almaktadır [Yılmaz, Günayergün, 2006]. Tüm bu disiplinlerin yaptıkları araştırmaların ortak noktası ise suçun öncelikle suçu oluşturan nedenlerle tanımlanması gereğidir. Bu nedenlerin başında yeni kentlerin getirisi olan *olağanüstü karmaşa (great complexity)* olarak tanımlanan; gelir dağılımı dengesizlikleri, toplumsal eşitsizlikler, açlık, genetik özelliklerin değişimi, aşırı nüfus artışı, sosyal değişimler gibi nedenler gelmektedir. Bu ve benzeri pek çok farklı neden soncunda ortaya çıkan suç, suç olayının gerçekleşmesi ile birlikte bir çok boyutta incelenebilmekte ve kompleks bir kavram olduğunu, içerisinde barındırdığı farklı neden ve oluşum türleri ile ortaya koymaktadır. Buna göre suçu oluşum nedenlerine göre; biyolojik, psikolojik, sosyolojik boyutları ile ve oluşum türlerine göre ise; ekonomik, mekansal ve kriminolojik (güvenlik boyutu) boyutları ile tanımlamak mümkündür.

Suç oluşum nedenlerine göre *biyolojik* açıdan tanımlayan araştırmacılara göre suç, biyolojik ve genetik bakımdan genel nüfusa oranla toplumda daha az sayıda yer alan kişilerce gerçekleştirilen davranışsal bir bozukluk olarak tanımlanırken, *psikolojik* tanımlara göre ise suç, kişinin içerisinde bulunduğu yaşam çevresinin ve yaşama koşullarının zorluğunun kişinin psikolojisini doğrudan etkilemesi sonucuyla topluma karşı bir tepki şeklinde oluşur [Sokulu, 2004]. Buradan yola çıkarak sosyo-kültürel bilimler, suç teşkil eden insan davranışlarını, toplumda yer alan sapma davranış eylemi olarak tanımlamakta, bunun nedenini de suçlunun içerisinde yaşadığı toplumun normları ile kişisel iç dengesi arasında bir bağlantı kuramamasına bağlamaktadırlar [Dönmezer, 1994]. Örneğin suçu sosyolojik boyutu ile açıklayan Dönmezer'e [1994] göre suç, evrensel bir olaydır ve toplumlar içerisindeki kişilerin davranışları ve tutumları ile, kişilerin içinde yaşadıkları grupta yerleşmiş davranış örnekleri arasındaki bir çelişki olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle bu çelişki, her dönemde ve her yerde zorunlu olarak var olmakta ve adam öldürme, hırsızlık gibi suçlara her geçen gün yeni bir çeşidin eklenmesi sebebiyle, suç konusu sosyoloji biliminin de temel konuları içerisinde yer almaktadır.

Suçun *sosyolojik* açıdan değerlendirildiği çalışmaların birçoğu, etkisi, nedeni, sonucu, oranı ya da çeşidi ne olursa olsun, tarih boyunca her toplumun suçla

mücadele ettiğini ve hala etmekte olduğunu, gelecekte de mücadelenin devam edeceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle şiddet ve suç, her toplumda kamunun ilgisini çeken ve her toplumda farklı şekillerde de olsa gerçekleşen sosyal sorunların başında gelmektedir [Greene, 2003]. Günümüzü bu açıdan farklı ve önemli kılan ise suçun kentlerde yaşanan tüm sosyal sorunlar içerisinde olağan hale gelmeye başlamasıdır. Buna göre sosyoloji bilimi suçu, yaşam koşullarının değişmesi, gelir grupları arasındaki gelir dağılımı dengesizlikleri, işsizlik, yoksulluk ve yoksunluk gibi nedenlerle kişilerin suça teşvik edilmesi sonucunda oluşan bir olay olarak tanımlamaktadır.

Suçun gerçekleşme türlerine göre tanımlayan *kriminoloji* açısından ise suçun oluşturan eylem, kişinin kendi iradesiyle yaptığı bireysel bir faaliyet ve kişinin sapma davranış göstererek gerçekleştirdiği tüm eylemlerdir. Bu nedenle suç, kişilerin mal ve can güvenliğini tehdit eden, toplumun huzurunu bozan olaylar bütünü olarak tanımlanmaktadır [Dönmezer, 1994, İçli, 2004].

Diğer taraftan, kentlerde yaşanan suç ve şiddetin kentte yarattığı en önemli etkilerden biri, kent ekonomisine verdiği zarardır. Suçun ve şiddetin kentlerde yaygınlaşması öncelikli olarak suçun yaşandığı mekandaki fiziksel darbelerle başlamakta, ileriki evrelerde ise suçun yaygın olduğu kentlerde kentin fiziksel altyapısı zarar görmektedir [Zaidi, 1998]. Böylelikle suça maruz kalan, malları çalınan, tahrip edilen kişilerin uğradıkları zararlar, suçun neden olduğu sosyal çöküntü kadar kişiyi etkilemekte ve suçun *ekonomik* açıdan da toplumun büyük bölümünü önemli ölçüde etkilediği görülmektedir [Dönmezer, 1994]. Özellikle kentsel mekanda yaşanan suç olayları kent içerisindeki birçok kentsel fonksiyonun kullanılamaz hale gelmesine neden olmakta, bu da kent ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle ekonomistler suçun, şahısa ve kamuya verilen maddi zararlarla tanımlamaktadırlar [Wekerle, Whitzman, 1995]. Bu da suçun hem oluşum nedenleri, hem de oluşma türleri açısından önemli boyutlarından birinin, kentsel mekan ve suç arasındaki ilişkiyi tanımlayan *mekansal* boyut olduğunun bir göstergesidir.

2.1.1. Literatürdeki suç türleri

Suçun türleri ve bu türlerin gruplamaları literatürde çok farklı tanımlarla yapılmaktadır. Örneğin suç türlerini suçların failleri bakımından açıklayan Bongger'e göre, suçlar faillerinin içgüdüleri itibarı ile; ekonomik suçlar, cinsel suçlar, siyasi suçlar, saik suçlar (öç alma gibi içgüdüleri barındıran suçlar) olarak sınıflandırılmaktadır [Jensen, 2003 içinde Bongger, 1916]. Suçların failleri bakımından bir başka gruplama ile açıklayan Gillin'e göre [1916] ise, suçlar dört grupta toplanmaktadır. İlk gruba dahil olan suçlar ekonomik suçlar olarak tanımlanan; dilencilik, hırsızlık, gasp, yağma ve benzeri suçlardan oluşmakta, ikinci grup suçlar; cinsel suçlar, üçüncü grup suçlar; cebir ve şiddet suçları olarak tanımlanan adam öldürme ya da saldırı gibi suçları kapsayan suçlar olarak tanımlanmakta ve dördüncü grup suçlar ise; siyasi suçlar olarak adlandırılmaktadır.

Diğer gruplamalardan farklı olarak *toplumun gösterdiği tepkinin niteliği ve şiddeti bakımından* tanımlanan suç türleri gruplaması ise Sellin'e [1939] aittir. Sellin'e göre sosyolojik bir görüşten hareketle suçun sınıflanması, toplum tarafından suça karşı gösterilen tepkinin şiddeti ile tanımlanabilir. Bu tepki ise kamu tarafından cezanın şiddeti ile birlikte gösterilir ve farklı suçlara verilen farklı cezalar suç sınıflamasına ulaşılmasını sağlar [Jensen, 2003 içinde Bongger, 1916].

Bogner, Gillin ve Sellin'in oluşturdukları suç grupları, suçun farklı oluşumları göz önüne alınarak kurgulanmış, temelde aynı suç türlerini ele alan farklı sınıflandırmalardır. Fakat toplumun düzenini de bozan suç olgusunun, özellikle yargı güçleri ve güvenlik birimlerince adil değerlendirilebilmesi, doğru ceza ve önlemlerin belirlenebilmesi için suçların resmi olarak da sınıflandırılması ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle, tüm dünyada devletler hemen hemen aynı gruplandırmalar ile suç türlerinin yer aldıkları grupları belirlemişlerdir. Türkiye'de suç türlerini belirleyen gruplama ise Türk Ceza Kanunu (TCK) tarafından yapılmıştır.

*Türk Ceza Kanunu'*na göre [İçli, 2004] suç türleri; vatana ihanet suçları, hürriyete karşı suçlar, devlet yönetimine karşı işlenen suçlar, adliyeye karşı işlenen suçlar,

kamu düzenine, güvenine ve kamu esenliğine karşı suçlar, genel ahlaka ve aile düzenine karşı işlenen suçlar, kişiye karşı işlenen suçlar (adam öldürme, saldırı vb.) ve mala karşı işlenen suçlar (başkasının malına zarar verme, dolandırıcılık, hırsızlık, gasp, yağma vb.) olarak tanımlanmaktadır.

Buna bağlı olarak *İç İşleri Bakanlığı* ise suçları, trafik suçları, asayiş suçları, kaçakçılık suçları ve toplum suçları olarak sınıflandırmakta ve değerlendirmektedir [Yılmaz, Günayergün, 2006]. TCK'da mala ve kişiye karşı işlenen suçlar olarak sınıflanan suç türleri, İç İşleri Bakanlığının sınıflandırmasıyla, asayiş suçları olarak tek bir başlıkta tanımlanmaktadır. Bu sınıflama içerisinde yer alan asayiş suçları ise kentsel suçlar içerisinde de yer alan ve kenti en çok ilgilendiren suçlar arasında sayılmaktadır.

Çizelge 2.1. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün esas aldığı suç türleri [Emniyet Genel Müdürlüğü, AKKM Dairesi Başkanlığı]

Şahsa Karşı İşlenen Suçlar		Mala Karşı İşlenen Suçlar	
Suç Türü	Açıklama	Suç Türü	Açıklama
Öldürme	Kasten/İhmal veya Kazaen/Öldürmeye Teşebbüs	Hırsızlık	Evden/İşyerinden/Resmi kurum kuruluşlardan/Bankadan/Otoda n/Oto hırsızlığı/Yankesicilik vb.
Müessir Fiil	Kasten Yaralama/İhmal ya da Kazaen Yaralama/Darp	Gasp/Yagma	Şahıstan/İşyerinden/Bankadan vb.
Genel Adap ve Aile Nizamı ile Şahıs Hürriyeti Aleyhine Suçlar	Kadın-Erkek kaçırma/Çocuk kaçırma/Rehin alma/Tehdit/Hakaret ve Sövme/Kumar Oynamak vb.	Yangın	Kasten/İhmalen
Devlet İradesi Aleyhinde İşlenen Suçlar	Kolluk kuvvetlerine hakaret, darp,saldırı/Rüşvet/Zimmet/devlete hakaret vb.	Diğer Suçlar	Dolandırıcılık/Emniyeti Suistimal/Mala zarar vermek/Bilişim suçları vb.
Diğer	İnsan ticareti/intihar/intihara teşebbüs/meskun mahalde silah atmak vb.		

Bu tanımdan yola çıkarak *Emniyet Genel Müdürlüğü* [2001, 2002] ise, asayiş suçlarını şahsa karşı işlenen suçlar ve mala karşı işlenen suçlar olmak üzere iki grupta değerlendirmektedir (Çizelge 2.1). Bu ayrıma göre şahsa karşı işlenen suçlar arasında; adam öldürme, darp, saldırı, genel adap ve aile nizamı ile şahıs hürriyetine zarar veren suçlar ve devlet idaresi aleyhine işlenen zimmet, rüşvet ve benzeri suçlar yer almakta, mala karşı işlenen suçlar içerisinde ise, hırsızlık (evden, işyerinden,

otodan hırsızlık ile oto hırsızlığı), kapkaç, yankesicilik, gasp-yağma (kişiden, evden, işyerinden, bankadan), yangın, dolandırıcılık ve bilişim suçları gibi suçlar yer almaktadır.

Kentsel suçlar ise, İç İşleri Bakanlığı'nın ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün suç grupları içerisinde ayrı bir grup olarak yer almamakta, fakat mala ve şahsa karşı işlenen suçların her ikisinde de yer alan suç türlerini içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenle kentsel suçları asayiş suçları kapsamında belirli suç türleri ile tanımlamak mümkündür.

2.1.2. Kentsel suç

Suçun kentlerdeki gelişimini engellemek adına yeterli önlemlerin alınamaması, suç olaylarının günlük olağan olaylar içerisinde yer almasına ve kentte yer alan konut alanları, işyerleri, okullar, parklar, cadde ve sokakların, suçun gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğu yerlere dönüşmesine neden olmaktadır [Wekerle, Whitzman, 1995]. Bu da günümüz koşullarında, özellikle büyük şehirlerde hiç kimsenin ve hiçbir yerin güvenli olamayacağı sonucunu ortaya çıkarmakta, kentte yaygınlaşan pek çok suç zamanla tür ve boyut değiştirmekte ve mevcut kent suçlarına zaman içerisinde yenileri katılmaktadır. Örneğin günümüzün en yaygın suçları arasında kapkaç, gasp ve yankesicilik gibi her gün duyulan, günlük ve olağan suçlar olarak kabul edilmeye başlanan suçlar bulunmaktadır.

Bu yeni suçlarla birlikte *kentsel suç (urban crime)* kapsamında yer alan suç türleri şahsa ya da mala karşı işlenen suç gruplarından birine dahil olmadan, fakat her iki grup içerisinde de yer alan suçlardan oluşan ayrı bir grup olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle kentsel suç kavramı içerisinde kentte yaşanan ve kenti ve kentliyi doğrudan etkileyen gasp, kapkaç, yankesicilik, hırsızlık (ev, işyeri, oto), kişiye karşı şiddet veya saldırı, ya da kamu malına zarar verme anlamına gelen vandalizm gibi suçlar öncelikli olarak gelmektedir [Frevel, 2006]. İlgili literatürde kentsel suçlar arasında; evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, yankesicilik, kapkaç, gasp, oto hırsızlığı ve müessir fiil (darp, kasten yaralama) gibi olaylar yer almaktadır

[Wekerle, Whitzman, 1995, Ditton, Chadee, 2006, Dijk ve ark., 2005, Clarke, Eck, 2005].

2.2. Dünya’da Suç ve Suçun Dağılımı

Farklı ülkelerde yaygın olan suç türleri, bölgesel özelliklere ve gelişmişlik düzeylerine göre de farklılık göstermektedir. Örneğin gelişmiş ülkelerin çoğunda suç oranları içerisinde organize suçlar büyük önem taşıırken, gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunda asayiş suçlarının büyük orana sahip olduğu belirlenmiştir [United Nations Centre for Human Settlements, 2001]. Özellikle 3. dünya ülkesi olarak tanımlanan ülkelerin çoğunda ve Doğu Avrupa’da bu süre içerisinde en çok artan suç türleri arasında şiddete yönelik suçlar ve *diğer* grubunda yer alan önemsiz suçlar (kişiye ve mala fiziksel zarar içermeyen suçlar) yer almakta, fakat bu ülkelerde yer alan 100 000’den fazla nüfusa sahip olan kentlerde ise daha çok organize suçların, mala karşı işlenen suçların ve uyuşturucu kullanımının yaygın olduğu görülmektedir [Vanderschueren, 1996].

Çizelge 2.2’de dünyada beş yıllık bir periyot içerisinde, nüfusu 100 000’in üzerinde olan kentsel yerleşmelerde suça maruz kalan kişilerin toplam nüfusa oranları yer almaktadır. Buna göre oto hırsızlığı ve oto tahribinde Kuzey Amerika, ev ve işyerlerinden hırsızlıkta, diğer hırsızlık olarak tanımlanan gasp ve kapkaç gibi suçları da içerisinde barındıran suçlarda ve şahsa karşı saldırılarda ise Afrika en çok suça maruz kalan kişi oranına sahip olduğunu göstermektedir. Bu çizelgeye göre toplamda suç oranının en çok olduğu kıta Afrika iken, en az olduğu kıta ise Asya Kıtası olarak görülmektedir.

Afrika’nın hemen hemen her suçta en başta gelmesinin temel nedeni, kıtadaki yaşam koşullarının diğer kıtalara oranla daha zor olması olarak gösterilebilir. İşsizlik, yoğun nüfus ve açlığın hırsızlık ve kişisel saldırı gibi nedenlerin suçun gelişimini öncelikli olarak tetiklediği açıktır. Buna göre ülkelerin sosyal ve ekonomik yapılarına göre değişen suç türleri bu çizelgede de kendini göstermektedir. Örneğin oto hırsızlığı ya

da otoyola karşı saldırının en fazla yaşandığı ülkelerin Amerika ve Avrupa ülkelerinin olması da burada yaşanan suçların Afrika'daki suçlardan farklılaştığını, refah düzeyi ile alakalı olarak suçun bu yerlerde daha çok kişilerin edindikleri mala karşı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 2.2. Nüfusu 100 000'in üzerinde olan yerleşmelerde beş yıllık bir periyotta kentsel mekanda suça maruz kalan kişilerin nüfusa oranları [Thorns, 2002 içinde UNCRI, 1995]

Suç Türleri Kıtalar	Oto Hırsızlığı ve Tahribi (%)	Ev ve İşyerinden Hırsızlık (%)	Diğer Hırsızlıklar (%)	Şahsa Karşı Saldırı (%)	Tüm Suçlar (%)
Afrika	24	38	42	33	76
Güney Amerika	25	20	33	31	68
Kuzey Amerika	43	24	25	20	65
Batı Avrupa	34	16	27	15	60
Doğu Avrupa	27	18	28	17	56
Asya	12	13	25	11	44
Toplam	29	20	29	19	61

Özellikle Avrupa ülkeleri içerisinde yer alan Estonya, Danimarka, Hollanda, İngiltere ve İrlanda gibi ülkeler Avrupa'nın en yüksek suç oranlarına sahip olan ülkelerdir [Dijk ve ark., 2005]. Bu nedenle Avrupa Birliği, kentlerde ve ülkelerde güvenlik sorununu önemsemekte ve buna yönelik durum tespitleri ile müdahale biçimleri belirlemek amaçlı çalışmalar yapmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan ve 18 Avrupa ülkesinde yapılan Avrupa Suç ve Güvenlik Araştırması [Dijk ve ark., 2005] kapsamında, yaklaşık 40 000 kişi ile yapılan güvensizlik hissi ve suçun gelişimi üzerine yapılan araştırmaya göre; Avrupa ülkelerinde yaşayanların üçte birinin özellikle metropol sokaklarında kendilerini güvensiz hissettikleri ve en fazla hırsızlık suçundan korkarak yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Ülkelerde en yaygın olan suç türleri arasında; uyuşturucu, hırsızlık ve gasp gibi suçlar yer almaktadır.

2.3. Suç Korkusu ve Güvensizlik Hissi

Suçun neden olduğu birçok hukuksal ve ekonomik problemin yanı sıra en önemli etkilerinden biri de toplumda yarattığı *suç korkusu* (*fear of crime*) ya da *güvensizlik hissidir* (*feeling insecurity*) [Lab, 2000, Schoon, 2001]. Suç korkusu en genel tanımıyla, kişinin bireysel güvenliğini tehlike altında hissetmesi sonucunda duyduğu korku ve güvensizlik hissi olarak tanımlanabilir. Bu korku kişilerde özellikle kentsel mekanda saldırıya uğrama, gasp edilme gibi suç korkuları nedeniyle ortaya çıkmakta ve bu korku bireylerin mekanlara yönelik algılarını da etkileyerek bir mekanın *suçlu* ya da *güvensiz* olarak tanımlanmasındaki önemli etkenlerden biri olmaktadır [Wekerle, Whitzman, 1995].

Suç korkusu toplumda en az suç olayları kadar gerçek bir endişe yaratmaktadır. Halkın önemli kesimini doğrudan etkileyen suç ve korkusu, kentli üzerinde yarattığı güvensizlik, korku, yaşadığı yerden memnun olmama ve düşük yaşam standartlarında yaşamını sürdürmeye çalışma gibi sosyal maliyetlerin yanı sıra, kentlerde suç korkusuna neden olan alanlar başta olmak üzere bir çok kentsel mekanda sürdürülen ekonomik girişim ve yatırımların sona ermesi gibi ekonomik sorunlara da neden olmaktadır [Yılmaz, 2005]. Örneğin bu korku, kentlilerin günlük yaşamını önemli ölçüde etkilemekte, ev-iş arası seyahatlerde tercih edilen güzergahın değişmesine ve ticari girişimcilerin bu nedenle zarar görmesine dayalı bir çok doğrudan ve dolaylı olumsuz gelişmelere neden olmaktadır [UN-Habitat, 2005].

Kentsel mekanda suçun yaygınlaşması ile oluşan *güvensizlik hissi/suç korkusu* sonucunda görülen en yaygın uygulamalar ise, yaşanan yerleri yüksek ve kötü görünümlü ayırıcılarla, tellerle ya da demir kafeslerle dışarıdan, yani kamusal alandan ayırmak ve kamudan gelebilecek potansiyel suçlulardan bu ayırıcı sistemler ile korumaya çalışmak olduğu görülmektedir [Greene, 2003]. Fakat bu uygulama, bir taraftan korunan alandaki insanın kendisini güvenli gibi hissetmesine neden olurken, diğer taraftan kamusal alandaki diğer insanlar üzerinde görünmeyen bir baskı yaratarak, mekanın güvensiz olduğu hissini doğurmakta, böylece mekanın insan

üzerinde yarattığı güvensizlik hissi ve mekanın *güvensiz* olarak algılanması ve tanımlanması sonucu değişmemektedir [UN-Habitat, 2005].

Kent mekanının suç korkusu ve suç korkusunun da mekan üzerinde karşılıklı etkileşimi söz konusudur. Bir taraftan suç korkusu kentsel mekanda *güvensiz* olarak tanımlanan ve bu nedenle kullanılmayan, terk edilen ve yerini suç eğilimli kişilere bırakan yerlerin oluşmasına neden olurken, diğer taraftan kentsel alanların mekansal özellikleri, çoğu zaman suçun o mekanda işlenmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Tüm bu karşılıklı etkileşim sonucunda ise suç korkusunun kentte yarattığı en büyük sorun olan, kentlinin kenti kısıtlı kullanabilmesi ve kentte kentli aktivitelerinin sınırlandırılması sonucu doğmaktadır. Bu kısıtlama ve kentsel mekanda yaşanan güvensizlik hissi, kentlerin yaşam kalitesinin düşmesine, yaşanabilirliğin zorlaşmasına hatta kent içerisindeki birçok kentsel fonksiyonun kullanılamaz hale gelmesine neden olmaktadır [Wekerle, Whitzman, 1995].

Greene'in [2003] yaptığı bir suç korkusu araştırmasında, birbirine benzer sosyal özellikler gösteren fakat birbirlerinden farklı mekansal özellikleri olan 6 yerleşim, suç ve güvenlik açısından değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmada ilk önce söz konusu alanlarda *güvensizlik hissi* ölçülmüş ve bunun sonucunda elde edilen veriler alanın nüfusu, gelir düzeyi ve suç bilgileri ile karşılaştırılmıştır. İlk araştırma sonuçlarına göre, insanlar tarafından *güvensiz* olarak algılanan/tanımlanan alanların suç potansiyeli yüksek olan alanlarla da örtüştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca suçun kentte çoğunlukla işlendiği yerlerin yoğun yaya akışının olduğu alanlar olduğu saptanmıştır [Greene, 2003]. Dolayısıyla suç korkusunun kentteki suçun yaygınlaşması sonucu oluştuğu ve bu korkunun tespit edilmesi ile birlikte kentlerdeki potansiyel suç alanlarının belirlenmesinin mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır. Fakat suç korkusunun oluşmasında sadece kişinin yaşam çevresinde her gün karşılaşılabileceği suç olayları etken olmamakta, kişilerin her gün medyadan takip ettikleri suç haberleri de suç korkusunun yaygınlaşmasında önemli bir etken teşkil etmektedir.

Yılmaz'a [2005] göre, her gün toplumun medyada izlediği suç çeşitleri ve sayısındaki artış, toplumda yaşanan suç korkusunu günden güne arttırmakta ve halk sürekli güvensizlik duygusu yaşadığı için yaşadıkları kentte tedirgin hayatlar sürmektedir [Yılmaz, 2005]. Kentlerde gelişen suçların her gün medyada yer alıyor olması, suça ve şiddete yönelik film, dizi ve benzeri programlar, halkın sürekli bir suç duygusu ile yaşamasına neden olmakta, bu tavır kimi zaman halkın suça karşı kendince tedbirli olması açısından olumlu sonuçlar yaratırken, kimi zaman da kişilerin yaşadıkları kentte mutsuz ve tedirgin yaşamlar sürmesine neden olmaktadır.

2.4. Kentlerin Güvensiz Mekanlara Dönüşme Süreci

Geçmiş dönemlerdeki suçun tanımı ve toplum için anlamı ile günümüzde kentlerde yaşanan toplumsal kargaşa karşılaştırıldığında, suç oranlarındaki aşırı artış ve suç kavramının farklılığı, kentlerin bugüne nasıl geldiği ve yaşanan hangi süreçlerin kentlerin bugün güvensiz mekanlar olarak tanımlanmasına neden olduğu sorularının ortaya çıkmasına neden olmaktadır [Robert ve ark., 2002]. Bu nedenle günümüzde suçun pek çok kentte yaygın olmasını ve insan yaşamındaki önemini giderek artmasını, geçmişte başlayan ve kentleri güvensizliğe iten bir süreçle açıklamak mümkündür.

Genel olarak kentlerin yaşadığı süreç değerlendirildiğinde, günümüz kentlerinde suçun artma nedenleri arasında; işsizlik, adaletli bir gelir ve hayat standardının yasal olarak sağlanamaması, suça neden olan mekanların/ortamların artması, sosyal kontrolün azalması, sosyal yoksunluk, yoksulluk ve dışlanma, monotonluk, tahrip edilen ve suçun oluşumuna olanak sağlayan kentsel çevre, yetersiz iskan, ailevi problemler, bu problemlere bağlı kimlik bunalımları gibi nedenlerin yer aldığı görülmektedir [Yılmaz, 2005]. Tüm bu etkenleri göç ve kentleşme, küreselleşme ve modernizm, sosyal ayrışma-dışlanma, işsizlik, yoksulluk ve yoksunluk başlıklarında toplamak mümkündür.

2.4.1. Göç ve kentleşme

Göç en genel anlamıyla ekonomik, sosyal veya siyasal nedenlerle bireylerin yer değiştirmesi olarak adlandırılmaktadır. Özellikle endüstri gelişmesi yüksek düzeye ulaşmış ülkelerde nüfusun büyük oranı sık sık yer değiştirmekte ve bu yer değiştirmeler beraberinde pek çok kentsel ve toplumsal soruna neden olmaktadır [Hancı, 1999]. Göç eden aileler çoğu zaman kentsel yaşama uyum sağlamakta zorluk çekmekte, ya kırdaki yaşamı kentlerde aynen sürdürmeye çalışmakta, ya da kentte tutunabilmek ve ayakta kalabilmek için yasal olmayan işlere karışabilmektedirler. Bu şekilde sürekli gelişmekte olan dünyada yaşanan aşırı kentleşme, beraberinde suçun, şiddetin ve kanunsuzluğun da artmasına neden olmaktadır [UN-Habitat, 2005]. 19. yüzyıl düşünürleri Marx ve Engel de bu fikri desteklemekte ve kentleşmenin ve endüstrileşmenin geleneksel yaşam tarzını değiştirdiğini ve bu değişimin bazı zamanlarda kişileri suça davet ettiğini ileri sürmektedirler. Engels bu duruma örnek olarak da çok kötü koşullarda yaşayan işçi sınıfının oturduğu yerlerde suç oranının yüksek oluşunu göstermektedir [Shelley,1984].

Durkheim'a göre ise kentleşmeyle birlikte toplumsal bir değişim yaşanmış, geleneksel-aile merkezli toplum, yerini bireyselliğin ön plana çıktığı topluma bırakmıştır. Durkheim da kentleşmenin önlenemez bir biçimde daha fazla suçluluğa sebep olduğunu açıkça söylemektedir [Hogan, 1985]. Dolayısıyla kırdan kente gelen ve kentte uyum sorunları yaşayan kimi insan gruplarının yaşadığı sorunlar ve bu uyum sürecinde, yani sosyal değişim esnasında yaşanan toplumsal norma karşı gelme, uymama ve hatta onunla çatışma olarak nitelendirebileceğimiz suç kavramı, kentleşme ile doğrudan bir ilişki içerisinde [Utku, 2000]. Bu nedenle, kırdan kente göç ederek gelen ailelerin iş bulmada zorlanması, konut edinme güçlükleri, kente sosyal ve ekonomik anlamda entegre olamama gibi nedenler, kişilerin her zaman yasal olmayan yollara başvurmalarına neden olmuş, konut sorunları gecekondularla çözümlenirken, iş problemi ise hırsızlık, gasp, uyuşturucu madde satıcılığı gibi suçlara karışarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Örneğin sosyologların yaptıkları pek çok araştırma sonucunda, Avrupa'nın ve dünyanın en önemli sosyal ve ekonomik probleminden biri olan işsizlik ve özellikle genç nüfusun işsizliği sorununun, kentsel

suçun gelişimini tetiklediği ortaya çıkmıştır. Genç nüfusta artan işsizlik oranı, gençlerin uyuşturucuya eğilimini arttırmakta ve suçu olağanlaştırmalarına neden olmaktadır [Friedman, 1994].

Özek'e [1973] göre kentsel suç gelişiminin en önemli nedenlerinden biri de göçe bağlı aşırı kentleşmenin kentteki sosyal kontrol mekanizmasını yok etmesi, insanların ferdileşmesi ve egoistleşmesinin yarattığı şiddet ve suç eğilimini, toplumsal kontrollerin engelleyememesidir. Bu nedenledir ki yoğunluk ve kent kavramları her zaman birarada yer almaktadır. Çünkü suç sosyal bir uyumsuzluk ve ahenksizlik sonucudur. Sosyal uyumsuzluklar ise statik bir topluma göre dinamik toplumlarda daha çok görülmektedir [Dönmezer, 1994]. Bu nedenle kırsal alanlara nazaran, kentin karmaşık yapısı yani dinamizmi suçun oluşmasında her zaman daha etkilidir.

2.4.2. Küreselleşme ve modernizm

Küreselleşme ve modernleşme gerek, değişen yaşam koşulları ve teknoloji ile, gerekse sınıf ayrımları ve gelir dağılımları dengesizliklerine sebep olması gibi nedenlerle, kentlerde karmaşanın ve suçun yaygınlaşmasına sebep olan süreçte önemli bir etkiye sahiptir. Modernleşme öncesi dönemlerde insanların yaşadıkları çevrede yakın bulunma zorunlulukları, ulaşımın ve haberleşmenin zor ve yavaş olması gibi nedenler, kişilerin kapalı ve küçük topluluklar oluşturmalarına neden olmuştur. Bu nedenle bu kapalı ve kırsal toplumlarda yerleşik toplumların yazılı olmayan kuralları geçerli sayılmış, fakat süreç içerisinde yaşanan pek çok toplumsal ve ekonomik değişimler, toplumun da hızla değişime ayak uydurmasına ve farklılaşmasına neden olmuştur. Gelişen teknoloji ve ulaşım-iletişim sistemleri ile uzaklık kavramı eski anlamını yitirmiş ve kentler birbirinden ayrı konumlarda yer alan iş, barınma, eğlence gibi yeni fonksiyonlarla yeniden organize edilmiştir [Robert, Pottier, 2002].

17. yüzyılda Avrupa'dan başlayarak etkileri giderek yaygınlaşan toplumsal organizasyon ve yaşam biçimi olarak modernliğin kent üzerinde gerek fiziksel, gerekse toplumsal açılardan güçlü bir dönüştürücü etkisi olmuş, modern bir kentte

yaşamak, kalabalık ve karmaşa içerisindeki, belirsizlik, olayların nasıl gelişeceğini tahmin etme güçlüğü ile, güvensizlik ve tehdit duygusu anlamına gelmeye başlamıştır [Aslanoğlu, 1998]. Örneğin, küreselleşmeyle birlikte artan tüketim alışkanlıkları kitlesel tüketim yarışı ile kişisel mal varlığına duyulan saygının da azalmasını beraberinde getirmiştir. Böylelikle hırsızlık veya herhangi bir suç sonucu elde edilmiş mallar kişiler tarafından meşrulaştırılmaya ve gelir dengesizlikleri adeta suçla protesto edilmeye başlanmıştır. Hayat tarzlarının değişmesi, özel kişilerin kendi mülkiyetleri üzerindeki gözetim ve denetim yeterliliklerini yok etmeye başlamaktadır. Bunun nedeni ise toplumsallığın ekonomik ve sosyal açılardan parçalanmasının, mekansal anlamda da parçalanmaya neden olması ve kent içerisinde kutuplaşan mekanların ve farklı kutuplarda yer alan insanların ortaya çıkmasıdır [Robert, Pottier, 2002]. Bu da bir taraftan toplumda farklı sınıfların oluşmasına neden olurken, diğer taraftan bu sınıfların hem kendi aralarında çatışmasına, hem de gelir dengesizliklerine karşı suç işleyerek aradaki farkı kapatma çabalarına neden olmaktadır. Kamusal gözetim ve denetimin zorlaşması ile de modern fakat güvensiz kent mekanları oluşmaya başlamaktadır.

2.4.3. Etnik özellikler ve sınıfsal ayrımlar

Küreselleşme ve modernizmle birlikte şekillenen günümüz kentsel toplumlarını, homojen ve davranış kalıplarının önceden kestirilebildiği kültürel bir bütün olarak tanımlamak mümkün değildir. Tersine, kentlerde gözlenen; farklı kimliklerin bir arada olduğu, heterojen ve farklılaşmış bir toplum yapısıdır [Aslanoğlu, 1998]. Gerek kente göç edenlerin kente uyum sürecinde yaşadıkları problemler, gerekse modernizmle birlikte yaşanan gelir dağılımındaki adaletsizlik ve buna karşı gösterilen tepkiler, farklı sınıfların oluşumu ve kentin heterojen yapısından kaynaklı çok kültürlülük, kentsel gerilim ve suç olaylarını giderek arttırmaya başlamıştır [Shelley, 1984, Moser, 2004]. Özellikle endüstrileşen toplumlarda yeni menfaat grupları ve yeni sınıfsal bir yapının doğması, bu sınıflar arasındaki çatışmalara, şiddete ve kentsel suça yol açmıştır [Özek, 1973].

Tüm dünyanın yaşadığı ekonomik, sosyal ve teknolojik değişme ve gelişmeler özellikle büyük kentlerde yerel ve merkezi yönetimlerin toplum üzerindeki desteğinin yetersiz kalmasına, güvenlik birimlerinin oluşan suçların hepsine yetişememesine, açlık, yoksulluk ve yoksunluğun artmasına ve evsizlerin çoğalmasına neden olmaktadır. Bu durum ise, kentlerde hayattan hiçbir beklentisi olmayan ve kendini topluma dahil hissetmeyen bir sınıfın oluşması sonucunu değiştirmemektedir. Bu grubu oluşturan marjinal ve etnik gruplar ise toplumda farklı isyanlarla sesini duyurmaya çalışmakta ve suç işlemektedirler.

Bu duruma karşılık, üst gelir grubu ise, korunaklı sitelerde yaşayarak kendini kentten uzaklaştırmakta, suçtan en çok etkilenen alt ve orta gelir grupları ise suça karşı kendince önlem almakta fakat tüm bu çalkalanmalar ve sınıfsal ve mekansal ayrılmalar, kentin huzursuzlaşması ve kentsel şiddetin artması sonucunu doğurmaktadır [Wekerle, Whitzman, 1995, Brantingham, 2006]. Bu da göstermektedir ki, sosyal statü ve etnik özelliklere bağlı kentsel ayrışmanın olası sonuçları; kentsel mekanlarındaki şiddet kültürünün yaygınlaşmasıdır ve yaygınlaşan bu kültür, sadece toplumun çekinilen kesim olarak gördüğü alt sınıfları ya da orta gelir grubunu değil, kentte yaşayan tüm kentlileri doğrudan etkilemektedir.

Bölüm Sonucu

Kentlerde gelişen şiddetin ve suçun kentlerin yaşam kalitesini, sürdürülebilirliğini, ekonomik, sosyal, fiziksel ve politik yapısını olumsuz etkilediği açıktır. Kentsel mekanla özdeşleşen suç kavramı ise çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle pek çok farklı disiplin çerçevesinden birden fazla şekilde tanımlanabilmektedir. Bu nedenle suçun mekanla olan ilişkisinin analiz edilmesinden önce bu kavramın ne tür tanımlarla açıklandığı bu bölümde incelenmiş ve ortaya suçu sosyolojik, psikolojik, kriminolojik, biyolojik ve mekansal açıdan tanımlayan pek çok disiplin çıkmıştır. Suç kavramının pek çok suç türünü içinde barındırması da kavramın çok boyutluluğunun nedenleri arasında yer almaktadır. Bu noktada ilgili literatürde geçen suç türlerinin incelenmesi sonucunda, pek çok teorisyenin süreç içerisinde suçları belirli gruplamalarla sınıflandırdıkları, günümüzde ise bu sınıflamalara benzer bir

sınıflamanın yapılmasında, kanun koymada ve uygulamada kolaylık sağlaması açısından, Türk Ceza Kanunu'nun, İç İşleri Bakanlığı'nın ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün etkin olduğu bilinmektedir. Söz konusu sınıflandırmalar tezde incelenen kentsel suçlar kapsamına giren suçların belirlenmesinde önem taşımaktadır. Dolayısıyla gerek Türkiye'deki, gerekse ilgili literatürdeki suç sınıflandırmaları incelendiğinde kentsel suçlar kapsamında yer alan suçların; *evden, işyerinden, otodan hırsızlık suçları ile oto hırsızlığı, gasp, kapkaç, darp ve yankesicilik* suçları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Suçun tanım ve gruplamaları günümüzde hemen hemen her toplum için benzer özellikler göstermektedir. Bu anlamda genel olarak şahsa ve mala karşı olmak üzere iki gruba ayrılan suçların Türkiye'deki gelişimi, Dünyadaki pek çok ülke ile benzer özellikler göstermekte, suçların yoğunlaştıkları yerlerin ekonomik açıdan gelişmiş kentleri barındıran ülke ve kıtaların olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca tüm dünyada toplumda yaşanan güvensizliğin tek nedeninin suç değil, suçun yarattığı korkunun da olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Dünyada ve Türkiye'de suçla birlikte ortaya çıkan bir başka toplumsal sorun da suç korkusudur.

Suçta ve korkusuna müdahale etmede bu durumu yaratan köken nedenlerin bilinmesi gereği ile [Wekerle, Whitzman, 1995] bu bölümde kentlerin güvensiz mekanlara dönüşme süreci incelenmiştir. Buna göre, suçun oluşmasında her ülkedeki/kentteki temel etmenlerin; göç, çarpık kentleşme, küreselleşme, dışlanma ve sınıfsal ayrımlar olduğu görülmektedir. Hemen hemen her gelişmiş kent için geçerli olan bu etmenlerin belirlenmesi, *güvenli kent planlamasındaki* önemli verilerden birini oluşturmaktadır. Göçle birlikte kente gelerek evsiz ve işsiz kalan topluluklar marjinal sektörde çalışarak ve gecekondü alanlarını oluşturarak kent yaşamına tutunmaya çalışmışlar fakat bu şekilde hem mekansal hem de sosyal açıdan kent yaşamından ve kentlilerden ayrılmış ve uzaklaşmışlardır. Bu ayrışma ve giderek ağırlaşan yaşam koşulları, kentsel stresi arttırmış, kentlerde birbirlerinin varlığından rahatsız olan pek çok topluluk ortaya çıkmıştır. Bu durum ise, düşük gelir grubunun diğer sınıflarla aralarından uçurumu kapatmak amacıyla yasa dışı faaliyetlere yönelmesine neden olmuş, kentlerin yoğun ve karmaşık yapısı içinde suç olayları giderek artmış ve suç

işlemek kolaylaşmıştır. Dolayısıyla kentlerde gelişen suçun, suça neden olan köken etmenler dışında mekanla ilişkili başka nedenlerle de gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada kentsel mekanda gerçekleşen suç olaylarını mekanla ilişkilendiren teori ve yaklaşımları incelemek ve bu şekilde mekanın suç üzerindeki etkisini ortaya koymak gerekmektedir.

3. KENTSEL MEKANDA SUÇ VE SUÇUN ÖNLENMESİ

Günümüz kentlerinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin pek çoğu, suçun kent yaşamı ve kent gelişimi üzerindeki etkilerini araştırarak, suçu günlük yaşamdan arındırmak amacını taşıyan acil çözüm yöntemleri aramaktadırlar. Bunun nedeni ise yapılan birçok çalışmanın mekan ve suç arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermesi ve suçun gerçekleştiği zaman ve mekan boyutlarının bilinmesi ile, tıpkı kent planlamada olduğu gibi, geleceğe yönelik tahminlerde bulunulmasının mümkün olmasıdır [Brantingham, 2006]. Buradan yola çıkılarak 1920'li yıllardan bu yana suçun gelişimine ve suç ve mekan arasındaki ilişkilere yönelik çeşitli teoriler, analizler ve yöntemler geliştirilmiştir. Bu nedenle bu bölümde, suçu kentsel mekanla ilişkilendiren teoriler ile, kentteki suç durumunun tespit edilmesini sağlayan analizler ve güvenli kent mekanları oluşturmada kullanılan yöntemler açıklanacaktır.

3.1. Suç ve Mekan İlişisine ve Kent Güvenliğine Dayalı Kuramlar

Suç ve kentsel mekana yönelik kuramlar, suçu makro ölçekte ele alan ve suçun kentteki gelişimini toplumsal yapı ve kentsel yaşam ile birlikte değerlendiren; *suç ekolojisi teorileri (Ecological Crime)*, suçu mikro ölçeklerde ele alan ve suç olaylarını kentsel mekanın fiziksel özellikleri ile ilişkilendiren; *kentsel tasarımla suç engelleme (Crime Prevention Through Environmental Design - CPTED)* teorileri ve güvenli kentsel mekanlar oluşturmada izlenmesi gereken aşamaları belirten *güvenli kent yaklaşımları* olarak üç grupta incelenecektir.

3.1.1. Suç ekolojisi teorileri

Suç işleyen kişinin biyolojik, antropolojik, psikolojik, eğitimsel özellikleri ve yaşadığı sosyal çevre gibi pek çok fenomenin etkisi ile ortaya çıkan suçun sebeplerinin anlaşılabilmesi ve suçu önlemeye yönelik stratejiler belirlenebilmesi amacıyla uzun yıllar pek çok araştırma yapılmış, pek çok teori ve metod ortaya atılmıştır. Bu nedenle yapılan çalışmalardan çözüme yönelik sosyal ve fiziksel

müdahale ve önlem bulmaya çalışan, suçu mekanla/yerle ilişkilendiren teoriler, *suç ekolojisi teorileri* olarak adlandırılmaktadır [Candemir, 2002].

Suç ekolojisi teorileri temelde toplumdaki rekabet ve itilaf fikri üzerine temellendirilmiştir. Örneğin piyasanın ekonomik baskılarıyla değişen yaşam biçimleri, insanların çalışmak, barınmak, eğlenmek ya da alışveriş yapmak gibi faaliyetler için kentin farklı bölgelerini seçmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle yaşanan sosyal farklılıkların neden olduğu fiziksel yer seçimleri, kentte yaşanan sosyal problemlerin de belirli bölgelerde yoğunlaşması sonucunu doğurmaktadır [Demirbaş, 2001 içinde; Korkmaz, 1988]. Dolayısıyla suçun ekolojisi, yaşanan toplumsal değişmelerin kentsel coğrafyada neden olduğu suç olaylarının kent içerisindeki dağılımı anlamına gelmekte, bu nedenle bu teoriler en genel anlamda suçu kentsel coğrafya ve kentsel mekanla ilişkilendiren teoriler olarak tanımlanmaktadır.

Brantingham'a [1995] göre, suç olaylarının ortaya çıktıkları bölgelerdeki dağılımları coğrafi açıdan rastlantısal değildir. Bu nedenle suçlular, suçun meydana geldiği kentsel mekan, suçlunun hedefleri (mağdurların kendileri ve/veya malları) ve suçun meydana geliş zamanı arasında mekansal açıdan bir ilişki bulunmaktadır. Aynı düşünce ile 1920'li yılların başlarında suç olaylarını kent coğrafyası ile ilişkilendiren Shaw ve Mckay ve Chicago Okulu ilk suç ekolojisi teorilerini ortaya koymuş, yaptıkları el haritaları ile suçun kentteki dağılımı ve bunun nedenleri üzerinde durmuşlardır. Bu nedenle suçun ekolojisinin tanımlanması Shaw ve McKay'in tanımladığı, suçun kentteki mekansal dağılımının ifade edilmesi anlamına da gelmektedir [Sampson ve Groves, 1989]. Sonraki yıllarda gelişen teknoloji ile söz konusu teoriler geliştirilmiş ve suç ekolojisi teorileri bilgisayarlı sistemlerle desteklenmeye başlamış olsa da, ekolojik teorilerin temel mantığı Chicago Okulu ve Shaw ve Mckay'in sosyal düzensizlik teorilerine dayanmaktadır.

Chicago Okulu ve sosyal düzensizlik teorileri

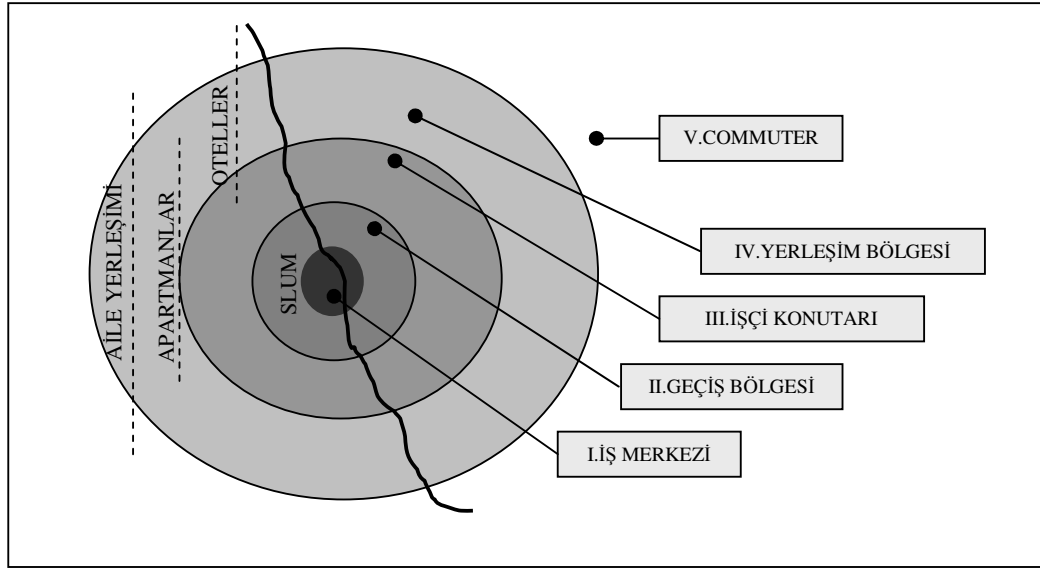
Sosyal düzensizlik teorileri (social disorganization theory), suçun kentsel çevre ile ilişkisini ilk kez araştıran *Park ve Burgess* ile Chicago Okulu'nun suçu çevrenin değişimi ile ortaya çıktığını kabul eden ve suçu sosyal değişimlerle ilişkilendiren teorisi ile, bu teoriyi geliştirerek geleneksel ekolojik kuramların temelini oluşturan Shaw ve McKay'in *sosyal düzensizlik* teorisinden oluşmaktadır [Candemir, 2002, Düzgün, Erdoğan, 2003].

Chicago Okulu'nun çalışmaları, ekolojik bölgelerin sosyal yaşam üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışmıştır. Buna göre bu teori, kentlerdeki hayat tarzının köylerden farklılaştığını, kentlerdeki yaşamın yüzeysel olduğunu, insanların birbirlerini tanımadığını ve kişisel ilişkilerin geçici, akrabalık, dostluk bağlarının ise zayıf olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, geleneksel sosyal ilişkilerin kentlerde bu şekilde zayıflaması, sosyal organizasyonsuzluğa neden olmakta, bu da suçluluğun oluşmasındaki en önemli etken olarak görülmektedir [Candemir, 2002].

Amerikalı sosyologlar, suçun kentlerin bazı bölgelerinde yoğunlaştığını ve bu bölgelerin kentin merkezine doğru belirli oranda artış gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Buna göre, kentler içinde açık farklarla birbirinden ayrılan bölgeler bulunmaktadır. Bu bölgeler içinde 'slum' yani çöküntü alanları en çok dikkat çeken alanlardır. Bu terim kötü konut şartlarının, aşırı kalabalık, yoksulluk ve suçun yüksek derecede bulunduğu kent bölgeleri anlamına gelmektedir. Yüksek suçluluk oranı taşıyan bu bölgelerde, geniş bir fiziksel hareketlilik, hızlı değişim, sosyal yapının dağılması, çözülmesi ve istikrarsızlığa rastlanmakta, ahlak anlayışı ve sosyal dayanışma kaybolmaktadır. Kentin bu bölgelerinde her şey erime ve çözülme halinde bulunan bir sosyal hayatın izlerini göstermektedir [Dönmezer, 1994]. Park ve Burgess'ın Chicago kenti üzerinden yaptıkları çalışma da ileriki dönem teorisyenlerinin bu saptamasının temelini oluşturmaktadır.

Park ve Burgess, ekolojik teorilerinde genel olarak kentin bir merkezden çevreye doğru yayılan doğal alanlar şeklinde farklılaştığını kabul etmiş, Chicago kentinde

yapmış oldukları araştırmaya dayanarak, kentin merkezden (iş merkezi) çevreye doğru yayılan daireler şeklinde genişlediğini ileri sürmüşlerdir (ortak merkezli çemberler kuramı). Bu daireler hem kentin mekan üzerindeki yayılışını, hem de zaman içindeki gelişmesini ifade etmektedir [Demirbaş, 2001 içinde; Korkmaz, 1988] (Bkz. Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Chicago Okulu basitleştirilmiş kent modeli [Candemir, 2002]

Kentin merkezinde, ticari, sosyal ve siyasi hayatın merkezini teşkil eden iş merkezi vardır. Bu bölgeyi, iş merkezinin yayılması dolayısıyla şeklini kaybeden ve hızla değişen konut bölgeleri çevirir. Bu nedenle bu bölgeyi bir geçiş bölgesi olarak isimlendirmek mümkündür [Hogan, 1985]. Bölgenin özelliği, ticaretle birlikte hafif sanayi kuruluşlarını da barındırıyor olmasıdır. Bu nedenle geçiş bölgesini, fiziki bozulma, gerileme, sosyal çözülme durumunda olan, fakirlik, sağlıksız konut, çocuk suçluluğu, aile dağılması ve hastalıklar gibi problemlerin yaygınlaştığı bir çöküntü alanı (slum) olarak tanımlamak mümkündür. Ekonomik durumu iyileşen aileler bu bölgeden üçüncü bölge olan işçi konutları bölgesine doğru göç etmektedir [Demirbaş, 2001 içinde; Korkmaz, 1988] (Bkz. Şekil 3.1).

Chicago Okulunca yapılan basitleştirilmiş kent modeli, yani ortak merkezli çemberler kuramı, teorisyenlerin kentlerdeki suç probleminin şehir bölgelerinin fiziksel, sosyo-ekonomik ve karakteristik verileri ile doğrudan ilişkili olduğunu kanıtlamalarına neden olmuştur. Bu çalışmaları onlara, suçların altyapı ve organizasyonu zayıf, fakir, sosyal kontrolün zayıf olduğu ve altyapı sorunlarının yaşandığı organizasyonsuz şehir bölgelerinde daha fazla yoğunlaştığını göstermiştir [Candemir, 2002]. Böylece, suçun ekolojisi çalışması ile suç coğrafyası ilk kez araştırılmış ve çalışma sonunda şehirlerin yapısı ve suç olayları arasındaki ilişki çözümlenmeye çalışılmıştır [Hogan, 1985]. Bunun üzerine Shaw ve McKay ise, Chicago Okulu'nun kentlerin yapısını aynı merkezli, iç içe geçmiş farklı işlevlere ve sosyal yapıya sahip bölgeler şeklinde tanımlayan kuramından etkilenerek, 1942 yılında geleneksel ekolojik kuramların temelini oluşturan *sosyal düzensizlik* kuramını ortaya koymuştur [Düzgün, Erdoğan, 2003 içinde; Park ve ark.,1925, Clark,2001].

Sosyal organizasyonsuzluk kuramı ekolojik yaklaşım veya Chicago Okulu yaklaşımı olarak da adlandırılmaktadır. Bu kurama göre, kentin büyümesi merkezden gelen dış yönlü bir baskı sonucunda gerçekleşmektedir [Kızmaz, 2005]. Dolayısıyla her halka bir sonraki halkanın dönüşmesine baskı uygulamakta ve bu süreçte örneğin, II. bölgenin önceden en çok talep edilen bölge olmasına karşılık eski evlerin kötüleştiği, kiralara düşüğü, fakir ve kalifiye olmayan işçilerin yüksek arazi fiyatları ve düşük ev değerleri ile çatışan pazar sonucunda ortaya çıkan kötü nitelikli binalarda oturduğu bir kent modeli ortaya çıkmaktadır [Hogan, 1985, Düzgün, Erdoğan, 2003 içinde; Miethe,2001'de Park ve ark.,1925].

Kuram suç olgusunu; gelişme bölgeleri (growth zones), suçluluk alanları (delinquency areas) ve çemberler teorisi (concentric zone) gibi kavramsallaştırmalar üzerinden analiz etmekte, bu analiz sonucunda sosyal çözülmenin en çok kent yapısında ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Buna göre kentler, özellikle merkez ve çevresinde yer alan çöküntüleşmiş suçluluk alanları, kentte suçun gelişmeye başladığı mekanlar olarak şekillenmektedir [Kızmaz, 2005].

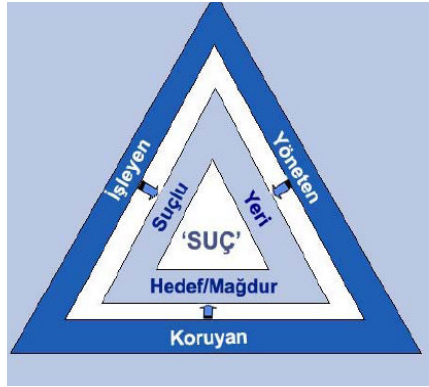
Rutin aktivite teorisi

Cohen ve Felson tarafından geliştirilen *rutin eylem teorisi (routine activities)* önemli ölçüde Chicago okulunun varsayımlarından esinlenmiştir. Bu sebeple kuramı, suçlunun suç işleyeceği yeri ve kişiyi seçmesini belirleyen kriterleri açıklayan ekolojik yaklaşımlardan biri olarak görmek mümkündür. Bu nedenle bu kuram, gündelik yaşamdaki rutin davranışlarda meydana gelen yapısal değişmelerin, suç davranışlarının meydana gelmesindeki etkisini konu etmektedir [Kızmaz, 2005 içinde; Bohm, 1997]. Diğer taraftan teori aynı zamanda insan ekolojisi ve sosyal aktiviteler üzerinde de durmaktadır. Örneğin Cohen ve Felson [Hogan, 1985 içinde], teorilerinde suçun oluşumunda toplum yapısını etkileyen sosyal faktörleri incelemişler ve suç olaylarına yönelik 2 temel varsayım geliştirmişlerdir. Bu varsayımlar; 1. Bir suç olayının gerçekleşmesi için 3 temel unsur gereklidir; suç işlemeye odaklanmış kişi (motivated offender), hedef/kurban (target) ve korunmasız mekan (lack of guardianship), 2. Suç olayları, insanların yaşadıkları kentteki rutin aktivitelerine bağlı olarak gerçekleşir.

Dolayısıyla rutin aktiviteler kuramının suç bilimine olan en önemli katkısı, suç olaylarının gerçekleşeceği koşulların ilk kez belirlenmiş olmasıdır. Teoride, suçun meydana gelmesinde etkili olduğu belirtilen üç temel unsur, kişilerin günlük eylemleri ile ilişkilendirilmiş ve suç olaylarının genellikle hedef olarak belirlenen kişilerin alışveriş, eğitim, eğlence, gibi rutin aktivitelerini gerçekleştirdikleri mekanlarda, kontrol mekanizmasının eksikliğinde ve motivasyonlu bir suçlunun/şüphelinin varlığında gerçekleştiği ortaya konmuştur [Brantingham, 1995, Harries, 1999].

Rutin aktiviteler teorisinin ortaya koyduğu bir başka ilişki ise *problem çözüm üçgenidir (problem analysis triangle)*. Cohen ve Felson tarafından ortaya konan rutin faaliyetler teorisi söz konusu üçgeni desteklemektedir çünkü suç üçgeni de suç olayının gerçekleşmesi probleminin üç ana unsuruna dikkat çekerek doğru analiz yapılmasını sağlamaktadır (Bkz. Şekil 3.2). Söz konusu üç unsur; suçu işleyen *suçlu*, suçu yöneten *olay yerinin* tanımlanması (mekanın özelliklerinin suçluyu teşvik

etmesi ile oluşan) ve *hedef* (mala karşı suçlar) ya da *mağdur* (şahsa karşı suçlar) olarak belirlenmiştir. Suç üçgenine göre, bir suç eğer gerçekleşmiş ise, suç üçgeninin bütün iç elementleri aynı anda meydana gelmiş demektir ve bu etmenlerin hepsinin gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi de resmi ya da gayriresmi gözetleyicilerin yokluğudur [Clarke, Eck, 2005].

Şekil 3.2. Cohen ve Felson'un problem çözüm üçgeni [Clarke, Eck, 2005]

1950'lerde Cohen ve Felson [1979], kentteki suç desenini önceki çalışmalardan daha büyük bir ölçekten incelemişler ve suç deseninin aslında değişen zamanın özelliklerine göre de farklılaştığını ortaya koymuşlardır. Örneğin, değişen yüzyıl kentlilerin rutin faaliyetlerinin de değişmesine neden olmakta, bu da kentlerde işlenen suçun türünü ve oluşum biçimlerini etkilemektedir. Kadınların işgücünde önemli bir yere sahip olması, evlerin gün içerisinde daha fazla boş kalmasına, nüfusun artması ile birlikte gelen işsizliğin ise daha fazla insanın sokakta başı boş dolaşmasına neden olmaktadır. Bu da Cohen ve Felson'a göre suçun ve hedeflerin giderek artması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle, Cohen ve Felson, rutin eylemler teorisinde suçun, toplumdaki meşru fırsat yapısından ve bireylerin özgür yaşama eğilimlerinde kaynaklandığını düşünmektedirler. Onlara göre, gündelik yaşama ilişkin bazı değişikliklerin yapılması, suç oranlarının azalmasında etkili olabilecektir. Bu nedenle suçun azaltılmasında sadece karar vericiler önlem almayacak, potansiyel hedef/kurban durumundaki kişiler de her gün gerçekleştirdikleri rutin faaliyetlerinde kendilerini kolay bir hedef olmaktan çıkaracaklardır [Kızmaz, 2005 içinde; Bohm, 1997].

Rasyonel yer seçim teorisi

Ronald V. Clarke tarafından ortaya konan *rasyonel yer seçim teorisi (rational choice theory)* en genel anlamda, suçlunun gözünden suçun işleneceği mekanın yer seçiminin belirlenmesi, yani suçlunun yer seçim kriterleri üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, suçlunun suç olayını gerçekleştirdiği mekanı nasıl gördüğü, mekanın hangi özelliklerinin suç işlemeye teşvik ettiği teori için önem taşımaktadır [Clarke, 1989].

Rasyonel teorisyenlere göre suçlu davranışı iki temel birleşen sonucunda ortaya çıkmaktadır; 1.*kişisel karar verme süreci*, 2.*durumsal faktörler*. Teorisyenlere göre suçluluk, kişisel durum (paraya ihtiyaç duyma, kişisel değerler, suçlu deneyimlerini öğrenme) ile durumsal/ortamsal faktörlerin (hedefin ne derece korunduğu, insanların evde olup olmadığı ve suç işlenecek mekanların/semtnin zenginlik veya elverişlilik düzeyi) birlikteliğini gerektiren bir eylemdir [Kızmaz, 2005 içinde; Siegel, 1989]. Rasyonel teoriler, suç olgusunu analiz ederken asıl vurguyu caydırıcılık ve ceza unsurlarına yapmaktadırlar. Bu nedenle rasyonel kuramlar, daha çok suçun engellenmesine yönelik politikaların oluşturulması veya önlemlerin alınması konularını içermektedir. Bu çerçevede rasyonel yaklaşımlara göre, suçun engellenmesi suça karşı etkili bir adalet sisteminin oluşturulması, daha fazla cezaevinin yapılması ve sokaklarda daha fazla polisin bulunması gibi unsurlarla mümkündür [Kızmaz, 2005 içinde; Williams ve McShane, 1999]. Bireyin özgür iradesine gönderme yapan bu kuramlar aslında, klasik teorisinin yeniden gözden geçirilmiş modern versiyonları olarak görülmektedir [Kızmaz, 2005].

Suç deseni teorisi

Suç deseni teorisi (pattern theory) suç ekolojisi üzerinde çalışan *Pat ve Paul Brantingham* tarafından geliştirilmiştir. Teori en genel anlamda belirli bir zamanda, belirli bir mekanda, potansiyel suçlu kişilerin günlük rutin aktiviteler içerisinde suç işleyecekleri kentsel mekan ve kişileri seçme nedenleri üzerinde durmakta, bazı mekan ya da durumların nasıl suçlunun dikkatini çekerek suçun işlenmesine fırsat verdiğini araştırmaktadır. Teoriye göre, Cohen ve Felson'un rutin aktiviteler

teorisinde olduğu gibi, kentlilerin günlük faaliyetleri ile suç olayları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Rutin faaliyetler teorisine ek olarak bu teoride vurgulanan bir başka önemli nokta ise, suçlu kişinin de günlük rutin faaliyetler içerisinde olduğudur. Zaten bir kentsel mekanın suç işlemeye uygun olup olmadığının suçlu tarafından değerlendirilmesi, suçlunun bu rutin aktiviteleri sırasında gerçekleşmektedir [Crime Prevention Unit (a), 2005]. Bu nedenle Brantingham ve Brantingham'a [1996] göre, eğer bir mekanda suçluyu suça teşvik eden nedenlerin neler olduğu bilinirse (rasyonel yer seçim teorisinde olduğu gibi) ve suçlunun seçiminin kentlerde nerede ve hangi faaliyetlerle yer aldığı saptanırsa (rutin faaliyetler teorisinde olduğu gibi), suçla mücadele etmek kolaylaşacaktır. Bu da suç deseni teorisinin temelini oluşturmaktadır. Suç deseni teorisi aynı zamanda suçun tek düze olmayan yer seçimi üzerinde de durur. Bu nedenle teori, suçun olduğu coğrafyadaki suç olaylarının dağılımını, kent ölçeğinden bina ölçeğine kadar pek çok farklı ölçekte inceler. Teorinin kurulduğu temel varsayımlar şunlardır;

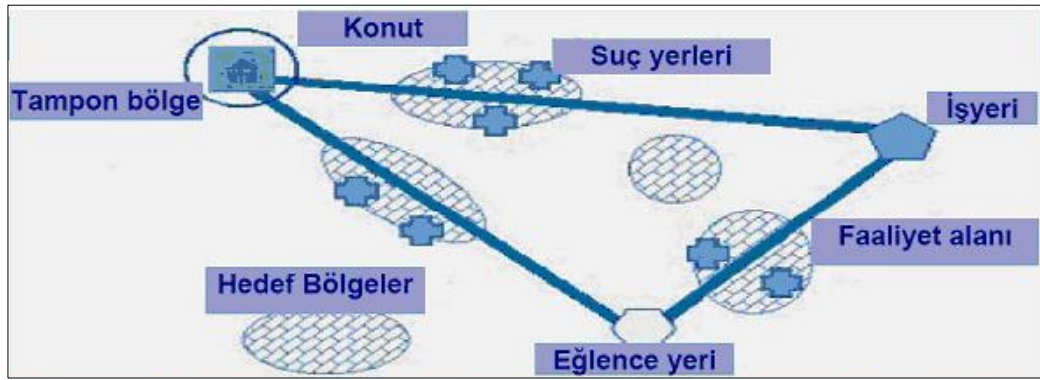
- Toplumda suç işlemeye meğilli bireyler yer almaktadır.
- Suç olayının gerçekleşmesinde çok katmanlı (multi-staged) hedef belirleme stratejileri hakimdir.
- Suçlunun hedef seçme sürecinde kentsel çevrede yer alan bir takım işaretler/imler etkilidir.
- Çevredeki bu işaretler suçluyu engeller ya da harekete geçirir. Suçlu bu işaretlere bağlı olarak suç şablonunu (yer-zaman-suç türü) hazırlar.
- İzlenilen şablon aynı tür suçları işleyen suçlular için genellikle benzer özellikler göstermektedir.

Buna göre suç deseni, suçluların mekana yönelik olarak oluşturdukları şablonların defalarca tekrarlanması sonucunda ortaya çıkar. Burada seçilen zaman ve mekan boyutları ile mekansal özellikler de önem taşımaktadır. Örneğin, kentsel suçların büyük bir çoğunluğu suçluların yaşadıkları yerlere yakın yerlerde meydana gelmektedir. Ayrıca suçluların seçtikleri yerler genellikle kentlerin en canlı ve yoğun yerleri olan düğüm noktaları ve kent merkezleridir [Beavon, Brantingham, 1994].

Dolayısıyla teori rutin faaliyetler teorisi ve rasyonel yer seçim teorisinin yanı sıra Lynch'in kenti tanımlamada kullandığı düğüm noktaları (nodes), izler (paths) ve sınırlar (edges) göstergelerinden de yararlanmışır. Buna göre teoride yer alan düğüm noktaları (nodes); kentlilerin sürekli olarak kullandıkları, ulaşım akslarının kesiştiği, günün belirli saatlerinde yoğun olarak kullanılan okullar ve çevreleri, kent merkezlerindeki ticari alanlar, merkezdeki konut alanları, eğlence merkezleri vb. olarak tanımlanmaktadır [Crime Prevention Unit Fact Sheet (a), 2005]. İzler (paths), teorisinin temel mantığını yansıtmaktadır. İzler, suçlunun suç işlemeye uygun alanları belirlemesi ile ortaya çıkar. Bu durumda izlerin tespit edilmesi sadece kentlilerin değil, suçlunun rutin faaliyetlerinin de suç olayları ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Buna göre suç işleyecek kişi genellikle suç olayını bildiği çevrelerde, evine yakın alanlarda ya da daha önce de pek çok kez suç işlediği mekanlarda gerçekleştirmektedir. Bunun nedeni ise, suçlunun günlük aktiviteleri sırasında suça elverişli alanları tespit etmesinin daha kolay olmasıdır [Crime Prevention Unit Fact Sheet (a) , 2005]. Sınırlar (edges) ise; kentlilerin yaşadıkları, çalıştıkları, eğlendikleri ya da alışveriş yaptıkları alanların çevreleyen ve belirleyen sınırlar anlamına gelmektedir. Bazı suçlar, suçlunun belirlediği hedefe göre ve bu sınırların türlerine göre gerçekleşmektedir. Örneğin araba çalma olayında hedef mekanın otoparklar ya da konut alanları çevresi olması gibi [Crime Prevention Unit Fact Sheet (a) , 2005].

Beavon ve Brantingham's'a [1994] göre, suçun mekandaki dağılımının incelenmesi, suçun kentte yoğunlaştığı belirli mekanların, suç türlerinin ve belirli zamanların bulunmasında ve suçun kentteki gelişmesinin engellenmesinde önemlidir. Suç olayı, kişilerin günlük, haftalık ya da yıllık süreler içerisinde kişilerin rutin aktiviteleri ile tespit edilebilmektedir. Kişinin gün içerisinde gerçekleştirdiği rutin aktiviteler, suçlu, kurban ve gerçekleşen suç boyutları ile kent ya da ülke ölçeğinde suçun ekolojisini, yani suçun desenini (ecological crime) ortaya koymaktadırlar. Bu nedenle suç deseni teorisi mekanla doğrudan ilişkilidir ve teoriyi mekanla ilişkilendiren temel imgeler, Lynch'in de kullandığı düğüm noktaları, izler ve sınırlardır. Böylelikle teori, mekanda suçu çeken nedenlerin saptanabileceğini ve suçun yoğun olarak yaşandığı kentsel mekanların hangi özellikleri ile suç alanı olduğunun belirlenebileceği savını öne sürer.

Buna göre Brantingham ve Brantingham teorilerinde bir *aktivite alanı* belirlemişleridir [1993, Clarke, Eck, 2005 içinde] (Bkz. Şekil 3.3). Bu terim, suçluların kendi sıradan aktiviteleri sırasında hedef kişi ya da mülkleri nasıl seçtiklerini tarif etmektedir. Dolayısıyla teoride yer alan aktivite alanı bir üçgenle tanımlanmakta ve suçluların evden işe ve eğlence-dinlenme yerlerine nasıl gittiklerini işaret etmektedir. Aktivite alanını oluşturan bu üç nokta birbirine yollarla bağlıdır ve suçlular bu akslar boyunca suçu gerçekleştirebilecekleri fırsatları kollamaktadırlar. Suçluların bu yoldan sapmaları her ne kadar mümkünse de yapılan pek çok araştırma, suçluların suç işlerken bildikleri ve hakim oldukları kentsel mekanları tercih ettiğini göstermektedir [Clarke, Eck, 2005].

Şekil 3.3. Brantingham ve Brantingham'ın suç unsurları şeması [Clarke, Eck, 2005 içinde; Rossmo, 2000]

Brantingham ve Brantingham'ın tanımladıkları *sınırlar*, bu şemada insanların çalıştığı, gezdiği, alışveriş yaptığı ve yaşadığı yerlerin sınırlarını belirten yerler olarak karşımıza çıkmaktadır [1993, Clarke, Eck, 2005 içinde]. Irkçı saldırılar, gasp veya dükkandan hırsızlık gibi bazı suçların bu söz konusu kentsel mekanlarda olması kuvvetle olasıdır, çünkü Brantingham ve Brantingham'a göre bu alanlar farklı bölgelerden birbirini tanımayan insanların bir araya geldikleri mekanlardır. Yakın zamanda yapılan bir çalışmada, Tallahassee, Florida'da yapılan evden hırsızlıkların zengin mekanlara sınır olan fakir alanlarda kümелendiğini bulmaları Brantinghamların çalışmasını kanıtlar niteliktedir [Clarke, Eck, 2005].

3.1.2. Kentsel tasarıma yönelik teoriler

Kentsel tasarım ile kent güvenliğinin sağlanmasına yönelik teoriler yaklaşık 50 yıl öncesine dayanmaktadır. Teoriler *Çevresel Tasarım ile Suçu Engelleme (Crime Prevention Trough Environmental Design)* teorileri olarak adlandırılmakta ve kısaca *CPTED* olarak literatürde yer almaktadır. Teorilerin geliştirilmesinde ilk adım *Jane Jacobs*'un 1961 yılında yayınladığı *The Death and Life of Great American Cities* isimli kitabı ile atılmış ve ilk kez Amerikan kentlerini daha güvenli hale getirmede kentsel tasarımdan faydalanılabileceği ortaya konmuştur. Daha sonra *Jacobs*'ın çalışmasını ilk kez *CPTED* ismi ile kullanan *Ray Jeffery*, onu ise, *Oscar Newman* takip etmiş ve 1971 yılında *Savunulabilir Mekan*'da (*Defensible Space*) kentsel mekanlarda suça karşı tasarım ve planlama ile önlem alabileceğini tartışmıştır. Bir sonraki çalışma ise günümüzde Amerika Birleşik Devletleri güvenlik hizmetlerinin temelini oluşturan, *Wilson ve Kelling*'in [1982] ortaya koydukları *Kırılan Cam Teoremi (Broken Windows Theory)* olmuştur. Kente ve tasarıma yönelik ilk çalışmalardan biri olan *Kevin Lynch*'in 1960 yılındaki *İz Teorisi (Pathway Theory)* ise gerek suça yönelik kentsel tasarım teorileri için temel oluşturması özelliği, gerekse sonraki teorilerde de kullanılması nedeniyle, kentsel tasarımla suç önleme teorileri için önem taşımaktadır.

İz teorisi

İz teorisi (pathway theory) *Kevin Lynch*'in kentlilerin mekanı algılamalarını kolaylaştıran temel ilkeleri belirlemesine dayanmaktadır. Teorinin çıkış noktası, bir kentlinin kentin bir yerinden başka bir yere giderken yol bulmasını kolaylaştıracak temel unsurların belirlenmesidir. Buna göre *Lynch*, temel kentsel tasarımın da temellerini oluşturan ve bir kenti en genel anlamda tanımlamaya yarayan temel elemanları belirli gruplara toplamaktadır. Bu nedenle iz teorisi, kentlilerin günlük aktivitelerini gerçekleştirirken sürekli olarak kullandıkları yolları, caddeleri ya da sokakları suçun gelişimi açısından gözlemlmeleri üzerine kurulmuştur denilebilir. Teorinin temelinde kentlinin kenti nasıl gördüğü sorusu yatmaktadır. Çünkü kentte

yaşayan bir kişi o kentin kollektif kültürünün bir parçası haline gelmiştir ve bu nedenle kentlilinin istemeden de olsa kente karşı geliştirdiği görsel bir hafıza ve içgüdüsel bir değerlendirmesi vardır. Buna göre, bir kentsel mekanın kimliğini, güvenli, güvensiz, heyecan verici, sıkıcı ya da korkutucu olduğu, en iyi o mekanı kullananlar tarafından saptanabilir [Strohecker, 1999].

Diğer taraftan Nornberg ve Schluz'a [1985] göre, kentler insanların farklı durumlarını yansıtmaktadır. Kent, yerleşmelerden, gruplaşmalardan, gruplar arası ilişkilerden ve *ötekileri* kabul etmekten ibarettir. Bu da kent ve insan arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kentlerin fiziksel yapısı bu gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Örneğin kentlerdeki *düğüm noktaları* (*nodes*) kentlileri bir arada toplamaktadır. Düğüm noktalarına ulaşan yollarla tanımlanan *izler* (*pathway*) ise o mekanı kullanan kentli faaliyetleri ile şekillenmektedir.

Kevin Lynch'in [1960], kentlilerin kenti nasıl algıladıklarına yönelik ölçümler yaptığı çalışması, Nornberg ve Schluz'un da bahsettiği düğüm noktaları (*nodes*) ve izler (*paths*) doğrultusunda yapılan ilk çalışmadır. Buna göre Lynch bu çalışması ile çeşitli temel noktalarla okunaklı hale gelen bir kentin, kentlileri de olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. Kenti okunaklı kılansa, kentlilerin kenti algıladıkları belirli işaretlerle mümkündür. Lynch, kentlilerin mekandaki bu algılarını açıklayan bir idrak haritası çıkarmada 5 temel nokta belirlemiştir; 1. *izler* (*paths*), 2. *düğüm noktaları* (*nodes*), 3. *sınırlar* (*edges*), 4. *röper noktaları* (*landmarks*) ve 5. *geniş alanlar* (*districts*).

Suç önlemeye yönelik yapılan her ölçekteki planlama, Nornberg, Schulz ve Lynch'in belirledikleri kentsel işaretler üzerindeki suç incelemelerini içermektedir. Moughtin ve ark. [2003], izler (*paths*) ve düğüm noktalarının (*nodes*) kenti suç açısından tanımlamadaki en önemli işaretler olduğunu vurgulamaktadır. Bunun başlıca nedeni ise, düğüm noktaları olarak tanımlanan kentteki buluşma yerlerinin ve bu noktalara çıkan ana aksları tanımlayan izlerin kentin en yoğun, karmaşık ve en canlı alanları olmasıdır. Bu durum, kentlerde suçun gelişimine en çok ortam sağlayan ve suçun en fazla yoğunlaştığı alanların yine bu noktaların olduğunu göstermekte, bu

da kente dair yapılacak üst ölçekli suç analizlerinde ilk bakılması gereken yerlerin bu akslar ve toplanma yerleri olduğunu kanıtlamaktadır.

Dolayısıyla kentsel tasarımın temel noktalarından biri olarak tanımlanan Lynch ve kentsel mekan göstergeleri, suçun gelişimini engellemeye yönelik kentsel tasarım ilkeleri için de temel oluşturmakta, suçun yoğunlaştığı yerlerin tespitinde ve özellikle alt ölçeklerde suça neden olan fiziksel özelliklerin belirlenmesinde ve buna yönelik çözüm önerileri geliştirilmesinde önem taşımaktadır.

Yaya yollarının güvenli kullanımı teorisi

Jacobs'a [1961] göre, gelişen dünya kentlerindeki yeni teknolojiler ve bu teknolojilerin kentteki fiziksel görünümünden daha önemli olan bir konu, gelişen kentlerde yaşanan farklı sosyal tepkiler ve güvenlik/güvensizlik kavramlarının oluşumudur. Bu amaçla Jane Jacobs, 1961 yılında yayınladığı *The Death and Life of Great American Cities* adlı kitabında, yaya yollarının güvenli kullanımı (*The Uses of Sidewalks; Safety*) başlığı altında, bir kentteki sokakların nasıl daha güvenli hale gelebileceği üzerinde bir profesyonelden çok daha güvenli bir yerde yaşamak isteyen ve bunun yollarını arayan bir mahalleli olarak fikirler üretmiş, bu nedenle de güvenliğe dair önerdiği çözümler genellikle mahalle bazlı, kişisel ilişkiler üzerine kurgulanan çözümler olmuştur.

Jacobs'ın [1961] sunduğu güvenlik metotlarında hangi durumların güvenli ve hangi durumların güvensiz olduğunu tespit etmek önceliklidir. Örneğin, genel bir planlama yanılışına göre, kalabalık cadde ya da parklar her zaman insanların orda bulunmak istemediği, sıkıcı ve yoğun mekanlar olarak tanımlanmasına rağmen, Jacobs bu durumun yeni kentlerde tam tersine işlediğini ve artık kalabalık, canlı ve kişinin kendini çevre tarafından görülebilir hissettiği alanların daha güvenli ve daha kullanılabilir olarak hissedildiğini savunmaktadır. Buradan yola çıkarak, Jacobs'a göre, özellikle kırsal yaşamda yer alan mahalle kültürü kentsel güvenlikte önem taşımaktadır. Komşuluk ilişkileri, mahalledeki dayanışma ile yabancıların kolayca belirlenmesi gibi sosyal sistemler, söz konusu kentsel mekanda doğal bir güvenlik

sistemi kuracak ve kent boyutunda alınacak güvenlik önlemlerine bu şekilde önemli bir zemin hazırlanmış olacaktır.

Genel anlamda Jacobs'ın [1961] kent güvenliğinin sağlanmasına yönelik önerilerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

- *Kamu ve özel ayrımının* net bir şekilde tanımlanması,
- *Sokak İzleme (Eyes on the street)*; bir mahallede oturan yerleşiklerle, o mekanı sürekli kullanan kişiler arasındaki iletişimi/ilişkiyi tanımlama, günlük aktiviteleri gözlem altında tutma.
- *Giriş Kontrolü (Access control)*; bir mahalleye, siteye, otoparka, binaya, alışveriş merkezine girişte kontrol sağlama.
- *Hedef Zorlaştırma (Target Hardening)*; potansiyel suç hedefi olan bir kentsel mekana ya da bir yapıya yönelik güvenlik önlemlerini arttırma. Örneğin bir ev eğer hırsızların hedefi olmuş durumdaysa, camlara takılan parmaklıklar, güvenlik sistem donatımı ve çevresinin güvenliğinin arttırılması hedefi zorlaştırmaya yönelik alınabilecek önlemlerdendir. Benzer önlemler kentsel mekan için de alınabilir. Örneğin hırsızlık sürekli hedefi haline gelen bir kentsel mekan, işlenen suçun türünün değerlendirilmesi ile, duruma yönelik tasarım ya da planlama önlemleri almak mümkündür.
- *Karma kullanımlar (Mixed use)*; karma kentsel kullanımlarla kentsel mekanları günün her saati canlı ve her tür kentli açısından çekici kıılma
- *Street Ballet*; Bir kentin adeta aynı adımları takip etmeyen ve her defasında sürpriz adımlar atan bir balerin gibi, farklı sokak yapıları, caddeler, meydanlar ve farklı canlı mekanlara açılan sürpriz çıkışlarla tasarlanması

Jacobs'a [1961] göre, sokaklar ve mahalleler kentlerin belkemiğidir ve her bir sokağın ya da mahallenin kendi içerisinde güvenliğinin sağlanması, kentin tümünün güvenliğinde önemli bir role sahiptir ve karma kullanımlar, farklı tasarımlar ile bireysel güvenlik önlemleri de, kentin tümünün güvenliğine yönelik alınması gereken kararlardandır. Jacobs'un bu önerileri, alt ölçekte kent güvenliğinin

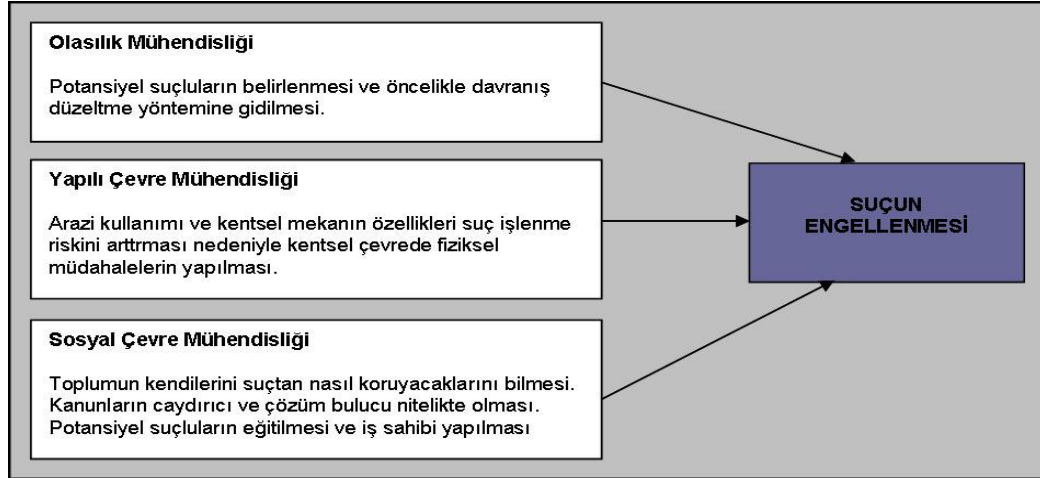
sağlanmasında geliştirilen ilk ve temel fikirler olma özellikleri ile önem taşımakta ve özellikle Ray Jeffery'nin 1971 yılında yayınlayacağı CPTED konulu kitaba zemin hazırlamaktadır.

Kentsel tasarımla suç önleme teorisi

Ray Jeffery, Jane Jacobs'un güvenli mekanlar oluşturmaya yönelik teorilerinden etkilenecek 1971 yılında kentsel tasarımla suç önleme yöntemini ilk kez *kentsel tasarımla suç önleme teorisi (Crime Prevention Through Environmental Design-CPTED)* olarak adlandırmış ve ondan sonra gelen araştırmacılar, CPTED, bu isim altında çalışmış ve geliştirmişlerdir [Robinson, 1999 içinde; Jeffery ve Zahm 1993, Cozens, 2002 içinde; Jeffery, 1969, 1971]. Aynı ismi taşıyan kitabında Jeffery, bir mekanın güvenli hale getirilmesinde disiplinlerarası çalışma ve özellikle fiziksel görünümün önem taşıdığını belirtmektedir. Ona göre, suç engelleme modellerinden her biri mutlaka kente yapılacak fiziksel müdahaleleri içinde barındırıyor olmalıdır [Anjoc, Wilburn, 2006]. Jeffery'nin en önemli özelliği, kentsel mekandaki güvenliğin sağlanmasında disiplinlerarası çalışmanın önemini vurguluyor olmasıdır. Örneğin Jeffery, tanımladığı kentsel tasarımın yanı sıra suçun kentlerdeki gelişiminde doğrudan etkili olduğunu gördüğü psikolojik, fizyolojik ve biyolojik etmenleri de saptamış ve kent güvenliğinin sosyal ve fiziksel yapılanmalarla, bir bütün içerisinde ele alınmasının öneminden bahsetmiştir [Cozens, 2002 içinde; Jeffery, 1999]. Buna göre Şekil 3.4'te görülen iç ana yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

Jeffery'e göre, davranışsal eğilimler ile fiziksel çevre doğrudan etkileşim içerisinde ve bu nedenle fiziksel çevrenin suçtan arındırılmasında öncelikle kişilerin, yani potansiyel suçluların davranışsal özelliklerinin hangi çevrelerde nasıl değiştiğinin tespit edilmesi ve bu kişilere yönelik önlemlerin alınması güvenliğin sağlanmasında atılacak ilk adımdır ve bu ilk adım, olasılık mühendisliği olarak tanımlanabilir [Zahn, 2005]. Davranışlar, fiziksel çevrenin özelliklerine göre de farklılık gösterebileceğinden ikinci önemli adım ise fiziksel çevrenin suçun gelişimini engelleyecek şekilde tasarlanması ve suç riskinin fiziksel mekanda en aza

indirilmesidir. Son aşama ise, toplumdaki her bireyin kendini suçtan nasıl koruyacağını iyi bilmesi, davranışsal bozukluk içerisinde olanlara ya da fiziksel çevreye yapılan müdahalelerde etkin rol olmalarının sağlanması yani sosyal çevre mühendisliğidir [Zahn, 2005, Robinson, 1999 içinde; Jeffery, 1990].

Şekil 3.4. Ray Jeffrey'nin suçu engelleme modeli [Zahn, 2005]

National Crime Prevention Institute'a göre, Jeffrey'nin CPTED'i ve güvenliğin sağlanmasında etkili olarak gördüğü diğer etmenleri ilk kez açıkladığı kitabı, o dönemlerde yeni yeni gelişmeye başlayan kent güvenliği strateji ve politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır (Robinson 1999 içinde;1986). Fakat Jeffrey 1971 yılından sonra, CPTED'te yaşanan gelişimleri takip etmiş, çalışmalarını genişletmiş ve kendi yaptığı ilk çalışma sonrasında yapılan asıl modern CPTED uygulanmasının Newman'ın teorileri, yani "savunulabilir mekan" olduğunu da belirtmiştir [Cozens, 2002 içinde Jeffery, 1999].

Savunulabilir mekan

1972 yılında *Oscar Newman*'ın nüfusun yoğun, stresin, kargaşanın ve kontrolsüzlüğün yaygın olduğu, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı, çoğunlukla çok katlı ve yoğun konut alanlarında, suç oranlarının artmasına yönelik kentsel tasarımla alınabilecek önlem ve yapılabilecek müdahalelerin öne sürüldüğü *Savunulabilir*

Mekan (defensible space), kentsel tasarım ile suç önleme faaliyetleri içerisindeki en önemli teorilerden biridir [Newman, 1996, Lab, 2000].

Ray Jeffery'nin ilk kez CPTED olarak tanımladığı güvenli kentsel mekanların oluşturulmasında birincil yaklaşımlardan biri olarak tanımlanan kentsel tasarımla suçu engelleme (Crime Prevention Through Environment Design-CPTED), genel olarak çevreyi suçun ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde değiştirme ve düzenleme anlamına gelmektedir [Lab, 2000]. Bu nedenle Newman bu teori ile, suçlunun nasıl ortaya çıktığını araştıran geleneksel ekolojik yaklaşım yerine, kentin bazı alanlarında neden daha çok suçun işlendiğini araştıran yeni ekolojik yaklaşımı vurgulamaktadır. Bu da kuramın, günümüzde batı ülkelerinde çevresel tasarımla suçun önlenmesi konulu kent planlama programlarına temel oluşturmaktadır [Düzgün, Erdoğan, 2003].

Newman [1996], bir kentsel mekanın fiziksel özelliklerinin, o mekanda yaşayan ya da o mekanı sürekli olarak kullanan kişilerle, potansiyel suçluların sosyal davranışlarını doğrudan etkilediğini ileri sürmekte ve mekanda uygulanacak fiziksel müdahalelerin bu durumu olumlu yönde değiştirebileceğini öngörmektedir. Dolayısıyla Newman'a göre, bir kentsel mekana yapılacak fiziksel müdahale ile oradaki sosyal yaşamı kuvvetlendirmek, suça yönelik izlemeleri kolaylaştırmak ve mekanın doğal yollarla kendini suça karşı koruyabilmesini sağlamak mümkündür [Lab 2000 içinde, Newman, 1972]. Buradan yola çıkarak Newman savunulabilir mekanı oluşturan 4 temel unsur belirlemiştir; alan sahipliliği (territoriality), izleme (natural surveillance), görüntü (image) ve çevre/muhitten (milieu) oluşan savunulabilirlik (defensibility) [Wilson ve Geason, 1989, Lab, 2000].

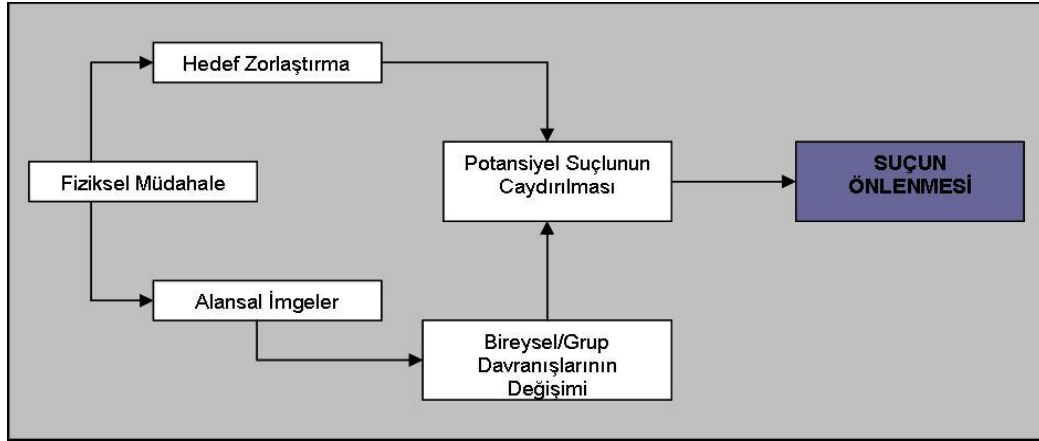
Alan Aitliği (Territoriality); bir alanın belirli bir kişiye ya da kamuya ait olması ve alandaki birtakım göstergelerle bu aitliğin hissettirilmesi anlamına gelmektedir. Bu alanın kullanıcıları sadece yasal kullanıcılardır. Alanların özel mülkiyete sahip olduğu ve bir sahiplilik bildirdiği görünen ya da hissettiren ayırıcılarla belli edilir [Lab, 2000]. *Resmi ve gayri Resmi İzleme (formal/informal surveillance)* ise; kamusal alanda ya da mahalle ölçeğinde komşuların izlemesi ile gerçekleştiğinde

doğal izleme yani gayri resmi izleme olarak ifade edilir. *Yasal* izleme ise, bir güvenlik görevlisinin ya da bir korumanın bir alanı gözleme işini yapması durumudur ve bu da resmi izleme olarak adlandırılır [Newman, 1996, Lab, 2000]. *Savunulabilirlik (Defensibility)* ise; sahip olunan alanı, çevreye, dış etkilere ve özellikle yabancılara karşı korumak ve bunun için çeşitli koruma sistem ve hizmetleri ile mekanı düzenlemek anlamına gelmektedir. Savunulabilirlik; görüntü (image) ve muhit (milieu) olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. *Görüntü (image)*; toplumdan izole olmayan fakat aynı zamanda da potansiyel suçluya karşı suçun işlenmesi için çekici görünmeyen bina, mahalle ya da bir kentsel mekandır. *Muhit (milieu)* ise; bir kent parçasının, binanın ya da mahallenin bulunduğu çevrenin, suç açısından durumunu ifade eder. Bu durum muhitin çok suç işlenen, nadir suç işlenen ya da suç işlenmeyen bir yer olup olmadığını ortaya koyar [Wilson ve Geason, 1989, Lab, 2000].

Newman'a göre aslında büyük binaların birçoğu güvenli değildir. Oscar Newman 1960'ların Amerikan toplu konut projeleri hakkındaki ağır eleştirilerinde, bir binanın yüksekliği ne kadar fazla ise, her 100 bina sakini için o binadaki suç oranının daha fazla olduğunu bu uygulamalarında da ortaya koymuştur. Newman çok büyük binaların suça zemin hazırladığını, çünkü bina sakinlerinin komşularını tanımadığını ve binaların yerleşim ve tasarımının, koridorlar, asansörler, oyun alanları gibi kamuya açık alanlarının, kamu gözetim ve denetimini çok mümkün kılmayacak bir şekilde tasarlandığını ileri sürmüştür. Newman'ın bu fikirleri CPTED'in özellikle güvenli binalar ve kamu alanlarının tasarlanması aşamasında önemli bir parçasını oluşturmakta ve savunulabilir mekanın da özelliklerini ortaya koymaktadır [Clarke, Eck, 2005].

Newman'ın oluşturduğu *Savunulabilir Mekan* modeline göre, alan sahipliği ve özellikle resmi ve gayriresmi izleme sistemi hedef zorlaştırmaya (target hardening) yaramakta ve herhangi bir kentsel mekana yapılacak fiziksel müdahaleler ve bu müdahalelerin oluşturduğu alansal imgeler, hem o mekanı kullanan insanların suça karşı tedbirli olmasına ve huzurlu yaşamasına neden olmakta, hem de potansiyel suçlular bu şekilde caydırılarak suç en aza indirilebilmektedir (Bkz. Şekil 3.5). Bu

model aynı zamanda ileriki dönemlerin suçu gözeten kentsel tasarım programlarının da temelini oluşturmakta ve programların uygulanmasında Newman'ın belirlediği 4 temel unsur kullanılmaktadır [Wilson ve Geason, 1989].

Şekil 3.5. Oscar Newman'ın savunulabilir mekan modeli [Zahn, 2005]

Kırılmış cam teorisi

Amerikalı sosyal bilimciler Wilson ve Kelling tarafından geliştirilen *kırılmış cam teorisi* (*broken windows theory*), Amerika'da suça ve mekana yönelik geliştirilen önlem ve müdahalelerin temelini oluşturmuştur [1982, Frevel, 2006 içinde]. 1970'lerin ortalarında New Jersey eyaletinde güvenliği sağlamak amacıyla polis kulubelerinin arttırılmasına karar verilmi, fakat bu uygulama kentte suçun yaygınlaşmasına engel olamamış, sadece orada yaşayan insanların kendilerini daha güvenli hissetmelerini sağlamıştır. Bu durumu inceleyen Wilson ve Kelling, kente dair küçük önlemlerin öncelikle sosyal yapıyı olumlu etkilediğini, daha sonra ise çözümü zor olan suçun kentte yaygınlaşması problemine yardımcı olabileceğini ortaya koymuşlardır [Wilson, Kelling, 1982]. Dolayısıyla söz konusu teorem, köhnemiş bir bina ile toplumsal özelliklerini kaybetmiş bir toplumun analogisinden yola çıkılarak yapılmıştır. Teoriye göre, evin kırılan bir tek camı diğer camların da kırılmasını kolaylaştırmakta ve eğer herhangi bir kişi bu camı tamir etmez ve diğer kırılan camlara da tepkisiz kalırsa, evin tümünün köhnemesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, toplum ve suç arasındaki ilişki de bu şekildedir. Toplumda yaşanan

küçük suçlar, kırılan tek cama benzetilmekte, camın kırılışına aldırış göstermemek ise güvenliğe yönelik programların, tasarımların, kanun ve kişisel sorumlulukların alınmamasını ifade etmektedir.

Zimberdo'ya göre, örneğin vandalizm suçu, küçük suçlar olarak tanımlanan fakat büyük ölçekli kentsel suçların en önemli göstergelerinden biri olma özelliğindedir [1989, Frevel, 2006 içinde]. Wilson ve Kelling'te Zimberdo'yu desteklemekte ve küçük sayılabilecek suçların diğer büyük suçlara zemin hazırladığını öne sürmektedir [Frevel, 2006]. Wilson ve Kelling'e göre [1982], toplumsal ve fiziksel düzensizlik, kentsel mekanda yaşanan suç olayları ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle bir kentin ya da herhangi bir mahallenin suç ile anılır olmasının başlıca nedeni, daha önceki dönemlerde söz konusu yerde yaşanan ve engellenemeyen küçük çaptaki suçlardır. Buradan yola çıkılarak teorem iki temel varsayım ortaya koymaktadır; 1. kentsel mekanda işlenen ve hafif suçlar olarak tanımlanan suçlara müdahale edilmemesi, bir çok kişinin aynı yerde, aynı suçu defalarca işlemesine neden olmaktadır, 2. engellenmeyen küçük olaylar, daha büyük ve önemli sorunlara neden olmaktadır. Örneğin terkedilmiş binaların kent içerisinde bırakılmasının, o mekanda pek çok suç işleyebilecek madde bağımlıları ya da diğer potansiyel suçlular tarafından suç amaçlı kullanılabileceği gibi [Crime Prevention Unit (b), 2005].

Dolayısıyla buradan yola çıkarak Wilson ve Kelling [1982], kentlerde küçük suçların engellenemediği taktirde büyük suçlara neden olmasını engellemenin en önemli yollarını; toplum bilincini geliştirmek, ilişkilerini sağlam ve güvenilir tutumak, güvenlik görevlilerinin en küçük suça bile yaptırım uygulamasını sağlamak ve kent ölçeğindeki kentsel suçların engellenmesine, öncelikle mahalle ölçeğindeki küçük suç ayrıntılarına çözüm aramak olarak belirlemişlerdir. Oluşturdukları bu sistem ise, sonraki dönemlerde Amerikan güvenlik sisteminin temelini oluşturmuş ve yapılan güvenli kent programlarının ana ilerleme modeli *kırık cam teorisi* olmuştur.

3.1.3. Güvenli kent yaklaşımları

Güvenli kent yaklaşımları, eski dönem teorilerinin kullanılarak yeni döneme uygun, her kentin uygulayabileceği öneri ve kriterleri içeren ve güvenli kentlerin oluşturulmasını sağlayan rehberler sunan yaklaşımlardan oluşmaktadır. Bu yaklaşımlar içerisinde *Wekerle ve Whitzman*, 1995 yılında güvenli kentler oluşturmada tasarım, yönetim ve planlamanın nasıl olabileceğini araştırmışlardır. Wekerle ve Whitzman'a [1995] göre, kentsel suçun azaltılmasında ya da suçun kentteki gelişimini engelleyen müdahalelerin belirlenmesinde temel iki yöntem vardır. Bunlardan ilki, *baskın yaklaşım (law and order)* olarak tanımlanan, suçun sadece caydırıcı kanunlar ve cezalar üreterek engellenmesi ya da polis sayısının çoğaltılması ve polis denetimlerinin artırılması gibi öneriler sunan yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise, suçun oluşma nedenlerinin temeline inen ve *temel nedenler (root causes)* olarak tanımlanan yaklaşımdır. Wekerle ve Whitzman [1995], ilk yaklaşımı kısa dönemli çözümlere neden olması nedeniyle eleştirmekte, bu sistemin sınıf ayrılıklarının yaşanmasına çözüm olamayacağını, hatta kişisel güvenliğin daha da ön plana çıkarak korunaklı kale tipi yerleşimlerin bu yöntemle artacağını belirtmektedir. Bu durumda yapılacak olan öncelikli yaklaşım, farklı disiplinlerce suçun kaynağını araştırmak ve öncelikle bu yönde sosyal düzenlemeler getirmek, yani *temel nedenler* yaklaşımını uygulamaktır. Bu şekilde potansiyel suçlular olarak kabul edilen, kentten ayrışan marjinal kesime yönelik müdahaleler ile suçun kentteki gelişimi sorununa çözüm bulmak olanaklı olacaktır (Çizelge 3.1).

Temel nedenler olarak adlandırılan yaklaşıma göre, eğitim ve kültürel servislerin artırılması, işsizlik sorununa çözüm bulunabilmesi, özellikle genç nüfusa sürekli meşgul olabilecekleri aktiviteler sunulması, suçun kentte yaygınlaşmasını engellemedeki temel önlemler olmalıdır. Kente dair yapılacak fiziksel müdahaleler Wekerle ve Whitzman'a göre ancak temel nedenler olarak adlandırdıkları göç, işsizlik, eğitimsizlik, dışlanma, sosyal ve mekansal ayrışma gibi nedenlerin çözümlenmesi ile kalıcı ve etkili olabilir [Wekerle, Whitzman, 1995].

Çizelge 3.1. Wekerle ve Whitzman'ın kentsel suç önleme yaklaşımları [Wekele, Whitzman, 1995]

1. Baskın Yaklaşım (Law and Order)
Odak Noktaları • Polis sayısının artırılması • Katı kanunlar • Cezaların caydırıcı olması • Kentte sorun çıkaranların kentten arındırılması (ıslah evleri gibi yerlere götürülmesi) Araçlar • Adalet istatistikleri, suç ve suç korkusu istatistikleri Hedef Grup • Polis merkezleri, kale zihniyetindeki konut gelişmeleri, özel güvenlik çözümleri üreten sistemler, <i>cooconing</i> yani kozalanmış korunaklı siteler.
2. Temel Nedenler (Root Causes)
Odak Noktaları • Eğitim ve kültürel donanımın sağlanması • İş fırsatlarının artırılması • Ekonomik gelişim • Gençlerin sosyalleştirilmesi Araçlar • Açlık, marjinallik, dışlanma ve sosyal kırılmaların suça etkisine yönelik veriler Hedef Grup • Okullar, gençlere yönelik sosyal aktivite merkezleri, toplumun her kesimine yönelik gelişim çalışmaları
3. Güvenli Kentler (Safe Cities)
Odak Noktaları • Marjinal gruplar öncelikli olmak üzere yönetici-kentli işbirliğinin sağlanması • Toplumsal gelişim, eğitim ve özellikle kentsel tasarımla güvenli kent mekanlarının oluşturulmasının sağlanması (CPTED uygulaması). • Kentteki fiziksel değişimlerle sosyal koruma sisteminin birleştirilmesi. • Kent güvenliğinin değişimin tetikleyicisi olarak kullanılması Araçlar • Kentte yaygınlaşan suçun yanında suç korkusunun da tespit edilmesi, kentsel şiddetin ve suçun kentli üzerindeki etkisinin saptanması, mevcut suç durumunun belirlenmesi Hedef Grup • Acil mekansal ve yerel güvenlik önlemleri alınması gereken; konut alanları, toplu taşıma sistemleri, kent merkezleri, parklar gibi kent mekanları • Çocuk ve genç suçluluğunu önlemek ve kentlinin kentte güvenli dolaşımını sağlamaya yönelik uzun dönemli eğitim ve toplumsal gelişim merkezleri.

Fakat tüm bu köken nedenlere çözüm bulunma gereksiniminin yanı sıra, Wekerle ve Whitzman [1995], kente yönelik güvenliğin oluşturulmasındaki ana etkeni güvenli bir kent planlaması olarak tanımlamakta ve bu iki yaklaşıma alternatif bir üçüncü yaklaşım olarak *güvenli kent* yaklaşımını sunmaktadırlar (Çizelge 3.1). Bu yaklaşıma göre, kentlerin güvenliği sağlayacak şekilde tasarlanması önem taşımakta, tasarımın yanı sıra kent yönetimi ve kentli arasındaki ortak çalışmalar ve iletişim değer kazanmaktadır. Bu da halkın sürece katılımını zorunlu kılmaktadır. Bu öğelerin

güvenli kent planlamasına katılması, güvenliğe yönelik atılacak önemli adımlardandır.

Güvenli kentlerin oluşturulmasındaki bir başka yaklaşım ise Lab'a [2000] aittir. Lab'a göre güvenli kentsel mekanların oluşturulmasındaki suç önleme modeli; birincil, ikincil ve üçüncül müdahale olmak üzere, sorunu 3 farklı açıdan ele alan 3 aşamadan oluşmaktadır (Çizelge 3.2). Birincil aşama, kentlerde suça neden olan ya da suçun oluşmasına uygun ortam hazırlayan sosyal ve fiziksel çevreye karşı yapılabilecek önlem ve müdahaleleri içermektedir [Lab, 2000 içinde, Brantingham, Faust, 1976]. Bu nedenle ilk aşamda yer alan müdahaleler; fiziksel çevreye doğrudan müdahale etmeye yarayan çevresel tasarım ya da kentsel tasarım modelleri ile resmi ya da gayriresmi izleme sistemlerinden ve sosyal çevreyle ilintili olan toplumsal eğitim, işsizliği önleme ya da suçlu ıslahı gibi müdahalelerden oluşmaktadır. Burada yer alan müdahalelerden en önemli ve en kalıcı olan çevresel tasarımla suçu engelleme (CPTED), fiziksel çevrede suçun gelişimine neden olan etmenleri ortadan kaldırmayı ve kentsel mekanda suçun gerçekleşmesini engelleyici yeni tasarımlardan meydana gelmektedir. Kent planları, bina planları, ışıklandırma sistemleri, komşuluk birimleri tasarımı, izleme sistemleri ile diğer güvenlik sistemlerinin yer seçimi de yine çevresel tasarım içerisinde yer almaktadır [Lab, 2000].

Suç önlemede Lab'ın belirlediği birincil aşama, suç gerçekleşmeden önce alınması gereken önlemlere dayanmaktadır. Bu nedenle birincil aşamada belirlenen müdahaleler sadece suçu oluşmadan önce engellemekle kalmaz, aynı zamanda toplumda suça karşı duyulan endişe ve korkuyu da başlamadan önler. Bu da fiziksel müdahalelerin toplumsal yapıya olan en önemli olumlu etkilerinden bir tanesidir. Bunun dışında yine ilk aşamada yer alan işsizliği önleme, eğitim koşullarını iyileştirme, halkı suç ve güvenliğe karşı bilgilendirme gibi sosyal müdahaleler ise, fiziksel müdahalelerle eş zamanlı götürülmesi gereken müdahaleler olarak belirlenmektedir [Lab, 2000].

Çizelge 3.2. Lab'ın güvenli kent yaklaşımı [Lab, 2000]

İlk Müdahale	İkincil Müdahale	Son Müdahale
Çevre Tasarımı (Environmental Design) • Mimari tasarım • Işıklandırma • Giriş kontrolleri • Güvenli sokak tasarımı	Sorgulama ve Tahmin • Problemlı kişilerın kimlik bilgileri • Suç alanına dair analizler	Yıldırma (specific deterrence)
Mahalle İzleme (Neighbourhood Watch) • Kent izleme sistemleri (CCTV) • Kent devriye hizmetleri	Durumsal Suç Önleme • Problemin kaynağını belirleme	Kısıtlama (incapacitation)
Genel Caydırma Yöntemleri (deterrence) • Yakalama ve yargılama • Yargılama sistemleri	Toplum Destekli Polis Sistemi	Planlama ile Alansal Sağıklaştırma ve Kişisel Tedavi
Toplumsal Eğitim (Public Education) • Suç olayları aşamaları • Korku/dehşet bilgilendirmesi • Kişisel güvenlik bilgileri	Gücü Kötüye Kullanma (substance abuse) • Önleme ve tehtit	
Sosyal Suç Olaylarını Önleme • İşsizliğı önleme • Mesleki iş eğitimi sağlama	Okullarda Suçu Önleme	
Özel Güvenlik Sistemleri		

Lab'a göre kentsel güvenliğe yönelik alınması gereken fiziksel ve sosyal müdahaleler, suçu engellemede ilk aşamayı oluşturmaktadır. Diğer iki aşama ise, ilk aşamayı destekleyecek şekilde çoğunlukla güvenlik birimlerince uygulanması gereken müdahaleleri içermektedir. Lab ayrıca, sadece bu modellerin birebir uygulanmasını önermemekte, yere ve suçun gelişimine uygun alternatif modellerin bu aşamalar izlenerek, değiştirilerek uygulanabileceğini öne sürmektedir.

Wekerle, Whitzman ile Lab'ın güvenli kent yaklaşımlarının ortak özellikleri, güvenli kentsel mekanlar oluşturmada kaynak nedenlerin araştırılmasının önem taşıdığının belirtilmesi ve yere ve suçun gelişme biçimi ve türüne göre sunulan yaklaşımların değişiklik göstermesidir. Fakat aşamaların sırası değişiklik gösterse dahi yapılması gereken en önemli müdahalelerin başında, kentsel mekana fiziksel anlamda yapılan müdahaleler yer almakta, bu da kenti suç açısından tanımlamada ve suçu

engelleyecek kent planları oluşturmada yapılması gerekli bir takım analizleri ortaya koymaktadır. Bu analizler; *kentsel mekandaki suç analizleri* olarak adlandırılabilir.

3.2. Kentsel Mekandaki Suç Analiz Yöntemleri

Güvenli kentlerin oluşturulması amacıyla yapılan sosyal destek sağlama, toplumun bilinçlendirilmesi, yasal düzenlemeler ya da arttırılan güvenlik görevlileri sayısı, kentsel çevrenin suça karşı korunmasında etkili olmasına rağmen yeterli değildir. Suça ve kente karşı kalıcı sonuçların alınmasında kentsel çevreye yönelik müdahalelerin de yapılması gerekmektedir. Bu nedenle güvenli kentsel mekanlar oluşturmada kentin suç açısından ne gibi problemleri olduğunu saptamak ve suça neden olan etmenleri ya da suçun oluşumuna zemin hazırlayan koşulları bilmek önemlidir. Bu koşullar ancak kente ve kentte yaygınlaşan suça farklı ölçeklerden bakmakla mümkün olmaktadır. Bu nedenle kentsel mekanda uygulanabilecek suç analizleri arasında (Çizelge 3.3); suçu makro ölçekte analiz eden ve suçun kentsel mekandaki mevcut sayısal ve mekansal dağılımını gösteren polis suç kayıtları ve bu kayıtlar kullanarak yapılan analizler ile kentsel mekanı suç açısından mikro ölçeklerde tanımlamaya yarayan, mekanın hem kullanıcılar hem de suçlu tarafından tanımlanmasından ve kentlerde suçun fiziksel şekline büründüğü bazı simgelerin tespit edilmesini sağlamaktan oluşan *kentsel mekanı algılama* gibi analizler yer almaktadır.

Çizelge 3.3. Kentsel mekandaki suç analizleri

1. Makro Analizler
• Ülkelere veya kentlere ait toplam suç verileri ile (şahsa ve mala karşı suçların toplam sayısı ve nüfusa oranları) yapılan üst ölçekli analizler
2. Mikro Analizler/Kentsel Mekanı Algılama
• Mekanın suça neden olan özelliklerinin tespiti (crime generators/attractors/facilitators) • Kentsel mekanı “suçlu” açısından değerlendirme • Suç korkusu analizleri ile kentsel mekanı “güvensiz” hissettiren mekansal özellikleri tespiti • Kentsel mekandaki suç göstergelerinin tespiti (vandalizm, terkedilmiş alanlar vb.)

3.2.1. Polis kayıtları ile suç verilerinin tespiti

Kriminolojik anlamda problemi teşhis etmek ve suçun karakterine uygun gerçekçi mücadele ve yöntemler geliştirebilmek, suçun yer ve düzey itibari ile dağılışı belirlemek, suçların hangi şartlarda meydana geldiğini tespit ederek suçu gerçekleşmeden önleyebilmek gibi nedenlerden ötürü, suç olgusu ile ilgili sistematik olarak tutulmuş kapsamlı istatistik bilgiye sahip olmak ve bilgileri organize ederek detaylı analizler yapmak gerekmektedir [Candemir, 2002]. Buradan yola çıkılarak suç sayılan davranışların hangi sıklıkta işlendiğinin belirlenmesinde temelde iki yöntem kullanılmaktadır. İlk yöntem bilgilendirme kaynaklarını bir noktada buluşturmak, yani suçun oluşumuna neden olabilecek etmenleri çakıştırarak bir sonuç elde etmeye çalışmak, ikincisi ise, genel anlamda suç oranlarındaki değişiklikleri belirlemek ve bu artış ya da azalışları yaşanan toplumsal olaylarla ve toplumsal kırılma noktaları ile ilişkilendirmektir [Robert, Pottier, 2002]. Dolayısıyla görülmektedir ki suç farklı birçok boyutu olması sebebiyle ancak bir dizi araştırma sonucunda tanımlanabilir ya da ölçülebilir çünkü ancak ölçülebilen suça karşı müdahale edilebilir [Lab, 2000]. Bu da suç araştırmalarında emniyet birimlerinin düzenli aralıklarla güncellediği suç verilerinin önemini ortaya koymaktadır.

Emniyet birimlerinden elde edilen suç verilerinin değerlendirilmesinde makro-mikro ve mezo ölçekler ile ülke, kent ve kent parçası ölçeklerinde analizler yapabilmek, mahalle bazındaki verilerle ilçelerin, kentlerin ve ülkelerin suç deseninin çıkarılmasını sağlamak mümkündür. Bu nedenle tüm dünya genelinde emniyet birimlerince hazırlanan raporlar, polise bildirilen suçların çeşidi, sayısı ve suçun işlendiği mekan bilgilerini içermektedirler [Lab, 2000]. Sözkonusu bu veriler, suç haritalarının yapılmasında, kentlerin ya da kent içerisindeki pek çok özellikli mekanın mevcut suç durumunun tespit edilmesinde ve suçun diğer sosyal ve demografik özelliklerle karşılaştırılarak değerlendirilmesinde önem taşımaktadır. Fakat bu analizlerin yapılmasında unutulmaması gereken, emniyet birimlerinden elde edilen suç verilerinin, polise bildirilmeyen suçlar nedeniyle, her zaman gerçekte yaşanan suçtan çok daha az oranları ifade ediyor olmasıdır.

Örneğin Lab'ın [2000] yaptığı bir araştırmaya göre mağdurların yaşadıkları suç olaylarını polise bildirmeme sebeplerinin başında şahsa yönelik suçlarda; özel ya da kişisel sorunlar, suçlunun suçu tam olarak gerçekleştirilememiş olması gibi sebepler yer alırken, mülke yönelik suçlarda ise; yine suçlunun suçu tam olarak gerçekleştirilememiş olması, kanıt yetersizliği ve polisin her olayla ilgilenmemesi gibi nedenler yer almaktadır (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4. Suç olaylarının polise bildirilmeme neden ve oranları

Bildirilmeme Nedenleri	Kişisel Suç (Personel Crimes) %	Mülke Yönelik Suçlar (Property Crimes) %
Suç bir başka resmi yere bildirme	11,5	10,2
Özel ya da kişisel sorunlar	19,5	5,4
Suçlunun suçu tam olarak gerçekleştirilememesi	18,9	38,4
Yeteri kadar önemsememe	5,2	3,6
Sigortanın durumu karşılamayacak olması	0,0	1,5
Suçun gerçekleştiğinin anlaşılamaması	0,7	5,2
Sahipliliğe yönelik kimliğin olmaması	0,8	6,3
Kanıt yetersizliği	3,8	10,5
Polisin ilgisizliği	5,9	7,9
Polisin etkisiz ya da yetersiz olduğunun düşünülmesi	4,3	3,5
Korku	3,8	0,6
Zaman kaybı olarak görülmesi	3,9	3,2
Diğer nedenler	21,7	13,8

Bunun dışında başına gelen olayları küçümseme, güvenlik güçlerini yetersiz ve etkisiz bulma ve durumu polise bildirmeyi zaman kaybı olarak görme gibi nedenler de yine tüm suç verilerinin polise bildirilmemesine ve kentteki suçun net olarak ölçülememesinin nedenleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla müdahale edilmesi gereken suç durumunun aslında tespit edilen suçtan çok daha fazla olduğu önemli bir veri olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Polis kayıtlarını kullanarak kentlerde yaşanan suçu belirlemede kullanılan bir başka yöntem ise; mahkumiyet raporları, hapishane ya da ıslahevleri kayıtları ile burada yer alan kişilerin bilgileri olabilir [Lab, 2000]. Fakat buradan sağlanacak bilgiler, suçun tanımlanmasını dolaylı yoldan sağlamaya yarayan bilgilerdir. Buradan daha çok suçlunun psikolojisi, suçu işleme nedenleri ya da bir bireyi suça iten faktörlerin neler olabileceği konusunda çıkarımlar sağlanabilir.

3.2.2. Kentsel mekân algılama

Brantingham ve Brantingham'a göre, suçlular dahil olmak üzere kentte yaşayan tüm insanlar günlük yaşamlarında rutin olarak kullandıkları kentsel mekanlara karşı bir *farkındalık* yani bir algı geliştirirler [Sheldon, 1998 içinde; Brantinghams, 1993]. Bu nedenle kentlerdeki kriminal hedeflerin seçiminde kişilerin mekânı nasıl algıladıkları ve mekânın kişilerde yarattığı farklı algılara neden olan özellikleri (genellikle fiziksel özellikler) önem taşımaktadır. Bu mekanlar *farkında olunan mekanlar (awareness spaces)* olarak tanımlanır. Buradan yola çıkarak kentsel mekân ve suçluluk hissinin ölçülmesinde iki yöntem uygulanabilir; 1.kentlilerin mekânı güvensiz hissetme nedenlerinin ortaya çıkarılması, 2. suçluların suç işledikleri mekânı nasıl algıladıklarının ve bu mekânı neden seçtiklerinin tespit edilmesi.

Mekânın suça yönelik özelliklerinin tespiti

Suç analistleri çoğunlukla, sadece coğrafyayı kullanarak suçun yoğunlaştığı yerleri araştırmaktadırlar. Suç ve mekâna dayalı çalışmalarda başlangıç noktası olarak yapılan bu çalışma her ne kadar gerekliyse de tek başına yeterli olması imkansızdır. Bu nedenle kimi kentsel mekanlarda neden daha fazla suçun işlendiğini anlamak için söz konusu kentsel mekanlarda daha ayrıntılı analizler yapmak gerekmektedir [Clarke, Eck, 2005]. Brantingham [1995] da bu savı desteklemekte ve farklı kentsel mekanların, suçun gelişimine yönelik farklı niteliklerini, belirli gruplarla tanımlamaktadırlar. Bunun içinse öncelikle kent bütününde suçların yoğunlaştığı noktaları *sıcak noktalar (hot spots)* olarak tanımlamaktadırlar [Block, Block, 1995]. Söz konusu sıcak noktalar Brantingham'ın [1995, 2006] gruplamasına göre üç türlü oluşturmaktadırlar; *suç üreten alanlar (crime generators)*, *suç çeken alanlar (crime attractors)* ve *suçun oluşumunu kolaylaştıran alanlar (crime facilitators)*. Bu gruplamaya göre, kimi kentsel mekanlar suça karşı nötr ya da az suç oranına sahipken, kimi mekanlar ise önemli derecede suçun gelişimine zemin hazırlayan, sorunlu alanlar olarak belirlenmiştir.

Suç üreten alanlar (crime generators); söz konusu mekanda sürekli bir hareketliliğin olduğu, karmaşanın ve nüfus yoğunluğunun fazlaca yaşandığı, fiziksel koşulları ve kullanıcı grubu ile suçun gelişimini kaçınılmaz kılan alanlardır. Bu alanlar kent içerisinde genellikle çekinilen sadece sosyal olarak değil, mekansal olarak da ayrışan mekanlar olarak da tanımlanmaktadır. Örneğin uyuşturucu kullanımının yaygın olduğu, kullanıcı grubunun suç işlemeye meğil gösterdiği ve şiddetin yaygılaştığı yerleşimler, bu tür mekanlara örnek olarak gösterilebilirler. Suçu üreten mekanlar sadece bulundukları yeri değil, yakın çevrelerindeki yerleşimleri de olumsuz yönde etkileyebilmektedirler [Brantingham, 1995].

Suç çeken alanlar (crime attractors); suçu ve tüm kentteki suçluları o mekana çeken ve suçun o mekanda oluşması için fırsat veren kentsel alanlardır. Bu tip kentsel mekanlar genellikle kentin yoğun olan düğüm noktaları, kent merkezleri ya da ticari merkezler olabilmektedir [Brantingham, 1995]. Çok sayıda suç ve düzensizlik olaylarının sebebi genellikle çok sayıda insanın o yeri kullanması ve hedeflerin sayısının artmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de bu tür alanlara verilebilecek başlıca örnekler arasında; alışveriş merkezleri, ulaşım bağlantıları, festival ve spor müsabaka alanları gösterilebilir [Clarke, Eck, 2005 içinde Brantingham, 1995]. Burada önemli olan nokta, suçluların suç işleyecekleri alanları genellikle en iyi bildikleri yerlerden seçiyor olmalarıdır. Dolayısıyla suçu çeken alanlar aslında suça meyilli kişilerin çoğunlukla yer seçtiği, daha önce pek çok benzer suçun yer aldığı kentsel mekanlar olarak tanımlanabilir. Bu kişiler, kısa vadede bu alanlara dışarıdan gelmekte, ancak kimi zaman bazı şartlarda söz konusu alanlara yerleşmektedirler.

Suçun oluşumunu kolaylaştıran alanlar (crime faciliators) ise; suçun bir yerdeki gelişimini kolaylaştıran mekanlar anlamına gelmektedir [Brantingham, 1995]. Bu tip mekanlar davranış kurallarının çok az olduğu ya da hiç olmadığı yerlerde görülür. Toplu taşıma sistemleri ve bu sistemlere bağlı olan istasyonlar, duraklar vb., bir taraftan kentin düğüm noktalarında yoğunlaşarak kentlilerin kent içerisindeki dolaşımlarını kolaylaştırırken, diğer taraftan da kentteki toplanma yeri olma özelliği ile günün hemen her saatinde kalabalık ve karmaşık olması sebebiyle suçun

gerçekleşmesinin en kolay olduğu yerler haline gelmektedirler. Ayrıca kent merkezlerinde yoğun olarak kullanılan cadde ve sokaklar da yine suçun gerçekleşmesini kolaylaştıran alanlardır. Bunun en önemli nedenleri ise bu alanların izlenme, koruma ve kollanma sistemlerinden mahrum olmasıdır [Brantingham, 1995].

Suç ve düzensizliğin yoğunlaştığı yerlerin problemlili hale gelmesi ve söz konusu kentsel mekandaki suç sayısının artma nedeni, bundan yararlanan suçluların sayısının da artması ya da bu alandaki denetimin azalmış olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir bölgede yeni yapılan yollarla birlikte alışveriş yapanların sayısı da arttığında, yeni hırsızlık fırsatlarından yararlanmak isteyen suçluların sayısı da artmakta ve eğer suçluların bu alanlarda suç işlemeleri engellenemiyorsa, süreç içerisinde başka suçlular da bu bölgeye gelmeye başlamaktadırlar. Artan suçlar alışverişe gelenlerin sayısını azaltmaktadır. Bu durum alışveriş yapanların doğal olarak yaptığı koruma görevlerinin de azalmasına yol açarak, alışveriş yoğunluğunun azalmasına ve işletmecilerin buraya gösterdikleri özenin de yok olmasına neden olmaktadır. Böylece, *suç üreticisi* olarak başlayan problem, daha sonra *suçu çeken yerler* olmakta, en sonunda ise *suçun oluşmasına fırsat veren yerler* haline dönüşmektedir [Clarke, Eck, 2005].

Patricia ve Paul Brantingham [1995], kentsel alanların suç açısından nötr olabileceklerini de iddia etmektedirler. Bu alanlar genellikle çok az suçun işlendiği ve özel herhangi bir suç çeşidinin olmadığı yerlerdir. Bu nedenle, suçun nötr olduğu alanlar, nadiren polisin dikkatini çeken yerlerdir [Clarke, Eck içinde; Brantingham, 1995].

Kentsel mekanı suçlu açısından değerlendirme

Asayiş suçları arasında en yaygın suçlardan olan kentsel suçları, *geriden izleme* yöntemi ile suçlu gözünden değerlendirmek sıkça kullanılan bir yöntemdir. Örneğin Cromwell, Olson ve Avary'ye göre, evden ya da işyerinden hırsızlık yapan kişilerin temelde iki tür eğilimi olduğu saptanmıştır [1991, Harvey, 2005 içinde]. Bu

eğilimlerden birincisi; *fırsatçı davranış (opportunistic motivation)*, ikincisi ise; *kasıtlı davranış (premeditated motivation)*, olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak suç mekanını suçlunun bakış açısından değerlendirmek hemen her suçun çözümü için kullanılabilecek bir yöntemdir. Bu nedenle söz konusu iki suçlu davranışı aynı zamanda Brantinghams'ın [1995] belirlediği suçu üreten, suçu çeken ve suçun oluşumunu kolaylaştıran alanlarla da örtüşmektedir.

Buna göre *fırsatçı davranış*; suçlu kişinin kentin herhangi bir yerinden geçerken mekanın ve o anki koşulların suç olayının gerçekleşmesine uygun olması durumunu değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Suçlunun bu hareketinde suçun gerçekleşeceği mekan önceden belirlenmiş değildir. Bu nedenle bu eğilimle gerçekleşen suçlar hafif suçlar olarak tanımlanan kentsel vandalizm, grafiti ve kentsel suçlar içerisinde yer alan mala ve şahsa karşı işlenen suçların pek çoğudur. Brantingham'ın tanımına göre ise bu davranış türü, hiç bir gözetimin olmaması nedeniyle suçun oluşmasını kolaylaştıran alanlarda görülmektedir. *Kasıtlı davranış* ile suç olayını gerçekleştiren suçlu ise, suç mekanını önceden belirlemektedir (işyerinden hırsızlık suçlarında gece saatlerinin ve تنها yerlerin seçilmesi gibi). Seçilen mekan ya suçlunun genellikle tercih ettiği, daha önceden de birkaç kez suç işlemiş olduğu bir kentsel mekan ya da suç işlemeye uygun zamanların olduğu yerdir. Daha çok mala karşı işlenen suçların kasıtlı suçlu davranışı sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu nedenle de bu tür davranış kent içerisinde genellikle suçu üreten mekanlarda meydana gelmektedir. [Ratcliffe, 2001 içinde; Brown, Altman, 1981, Harvey, 2005 içinde; Cromwell, Olson, Avary, 1991].

Aslında genel anlamda kente bakıldığında kent merkezi, kentin konut yoğunluğunun en fazla olduğu alanlar, kent çeperlerinde yer alan yerleşimler ile alt gelir grubunun yer aldığı mahallelerdeki suçun dağılımına yönelik kestirimlerde bulunmak ve suçlu davranışlarını bu mekanlarda tahmin edebilmek mümkündür. Bunun dışında kent yaşamının gereği olarak farklı kentsel aktiviteler, kişilerin farklı zamanlarda farklı mekanlarda toplanmalarına neden olmakta, bu da suçun ve suçlunun yer seçimini etkilemektedir. Örneğin sabah saatlerinde kent merkezinin alışveriş, rekreasyon, çalışma ve sosyalleşme gibi faaliyetlerle yoğunluk yaşaması, fakat akşam saatlerinde

bu yoğunluğun konut alanlarında görülmesi gibi. Bu nedenle suç seçim yerleri, kişilerin bu aktivitelerine bağlı olarak değişmektedir denilebilir [Brantingham, 2006]. Örneğin evden hırsızlık kentin çeperindeki yerleşimlerde yaşayan ve gündüz saatlerinde işyerlerine giden kişilerin yaşadıkları konut alanlarında daha çok işlenen bir suçken, kapkaç daha çok kent merkezindeki yoğunluğu fırsat bilerek özellikle kişilerin alışverişleri sırasında işlenen bir suçtur. Aynı şekilde gasp daha çok akşam ve gece saatlerinde boşalan kent merkezlerinde yaygın olan bir suçken, araba hırsızlığı daha çok geceleri konut alanları ve çevresinde işlenen bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır [Wright ve Decker, 1997, Harvey, 2005 içinde; Cromwell, Olson, Avary, 1991, Light ve ark., 1993].

Dolayısıyla suçluların nasıl suç işlediğini öğrenmek neden işlediklerini bilmek kadar önemlidir. Bunun nedeni ise, suçluların suç işleyecekleri yerleri fırsatları algılamalarına göre tercih etmeleridir. Bu nedenle suçluların mekanda neyi nasıl algıladıklarını anlamak bir sonraki aşamalarda yapılacak fiziksel müdahalelerin sürdürülebilirliği açısından gereklidir [Clarke, Eck, 2005].

Güvensizlik hissi ve suç korkusu analizi

Suç korkusu analizleri, suç istatistikleri ile mevcut suç durumuna yönelik yapılan analizler gibi, makro ve mikro ölçeklerde yapılabilen ve kentsel mekan-suç gelişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan analizlerdendir. Makro ölçekli analizler Brantingham ve Brantingham'a göre temelde birbirini destekleyen iki tür analizden oluşmaktadır; 1. Emniyet birimlerinin kayıt ettiği suç istatistikleri (suç sayısı ve nüfusa/alana olan oranı kullanılarak yapılan analizler) ile suçun kentteki ya da ülkedeki dağılımını göstermek, yani suçun desenini çıkarmak (*ecological crime*), 2. Suç korkusuna dayalı mahalle/kent/ülke ölçeklerinde kentlinin ya da suçlunun mekanı algısını ölçen analizler ile suç korkusuna neden olan mekansal özelliklerin kentteki dağılımını/desenini çıkarmak (*perceptive crime patterns*) [Ditton, Chadee, 2006 içinde, Brantingham ve Brantingham, 1986].

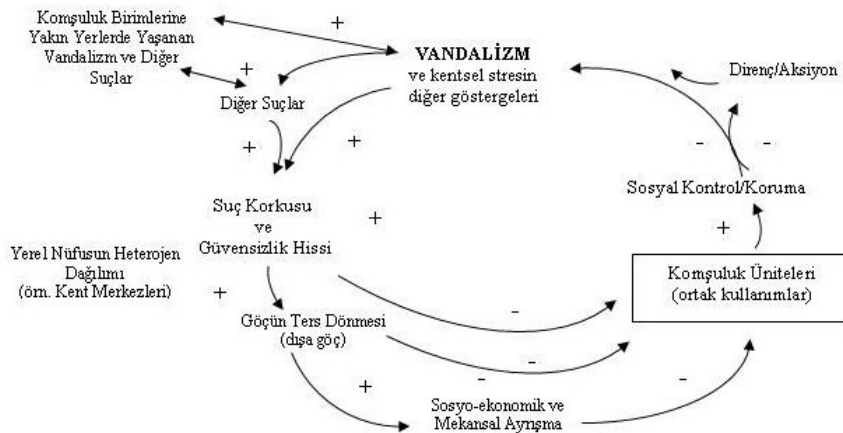
Yapılan pekçok güvensizlik hissi çalışması sonucunda, güvensizlik hissine yönelik olarak yapılan makro ve mikro ölçeklerdeki analizlerin, güvenlik birimlerinden alınan suç verileri ile yapılan tematik haritalarla aynı sonuçları verdiği görülmüştür [Frevel, 2006]. Bu da kişilerin mekanı algılamasının güvenli mekan planlamasındaki önemli yollardan biri olduğunu göstermektedir. Yapılması gereken analizlerin temelini *sıcak noktalar (hot spots)* olarak belirlenen alanlarda alan kullanıcıları ile (mahalle sakinleri ya da mekanın sürekli kullanıcıları) yapılan anket çalışmaları ve ortak çalışma programları oluşturmaktadır. Örneğin, Greene'in [2003] Latin Amerika'da yaptığı güvensizlik hissi çalışmasında seçilen kentsel mekanda, mekan kullanıcıları ile yapılan anket ve ortak çalışmalar sonucunda, genel olarak bir çok kentsel mekan için geçerli olabilecek, *güvensizlik hissini* oluşturan 23 özellik altı gruba ayrılarak tanımlanmıştır; 1. Sanal Alan (ne kadar görebiliyorum?) 2. Sanal Kontrol (Ne kadar görünüyorum?), 3. Sosyal Ağlar, 4. Mekan Kullanımı, 5. Potansiyel Yardım ve 6. Tehlike Faktörü.

Buna göre bir mekanın kentli tarafından *güvensiz* olarak algılanma nedenlerinin başında öncelikle kişi üzerinde baskı olmayacak şekilde çevre tarafından görülebiliyor olmak ve kendini rahat hissedecek şekilde çevresini görüyor olmak yer almaktadır. Görülebilirliğin sağlanmasında yolların genişlikleri, ağaç ya da diğer peyzaj elemanlarının konumu, kent mobilyalarının konumu ya da ayırıcı elemanlarının varlığı gibi etmenler önem taşımaktadır. Bunların dışında özellikle ışıklandırmanın yeterli olması, güvenlik güçlerine erişebilirlik, karma kullanımlarla günün her saati canlı olan mekanlar ve bakımlı bir kentsel çevre de yine güvenlik hissini arttırdığı ortaya çıkmaktadır [Çizelge 3.5]. Komşuların ya da o mekanı sürekli kullananların birbirleriyle olan ilişkileri özellikle informal izlememenin sağlanması açısından önemli görülmektedir.

Çizelge 3.5. Güvensizlik hissi analizinde kullanılan belirleyiciler

Belirleyiciler	
1. Sanal Alan (Visual Field)	4. Mekan Kullanımı (Space Use)
Işıklandırma (ışıklandırmada kullanılan lambaların kalitesi ve sayısı) Ağaçlar ve Çalılıklar (görmeye ve görünmeye engel olanlar) Yolların Özellikleri (cadde ya da sokak genişlikleri) Kentsel Gridal Sistem (labirent şeklindeki uzun ve düz yollar)	Taşıt Akışı Otobüs Güzergahları Kent Mobilyalarının Konumu
2. Sanal Kontrol (Visual Control)	5. Potansiyel Yardım (Potential Help)
Caddeye Bakan Pencereler Kulübe ve Otobüs Duraklarının Konumu Ayırıcıların şeffaflığı Yayaların Konumları	Polisin Konumu Evlerin Girişlerinin Konumu Telefon Kulübelerinin Konumu Ticari Birimlerin Konumu
3. Sosyal Ağlar (Social Networks)	6. Tehlike Faktörleri (Danger Factors)
Komşuların tanıdıkları, aşına oldukları kişiler Komşuluk İlişkileri Komşuluk Bilgileri	Barlar Terkedilmiş ve ıssız alanlar Açlık Sınırı Genç suçlu grupları Gecenin Etkisi

Cambridge Üniversitesi'nde [2007] yapılan bir alan çalışmasında ise suç korkusu, kentsel suçlar, vandalizm ve diğer kentsel stres göstergelerinin birbirleri ile ilişkileri seçilen bir mahalle üzerinden kurgulanmıştır (Bkz. Şekil 3.6). Buna göre suç korkusunu tetikleyen en önemli unsurlar, temelde suçun kentlerdeki gelişimine de neden olan, göç, işsizlik, sosyal ve mekansal dışlanma gibi nedenler olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.6. Vandalizme bağlı etmenler [Cambridge University, 2007]

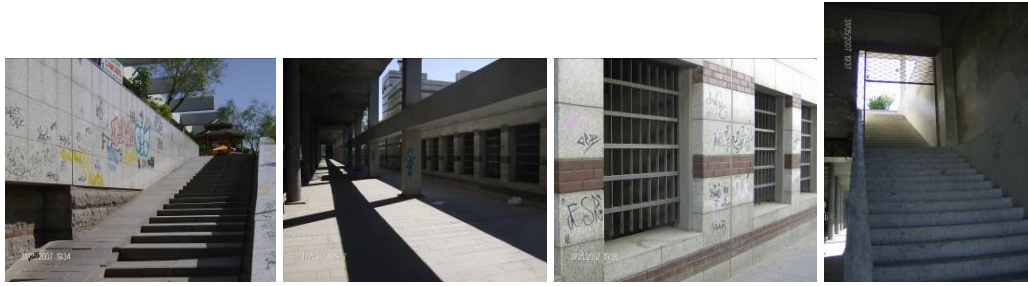
Diğer taraftan vandalizm başta olmak üzere, grafiti, terkedilmiş binalar, evsiz sayısının çokluğu, kör noktalar gibi özellikler de kentsel suçun gelişiminin imgeleri olmakta ve suç korkusunu oluşturmaktadır. Kent içerisinde suçu üreten, suçu çeken ve suçun oluşumunu kolaylaştıran alanlar ise kentsel güvenliğin ve sosyal kontrolün yeteri kadar sağlanamaması ve kentlerin fiziksel özelliklerinin de suç gelişimine meyilli olması sebebiyle oluşmaktadır.

Bu nedenle kentsel mekanın fiziksel ve sosyal yapısına bağlı olarak gelişen suç ve kentli üzerinde yarattığı korkunun azaltılmasında güvenli kent mekanları tasarlamak önem taşımaktadır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için kentsel mekandaki güvensizlik hissinin ölçümü ve bu ölçüm sonucunda suçun gelişimine neden olan mekansal özelliklerin tespiti gereklidir. Bu tespit ise halkın da sürece dahil olduğu güvenli kent programları ve güvensizlik hissine yönelik anketlerle sağlanmaktadır. Fakat bu çalışmada unutulmaması gereken bir nokta da suçun toplumdan topluma değişebilen türleri ve şekilleri olduğu gibi, suçun işlendiği mekanın da toplumdan topluma farklılık göstermesi ve her toplum için güvensizliğin simgelerinin farklılaşabilmesidir. Örneğin Greene'in [2003] çalışması Santiago'da Chile kentinde seçilen farklı yerleşmelerde yapılmış, ve aynı kent içerisinde yer alan yerleşimlerin bile her birinde güvensizlik hissi farklı tanımlanmıştır. Ayrıca bir yerin güvensiz olarak algılanması farklı yaş gruplarına göre de değişebilmektedir. Greene'in [2003] araştırmasında, 20 yaşın altındaki gençler, yetişkin olarak tanımlanan 26-45 yaşlardaki kişilerden ve 60 ve üzeri grubundan çok büyük farklılıklar göstermekte ve hatta diğer gruplar için güvensiz olarak tanımlanan birçok unsur, 20 yaş altındakiler için güvenli olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu da yapılacak güvensizlik hissi analizlerinde yer alması gereken en önemli bilgilerin arasında kullanıcı grubunun yaşı, cinsi ve hatta sosyal statüsünün yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kentsel mekandaki suç göstergelerinin tespiti

Mekanın kriminolojisinin tespit edilmesi, bir kentsel mekanda suça neden olan göstergelerin analiz edilmesi ve güvenliği sağlamada öncelikle bu yerlere müdahale edilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin Brantingham'a [2006] göre; kentsel alanlar,

mekansal özellikleri ile güvenliğe dair pek çok fikir verebilmektedir. Herhangi bir komşuluk ünitesinde görülen kırık camlar, pencerelerdeki demir korumalıklar, duvarlardaki grafiti izleri, çevredeki vandalizm örnekleri, özellikle kamusal mekanlardaki güvensizliği kabul eden levhalar, tel ya da demir ayırıcılar, tel kafesler, terk edilmiş alanlar aslında açık şekilde bulunulan mekanın güvenli olmadığına dair ipuçlarını oluşturmakta ve tüm bu özellikler o mekanda suç gelişiminin yaygın olduğunu göstermektedir (Bkz. Resim 3.1).

Resim 3.1. Mekandaki suç göstergesi örnekleri

Kentsel vandalizm

Genel anlamda *vandalizm*, kamunun ya da başkasının mülküne bilerek ve isteyerek zarar vermek, yani sahibinin izni ve haberi olmadan bir malı veya mülkü hasara uğratmak ya da kullanılmaz hale getirmek olarak tanımlanmaktadır. *Kentsel vandalizm*, genel olarak bilinen mala ve şahsa karşı suçların yanında, genellikle göz ardı edilen ancak çok önemli kentsel sorunlara neden olan önemli bir problemdir [Erkan, 2006]. Bunun öncelikli nedeni ise kentsel vandalizmin, bir kent mekanında birden çok olası gelişmenin habercisi olma özelliği gösteriyor olmasıdır. Yapılan araştırmalar suçun yaygın olduğu kentsel mekanlar ile vandalizmin görüldüğü kentsel mekanların büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir. Bunlar içerisindeki en yaygın örnekler ise duvarlarda yer alan grafitiler ve zarar görmüş kent mobilyalarıdır.

Kentsel mekanda yer alan grafiti ya da vandalizmin herhangi bir türü, bir taraftan yer aldığı kentsel mekanda güvensizlik hissini attırıcı rol oynarken, diğer taraftan da

mekandaki suçun gelişimine yönelik bilgi vermektedir [Clarke ve ark., 1978]. Örneğin resim 3.2’de yer alan resimler, Atlanta’nın özellikle mala karşı suçların çoğunlukta olduğu suça eğilimli bir alandaki grafiti örneklerini göstermektedir. Bu da bir mekanda grafiti yapma fırsatını yakalayan bir şahısın aynı mekanda başka suçları da rahatlıkla işleyebileceğini savını doğrulamaktadır. Buradaki en önemli eksik ise söz konusu mekanın korunmasız olması, hiçbir yasal ya da yasal olmayan izlenmenin yapılmamış olması ve fiziki mekanın suçluyu suça teşvik ediyor olması gibi nedenlerdir.

Resim 3.2. Kentsel vandalizm; grafiti örneği [Brantingham, 2006]

Dolayısıyla güvenli komşuluk üniteleri ve güvenli kent mekanları oluşturmada çoğu zaman önemsiz olarak görünen ve suç olarak sayılmayan vandalizmin engellenmesi önemli bir adımdır [Brantingham, 2006]. Bu alanların tespiti hem suçun gelişimine yönelik önlem almayı kolaylaştırmakta hem de kentlerin en önemli problemleri arasında yer alan kentsel vandalizmi ve etkilerini azaltmada önem taşımaktadır.

Terkedilmiş alanlar

Suçun oluşmasına neden olan en önemli kentsel mekan özelliklerinden biri de kent içerisinde yer alan *terkedilmiş alanlardır*. Kent içerisinde kentsel faaliyetlerin en yoğun olduğu alanlarda bile terkedilmiş bina ya da alanlara rastlamak mümkündür. Bu alanlar suçun oluşmasına zemin hazırlayan ve suçun yaygınlaşmasını tetikleyen birincil mekanlardır ve Wekerle, Whitzman’a [1995] göre terk edilen alanlarla ilgili problemlerin çözülmemesi durumunda, bu alanlar suçun kentte yayılmaya hazır

kaynağını oluşturan yerler haline gelmektedir. Bu alanlar konut alanları ve işyerlerinin yanı sıra, parklar, meydanlar ve hatta büyük caddeler olabilmektedir.

Terk edilen alanların suça yatkın olmalarına neden olan en önemli özellikleri; تنها alanlar olmaları, boş ve fiziksel zarar uğratılmış binalardan oluşmaları, bina ya da duvardaki grafiti izleri ve vandalizm örnekleri taşıyan kent mobilyaları olarak sıralanabilir. Kent içerisinde tehlike yaratan bu tip alanlar her zaman tamamiyle terk edilmemekte, kimi zaman çok nadir kullanılan alt ve üst geçitler ya da benzeri kapalı/yarı kapalı kamusal alanlar olabilmektedir. Bu alanlar bir süre sonra özellikle hayata dair pek fazla umudu kalmayan ve kentle bütünleşemeyen insanlar tarafından kullanılmaya ve kentte, kentten izole olan, tehlikenin kol gezdiği, istenmeyen ve güvensiz olarak tanımlanan alanlara dönüşmeye başlamaktadır [Schoon, 2001].

Kör noktalar

Kentsel mekandaki suç göstergelerinden bir tanesi de, kent içerisinde kullanıcıların görme ve görünmelerine bağlı olarak şekillenen *kör noktalar* (*entrapment spots&sightlines*) [Lab, 2000]. Kör noktalar çoğu zaman kent içerisinde suçluların suç olayını gerçekleştirmelerinde fırsat sunan alanlardır ve bu alanlar genellikle hatalı kentsel tasarımlar sonucunda oluşturulmuşlardır. Örneğin, bir binayı ya da bir alanı çevreleyen duvarlar, görülmeyi ve görmeyi engelleyecek şekilde düzenlenen peyzaj elemanları ve ağaç konumları, yaya ve taşıt yollarının konumları ve görüş açısını engelleyen yol kenarı düzenlemeleri, toplu taşıma durakları, yaya alt geçit ya da üst geçitleri ile otopark ya da park düzenlemeleri, kör noktaların oluşması ve suçun gerçekleşmesi için elverişli alanlardır [Wekerle, Whitzman, 1995].

Greene'ne [2003] göre kent içerisindeki fonksiyonların yer seçimlerinden, yolların konumuna ve hatta peyzaj düzenlemelerine kadar sayılan pek çok faktör, kentsel güvenliği doğrudan etkilemekte ve kent içerisinde kişilerin kimse tarafından görülemeyen ve kimseyi göremedikleri kör noktaların oluşmasına neden olmaktadır (Resim 3.3).

Resim 3.3. Kör nokta örnekleri [Government of South Australia Crime Prevention Unit, 2005, Aucklandcity Government, 2007]

Bu duruma geç saatlerdeki yetersiz ışıklandırma, yasal ya da yasal olmayan izleme sistemlerinin olmaması durumu da eklendiğinde, kimi kentsel alanlar tamamiyle suç alanına dönüşebilmektedir. Buradan yola çıkarak, Nasar ve Jones [1997] kişilerin kentsel mekanda kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan, *görünüm* ve *sığınak* olmak üzere iki temel unsur ortaya komuştur. Görünüm; hem bulunulan mekanda çevreye hakim olmak ve her yeri görerek sürpriz çıkışları engellemek, hem de olası bir suç durumunda diğerleri tarafından görünebilir olmak anlamına gelmektedir. Sığınak ise; kişilerin bir suç olayı ile karşılaştıklarında acil olarak sığınacakları yeri ifade etmektedir. Bu sadece kapalı bir mekan anlamına gelmemekte, seçilecek alternatif bir yol ya da bir güzergah da olabilmektedir.

Dolayısıyla kent içerisinde pek çok koşullar sonucunda oluşan kör noktalar, hem suçun kolaylıklar gelişebilmesine fırsat tanımakta, hem de kullanıcılarda suç korkusunun artmasına neden olmaktadır. Söz konusu kör noktaların engellenmesi ve gece ve gündüz saatlerinde hem görülebilirliğin hem de görünebilirliğin artırılmasında ise yapılacak öncelikli müdahale, suçu engellemeye yönelik kentsel tasarımların yapılması olarak belirlenmektedir. Bu nedenle kentte suça neden olan alanlara yönelik yapılacak analizlerin arasında, bu noktalara neden olan mekansal özelliklerin tespiti de önem taşımaktadır.

3.3. Kentsel Mekanda Suçu Engelleme Yöntemleri

Kentsel mekanda suça neden olan etmenlerin saptanması ve mevcut suç durumunun belirlenmesi, yere özel uygun suç engelleme yöntemlerinin uygulanmasında

önemlidir. Fakat suçu kentsel mekanla ilişkilendiren analizlerin yapılması, suçun kentsel mekanda egnellenmesinde ya da en aza indirilmesinde yeterli değildir. Bu nedenle suç araştırmacıları, analizlerin değerlendirilebileceği, suçu sadece mekanla değil sosyal ve demografik yapıyla da ilişkilendirebilecekleri yeni yöntemler ortaya koymuş, kent plancılarına, mimarlara, güvenlik görevlilerine ve ortak çalışmalarda paydaşlara düşen görevleri, farklı yöntemlerle tanımlamışlardır. Bu yöntemler arasında suçu mekanla ilişkilendiren en önemli araçlardan biri, suçun kentteki mevcut durumunu tespit etmeye, suçu farklı nedenlerle karşılaştırmaya ve potansiyel suç alanlarını tespit etmeye yarayan *coğrafi bilgi sistemleri* ile oluşturulan suç haritaları, alt ölçekte ise tasarımla suça karşı önlem almaya yarayan *kentsel tasarımla suçu engelleme-CPTED* yöntemi yer almaktadır. Her iki yöntem de her topluma ve her coğrafyaya göre değişebileceği için dünyada her şehre özgü olarak hazırlanan *güvenli kent programları* kentte suça karşı uygulanan yöntemlerden bir başkasını oluşturmakta, sürece halkın ve polisin de katılımını sağlayan toplum destekli polis sistemi ve izleme sistemleri de bu yöntemleri desteklemektedirler. Sayılan tüm bu yöntemler güvenliğin kent planlarına yansımaları gereğini doğrumakta ve ortaya *güvenli kent planlamasını* oluşturan farklı yöntem ve kriterler ortaya çıkmakta, kentlerde yapılan doğru suç analizlerine göre seçilen doğru müdahale ve önlemler güvenli kent mekanlarının oluşması sonucunu doğurmaktadır.

3.3.1. Coğrafi bilgi sistemleri ve suç haritaları

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), farklı veri katmanları arasında mekansal ilişkilerin analizini ve görselleştirilmesini sağlayarak (arazi kullanımı ve suç olayları) suçu önlemede, suç tahmininde ve gerekli tedbirlerin alınmasında önemli rol oynamaktadır [Alpdemir, Çabuk, 2005]. Suç Haritaları ise CBS kullanılarak, suçların coğrafi dağılımı ve mekansal analizinde suça neden olan faktörlerin tespitinde çözüm üreten önemli bir araçtır [Alpdemir, Çabuk, 2005 içinde; Velasco, Boba, 2000]. Bu nedenle gelişen teknoloji ile birlikte geçmişte yapılan suç haritalama tekniği farklılaşmakta ve suç araştırmasında yeni analiz yöntemleri ortaya çıkmaktadır. Bu analiz ve değerlendirme yöntemlerinden bir tanesi de CBS'nin suçun coğrafyasının ortaya konmasındaki rolü ve suç haritalarının oluşturulmasıdır.

Suçun coğrafyası ve coğrafi bilgi sistemleri

Suç araştırmaları, suç ile suçun işlendiği yer arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır [Harries, 1999; Cozens, 2002; Aksoy, 2003, Yılmaz, Günayergün 2006 içinde; Knox, 1994, Brantingham, 1993, Warren, 1998]. Suçun yerle ve bulunduğu coğrafya ile olan ilişkisinin incelenmesi ise suçun coğrafyasını tanımlamaktadır. Bu nedenle suçların farklı dağılış özellikleri göstermesi, suçun bazı yerlerde yoğunlaşırken bazı yerlerde azalması, suç olaylarının mekansal açıdan ve farklı haritalama sistemleri ile de ele alınmasını gerektirir [Yılmaz, Günayergün 2006 içinde; Tümertekin ve Özgüç, 1997]. Böylece suç coğrafyası, suç yeri, suça etki eden faktörlerin mekansal ilişkileri ve suç dağılımının açıklanmasında önemli katkı sağlamaktadır [Yılmaz, Günayergün, 2006].

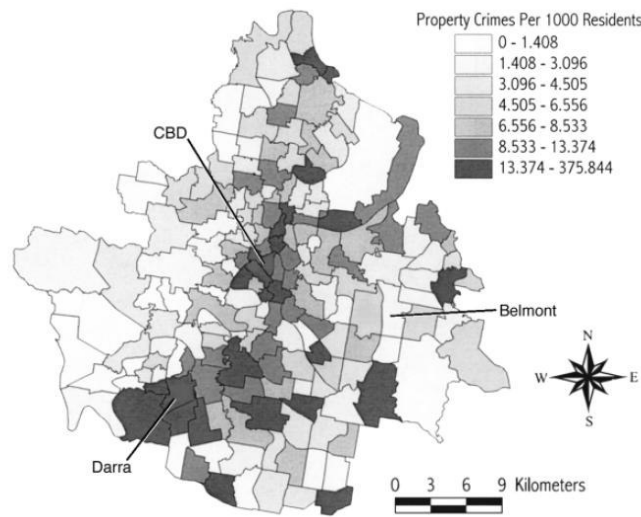
Kriminolojide suçluluk ile, meydana geldiği bölgedeki diğer fiziksel ve sosyal olayların korelasyonlarını tespit etmek, yani suçun coğrafyasını belirlemek en sık kullanılan metotlardan bir tanesidir [Candemir, 2002]. Bu nedenle günümüzde suç araştırmacıları, coğrafi bilgi sistemleri (CBS) yardımıyla oluşturulan dijital haritalama ve buna bağlı olarak geliştirilen dijital suç haritaları aracılığı ile suç analizi ve suçu önlemeye yönelik strateji geliştirme çalışmalarını gerçekleştirmektedirler. Bu amaçla CBS'ye dayalı verilerin suç bölgesinin coğrafi ve demografik yönden incelenmesi, suç ve suçlu ile ilgili bilgilerin bilgisayara dayalı haritaları üzerinde yerleştirilerek görselleştirilmesi ve bu haritalar aracılığıyla suçların analizinin yapılarak, kentsel mekanda suç önleme stratejilerinin faaliyete geçirilmesinde önem taşımaktadır [Akgül, 2004].

Suçun kontrolü ve önlenmesi bağlamında suçun coğrafyasının bilgisayar ortamına aktarılmasının iki temel hedefi vardır. Bunlardan ilki, suçun yapısını daha iyi anlamaya destek olmak, ikincisi ise, suçun ve toplumdaki sosyal problemlerin daha fazla genişlemesini engellemeye çalışmaktır [Rich, 1995]. Bu amaçla gerek mevcut durumu ortaya koymak, gerekse geleceğe dair kentsel alandaki suç gelişimini tespit etmek amacıyla CBS ile üretilen tematik suç haritaları önemlidir.

Suç haritaları

Bilgisayar destekli suç haritalarının oluşturulması ilk olarak Amerika'da 1960 yılından itibaren ortaya çıkmış ve 1970'lerden itibaren uygulamalı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapılan bu ilk çalışmalarda alınan sonuç suça dair pek fazla çözüm üretememiş fakat 1990'lı yıllarda bilgisayar teknolojisindeki hızlı ilerlemeler ve gelişmeler sonucu, bilgisayar destekli haritacılık, sistemli haritaların yapımı, sayısal-akıllı suç haritalarının üretimi CBS kullanımı sayesinde daha da hız kazanmaya başlamıştır [Rich, 1995].

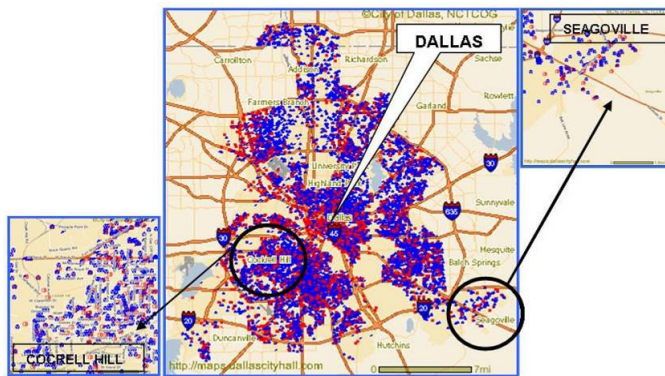
Günümüzde ise suç haritaları teknolojinin gelişmesiyle birlikte coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak hazırlanmaya başlanmıştır. Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılarak yapılan suç analizleri ve suç haritaları, suçun azaltılmasında ve suçla mücadelede ve gerekli önlemlerin alınmasında etkin rol oynamaktadır [Alpdemir, Çabuk, 2005]. Bu haritaları, suçun coğrafi yönünü kişilerin hayalinde canlandırmalarında da önemli bir araçtır. Olay yeri adreslerini gösteren basit suç haritaları bile, suçların en yoğun olduğu yerleri göstererek, suça en çok müdahale edilmesi gereken bölgelerin tespit edilmesine yardımcı olur [Aksoy, 2003].

Harita 3.1. Barisbane'de 100 000 kişi başına düşen mala karşı işlenen suç oranları [Murray ve ark., 2001]

Suçla yönelik mekansal analiz yöntemlerini açıklayan Murray ve ark. [2001], suçun kentsel mekanda bölgesel (globally/regionally techniques) ve yerel (locally techniques) tekniklerle birlikte analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Buradan yola çıkılarak suçun coğrafyasını ortaya koyan suç haritalarını bölgeden, yerele doğru giden bir aşama ile; *makro*, *mezo* ve *mikro* olmak üzere 3 şekilde tanımlamak mümkündür [Clarke, Eck, 2005 içinde; Brantingham, 1991]. Makro analizler, ülkelerin ya da bir ülke içerisindeki bölgelerin mevcut suç durumlarının, suç oranlarının ya da suçu toplumsal yapıyla ilişkilendiren pek çok bilgilerin haritalara aktarılmasıyla oluşan analizlerdir. Örneğin Harita 3.1'de Barisbane'nin mala karşı işlenen suçların oranı (100 000 kişi başına düşen suç oranı) verilmektedir. Bu tip *haritalar suç oranı haritaları (crime rate maps)* olarak adlandırılmakta ve farklı illeri ya da bölgeleri asayiş suçları açısından karşılaştırma imkanı vermektedir.

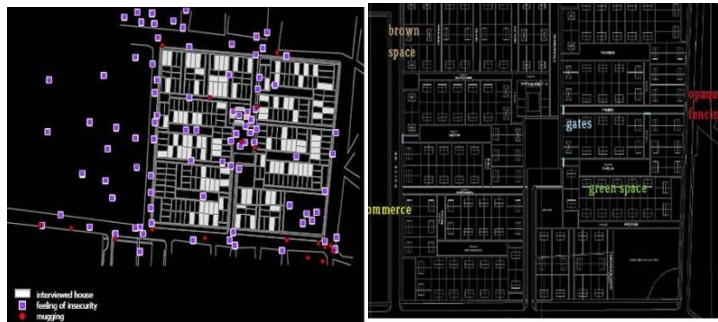
Makro analizler ile suç durumu hakkında genel olarak bilgi edinilen bölge ya da illerin daha ayrıntılı suç durumlarını incelemek amacıyla yapılan bir sonraki analizler ise, daha alt ölçeklerde inceleme yapmaya yarayan mezo ölçekli analizlerdir. Mezo ölçekli haritalar noktasal verilerden oluşan alt bölgeleri oluşturan haritalar olabileceği gibi, bölgeler ait verilerin karşılaştırıldığı haritalar da olabilmektedir.

Harita 3.2. Dallas interaktif suç haritası [Interactive Crime Maps of Dallas; Dallas Cityhall, 2006]

Örneğin, Harita 3.2’de Dallas’a ait internet aracılığı ile tüm dünya ile de paylaşılan ve her suç olayında güncellenen interaktif suç haritası yer almaktadır. Dallas interaktif kent suç haritasında her suç bir sembolle ifade edilmekte ve bu semboller suçun gerçekleştiği noktasal yerlere yerleştirilmekte, böylece hangi suç türlerinin kentin hangi bölgelerinde yer seçtiği kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Örneğin bu harita ile kentin Seagoville yerleşiminde nadiren suç işlendiği, oysaki Cocrell Hill’de suç sayısının oldukça farklılıkta olduğu kolaylıkla görülebilmektedir. Diğer taraftan noktasal suç haritaları ile suç haritalama biliminde *sıcak noktalar (hot spots)* olarak tanımlanan, suçun en yoğun olduğu bölgeler de tespit edilmektedir. Böylece bu öçekte suç sayılarına göre mahalleleri karşılaştırmak, farklı suç türlerinin mahallelerdeki dağılımını ortaya koymak (*crime maps*) ve suçun yoğunluğunu tespit ederek (*crime density maps*) gelecekte de muhtemel risk taşıyacak alanları (*risk maps*) hakkında bilgi edinmenin de mümkün olduğu görülmektedir [Zhang, 2007].

Mikro ölçeklerdeki suç haritaları ise, bir komşuluk ünitesinde, bir mahallede ya da daha küçük ölçekli bir yerleşimdeki mevcut suç durumunu belirlemek ya da suç korkusu ölçümelerini sembolik olarak ifade etmek amacıyla kullanılabilir. Harita 3.3’de Greene’in [2003] bir komşuluk ünitesindeki hırsızlık suçu ile suç korkusu yaşanan alanları noktasal olarak ifadelendirdiği görülmektedir. Bu harita alanın arazi kullanımı ile karşılaştırılmakta ve sonuçta suça ve suç korkusuna neden olabilecek etmenler bu haritalar kullanılarak ortaya çıkarılmaktadır. Bu analizler özellikle kentsel tasarımla suçu engelleme yöntemlerinde oldukça sık kullanılan noktasal haritalardan oluşmaktadır.

Harita 3.3. Komşuluk ünitesi noktasal suç haritası [Greene, 2003]

Makro, mezo ve mikro ölçeklerde suç ve mekana ve suçun ilintili olduğu sosyal ve demografik özellikler gibi pek çok unsurlara yönelik analizler yapmak mümkündür. Bu nedenle dünyanın pek çok yerinde söz konusu haritaları kent planlama disiplini ve emniyet güçlerince en sık kullanılan analiz yöntemleri arasında yer almakta, bu analizler özellikle risk taşıyacak alanların tespitinde kullanılmaktadır.

3.3.2. Kentsel tasarımla suçun önlenmesi

Daha önce de belirtildiği gibi *CPTED* (Crime Prevention Through Environmental Design); *kentsel tasarımla suçun engellenmesi* kısıltılması olarak literatürde yer almaktadır. CPTED'in uygulanması her coğrafyada, her topluma göre ve yere özel değişiklikler gösterebilmektedir. Bu nedenle CPTED uygulamalarından önce yapılması gereken en önemli çalışmalardan biri, o yerdeki emniyet güçlerinin, şehir plancıların ve mimarların ortaklaşa yapacakları suç ve mekana yönelik analizlerdir [Scottish Executive Development Department, 2006]. Fakat genel olarak hemen her coğrafyada uygulanması gereken temel prensipler Oscar Newman ve Jane Jacobs tarafından belirlenmiştir. Bu tanımlara göre CPTED'in bugün de kullanılan genel prensipleri;

1. Resmi ve gayri resmi izleme- Surveillence [Newman, 1996 içinde; Newman, 1972].
2. Belirli bir bölgeye aitlik- Territoriality [Newman, 1996 içinde; Newman, 1972].
3. Savunulabilirlik- Defensibility [Newman, 1996 içinde; Newman, 1972].
4. Bakım, çevre, muhit-Maintenance/Milieu; [Jacobs, 1961].
5. Sokak izleme- Eyes on the street [Jacobs, 1961].
6. Giriş kontrollülüğü- Access control [Jacobs, 1961].
7. Hedef zorlaştırma-Target Hardening [Jacobs, 1961] olarak açıklanmaktadır.

Wekerle ve Whitzman [1995] ise bu kriterlere yenilerini eklemiş ve CPTED'in bileşenlerini; 1. ışıklandırma (lighting), 2. görüş çizgisi (sightlines), 3. kör noktalar (entrapment spots), 4. kaçış/hareket yolları (movement predictors), 5. görünebilirlik (visibility by others), 6. karma kullanım (land use mix), 7. hareketlilik (activity

generators), 8. alan sahipliliği (sense of ownership/territoriality), 9. işaret bilgileri (signage or other informations), 10. genel tasarım (overall design) olarak tanımlamıştır. CPTED'in kent mobilyaları tasarımından, kaldırım ve giriş düzenlemelerine kadar pek çok ayrıntıda düzenlemeleri içermesine rağmen, dünyanın pek çok yerindeki uygulamalarında kullanılan en temel tasarım öğelerini şu şekilde açıklamak mümkündür;

Kentsel Mekandaki Suç Göstergelerinin Tespiti: Önceki bölümlerde açıklanan kentsel vandalizm, terkedilmiş alanlar ve kör noktaların tespit edilmesi ve CPTED uygulamalarına geçilmeden önce bu alanların ortadan kaldırılması ilk aşamada yapılması gereken çalışmalar arasındadır.

Giriş/Çıkış Kontrolü: Giriş-çıkış kontrollerinde iki farklı uygulama söz konusudur. Bunlardan ilki resim 3.4'te görüldüğü gibi katı kurallara dayanan, girişin ve çıkışın tamamiyle kontrol altına alındığı bir uygulama, ikincisi ise giriş ve çıkışı net ayırıcılarla belirlememesine rağmen tek ya da en fazla iki tane giriş/çıkış ile girişlerin belirlendiği *doğal* yaklaşımdır [Government of South Australia Crime Prevention Unit (a), 2005]. Fakat giriş ve çıkışların kontrollülüğünün sağlanmasında mülkiyet, yani alan sahipliliği (territoriality) de önem taşımaktadır. Bu örnekler kamusal ve yarı kamusal mekanların girişi-çıkışı kontrollerini ifade etmekte ve cpted'in ilkelerine uygun olarak 2. yaklaşım olan *doğal kontrol* tercih edilmektedir. Fakat diğer taraftan bugüne kadar yapılan pek çok çalışma potansiyel suçluların özel ya da kamu mülkiyetine sahip herhangi bir yerde suç işlemekten önce ilk olarak giriş/çıkışın kolay olup olmadığına bakması üzerinde yoğunlaşmaktadır [Geason, Wilson, 1995 içinde; Moffatt, 1982]. Bu da giriş ve çıkış kontrollülüğünün hem suçluyu caydıracak şekilde tasarlanması gereğini ortaya koymakta, hem de yapılan tasarımın resim 3.4'te olduğu gibi kentlilerin mekanı güvensiz hissedeceği şekilde katı düzenlemelerle yapılmaması gereğini ortaya koymaktadır.

Resim 3.4. Kontrollü giriş/çıkış ve doğal giriş/çıkış örnekleri
[Government of South Australia Crime Prevention Unit (a), 2005]

Işıklandırma: Hem özel hem de kamusal alanların düzenlemesinde diğer tüm güvenlik tasarımları destekleyen ve suçlular açısından önemli ölçüde caydırıcı etkisi olan mekanlar iyi aydınlanan ve akşam ya da daha geç vakitlerde alanın herkes tarafından kolaylıkla görülebilen yerlerdir. Işıklandırma sisteminde kentteki önemli kullanımlara göre stratejik noktalar belirlenmeli, özellikle karanlıkta kalan kör noktalar, alt ve üst geçitler, kapalı çarşı ve alışveriş merkezleri ve çevreleri, otoparklar, konut alanları çevresi ve parklar yeterli şekilde aydınlatılmalıdır [Wekerle, Whitzman, 1995].

İzleme: Kentsel güvenliğin sağlanmasındaki izleme sistemi daha önce de açıklandığı gibi formal (polis ya da güvenlik güçleri tarafından) ya da informal (komşular tarafından) şekilde yapılmaktadır. Attorney-General's Department'a [2004] göre, izlemenin sağlanmasında CCTV adı verilen kameralı izleme teknolojisinin kullanılması, polis klübelerinin artırılması, komşuluk ilişkileri ve sosyal ağların geliştirilmesi ile peyzaj düzenlemelerinin izlemeye olanak sağlayacak şekilde tasarlanması önem taşımaktadır. Özellikle formal izleme sistemleri olan CCTV ve polis kulübelerinin yer seçimi de kentin stratejik noktalarının belirlenmesi sonrasında kararlaştırılmalıdır. Bu sistem de yeterli ışıklandırma ile desteklenmelidir.

İşaretler/Levhalar: Kent içerisinde özellikle o kentin yabancılarına sunulacak ayrıntılı işaretleme ve lavhalandırma sistemi güvenlik açısından önem taşımakta ve CPTED tasarımlarını desteklemektedir. Kamusal alanlarda yer alacak acil telefon

numaraları, erişilebilir telefon kulüpleri, yön ve kullanımların yerlerini gösteren levahalar, ulaşım bilgilendirmeleri bu uygulamalardan birkaçını oluşturmaktadır [Government of South Australia Crime Prevention Unit (b), 2005].

Alansal Tanımlama: Kamusal ve özel kentsel alanların ayrımının tanımlaması anlamına gelmektedir. CPTED uygulamaları içerisinde bu ayrımın güvenlik açısından büyük önemi vardır. Bu nedenle özellikle kamusal alanları (parklar, kamusal binalar, otoparklar vb.) büyük, içeriye ve içeriden de dışarısını görmeyi zorlaştıran duvar, tel, kafes vb. gibi ayırıcılar yerine mümkün olduğunca görülebilirliğin ve görünebilirliği sağlayan saydam ya da yarı saydam ayırıcılar ile, kot farklarının ya da kaldırım taşlarının farklılaşması ile sağlanan sanal ayrımın tasarımlarda kullanılması gereklidir (Resim 3.5) [Attorney-General's Department, 2004].

Resim 3.5. Alansal tanımlama örnekleri [Government of South Australia Crime Prevention Unit (b), 2005]

Aktivitelerin Çeşitlendirilmesi: Jacobs'un [1961] da CPTED içerisinde saydığı en önemli bileşenlerden biri de sokaklardaki kentsel aktivitelerin çeşitlendirilmesi, karma kullanımlarla özellikle kent merkezlerinin ve merkez çevresindeki konut alanlarının 7/24 canlı olabilmesinin sağlanmasıdır. Bu sadece bu alanlardaki informal izleme sistemini arttırmakla kalmamakta, aynı zamanda yapılan diğer CPTED uygulamalarının da sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu noktada planlama kararları ve kentsel tasarım geri dönüşümlü bir çalışma ile uygulanmalıdır.

Tüm bu açıklanan temel prensipler kent mobilyalarının yer seçimi ve tasarlanmasına kadar ayrıntılı tasarımlarla ve bu tasarımların sürekli kullanıcıları olacak halkı da sistemin içine katan güvenli kent programları ile birlikte uygulamada da olumlu sonuçlar vermekte ve dünyanın pek çok kentinde halen kullanılmaktadır.

3.3.3. Güvenli kent programları

Günümüzde kent planlama disiplini içerisinde ele alınan güvenlik problemi, pek çok ülkede yerel yönetimlerin, ulusal güvenlik birimlerinin, çeşitli sivil toplum örgütlerinin, kentsel tasarımcıların, kent plancıların ve halkın da katılımının sağlandığı çok aktörlü *güvenli kent planlama programları* ile çözümlenmeye çalışılmaktadır [Frevel, 2006]. Oluşturulan güvenli kent programlarında, en iyi örnekleri ise Hollanda'da (Amsterdam), Kanada'da (Toronto) ve İngiltere'de (Manchester) görmek mümkündür. Örneğin Toronto'da kentleri daha güvenli hale getirmek için bir *Güvenli Kent Komitesi (Safe City Committee)* kurulmuş, komitede politikacılar, kent yönetimleri, kent plancıları, emniyet güçleri, akademisyenler ve halk yer almış ve kentin planı komitece alınan kararlar ve yapılan çalışmalar doğrultusunda revize edilmiştir. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde kentte güvenliğin sağlanacağı öncelikli kullanımlar, ayrı birer departmanca ele alınmış (Building and Inspection Department, Recreation Department, Public Works, Housing Department, Planning and Development Department) ve güvenlik yerin özelliklerine göre uygulanan farklı fiziksel ve sosyal müdahalelerce sağlanmaya çalışılmıştır. Tüm bu çalışmalar ise kent meclisi tarafından onaylanarak hayata geçirilmiş ve bu şekilde kentte yaşanan suç oranlarında önemli bir azalmanın olduğu görülmüştür [Wekerle, Whitzman, 1995].

Birleşmiş Milletler de yaşanabilir kentlerin oluşturulmasında kentlerin güvenliğini ilk sırada görmüş ve buna yönelik olarak tüm dünyada güvenli kentlerin oluşturulmasına yönelik benzer güvenli kent programı oluşturmuştur. Birleşmiş Milletlerin Habitat çerçevesinde 1996 yılında oluşturmaya başladığı *Güvenli Kent Programının (The Safer City Programme)* en önemli hedefleri arasında; kentsel suçun ya da güvensizliğin nedenlerinin tam olarak işaret edilebilmesi için kent

ölçeğinde tespit ve analizler yapmak ve buna yönelik çözümler oluşturmada kentlerde gerekli kapasiteleri oluşturmaktır. Program, uygulamada yerel otoritelerin, yargı sisteminin, özel ve kamu sektörlerinin, güvenlik güçlerinin ve kentin gelişime dair karar veren tüm mekanizmaların ortaklaşa çalışması gereğini vurgulamaktadır. Bu program ile güvenli kent mekanları oluşturulan yerler arasında; Durban ve Abidjan (Cote d'Ivoire), Colombia, Brazil, Bangladesh vb. gibi yerleşimler yer almaktadır [UN-Habitat, 2005].

Güvenli kent programları, kentlilerin kentsel güvenlik ve kentsel şiddet sorununu benimseyerek bu konuda yönetimlere yardımcı olunabileceğini, aynı zamanda kentsel güvenliği sağlamada disiplinlerarası işbirliğinin önemini ve uygulamadaki başarısını ortaya koymak adına gereklidir [Zaidi, 1998]. Güvenli kent programları aynı zamanda kent planlarına güvenliği gözeten planlama ya da tasarımların katılmasını sağlamak amacıyla da önem taşımakta ve “güvenli kent planlaması”nın ortaya çıkmasında tüm aşamaları ve paydaşları belirlemektedir.

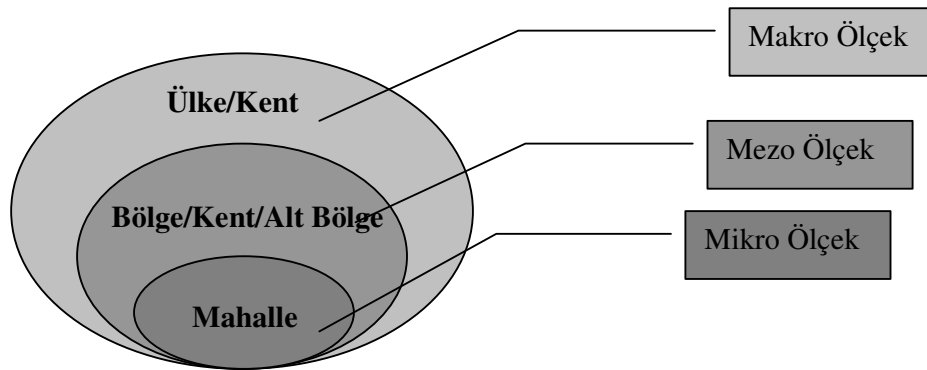
Bölüm Sonucu

3. bölümde, suçu mekanla ilişkilendiren teori, yaklaşım ve analiz tür ve teknikleri üzerinde durulmuş, kentsel mekanda suça neden olan etmenler ve mekanın etkisi ile oluşan kentsel suçların azaltılmasına yönelik yöntemler ortaya konmuş ve literatür araştırması bu şekilde sonlanmıştır.

Literatür araştırması ile incelenen suç ve kentsel suç kavramları ile, suçun kentsel mekanla olan ilişkisi göstermektedir ki, suç kavramsal açıdan sosyolojik, psikolojik, mekansal ve hukuksal pek çok boyuta sahip olan çok yönlü bir kavramdır. Bu nedenledir ki 1920'li senelerden beri pek çok disiplin, suçu ve suçun gerçekleştiği mekanı incelemiş, suçun bir yerdeki oluşumunda *suçlu*, *kurban* ve *mekan* kavramlarının temel etkenler olduğunu ortaya koymuştur. Bu kavramlar içerisinde geçen *mekan* ise, özellikle kente ait olan ve kentliyi en fazla etkileyen *kentsel suçların* gerçekleştiği fiziksel çevre, yani *kentlerdir*. Bu nedenle kent planlama disiplini ile kentlerde yaygınlaşan suça yönelik müdahale biçimleri

belirlenebilmektedir. Fakat bu kararların verilmesinde mekanı suçla ilişkilendiren pek çok analiz yapılması gerekmektedir. Suç analizlerinin, yerleşimlerin suça neden olan toplumsal ve fiziksel gelişimleri ile karşılaştırılması sonucunda, uzun vadede suçun oluşum nedenlerine ulaşmak mümkündür. Bu durum literatürde kentlerin güvensiz mekanlar haline gelmesinde yaşanan sürecin tanımlanması ile ifade edilmiş ve bu yöntem Green [2003] ve Wekerle ve Whitzman [1995] başta olmak üzere pek çok araştırmacı tarafından *köken nedenler (root causes)* olarak belirlenmiştir. Bundan sonraki aşamalar ise farklı ölçeklerdeki suç analizleridir. Bu analizler suçu mekanla ilişkilendiren teorisyenlerin ortaya koydukları kavramları yeniden ve günümüz koşullarında değerlendirmek açısından gereklidir.

İlgili literatürde pek çok araştırmacı suçun farklı ölçeklerle incelenmesi gereği üzerinde durmaktadır [Sessar ve ark., Block, Block, 1995, Brantingham, 1995, Frevel, 2006, Green, 2003, Harries, 2005]. Dolayısıyla bu noktada, suç gelişiminin inceleneceği kentsel mekanda, kent ölçeğinden, bölge ve mahalle ölçeğine giden 3 aşamalı ve geri dönüşümlü bir analiz sistemi uygulanması ve her bir analiz aşamasında ortaya çıkan suç ve mekan ilişkisinin literatür araştırması ile karşılaştırılması gerekmektedir. Bu aşamalar, çalışmanın makro, mezo ve mikro ölçeklerde incelenmesi ile mümkündür (Şekil 3.7).

Şekil 3.7. Kentsel mekanda suç tespiti analiz ölçekleri

Her bir aşamada literatürde 1970'li yıllardan günümüze kadar gelen pek çok teorisyenlerin suçu mekanla ilişkilendiren teorilerinin sınanması önem taşımaktadır.

Literatür araştırmasında bu teorilerin en eskilerinden olan *Chicago Okulu teorisi* suçun kent içerisindeki gelişimi hakkında bilgi verirken, *Rutin Aktivite Teorisi*, suçu, suçluların ve kentlilerin kent içerisindeki günlük dolanımları ile ilişkilendirmekte, *Rasyonel Yer Seçim Teorisi* ise, mekana ve suça yönelik önlemler almada, suçlunun bakış açısı ile olaya bakmanın öneminden bahsetmekte ve suçun gerçekleştiği mekan, suçlu tercihlerine göre açıklamaktadır. Benzer şekilde Kevin Lynch'in *İz Teorisi* kentsel mekanda yer alan belirli imlerin suç üzerinde etkili olabileceğini vurgularken, Jacobs [1961] ve Newman'ın teorileri ise kent üzerinde suçun oluşumuna neden olan etmenlerin/durumların neler olabileceğini ortaya koymaktadır [Newman, 1996 içinde; Newman, 1972]. Wilson ve Kelling'in Amerika'nın ilk güvenlik politikalarını başlatan *kırık cam teorilerinde*, bir yerde müdahale edilmeyen suçun çevresine doğru yayılacağından bahsedilmektedir.

Bu konudaki yeni teorisyenlerden olan Brantingham's'ın [1993, Clarke, Eck, 2005 içinde] *Desen Teorisinde* açıkladığı ve mekanda suçun gelişimini tespit etmede kullandığı *aktivite alanının* tespit edilmesi ve yine Brantingham'ın [1995, 2006] mekanın suç açısından değerlendirdiği; *suç üreten (crime generators)*, *suç çeken (crime attractors)* ve *suçun oluşumunu kolaylaştıran alanların (crime facilitators)* belirlenmesi ve buna neden olan temel etmenlerin sağlanması, mekanın suçla ilişkisini ortaya koyan önemli teorileri oluşturmaktadır.

Suça yönelik müdahaleleri de içeren en yeni fikirler ise *güvenli kent yaklaşımlarını* oluşturmakta ve burada günümüz kentlerinde suçla mücadele etmede izlenmesi gereken süreçler ortaya konmaktadır. Benzer şekilde geliştirilen *kentsel tasarımla suça müdahale etme (CPTED)* yöntemi, mikro ölçekte yapılan fiziksel düzenlemelerin suçu engellemedeki etkisini ortaya koymaktadır.

Literatürde incelenen tüm bu teoriler ve suçu mekanda makro-mezo-mikro ölçeklerde inceleme gereğinden yola çıkılarak alan çalışmasında; belirlenen ölçeklerde yapılması gereken suç analizleri uygulanacak ve bu analizlerden elde edilen sonuçlar söz konusu teorilerle karşılaştırılacaktır.

4. BURSA İLİ OSMANGAZİ İLÇESİ KENTSEL SUÇ DURUMU VE GÜVENLİ KENT PLANLAMASI

Güvenli kentsel mekanların oluşturulması ve suç oranlarının azaltılması konusunda literatür çalışmasında incelenen ve geçmişten günümüze kadar gelen pek çok teori, yaklaşım ve uygulamalardan yola çıkılarak, tez çalışmasının bu bölümünde, Bursa üzerinde mevcut suç durumunu mekansal olarak ortaya koyan analizler ve bu analizlerden elde edilen bilgilerle, literatürde geçen alternatif uygulamalar sunulmuştur. Buna göre, bir kentsel mekanda kent planları ile güvenliğe yönelik planların, fikir ve projelerin üretilmesi öncesinde yapılması gereken makro, mezo ve mikro ölçeklerdeki analizler şu şekilde sıralanabilir;

Makro Ölçekli Analizler

- Ülkede suçta öne çıkan illerin tespiti ve seçilen ilin ülkede suç açısından durumunun belirlenmesi (ülke ölçeği).
- Kentin diğer kentler arasındaki suç durumunun tespit edilmesi ve diğer illerle karşılaştırılması (ülke ölçeği).
- Kentin genel suç durumunun ortaya konması için, kente ait şahsa ve mala karşı işlenen suçların yıllara göre artış/azalış durumlarının belirlenmesi ve yorumlanması (kent ölçeği).
- Çalışılan yer hakkında ilin suç durumu ile ilişkilendirilebilecek genel bilgi edinimi (sosyal, ekonomik ve fiziksel yapısı) (kent ölçeği).

Mezo Ölçekli Analizler

- Kentte mevcut suç durumunun mahalle bazında yapılacak analizlerle tespit edilmesi, potansiyel suç alanlarının belirlenmesi. Bu şekilde kent içerisinde öncelikle müdahale edilmesi gereken ya da önlem alınması gereken yerlerin tespiti (mahalle ölçeği).

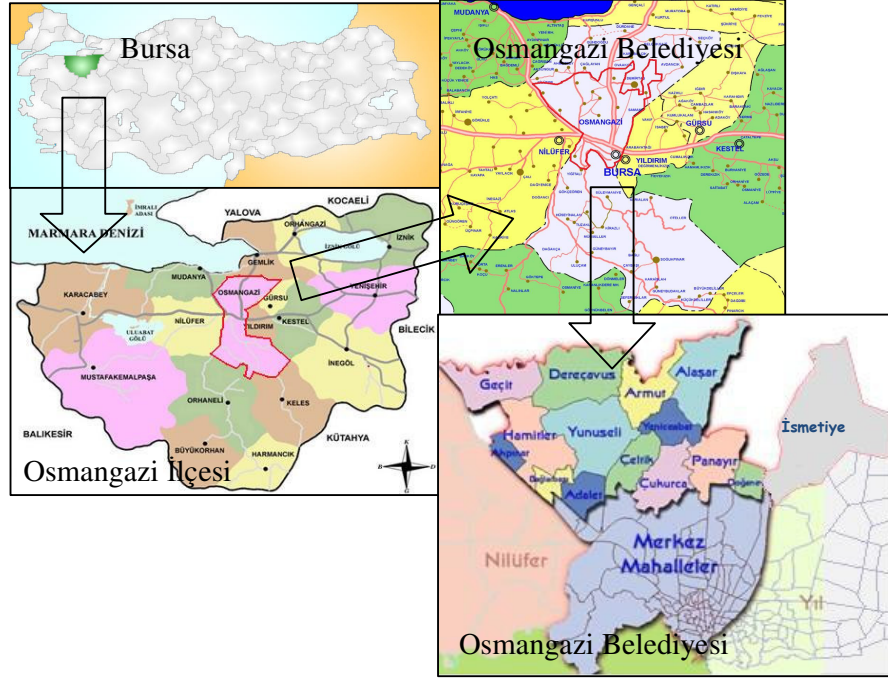
Mikro Ölçekli Analizler

- Müdahale alan(lar)ına yönelik (mahalle/komşuluk ünitesi/ilçe vb. için) alt ölçeklerde gerekli suç analizlerinin yapılması (noktasal suç haritaları, güvensizlik hissi analizleri, kentsel mekanda suç göstergelerinin tespiti, kentsel mekanı suçlu açısından değerlendirme, suç potansiyel alanları analizleri, sosyal ve demografik yapının belirlenmesi vb.).
- Yere özgü, suçun gelişme türlerine ve mekansal özelliklerine uygun alternatif çözüm yöntemlerinin belirlenmesi (kent izleme sistemleri, CPTED uygulamaları, güvenli kent programları, polisiye hizmetlerin artırılması vb.).
- Her ölçekte yapılan analizlerde suça neden olan muhtemel etmenlerin (fiziksel/sosyal/ekonomik) belirlenmesi gerekmektedir.

Daha önceden de belirtildiği gibi (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Mekanda Suçu Engelleme Yöntemleri, Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Suç Haritaları), suçun coğrafyasını ortaya koyan suç haritaları da suç analizleri gibi makro, mezo ve mikro ölçeklerde yer almaktadır. Buna göre kentsel mekanda, söz konusu ölçeklerde yapılabilecek suç haritalarını Çizelge 4.1.'deki gibi sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırma güvenli kent planlamasında da tıpkı kent planlamada izlenen süreçler gibi, benzer bir analiz sürecinin olması gereği ile ortaya çıkmış ve bu sınıflandırmada kentsel mekana yönelik farklı analizler yine makro, mikro ve mezo ölçeklerde toplanmıştır. Çizelgede bu ölçekler içerisine giren analiz türleri, bu analiz türlerini uygulamada kullanılacak yöntemler ve analizlerin sonucunda elde edilecek veriler sunulmaktadır.

Literatürde yer alan suçu mekanla ilişkilendiren bu analizlerin, makro-mezo ve mikro ölçeklerde gruplandırılması ile elde edilen sistematik sonucunda tez çalışması, makro ve mezo ölçeklerde yapılacak alansal analizler ile sınırlandırılmış ve çalışma alanı, Türkiye'nin dört büyük ili arasında yer alan ve hızlı bir sanayileşme göstermesi nedeniyle toplumsal açıdan pek çok sosyal problemin yaşandığı Bursa ve Bursa'nın konut, ticaret, nüfus ve suç yoğunluğunun en fazla olan ilçesi; *Osmangazi İlçesi* (Osmangazi Belediye Sınırı) olarak belirlenmiştir (Harita 4.1). Söz konusu

analizlerin çalışma alanında uygulanmasında, literatür çalışması sonucunda elde edilen bilgilerle hazırlanan Çizelge 4.1'deki sınıflandırma esas alınmıştır.

Harita 4.1. Çalışma alanı

Yapılan sınıflandırmaya göre; *makro ölçekli analizler* literatürde 100 000 kişi başına düşen suç sayısı ile açıklanan *suç oranı analizleri* ile tanımlanmakta ve bu analizler gerek *istatistiki grafikler (crime rate statistics)*, gerekse CBS kullanılarak yapılan *suç oranı haritaları (crime rate maps)* ile ifade edilmektedir. Elde edilen veriler, ülkelerin, bölgelerin ya da kentlerin üst ölçekte suç gelişimi durum ve süreçlerini ortaya koymakta ve özellikle farklı bölge, kent ya da ülkeleri suç açısından karşılaştırmada (oransal ifadelerden ötürü) kolaylık sağlamakta ve önem taşımaktadır. İlgili literatürde belirtildiği gibi [Sessar ve ark., 2004, Block, Block, 1995, Brantingham, 1995, Frevel, 2006, Green, 2003, Harries, 2005], alt ölçeklerde incelenecek bir mahalle için öncelikle mahallenin içinde bulunduğu ilçe, ilçenin bağlı olduğu kent ve hatta ülkelerin suç durumunun tanımlanması, suçun muhtemel nedenlerinin ortaya konmasında önemlidir.

Çizelge 4.1. Kentsel mekanda farklı ölçeklerde uygulanabilecek suç analizleri

Analiz Öçekleri	Analiz Türleri	Analiz Yöntemi	Analiz Sonucu
Makro	Suç Oranı Analizi	100 000 Kişi başına düşen suç sayısı ile oluşturulan Suç Oranı Haritaları ya da Grafikleri (Crime Rate Maps/Statistics)	Farklı Ülkeleri, Eyalet ya da Bölgeler ile Kentleri İstatistiksel-Alansal gösterimlerle suç açısından karşılaştırma
Mezo	Suç Sayısı Analizi	Farklı suç türlerine göre suç sayısını ifade eden Suç Haritaları (Crime Maps)	Farklı suç türlerinin kent içerisindeki dağılımını gösteren sayısal suç verilerine dayalı karşılaştırma
	Suç Yoğunluğu Analizi	Km ² 'ye düşen suç sayısını ifade eden Suç Yoğunluğu Haritaları (Crime Density Maps)	Mezo ölçekte farklı alanların suç yoğunluğunu karşılaştırma
	Suç Potansiyeli Analizi	Etkileşim formülleri ile riskli alanları tespit eden Risk Haritaları	Riskli alanların tespiti
Mikro	Noktasal Suç Analizi	Suçların spesifik yer ve zamanını bildiren suç verileri ile hazırlanan Noktasal Suç Haritaları	Mahalle ölçeğinde cadde ve sokaklardaki noktasal suçları ulaşım sistemleri, kentsel kullanımlar ve mekansal özellikler ile sınama
	Suç Korkusu Analizi	Mekanı suç açısından tanımlamayan anketler ile yapılan Algısal Haritalar (perceptive crime patterns)	Mahalle ölçeğinde cadde ve sokaklarda suça ve güvensizlik hissine neden olan fiziksel etmenleri belirleme

Bu amaçla makro ölçekli analizler *güvenli kent planlamasına* başlamada ilk adım olarak adlandırılabilir. Özellikle belirli kent, bölge ya da ülkedeki suç durumunun şahsa ya da mala karşı işlenme çeşidine göre tanımlanması, Shelley'e [1984] göre, o yerin ne tip suçta en fazla problem yaşadığının da bir göstergesidir. Örneğin mala karşı işlenen suçlar genellikle o toplumdaki mali krizlerin göstergeleri olurken, şahsa karşı işlenen suçların fazlalığı ise o toplumdaki şiddetin ve huzursuzluğun sembolleri olmaktadır. Tüm bu nedenlerle makro ölçekli analizler, çalışılacak yere özel bilgilerin edinilmesi açısından önem taşımakta ve diğer alt ölçekteki analizlerin yorumlanmasına yardımcı olmaktadır.

Mezo ölçekli analizler, kent ölçeğinde ya da ilçe ölçeğinde yapılabilen, suçun sayısal dağılımını gösteren *suç sayısı analizleri (crime maps)*, mahalle bazında km²'ye düşen suç sayısını ifade eden *suç yoğunluğu analizleri (crime density maps)* ve çevre etkileşimi ve mevcut suç durumları ile ifade edilen *suç potansiyeli (risky maps) analizlerinden* oluşmaktadır.

Suç sayısı analizleri, kent ya da ilçe ölçeğinde suçun sayısal dağılımını gösteren, farklı suç türleri için oluşturulabilen, suç verilerine dayalı analizlerdir. Bu analizler özellikle hangi suç türlerinin ne tip alanları tercih ettiklerini belirlemede, suçun belirli yerlerde yoğunlaşma nedenlerini ortaya koymada, suç türü-suç sayısı-mekan ilişkisinin yorumlanmasında önem taşımaktadır. Bu nedenle mezo ölçekli analizlerin başlangıç noktası, suçun sayısal dağılımını ifade eden ve farklı suç türlerine göre yapılan *suç sayısı analizleri* olmaktadır. Fakat suç sayısı analizleri bir yerdeki suçun gelişimini tanımlamada her zaman yeterli olmayabilir. Örneğin mahallelerin kendi suç potansiyellerini ifade etmede suç sayısı kadar, suçun yoğunluğunun tespiti de önem taşımaktadır. Bu nedenle km²'ye düşen suç sayısı, *suç yoğunluğu analizi* ile ifade edilmekte ve bu analiz mahallelerin kendi suç potansiyellerini belirlemede *suç sayısı analizleri* kadar önem taşımaktadır. Suç yoğunluğu analizi aynı zamanda suç yoğunluğuna göre hesaplanan riskli alanların tespitine de yardımcı olmaktadır.

Tüm bu analizleri destekleyen analiz ise *suç potansiyeli* analizidir. *Suç potansiyeli analizi*, mahallelerin kendi suç yoğunluklarına ve çevresindeki mahallelerin suç yoğunlukları ile bu mahallelere olan uzaklığına göre (etkileşim formüllerinden yararlanılarak) belirlenerek suç açısından riskli alanların tespit edilmesini sağlamaktadır. Böylece tüm bu veriler yardımı ile özellikle komşuluk ünitesindeki suç gelişimini üst ölçekten başlayarak yapılan incelemelerle tespit etmek ve yere özgü müdahale biçimleri belirlemek mümkün olmaktadır. Ayrıca bu ölçekteki analizler sonrasında elde edilen veriler, bir alt ölçek analizlerinden oluşan *mikro ölçekli analizler* için de önemli çıkış noktaları oluşturmaktadır.

Mikro ölçekli analizler, mahalle, sokak ya da komşuluk üniteleri ölçeğinde suçun gerçekleştiği noktasal alanlara ve farklı suç türlerine göre oluşturulan noktasal suç

haritalarından ve bu suçların etki alanlarını gösteren analizlerden oluşmaktadır. Önceden de belirtildiği gibi noktasal suç analizi (Bkz. 3. Bölüm, Kentsel Mekanda Suçu Engelleme Yöntemleri, Suç Haritaları) suçların mekandaki spesifik yerini, zamanını, suçun türünü ve suçlunun kişisel bilgilerini içeren ayrıntılı ve kapsamlı çalışmalar olabilmektedir. Bu şekilde mahalle ölçeğinde, cadde ve sokaklarda işlenen suç yerlerini, yerin fiziksel ve toplumsal yapısı ile ilişkilendirmek kolaylaşmaktadır. Ayrıca bu ölçekte, literatürde açıklanan ve toplumda en az suçun kendisi kadar önemli bir problem olarak görülen *suç korkusunu* tespit etmeye yönelik analizler de yapılabilmektedir. Söz konusu analizler, mekan kullanıcıları ile yapılacak anket ve görüşmelere dayanmakta ve buradan çıkan sonuçlar mekanın fiziksel özellikleri ile ilişkilendirilmektedir.

Önceden de belirtildiği üzere, mikro analizler çalışma alanı olarak belirlenen Bursa, Osmangazi İlçesi'nde uygulanmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, tez çalışması kapsamında Osmangazi İlçesi geneline mahalle bazında çözüm önerileri sunulacak olmasıdır. Dolayısıyla bu aşamada ülke-kent-ilçe-mahalle ölçeklerinde suça yönelik yapılan analizler yeterli görülmektedir. Diğer taraftan, mikro ölçekli analizlerin gerçekleştirilebilmesinde mahallelerde yer alan sokak, cadde ya da komşuluk birimlerine ait farklı bir suç veri tabanına (suçların türlerine göre noktasal yerleri, zaman bilgileri, suçlu bilgileri) ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu ölçekte yapılması gereken bir başka önemli analiz olan suç korkusu analizlerinin yapılması için gerekli anket ve görüşmelerin tamamlanması ve buradan elde edilen sonuçların belirlenen yerin fiziksel ve toplumsal yapısı ile karşılaştırılması gerekmektedir. Mikro ölçekli analizler kapsamında yapılması gereken bu tip çalışmaların, çok daha uzun bir zaman ve ayrıntılı bir inceleme gerektirmesi nedeniyle bu analizler tez çalışmasında uygulanmamaktadır. Bu nedenle tez çalışması makro ve mezo ölçekli analizlerle sınırlandırılmakta ve bu şekilde bir sonraki aşama olan mikro ölçekli analizlerin uygulanmasına yönelik de önemli bir zemin hazırlanmaktadır.

Çizelge 4.2. Alan çalışmasında izlenecek evreler

ALAN ÇALIŞMASI	
Aşamalar	İncelenecek Konular
1. Örneklem Alanının Tanımlanması	Bursa İli hakkında genel bilgi ve seçilme gerekçeleri
2. Örneklem alanının problemle ilişkisinin belirlenmesi	Türkiye’de suçun illere göre dağılımının tespiti Bursa İli’nin yıllara göre suç durumu, Türkiye içinde genel değerlendirmesi Osmangazi merkez ilçesinin seçim gerekçeleri
3. Örneklem alana ait veri toplama	Merkez İlçeye yönelik mahalle bazında suç verilerinin elde edilmesi, mahalleler hakkında genel bilgilerin edinilmesi
4. Verilerin analizi ve değerlendirilmesi	<i>Niteliksel:</i> Bölgeleme Analizi <i>Niceliksel:</i> Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanarak yapılan farklı suç analizleri ve değerlendirilmeleri
5. Örneklem alana yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi	Değerlendirme sonucunda teoride edinilen bilgiler çerçevesinde örneklem alana yönelik önerilerin ve farklı analiz yöntemlerinin sunulması

Buradan yola çıkılarak tez çalışmasının bu bölümünde Çizelge 4.2’de de açıklandığı gibi, öncelikle Bursa ve Osmangazi İlçesi’nin çalışma alanı olarak seçilme gerekçeleri sunulmaktadır. Daha sonra, *makro ölçekli analizler* kapsamında, Türkiye geneli suç durumu ile Türkiye’nin en önemli dört büyük şehri olan İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa illerinin durumları ortaya konmuş, Bursa’nın makro ölçekte suç durumu incelenmiş ve ilin mala ve şahsa karşı işlenen suçları ile suç oranları, Türkiye ortalaması ve diğer büyük kentlerin suç oranları ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Alanda yapılan *mezo ölçekli analizler* kapsamında çalışma alanı olarak belirlenen Bursa’nın, gerek nüfus gerekse suç sayısı açısından en yoğun olduğu ilçe olan Osmangazi İlçesi’nde (Osmangazi Belediye sınırı) yer alan mahalleler incelenmiş ve mahallelerin genel fiziksel ve sosyal yapıları hakkında bilgi edinilmiştir. Sonraki aşamada, Bursa Emniyet Müdürlüğü’nden alınan 2006 yılı farklı kentsel suç türlerine ait veriler ile ilçede yer alan 92 mahalle ölçeğinde *suç sayısı* ve *suç yoğunluğu* analizleri, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılarak yapılan haritalarla ortaya konmuştur.

Tüm bu analizlerin sonucunda söz konusu suç analizlerini destekleyecek şekilde, ilçede suç açısından risk taşıyan alanların tespit edilmesini sağlayan *potansiyel suç alanları/riskli alanlar analizi* yapılmış ve tüm bu analizlerden elde edilen sonuçlar Osmangazi İlçesi mahallelerinin genel özelliklerine göre yapılan *bölgeleme analizine*

göre değerlendirilmiş ve mezo analizlerden elde edilen sonuçların değerlendirildiği bir *sentez* çalışması oluşturulmuştur.

4.1. Bursa İli ve İlin Seçilme Gerekçeleri

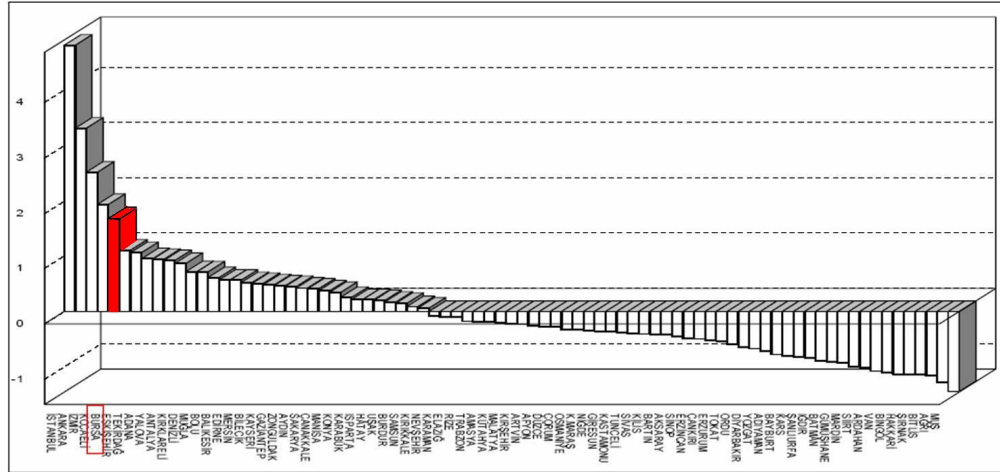
Bursa, Türkiye'nin 4. büyük ili olup, Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara bölümünde yer almaktadır. Konumu itibarıyla Anadolu Yarımadası'nın batıya çıkış ve batının Anadolu'ya giriş kapısı durumunda olan Bursa'nın bu konumu, özellikle sanayi ve ihracatta ülkenin en önemli kentlerinden biri olmasına neden olmaktadır (Harita 4.2).

Harita 4.2. Bursa'nın ülke içindeki konumu

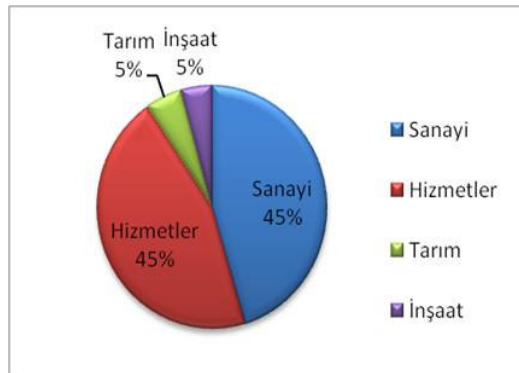
Ekonomik açıdan Türkiye'de sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ilk sıralarda yer alan Bursa (Şekil 4.1), ülkenin en önemli sanayi kenti olma özelliği ile önem taşımaktadır [Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2007]. Bursa, Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2003 yılı *illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması* araştırması sonuçlarına göre, ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından

İstanbul, Ankara, Kocaeli ve İzmir'den sonra, 5. sırada yer almaktadır [Devlet Planlama Teşkilatı, 2003].

Şekil 4.1. Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması [Devlet Planlama Teşkilatı, 2003]

Bursa'nın bu gelişimindeki en büyük etkenin sanayileşme olduğu söylenebilir. Örneğin, işyeri ve çalışan sayılarına göre Bursa, Marmara Bölgesi'nde İstanbul'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2003 yılı verilerine göre, Bursa'da istihdamdaki sektörel dağılımının %45,4'ünü sanayi, %45,2'sini hizmetler sektörü, %5,1'ini tarım, %4,4'ünü ise inşaat sektörünün oluşturduğu görülmektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Bursa İli sektörel dağılımı [Türkiye İstatistik Kurumu, 2003]

Ayrıca yine aynı verilere göre Türkiye’de istihdamını en fazla sanayide sağlayan tek ilin Bursa olduğu da görülmektedir. Buna bağlı olarak Bursa, Türkiye genelinde işgücüne katılım oranının en yüksek olduğu il konumundadır.

Dolayısıyla, gerek kentin konumu, gerekse sanayi ve hizmetler sektöründeki gelişimi, kenti her dönem iş olanakları açısından çekici kılmış, bu durum Bursa’nın özellikle 1960’lı yıllardan itibaren önemli ölçüde göç alan büyükşehirlerden biri olmasına neden olmuştur. Çizelge 4.3’de görüldüğü üzere Bursa, 1980-1985 seneleri arasında %41’lik net göç hızı ile ülkede en fazla göç alan 5. şehir olmuş, 1985-1990 seneleri arasında ise, %62’lik bir oran ile 6. sırada yer almıştır. Bu dönem aynı zamanda, Bursa’nın en fazla göç aldığı, endüstrileşmenin önceki dönemlere göre daha hızlı geliştiği ve kentteki yabancı göçmenlerin büyük bir kısmını oluşturan Bulgaristan göçmenlerinin geldiği dönem olarak da önem taşımaktadır. 1995-2000 seneleri arasında ise net göç oranı bir önceki döneme göre azalmış, fakat ülke genelinde bu oran ile Bursa yine ilk 6 arasında yer almıştır. Dolayısıyla Bursa’nın göç açısından hemen her dönemde tercih edilmesi, şehrin nüfus artışlarında da Türkiye genelinde ilk sıralarda yer almasına neden olmuştur.

Çizelge 4.3. Bursa İli yıllara göre net göç hızları [TÜİK, 1990, 1995, 2006]

Yıllar	Sıra	Daimi İkametgah Nüfusu	Net Göç	Net Göç Hızı (%)	Toplam Nüfus
1980-1985	5	1178179	47434	41	1193892
1985-1990	6	1399259	83641	62	1462048
1995-2000	6	1933732	85325	45,1	2125140

Çizelge 4.4’te görüldüğü üzere, 1960’lı yıllarda Bursa’nın nüfus artış hızı, Türkiye ortalamasının üzerinde yer almakta, 1960-1975 seneleri arasında ise Türkiye ortalaması ile hemen hemen aynı oranlara sahip olmaktadır. 1980 senesine gelindiğinde, kente artan göç eğiliminin etkisi ile, Türkiye ortalaması ve Bursa nüfus artış hızları arasındaki farkın giderek açıldığı ve Bursa’nın ülkedeki pek çok kente ve Türkiye ortalamasına göre, çok daha hızlı bir nüfus artışı yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 4.4. Bursa nüfus artış hızlarının Türkiye ortalaması ile karşılaştırılması [TÜİK, 2000]

Yıllar	Türkiye Nüfus Artış Hızları (‰)	Bursa Nüfus Artış Hızları (‰)
1960	28.53	29,45
1965	24.62	17,01
1970	25.19	23,07
1975	25.00	25,18
1980	20.65	35,51
1985	24.88	28,44
1990	21.71	38,26
2000	18,28	28,62

Benzer şekilde Türkiye genelinde kentsel nüfus oranının yüzde 50'nin üzerine çıkması 1985 yılında olurken, bu olay Bursa'da 1970 yılında gerçekleşmiştir. Bu da göstermektedir ki Bursa, kentleşme sürecini Türkiye'den daha önce yakalamıştır. Dolayısıyla 2000'li yıllara gelindiğinde Bursa, İzmir ve İstanbul ile birlikte, Türkiye'de nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu iller arasında yer almaktadır (Harita 4.3).

Harita 4.3. Türkiye illere göre nüfus yoğunlukları haritası [TÜİK, 2006; 2000 Yılı nüfus sayımına göre hazırlanmıştır]

İlde sanayi ve sosyo-ekonomik gelişmişliklere bağlı olarak artan göç ve artan nüfus, çarpık ve hızlı kentleşmeyi de beraberinde getirmiş, bu durum Türkiye ve Dünyadaki

pek çok gelişmiş kentte olduğu gibi, Bursa’da da sosyal ve ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur [Bursa Valiliği, 2007]. Kentin yaşadığı önemli sorunlardan biri de, hızlı ve çarpık kentleşme, işsizlik, yoksulluk, farklı gelir gruplarının mekansal ve sosyal ayrışması ve aşırı nüfus yoğunluğuna bağlı olarak gelişen *kentsel suç* problemidir.

Bir buçuk milyonu aşan nüfusuna bakıldığında, Bursa’da suç ve şiddet ile ilgili olayların dünyanın pek çok kentinden daha az olduğu bilinmekte fakat son yıllarda özellikle kentin kenar mahallerinde, gelir dağılımında yaşanan farklılıkların giderek derinleşmesi ve yoksulluğun sürmesi nedeniyle şiddet olaylarının artış gösterdiği, üst gelir grubunun yer aldığı semtlerde ve kent merkezinde başta hırsızlık ve gasp olmak üzere suçla ilgili olayların artma eğiliminde olduğu görülmektedir [Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2005]. Özellikle Bursa’nın sanayi kenti olmasının getirdiği aşırı göç ve nüfus yoğunluğu, ilin toplumsal yapısını da etkilemekte ve suç kentte yaygın hale gelmektedir. Dolayısıyla tez çalışmasında, Türkiye’nin önemli bir sanayi kenti olan Bursa, örneklem alan olarak belirlenmiş ve sanayileşmeye bağlı hızlı kentleşme sürecinde ilin yaşadığı öncelikli problemlerden biri olan *kentsel suçun yaygınlaşması* incelenmiştir.

Emniyet Genel Müdürlüğü’nden alınan suç verileri, Bursa’da yaşanan şahsa ve mala karşı işlenen suçların son yıllarda giderek artış gösterdiğini ve son dönemde Bursa’nın suç olayları açısından Türkiye’deki ilk 5-6 şehir arasında olduğunu göstermektedir. Kentte artan suç olaylarına karşılık Bursa Emniyet Müdürlüğü ve Valiliğin pek çok önlem alıyor olmasına rağmen, güvenli mekanların oluşturulmasına yönelik planlama disiplini çerçevesinde bir çalışma bulunmaması, Bursa’nın çalışma alanı olarak seçilmesinin bir başka nedenini oluşturmaktadır. Bu nedenle kentsel suçu engellemede kent planlama disiplinini kullanan bu çalışmada, Bursa ve Bursa’nın ticaret merkezini içine alan en yoğun ilçesi olan Osmangazi İlçesi örneği önem taşımaktadır.

Türkiye’deki suç olaylarında, il ve ilçe merkezleri polisin, bu alanlar dışında kalan alanlar ise jandarmanın sorumluluğundadır. Buna göre Çizelge 4.5’te görüldüğü gibi, 2006 yılında Türkiye genelinde polisin sorumluluğunda mala ve şahsa karşı işlenen asayiş olayları incelendiğinde; toplam suç sayısının 2003 yılına göre %139, mala karşı işlenen suçların %151 ve şahsa karşı işlenen suçların %123 kadar önemli bir artış gösterdiği saptanmaktadır. 2003 ve 2006 yıllarının her ikisinde de toplam suç olayları arasında hırsızlık, yankesicilik, kapkaç gibi suçların yer aldığı mala karşı işlenen suçların büyük bir oranı oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 4.5. 2003 ve 2006 Yılları Türkiye geneli suç sayıları ve suç artış oranları
[Emniyet Genel Müdürlüğü 2006 Yılı İstatistikleri ile Emniyet Genel Müdürlüğü 2003 Yılı Suç İstatistiklerinden derlenerek hazırlanmıştır]

Suç Türleri/Yıllar	2003	2006	Suç Artış Oranı (%)
Şahsa Karşı İşlenen Suçlar	144186	321676	123
Mala Karşı İşlenen Suçlar	184334	463834	151
Toplam	328520	785510	139

Kentsel suçlar (urban crime) içinde tanımlanan suçlar, daha önceden de belirtildiği üzere (2. Bölüm; Kentsel Suçlar), şahsa ya da mala karşı işlenen suçlar olarak tanımlanan suçlardan sadece bir gruba dahil olmamakta, her iki grupta da yer alan suç türlerini kendi içinde barındırmaktadır. Bu nedenle kentsel suç kavramı içerisinde kişiye karşı darp, kasten yaralama, öldürmeye teşebbüs etme gibi suçları barındıran müessir fiil suçları, evden, işyerinden, otomobilden yapılan hırsızlıklar ile oto hırsızlığı, kapkaç, yankesicilik gibi suçları barındıran hırsızlık suçları ve şahıstan ya da işyerinden yapılan gasp (yağma) suçları yer almaktadır. Bu nedenle Emniyet Genel Müdürlüğü’nden edinilen verilere göre hazırlanan Çizelge 4.6’da, 2006 yılında Türkiye genelinde gelişen suç dağılımı ayrıntılı olarak verilmekte ve tabloda kentsel suç içerisine giren suç sayıları, Türkiye’deki 2006 yılı kentsel suç gelişimi durumunu ortaya koymaktadır.

Buna göre, kentsel suçlar içerisinde yer alan müessir fiil suçlarının 2006 yılında şahsa karşı işlenen tüm suçlar içerisinde sayıca en fazla yaşanan suçlar olduğu ve tüm suçlar içerisinde %38’lik bir oranı ifade ettiği görülmektedir. Mala karşı işlenen

suçlar içerisinde ise yine kentsel suçlar içerisinde yer alan hırsızlık suçunun %75,8'lik büyük bir oranla en başta yer aldığı ve diğer bir kentsel suç olan gasp (yağma) suçunun ise sadece %2'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu da Türkiye'de işlenen suçların oldukça büyük bir kısmının kenti etkileyen ve kentte yaşanan suçlar, yani *kentsel suçlar* olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.6. 2006 Yılı Türkiye geneli polis sorumluluk alanında meydana gelen şahsa ve mala karşı işlenen asayiş olaylarının suç türlerine göre dağılımı [Emniyet Genel Müdürlüğü AKKM Daire Başkanlığı]

Şahsa Karşı İşlenen Asayiş Suçları			Mala Karşı İşlenen Asayiş Suçları		
Suç Türleri	Suç Sayısı	Suç Oranı (%)	Suç Türleri	Suç Sayısı	Suç Oranı (%)
Öldürme	3455	1	Hırsızlık (ev-işyeri-otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaç, yankesicilik vs.)	351949	75,8
Müessir Fiil (darp, kasten yaralama, öldürmeye teşebbüs)	123011	38	Gasp-Yagma (şahıstan-evden-işyerinden gasp vs.)	8809	2
Genel Adab ve Aile Nizamı ile Şahıs Hürriyeti Aleyhinde İşlenen suçlar	74425	23	Yangın	8248	1,7
Devlet İradesi Aleyhinde İşlenen Suçlar	11706	4	Diğer Suçlar	67444	14,5
Diğer Suçlar	45948	14,5	Mala Karşı İşlenen Tasnif Dışı Suçlar	27384	6
Şahsa Karşı İşlenen Tasnif Dışı Suçlar	63131	19,5			
Toplam	321676		Toplam	463834	

Türkiye genelinde 2006 yılı boyunca tespit edilen söz konusu suç istatistiklerinin şehirlere dağılımı incelendiğinde, 2003 yılında olduğu gibi suç dağılımının sayıca en fazla olduğu kentlerin başında, ülkenin batısında yer alan ve sosyal ve ekonomik olarak gelişmiş kentlerde yaşandığı görülmektedir. Buna göre Türkiye'nin dört büyük ili olan İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa kentlerinin suç durumları incelendiğinde, toplam suçun sayıca en fazla olduğu kentin İstanbul olduğu ortaya çıkmaktadır. İstanbul'u ise sırasıyla İzmir, Ankara ve Bursa illeri takip etmektedir. İllerin suç türlerine göre ayrıntılı suç sayıları incelendiğinde, üç ilde de kentsel suç içerisinde yer alan suçlardan hırsızlık suçunun en başta geldiği, gasp-yağma ve müessir fiil suçlarının hırsızlık suçunu takip ettiği görülmektedir (Çizelge 4.7).

İllerin suç durumuna yönelik bilgi edinmede kentsel suçların büyük bir kısmını oluşturan asayiş suçlarından (mala ve şahsa karşı işlenen suçların toplamı) gözaltına alınan şahıslara ait istatistikler de kentlerde gerçekleşen suçların yanı sıra kentlerin suç potansiyellerini ortaya koymada önem taşımaktadır. Örneğin Çizelge 4.8’de görüldüğü üzere, İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa İllerinin tümünde asayiş suçları tüm suçlar arasında büyük orana sahip olmakta ve İstanbul (%93) ve Bursa’da (%88) bu oran en fazla değere ulaşmaktadır.

Çizelge 4.7: 2006 Yılı Türkiye geneli polis sorumluluk alanında meydana gelen şahsa ve mala karşı işlenen asayiş olaylarının 4 büyük ile ve suç türlerine göre dağılımı [Emniyet Genel Müdürlüğü AKKM Daire Başkanlığı]

İller	Mala Karşı İşlenen Suçlar						Şahsa Karşı İşlenen Suçlar						
	Hırsızlık	Gasp Yağma	Yangın	Diğer Suçlar	Tasnif Dışı	Toplam	Öldürme	Müessir Fiil	Genel Adab Suç.	Devlet Aleyhine	Diğer Suçlar	Tasnif Dışı	Genel Toplam
İstanbul	(110336) % 58	(3328) % 70	(1129) % 45	(17764) % 56	(4864) % 49	(138421) % 58	(805) % 62	(19132) % 51	(7346) % 34	(1953) % 45	(8380) % 55	(6807) % 45	(44423) % 46
Ankara	(27238) % 15	(499) % 11	(485) % 20	(17764) % 17	(1991) % 20	(35502) % 15	(202) % 16	(7600) % 20	(5179) % 24	(732) % 17	(2122) % 14	(1930) % 13	(17765) % 19
İzmir	(36031) % 19	(579) % 12	(529) % 21	(17764) % 18	(1447) % 15	(44101) % 19	(199) % 15	(6938) % 18	(5739) % 27	(1226) % 28	(3046) % 20	(2900) % 19	(20048) % 21
Bursa	(13568) % 8	(333) % 7	(343) % 14	(17764) % 9	(1581) % 16	(18534) % 8	(87) % 7	(4202) % 11	(3112) % 15	(402) % 10	(1667) % 11	(3463) % 23	(12933) % 14
Toplam	187173	4739	2486	31277	9883	236558	1293	37872	21376	4313	15215	15100	95169

Günümüze kadar yapılan araştırmalar ve emniyet birimlerinden alınan istatistiki veriler göstermektedir ki, sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş ya da gelişmekte olan, yani nüfusu her geçen gün artan, göç alan ve iş imkanları açısından diğer kentlere

oranla daha çok olanak bulunan kentlerde, suç sayıları hızla artış göstermektedir. Bu nedenle Türkiye’de suçun çoğunlukla, gelişmiş olarak tanımlanan batı bölgesindeki büyükşehirlerde gelişme gösterdiği görülmektedir. Bu illerden biri de Bursa’dır.

Çizelge 4.8. 2006 Yılı 4 büyük il için gözaltına alınan şahıslara ait istatistiki bilgiler [Emniyet Genel Müdürlüğü, AKKM Dairesi Başkanlığı
*Toplam olarak ifade edilen suç türleri içerisinde asayiş suçları ile birlikte, kaçakçılık, trafik, terör suçları, şüpheli ve diğer suçlar yer almaktadır]

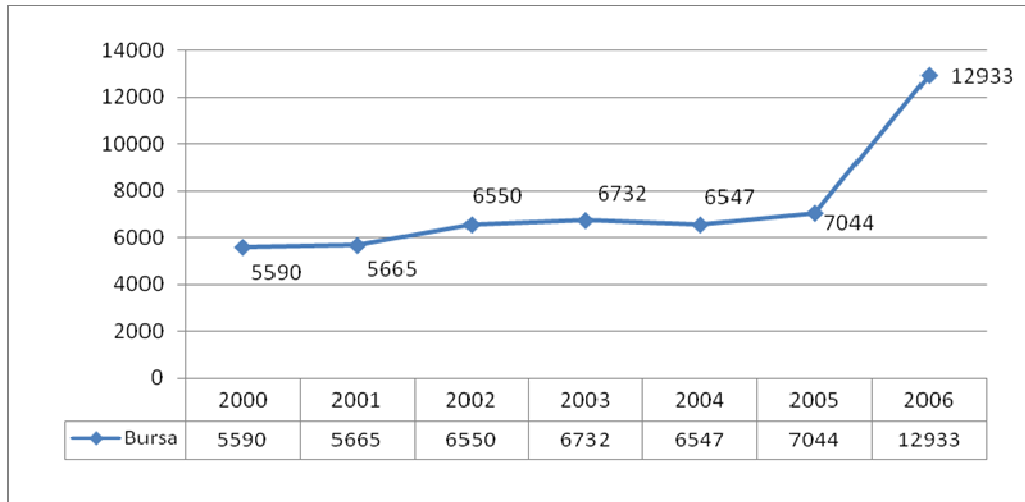
İller/Suç Türleri	Asayiş Suçları	*Toplam	Asayiş Suçlarının Toplam İçindeki Oranı (%)
İstanbul	52213	56116	93
Ankara	8710	12630	68
Bursa	7043	8008	88
İzmir	5630	7905	71

4.3. Bursa’nın Yıllara Göre Suç Durumu Analizleri

Emniyet Genel Müdürlüğü’nden alınan 2000-2006 yılları arası, Türkiye geneli şahsa ve mala karşı işlenen suç sayıları ve aynı yılların nüfus projeksiyonları incelendiğinde, Bursa’yı gerek şahsa ve mala karşı işlenen *suç sayıları* açısından, gerekse toplam işlenen suçun nüfusa oranı ile elde edilen *suç oranı* rakamları ile, hem Türkiye geneli, hem de İstanbul, Ankara ve İzmir gibi diğer büyük illerle karşılaştırmak mümkündür. Ülkelerde ya da illerde şahsa karşı işlenen suçlarda yaşanan artışların, o yerdeki toplumsal şiddetin ve karmaşanın, mala karşı suç artışlarının ise kentteki ya da ülkedeki ekonomik zorlukların göstergeleri olduğu düşünüldüğünde, illerin şahsa/mala karşı suç durumlarını tespit etmenin ve kentleri birbirleri ile karşılaştırmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Mala ve şahsa karşı işlenen suçların kent ölçeğinde analiz edilmesinin önemini Shelley [1984] de vurgulamaktadır. Shelley’e [1984] göre, suç olayları toplumsal geçiş süreçlerinde adeta bir barometre görevi yapar. Suç olayları içerisinde yer alan şiddet suçları kente uyum sürecinde yaşanan problemlerin işareti iken, mala karşı işlenen suçlar ise modern kent hayatının getirdiği gelir dağılımındaki dengesizliğin işaretidir. Bu nedenle suç oran ve türleri toplumsal geçiş süreçlerinde önemli bir göstergedir.

Buradan yola çıkarak, Bursa'nın şahsa ve mala karşı suç durumunu incelemek, ilde suça neden olan temel etmenlerin belirlenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Örneğin Şekil 4.3'te Bursa'da 2000-2006 yılları arasında, şahsa karşı işlenen suç sayıları gelişimi gösterilmektedir. Şekle göre, Bursa'da şahsa karşı işlenen suçlarda en önemli artışın 2001-2002 yılları arasındaki ekonomik kriz döneminde ve 2005'ten 2006 yılına giden süreç içerisinde yaşandığı görülmektedir. Özellikle 2006 senesinde şahsa karşı işlenen suç sayısının bir önceki yıla göre %83'lük bir oranla arttığı tespit edilmektedir. Bu oranın Türkiye genelinde özellikle büyükşehirlerin suç grafiklerinin incelenmesi sonucunda, İzmir ve Bursa illeri başta olmak üzere pek çok kentte arttığı görülmektedir. Bu durumun temel nedenleri arasında belirli etmenleri saymak mümkündür. Örneğin Emniyet Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde bu yılda diğer yıllara oranla ülke genelinde suçun artma sebeplerinin arasında, 2006 senesi başında CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu) ile değiştirilen polis yetki ve sorumluluklarının olduğu ortaya çıkmıştır.

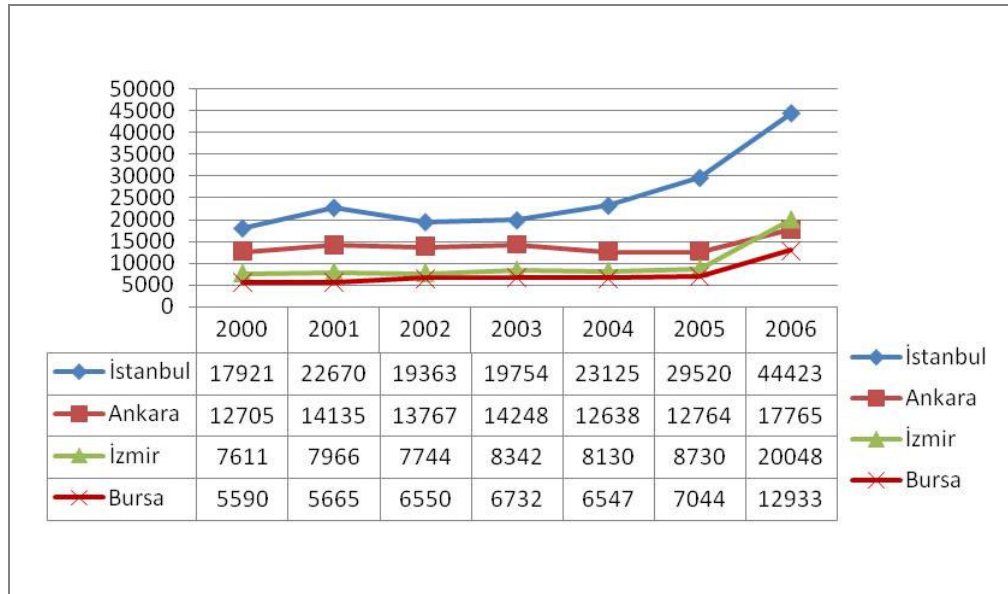
Şekil 4.3. Bursa İli şahsa karşı işlenen suç sayılarının yıllara göre gelişimi

2005 yılının sonlarına doğru yürürlüğe konan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre, polisin önceki yasal düzenlemelerde ağır cezayı gerektiren suçlar dışında suç soruşturma işlemlerine re'sen başlayarak olayın aydınlatılması için

gereken tüm tedbirleri alabilme yetkisi ortadan kalkmıştır. Buna göre polis, suç soruşturmasında gözaltına alma, ifade alma, yakalama, el koyma, delil toplama ve arama yetkileri gibi yetkilerde Cumhuriyet savcısının emir ve talimatlarını uygulamak durumunda kalmış, suçüstü halinde olaya el koyup, bunun dışında emir almadan işlem yapamamıştır [Zeybek, 2006]. Bu durum ise sadece polisin yetkilerinin azalmasına neden olmamış, aynı zamanda savcılar ve polis arasında yetki karmaşasının da oluşması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla bu değişiklik ile polisin gerekli durumlarda durdurma ve kimlik sorma ve olay anında müdahale yetkilerinin kısıtlı olması, özellikle potansiyel suçlulara suçu gerçekleştirmeden önce müdahale edilmesini engellemiş, bu da özellikle 2006 yılında büyük kentlerde suçun artma etkenlerinden biri olmuştur. Aynı yasa 2007 yılında polisin yetkilerinin genişletildiği yeni değişikliklerle yeniden şekillendirilmiştir.

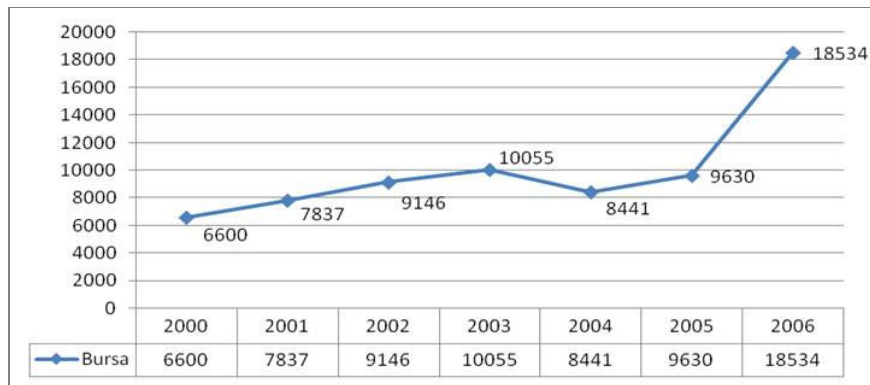
Bir diğer önemli etken ise, yine 2006 senesi başında tüm emniyet müdürlüklerinin önceki yıllardan farklı olarak, kentlerde işlenen ve daha önce kayda geçirilmeyen küçük suçların da suç kayıtlarına dahil edilmesi olmuştur. Bu şekilde özellikle kentsel suçların bu dönemde önceki yıllara oranla daha ayrıntılı hesaplandığı söylenebilir. Tüm bu etkenlere özellikle Bursa ve İzmir’de bir önceki yıla oranla daha büyük oranda artan suç da eklendiğinde, bu iller başta olmak üzere ülkenin pek çok büyük kentinde 2005-2006 dönemi suç durumunun oldukça önemli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Örneğin Şekil 4.4’te Bursa’nın şahsa karşı işlenen suçlarda 2000 yılından 2006 yılına kadarki zaman içerisindeki gelişimi, İstanbul, Ankara ve İzmir ile karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Burada görülmektedir ki şahsa karşı işlenen suçlar özellikle Bursa, İzmir ve İstanbul’da 2005-2006 döneminde önemli bir artış göstermiştir. 2006 yılında söz konusu dört il arasında 2005 yılına oranla en hızlı suç sayısı artışı gösteren il İzmir olurken, ikinci kentin ise Bursa olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da şahsa karşı işlenen, adam öldürme, darp, yaralama, gibi suçlarda Türkiye genelinde yaşanan artıştan Bursa’nın da ciddi şekilde etkilendiğinin bir göstergesidir.

Şekil 4.4. Bursa'nın diğer büyük illerle şahsa karşı işlenen suç sayıları bakımından karşılaştırılması

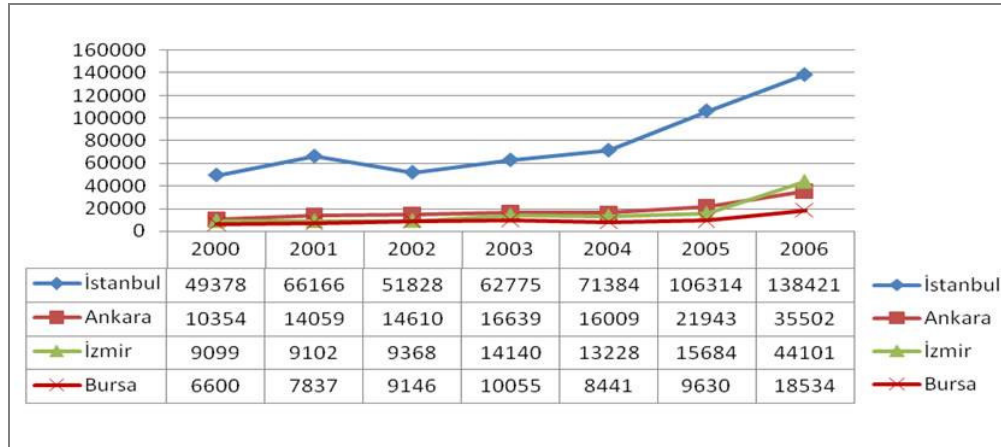
Mala karşı işlenen suç sayıları ise, evden, işyerinden, arabadan hırsızlık, gasp, kapkaç gibi yaygın kentsel suçların bir kentteki gelişimini tespit etmede önemlidir. Örneğin Bursa'nın 2000-2006 yılları arasındaki mala karşı işlenen suç sayıları gelişimine bakıldığında, 2000 yılından 2003 yılına kadar büyük oranda bir gelişme yaşandığı, bu gelişmenin 2002 yılında yavaşladığı, 2003 yılında ise azalışa geçtiği görülmektedir (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Bursa İli mala karşı işlenen suç sayılarının yıllara göre gelişimi

Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, Bursa'da Türkiye'de ilk defa kullanılan ve 2001 yılında uygulamaya geçen, sürekli güncelleştirilen suç veri tabanına dayalı BEMTAP (Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknoloji Adaptasyon Projesi) 2000 projesi olarak gösterilebilir. Söz konusu proje, ilde geçmiş yıllardan günümüze kadar işlenen tüm suçların ve suçların faillerinin ayrıntılı bilgileri ile suçların işlendikleri noktasal yerler gibi bilgilerin coğrafi bilgi sistemleri ile analizlenmesine ve suç-mekan ve suçlu arasındaki ilişkilerin tematik haritalarla tespit edilmesine dayanmaktadır [Aksoy, 2003].

Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre bu sistemin uygulanması ile pek çok suçlunun yakalanması kolaylaşmakta ve bu da suçlular açısından caydırıcı bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle bu sistemin Bursa'daki suç durumunu azaltmada alınan önemli bir polisiye önlem olduğu söylenebilir. İlerleyen yıllarda ise, mala karşı işlenen suç sayılarında yeniden bir artış olduğu görülmekte fakat diğer illerle karşılaştırıldığında bu gelişimin diğer üç büyük ile göre daha az yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

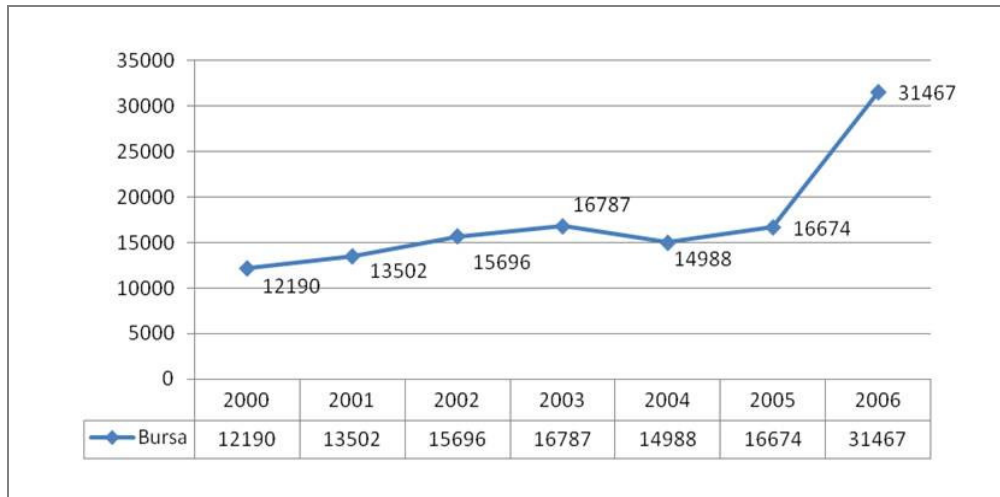

Şekil 4.6. Bursa'nın diğer büyük illerle mala karşı işlenen suç sayıları Karşılaştırması

Bursa'nın mala karşı işlenen suç durumu diğer illerle karşılaştırıldığında ise, ilin 2000 ve 2001 senesinde İzmir ve Ankara ile aynı oranlara sahip olduğu, 2001'den

2006 senesine kadarki süreç içerisinde ise diğer illerin altında yer aldığı görülmektedir (Şekil 4.6).

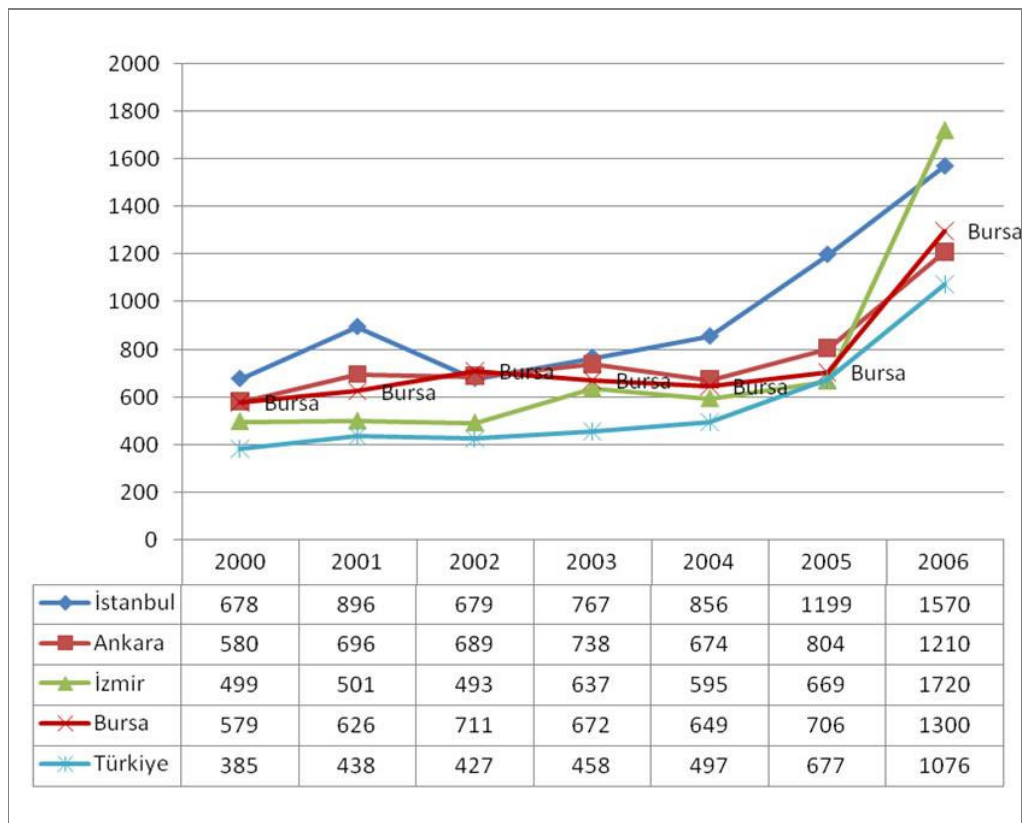
Genel olarak Bursa'daki şahsa ve mala karşı işlenen suçların toplamından oluşan toplam suç sayısının, 2000 yılından 2006 yılına kadarki gelişimi incelendiğinde ise, toplamdaki suç sayısının mala karşı işlenen suçlarda olduğu gibi kriz dönemi olan 2001 senesinde hızlı bir artışa geçtiği, fakat BEMTAP 2000'in muhtemel etkisi ile 2002'de bu hızlı ivmenin azaldığı ve 2003 yılında suç sayısının hızla azalış gösterdiği görülmektedir (Şekil 4.7). 2004 yılında toplam suç sayısı diğer yıllara oranla daha düşük bir oranla artış gösterirken, 2005 ve 2006 yılları Bursa'da suç sayısı açısından önemli bir artışın yaşandığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4.7. Bursa'da işlenen toplam asaiş suçlarının yıllara göre gelişimi

Suçun diğer kentlerle karşılaştırılabilmesindeki önemli kriterlerden biri de suç sayısının yanı sıra, suç sayısını nüfus ile ilişkilendiren; 100 000 kişi başına düşen suç sayısı, yani *suç oranlarıdır* [Murray ve ark., Rich, 1995, Clarke ve Eck, 2005, Aksoy, 2003]. Suç sayısının gelişimi ve diğer illerle karşılaştırılması, kentin mevcut suç durumu gelişimi hakkında önemli bilgiler verirken, suç oranları suç sayılarını nüfusla ilişkilendirilerek, ülkeler ve şehirlerin suçtan etkilenme durumlarını kıyaslamada daha etkin rol oynamaktadır. Şekil 4.8, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınan 2000-2006

yılları arasındaki Bursa, İstanbul, Ankara ve İzmir illerinin toplam suç sayıları ile, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan aynı yıllar için alınan nüfus projeksiyonları [TÜİK, 2007] kullanılarak, 100 000 kişi başına düşen suç oranları elde edilmiştir. Suç oranlarının elde edilmesi ile illeri, Türkiye geneli ile karşılaştırmak mümkün olmaktadır. Buna göre şekil, Türkiye'nin dört büyük ilinin suç oranlarını karşılaştırmada ve Bursa'nın bu iller ve Türkiye geneli içerisindeki yerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır.

Şekil 4.8. Bursa'nın diğer büyük illerin suç oranları ve Türkiye ile karşılaştırılması[Emniyet Genel Müdürlüğü, 2000-2006 Yılları Türkiye Genel Polis Sorumluluk Alanında Meydana Gelen Asayiş Olayları Dağılımı, 2007, TÜİK, İllere Göre Yıl Ortası Nüfus Projeksiyonları; 2000-2010, 2007, *Suç Oranı Hesaplaması İllerde 100 000 kişiye düşen suç sayısı ile ifade edilmektedir. Tablo, belirtilen kaynaklardan alınan verilerden derlenerek hazırlanmıştır]

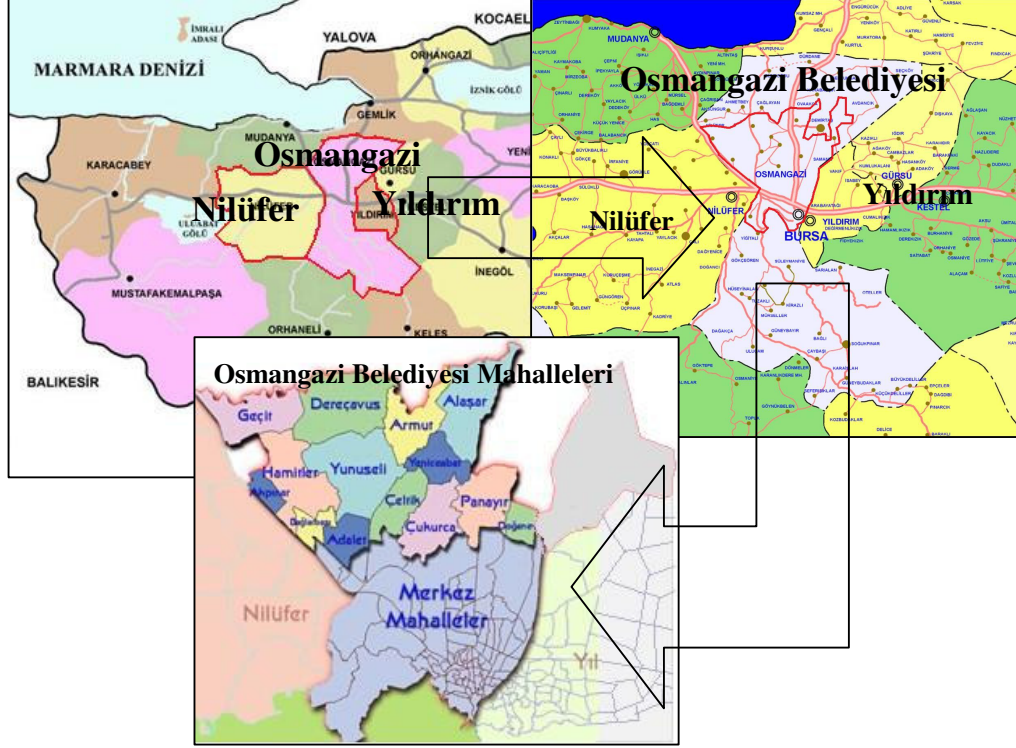
Şekil 4.8'e göre, suç sayıları gelişiminden farklı olarak Bursa, suç oranları en fazla olan dört büyük il arasında pek çok sene ikinci ya da üçüncü il olarak görünmekte ve hemen hemen her sene Türkiye ortalamasının üstünde yer almaktadır. Örneğin 2000 senesinde Bursa, Ankara ile birlikte İstanbul'dan sonra en fazla suç oranına sahip olan şehir iken, 2001 yılında üçüncü, 2002 yılında birinci, 2003, 2004 ve 2005 yıllarında ise yine üçüncü sırada yer almakta ve 2006 senesinde Ankara'dan daha büyük bir suç oranına sahip olmaktadır.

Bursa'nın suç oranı gelişimi kendi içerisinde değerlendirildiğinde, ilin suç oranları açısından 2002 yılına kadar artan bir ivme gösterdiği, 2002 yılından sonra 2005 yılına kadar azaldığı, fakat 2005'ten 2006 yılına kadar olan dönemde, diğer illerde olduğu gibi, oldukça önemli bir artış gösterdiği görülmektedir. Bu da özellikle son yıllarda Bursa'da yaşanan suç gelişimine farklı açılardan yaklaşılarak müdahale edilmesi gereğini kuvvetlendirmektedir. Özellikle Bursa'nın kent merkezinde yaşanan yoğunluk ve karmaşa nedeniyle ilde öncelikli olarak incelenmesi gereken yerlerin başında, Bursa'nın ticari merkezini içine alan merkez ilçe olması gerekmektedir. Bu amaçla çalışma alanı olarak belirlenen Bursa'da ortaya konan suç durumu sonrasında, Bursa'nın merkez ilçelerinden biri olan ve Bursa kent merkezinin yer aldığı Osmangazi İlçesi (Osmangazi Belediye Sınırı) üzerinde çalışma yapmak ve bu ilçedeki kentsel suç durumunu daha ayrıntılı olarak ortaya koymak gerekmektedir.

4.4. Bursa Osmangazi İlçesi

Bursa il sınırları dahilinde 1 büyükşehir belediyesi, 17 ilçe belediyesi ve 37 belde belediyesi olmak üzere 55 belediye bulunmaktadır [Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2003]. Bursa 1985 yılına kadar tek bir merkez ilçeden oluşmakta iken, 1985 yılında 3 ilçe (Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım) merkez ilçe olarak kabul edilmiş, fakat 2003 yılında çıkan 5216 sayılı yasa ile Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım, Gemlik, Kestel, Gürsu, Mudanya ilçeleri Bursa'nın merkez ilçeleri olmuştur. Fakat hala bu merkez ilçeler içerisinde yer alan eski 3 merkez ilçe; Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım ilçeleri, kentin gerek nüfus, gerekse ticaret, konut ve diğer pek çok kentsel fonksiyon

açısından en yoğun kesimini oluşturmaktadır (Harita 4.5). Söz konusu üç ilçe, Bursa'nın toplam nüfusunun yaklaşık %65'ini oluşturmaktadır (Çizelge 4.9).

Harita 4.5. Osmangazi İlçesi/Belediyesi

Bu ilçeler içerisinde kentin ticari merkezinin yer aldığı ve ilin kentsel faaliyet ve nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe, Osmangazi İlçesi'dir. Marmara Denizi'nin güneydoğu ucunda bulunmakta olan Osmangazi İlçesi, aynı zamanda Bursa'nın en büyük merkez ilçesidir. İlçe, doğuda Gökdere, batıda Nilüfer Deresi ve Yeni Mudanya Yolu, kuzeyde Samanlı Dağları, Nilüfer Çayı ve Bursa Ovası'nı içine alan topraklara sınır oluşturan bölgeyi kapsar [Bursa Osmangazi Belediyesi, 2006] (Harita 4.5).

13 985 hektarlık bir alan içinde; 92 mahalle ve 31 mücavir alan köyü ile birlikte TÜİK 2000 yılı nüfus sayımı kesin sonuçlarına göre 642 337 kişi nüfusa ulaşan, sosyal ve ekonomik açıdan merkez konumuyla gündüz nüfusu bir milyonu aşan

ilçede; dokuma sanayi, otomobil yan sanayi, havlu sanayi, mobilya sanayi gibi pek çok sanayi gelişim göstermektedir.

Çizelge 4.9. Bursa İli ilçelerine göre nüfus, yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu [Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2007]

İLÇE	NÜFUS	YÜZÖLÇÜMÜ (km2)	NÜFUS YOĞUNLUĞU (km2'ye düşen nüfus)
Osmangazi	729.799	399	1.829
Yıldırım	517.639	397	1.304
Nilüfer	211.450	378	559
Gemlik	92.425	413	224
Mudanya	48.370	346	140
Gürsu	46.223	118	392
Kestel	42.090	374	113
İnegöl	182.152	1.006	181
Mustafakemalpaşa	101.762	1.731	59
Orhangazi	83.272	476	175
Karacabey	77.415	1.285	60
Yenişehir	52.380	772	68
İznik	44.770	753	59
Orhaneli	26.383	844	31
Keles	16.139	640	25
Büyükorhan	14.057	522	27
Harmancık	7.906	365	22
TOPLAM	2.294.232	10.819	212

Türkiye'deki 60 ilden daha büyük olan Osmangazi ilçesi, tarihi, kültürel zenginlikleri, dağı ve kaplıcalarıyla bir turizm yerleşimi, Bursa Ovası ile bir tarım yerleşimi ve aynı zamanda endüstriyel tesisleri ve sanayisiyle de bir sanayi ve ticaret yerleşimi olarak tanımlanmaktadır [Bursa Osmangazi Belediyesi, 2006]. İlçe, gerek coğrafi konumu ile diğer ilçeler tarafından kolay erişebilir olma özelliği, gerekse ticari merkezi ve diğer pek çok sanayi yatırımlarını barındırması ile Bursa'da önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle geçmişten günümüze Bursa'ya göç edenlerin pek çoğu Osmangazi İlçesi'nde yer seçmiş, günümüzde ise bu eğilim yavaş yavaş yeni yerleşimlerle şekillenen Nilüfer ilçesine kaymaya başlamıştır. Bu durum her ne kadar günümüzde Osmangazi İlçesi'nin Bursa'nın gerek kentsel faaliyetler, gerekse nüfus açısından en yoğun ilçe olması gerçeğini değiştirmese de, süreç içerisinde ilçenin ve kent merkezinin belirli alanlarında köhneleşme yaşanmasını da kaçınılmaz kılmaktadır.

Çizelge 4.10'da görülen, ilçenin 2000 yılı nüfus verilerine göre yapılan nüfus projeksiyonları incelendiğinde, geçmişte olduğu gibi gelecekte de ilçedeki nüfus artışının devam edeceği ve buna bağlı olarak yaşanan pek çok kentsel ve sosyal problemin artacağı açıktır.

Çizelge 4.10. Osmangazi Belediyesi nüfus projeksiyonları [Bursa Osmangazi Belediyesi, 2006]

Yıllar	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu
2000 (Kesin)	642.337	579.127	63.210
2001	649.189	583.964	65.225
2002	658.990	590.739	68.251
2003	667.960	596.621	71.339
2004	676.056	601.568	74.489
2005	683.096	605.414	77.682
2006	689.282	608.337	80.945
2007	694.294	610.049	84.245
2008	698.080	610.504	97.577
2009	700.592	609.658	90.934
2010	701.691	607.392	94.299

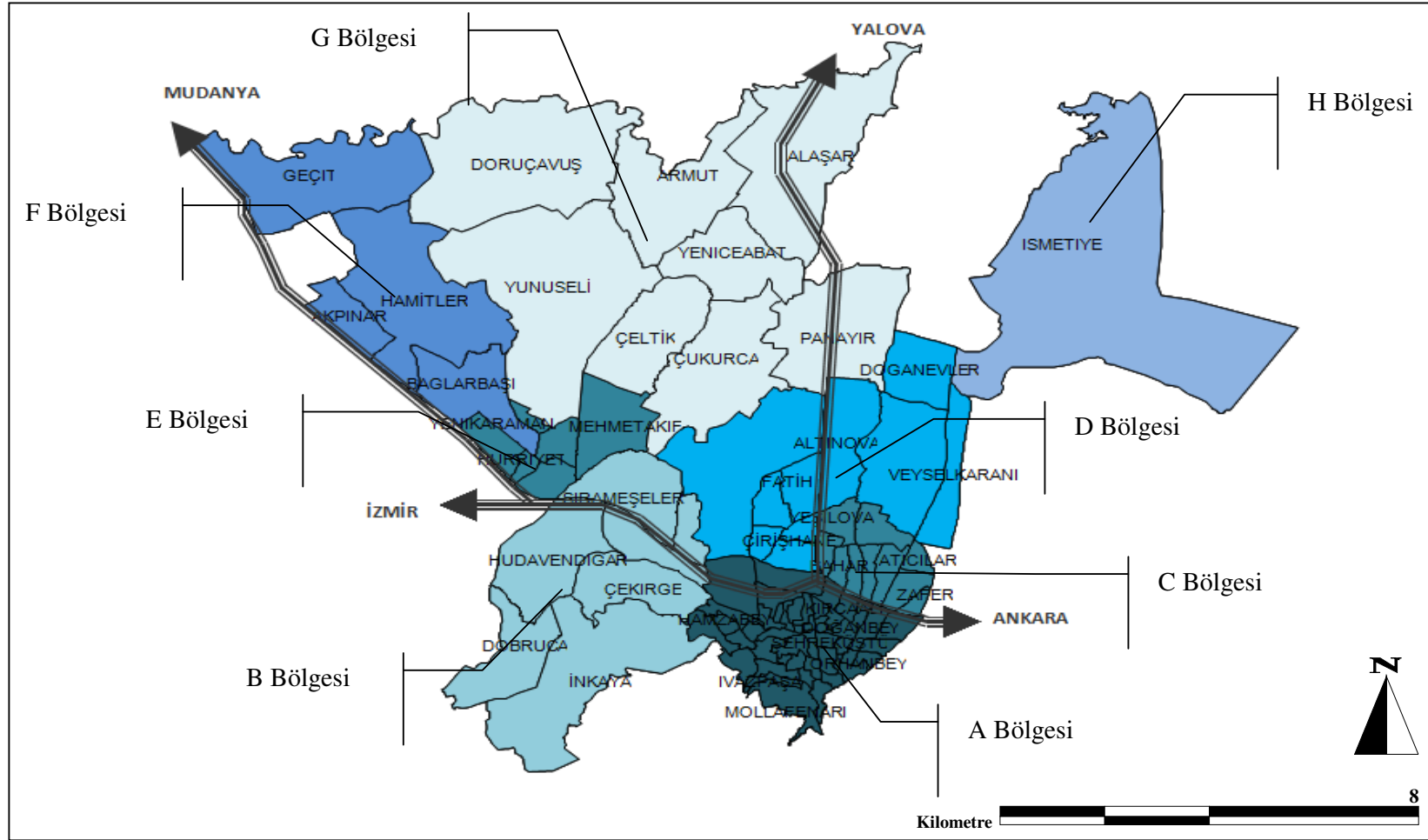
Özellikle iç göç açısından çekici olan Osmangazi İlçesi'nde ekonomik gelir getirecek iş yerlerinin bulunmasına karşılık, kişi başına düşen gelir düşük, işsizlik ise yüksektir. Bu durumun temel nedenleri arasında, nüfusu oluşturanların niteliksiz, mesleki ya da teknik eğitimden yoksun oluşu sayılabilir [Bursa Osmangazi Belediyesi, 2006, Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2005]. Ayrıca ilçenin tüm ildeki ticari fonksiyonların en yoğun olduğu yer olması ve ilçenin önemli bir kısmının konut alanlarından oluşması, ilçede yaşanan yoğunluğa bağlı olarak kentsel suçun burada yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Örneğin, Osmangazi İlçesi'ne göç ederek gelen kişiler, kentin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına entegre olamama sonucunda pek çok sosyal ve ekonomik sorun yaşamaktadırlar. Bu bölgelerde yapılan araştırmalarda 9-24 yaş çağı arasında yankesicilik, 14-40 yaş çağı arasında fuhuş ve 15-25 yaş çağı arasında gasp suçlarının yoğunlaştığı görülmektedir. Suç işleyenlerin çok büyük bir kısmının da eğitim düzeyinin ilkokulla sınırlı olduğu belirlenmektedir. Özellikle ilçenin varoş olarak tabir edilen, kaçak yapılaşma alanlarında suç işleme ya da yasa dışı olaylara karışma eğilimi ise oldukça yüksektir [Özyaba, 2002]. Bu nedenle Bursa'da suç açısından Osmangazi İlçesi'nin önemli ölçüde risk altında olduğu açıktır.

4.5. Osmangazi İlçesi Mahallelerinin Genel Özelliklerine Göre Gruplandırılması

Bursa’da mezo ölçekli suç analizlerinin yapılacağı alan olarak belirlenen Osmangazi İlçesi’nde, Osmangazi Belediyesi sınırında yer alan 92 mahalle, gerek fiziksel konumları, gerekse sosyal yapıları açısından farklı özellikli bölgelere ayrılabilir. Mahallelerin sosyal ve ekonomik durumları ve fiziksel koşulları değerlendirilerek yapılan bu *bölgeleme analizi*, daha önce de belirtildiği gibi (Bkz. Çizelge 4.2 ve 1. Bölüm; Yöntem) mezo ölçekteki niteliksel analizleri oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bu aşamasında, Osmangazi İlçesi’nde yer alan 92 mahalleye yönelik yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bölgeleme tanımlanacaktır (Bkz. Çizelge 4.11). Bu bölgeleme, mahalleleri farklı suç türleri ile ilişkilendirmede önem taşımakta, suç olaylarını mahallelerin konumsal özellikleri ya da sosyal ve ekonomik yapısı ile karşılaştırmakta yarar sağlamaktadır.

Bölgeleme analizine göre, Osmangazi İlçesi’nde yer alan 92 mahalleyi 8 bölgede incelemek mümkündür (Harita 4.6). *A Bölgesi* olarak tanımlanan alan, ilçenin ve aynı zamanda Bursa’nın ticaret merkezi konumundaki merkezi iş alanını içerisine alan bölgeyi oluşturmaktadır. Bu bölgede yer alan merkezi iş alanı (Resim 4.1), Bursa’nın tarihsel sürecinde her zaman ticaret merkezi olma özelliğini korumasıyla önem taşımaktadır. Bu nedenle *A Bölgesi*, geçmişten günümüze kadar günün hemen her saati yoğun yaya ve taşıt trafiğinin yaşandığı, erişimin ilin hemen her yerinden kolayca sağlandığı, kentin düğüm noktası ve buluşma yeri olma özelliğinde olan, yoğun ticaret faaliyetlerinin yanı sıra aynı zamanda yoğun bir konut alanı olma özelliği de taşıyan bir bölgedir.

Bu bölgede, kentin ticaret merkezini oluşturan Nalbantoğlu, Reyhan, Şehreküstü, Tahtakale, Osmangazi gibi ticaret ağırlıklı mahallelerin yanı sıra, hem konut hem de ticaret fonksiyonlarının yer aldığı Altıparmak, İntizam, Kavaklı gibi başlıca mahalleler de yer almaktadır (Bkz. Çizelge 4.11). Bu alan aynı zamanda tarihi yapısı itibari ile kentin en önemli yerlerinden biri konumundadır. Bu nedenle yaz ve kış dönemlerinde Bursa’ya gelen yerli ve yabancı turistlerin en fazla kullandığı alan, yine kentin ticari merkezidir.

Harita 4.6. Osmangazi İlçesi bölgeleme analizi

Dolayısıyla *A Bölgesi*, kentin tüm canlılığının ve yoğunluğunun yaşandığı ve kentteki tüm önemli kara yollarının kesiştiği yer olarak da tanımlanabilir.

Resim 4.1. Bursa kent merkezi

B Bölgesi kent merkezinde ve il genelinde yüksek gelir gruplarının yer seçtiği, Çekirge, Kükürtlü ve yeni lüks konut gelişimleri (Resim 4.2) ile Doburca ve İnkaya (Resim 4.3) mahallelerinden oluşmakta ve kent merkezine yakın olmak isteyen üst gelir grupları, konut ve işyeri için bu mahalleleri tercih etmektedir.

Resim 4.2. Çekirge Mahallesi

B Bölgesinde konut alanlarının dışında, üst ve orta gelir gruplarına hitap eden ticari birimler, sosyal aktiviteler, oteller, spor tesisleri ve özel işyerleri gibi kentsel fonksiyonlar yer almaktadır. Bu bölgede yer alan mahalleler bölgede yer alan turistik oteller, kaplıca tesisleri ve tarihi eserler nedeniyle, yaz ve kış mevsimlerinde canlı ve yoğun olmaktadır.

Bölgede yer alan Doburca ve İnkaya Mahalleleri, her ne kadar Çekirge ve Kükürtlü mahallelerine göre daha az gelişen mahalleler olsa da, yeni başlayan müstakil konut

gelişimleri bu mahallelerin de *B Bölgesi* içerisine alınmasına neden olmuştur. Doburca ve İnkaya Mahalleleri, Uludağ Yolu'na doğru uzanan ve eğim nedeniyle yerleşime çok fazla elverişli olmayan mahallelerdir (Resim 4.3). Fakat son dönemlerdeki müstakil konut gelişimleri ile birlikte, merkeze yakın olmak isteyen, fakat merkez yoğunluğunu tercih etmeyen kişilerin, yerleşim için bu mahalleleri seçtikleri görülmektedir.

Resim 4.3. Doburca Mahallesi

C Bölgesi, Gülbahçe, Kemerçeşme, Bahar, Koğukçınar ve Başaran gibi başlıca mahalleleri içine alan, konut ağırlıklı bir bölgedir. Bu bölgenin en önemli özelliği, burada yer alan mahallelerde büyük oranda 2510 sayılı iskan kanununa göre *serbest göçmen* olarak tanımlanan ve 1960'lı yıllardan beri çeşitli senelerde Bursa'ya yerleşen Yugoslavya, Bosna Hersek ve Arnavutluk göçmenlerinin yer alıyor olmasıdır.

Resim 4.4. Gülbahçe ve Kemerçeşme Mahalleleri

Bu bölgedeki mahalleler, Yalova ve Ankara Yolu boyunca yer alan işyerleri ve ana yolların çevresinde gelişen yoğun konut alanları ile tanımlanmaktadır. Konut alanları

içerisinde, kaçak yapılaşmanın yaygın olduğu görülmektedir. Bölgede yer alan Gülbahçe, Yeşilova ve Bahar mahalleleri Bursa'da kaçak yapılaşmanın yaygın olduğu mahallelerdendir (Resim 4.4). Sonuç olarak bu bölgede yer alan mahallelerin en belirgin özellikleri arasında; anayollara yakın kesimlerde gelişen ticaret ve sanayi tesisleri, konut alanlarının sık ve yoğun gelişimi ve kaçak yapılaşmanın yaygın olması gelmektedir.

D Bölgesi, eski Yalova Yolu ve yeni Yalova Yolu arasında kalan kesimi oluşturmakta ve bölgede yer alan Küçükbalıklı, Altınova, Panayır, Doğanevler, Fatih, Veyselkarani ve Çirişhane mahalleleri buranın başlıca mahallelerini oluşturmaktadır. Bölgede dikkat çeken kentsel gelişimler arasında; Yalova Yolu'na bağlı olarak gelişen küçük sanayi tesis alanları ve fabrikalar ile yoğun konut dokusu bulunmaktadır. Yoğun konut dokusu içerisinde kaçak yapılaşmanın yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle Küçükbalıklı, Altınova ve Panayır mahallelerinde konut alanları genellikle düşük kaliteli, sık, yoğun ve düzensiz konutlardan oluşmaktadır (Resim 4.5).

Resim 4.5. Küçükbalıklı ve Veyselkarani Mahalleleri

Bölgede Yalova Yolu boyunca konut alanları ile birlikte yer seçen küçük sanayi tesisleri ise yerleşimler için önemli problem oluşturmaktadır. Bölgenin Bursa Ovası üzerinde yer alıyor olması ise, bazı kesimlerde az miktarda da olsa tarımsal faaliyetlerin sürmesine neden olmaktadır.

Doğanevler Mahallesi, bu bölgeyi kırsal bir mahalle olan İsmetiye Mahallesi'ne bağlayan bir konumda olması nedeniyle, yakın zamana kadar nüfus ve yapı yoğunluğunun düşük olduğu bir mahalle özelliği göstermekteydi. Fakat Doğanevler'de yer alan yeni ve çok katlı blok konut gelişimleri, büyük alışveriş merkezleri ve çok sayıda inşaat alanı, günümüzde bu mahallenin hızlı bir gelişim göstermesine neden olmaktadır.

E Bölgesi, yine göçmenlerin ağırlıklı olduğu mahallelerden oluşan bir alandır. Bu bölge, 1950'li yıllardan beri Türkiye'ye dönen Bulgaristan vatandaşlarının ilk yerleştikleri mahalleler olan Hürriyet, İstiklal, Adalet, Yenikaraman ve Mehmet Akif mahallelerinden oluşmaktadır (Bkz. Harita 4.6). Ayrıca 1989 yılında Bulgaristan hükümeti tarafından Türkiye'ye göçe zorlanan ve Bursa'ya yerleşen Türk kökenli Müslüman Bulgaristan vatandaşları da çoğunlukla bu alanda ikamet etmektedirler. Bu nedenle bu alanın en önemli özelliği göçmen ailelerin çoğunlukta olduğu konut alanlarından oluşmasıdır. Bu mahalleler içinde Hürriyet ve Yenikaraman Mahalleleri ise kent merkezinin alt merkezi konumunda olan ve bölgede yer alan diğer mahallelere göre ticaret ve sanayi tesisleri açısından daha yoğun kullanılan mahallelerdendir (Resim 4.6).

Resim 4.6. Hürriyet Mahallesi

F Bölgesi, Mudanya Yolu boyunca gelişmekte ve *E bölgesi* ile aynı aks üzerinde yer almaktadır. Hamitler, Geçit, Bağlarbaşı ve Akpınar mahalleleri bu bölgede yer almakta ve ilçenin nüfus ve konut açısından en yoğun mahalleleri olma özelliği taşımaktadırlar. Bölgede yer alan mahalleler, Nilüfer İlçesi'ndeki Organize Sanayi Bölgesi'ne yakınlıkları nedeniyle, genellikle sanayide çalışan işçilerin yer seçtiği yerleşimlerden oluşmaktadırlar. Bu bölgede, Mudanya Yolu hem ticari faaliyetler (alışveriş merkezleri, mobilya mağazaları vb.) hem de çeşitli fabrika ve küçük sanayi tesisleri ile tanımlanan önemli bir aksı oluşturmaktadır. Bu nedenle bu aks üzerinde genellikle işyerleri yer alırken, Hamitler ve Geçit mahallelerinde ise yoğun konut alanları bulunmaktadır (Resim 4.7). Bölge, konut alanları açısından önemli bir yoğunluğa sahip olmasına rağmen, bölgenin özellikle kuzeydoğusunda yer alan kırsal alanlara doğru yeni konut gelişimlerinin başladığı görülmekte, bu da bölgenin ileride de konut ve nüfus açısından giderek yoğunlaşacağı anlamına gelmektedir.

Resim 4.7. Hamitler Mahallesi

G Bölgesi, Dereçavuş, Yunuseli, Çeltik, Çukurca, Armut ve Yeniceabat mahallelerinden oluşmaktadır. Bu mahalleler her ne kadar köy statüsünden çıkıp, Osmangazi merkez ilçesine bağlı birer mahalle durumunda olsalar da, kırsal yaşam biçimleri halen sürmektedir. Bu mahalleler, Bursa Ovası'nın büyükçe bir kısmı üzerinde yer alan, ürettikleri üzüm, incir, zeytin ve şeftali gibi özellikli ürünlerle ihracat yapan, varlıklı Bursa köyleri arasında yer almaktadır. Mahallelerin kent merkezine yakınlığına rağmen, halen kırsal yaşamlarını devam ettirmelerindeki en önemli etkenlerden biri, bölgede yer alan toprakların yabancılara satılmaması ve tarımdan elde ettikleri ürünlerin halen değerini koruması olarak gösterilebilir. Bu

nedenle bu mahalleler, hem konut gelişimleri, hem de geçim ekonomik ve sosyal yapıları bakımından farklılık göstermektedirler (Resim 4.8).

Resim 4.8. Yunuseli ve Doruçavuş Mahalleleri

Kırsal mahalleler arasında, ticari fonksiyonların ve apartman tipi konut alanlarının fazlaştığı yer ise, Yunuseli Mahallesi'dir (Bkz. Harita 4.6). Yunuseli Mahallesi söz konusu kırsal bölgenin ticaret merkezi konumundadır. Mahallede yer alan pek çok hizmet binası ve ticaret birimleri, buranın diğer kırsal mahallelere göre daha fazla gelişmesine neden olmuş, bu nedenle bu mahallede pek çok yeni konut gelişimi başlamıştır.

H Bölgesi, diğer mahallelerden kopuk bir şekilde konumlanan, ilçenin en büyük yüzölçümüne sahip, Bursa'nın en eski köylerinden biri olan İsmetiye mahallesinden oluşmaktadır (Resim 4.9). Mahalle, Cumhuriyet döneminin en önemli ve en yoğun göç hareketi olan ve 1922 yılında imzalanan Lozan Anlaşması hükümleri uyarınca gerçekleştirilen Türk-Yunan halkları değişimi (mübadele) ile Bursa'ya yerleşen Türklerin yer seçtiği bir mahalledir. Bu mahalle de Yunuseli ve Doruçavuş Mahalleleri gibi, Bursa Ovası üzerinde yer alan ve kırsal yaşamını büyük ölçüde devam ettiren yerlerdendir. İsmetiye Mahallesi'nde tarım önemli bir yer tutmaktadır. Mahalle, merkeze ve özellikle Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi'ne yakın olmasına rağmen, buradaki halkın tarım topraklarını yerleşim amacı ile satmaması nedeniyle, kırsal yaşamına devam etmekte ve İsmetiye'de hem Bursa'ya, hem de ülkeye hitap eden önemli tarım ürünleri yetiştirilmektedir.

Resim 4.9. İsmetiye Mahallesi

Sonuç olarak bölgeleme analizi ile mahalleler hakkında elde edilen genel verileri, bir sonraki bölümde yapılacak suç analizlerinin yorumlanmasında kullanmak üzere, Çizelge 4.11'deki gibi özetlemek mümkündür. Osmangazi İlçesi'nde yer alan farklı özellikteki mahallelerin ayrıntılı suç durumlarını saptamak ve bu mahallelerdeki suç gelişimlerinin kentsel mekana bağlı muhtemel nedenlerini anlamak için, mahalleler hakkında elde edilen genel bilgileri (Çizelge 4.11) suç analizleri ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Buradan yola çıkılarak, Harita 4.6 ve Çizelge 4.11'de özetlenen bölgeleme analizi, bir sonraki aşama olan suç analizlerinden çıkan sonuçları yorumlamada kullanılacaktır.

Çizelge 4.11. Bölgeleme analizine göre Osmangazi İlçesi mahalleleri

Bölge	Mahalleler	Özellikleri
A	Altıparmak, Şehreküstü, Hamzabey, Nalbantoğlu, İvazpaşa, Mollafenari, Kırcaali, Doğanbey, Osmangazi, Tahtakale, Kavaklı, Reyhan, Santralgaraj, Çırpan, Pınarbaşı, Selçukhatun, Kayhan, Esentepe, Kocanaip, Elmasbahçeler, Kızıyakup, Hocahasan, Gaziakdemir, Demirtaşpaşa, Yahşibey, Selimiye, Alipaşa, Alaattin, Kuruçeşme, Kiremitçi	- Kentin ticaret merkezi/kent merkezi - Düğüm noktası - Ana ulaşım akslarının kesişme noktası - Konut ve ticaret ağırlıklı mahalleler - Orta gelir grubu - Geniş çarşı ve pazar alanları - Yüksek/orta/düşük gelir grupları
B	Çekirge, Kükürtlü, Sırameşeler, Alemdar, Doburca, İnkaya, Hüdavendigar	- Yüksek gelir grubuna hitap eden konut ve ticaret alanları/işyerleri - Turistik tesisler/oteller/ticaret tesisleri - Spor tesisleri - İzmir Yolu boyunca gelişen işyerleri - Konut ve işyeri ağırlıklı mahalleler
C	Bahar, Atıcılar, Zafer, Gülbahçe, Kemerçeşme, Koğukçınar, Başaran, Yeşilova, Selamet, Namıkkemal	- Yugoslav, Boşnak ve Arnavut göçmenlerin yer seçimi - Yalova ve Ankara yolu boyunca yer seçen ticaret ve sanayi tesisleri - Kaçak yapılaşma - Yoğun ve düzensiz konut alanları - Orta/düşük gelir grupları
D	Küçükbalıklı, Altınova, Panayır, Doğaneyler, Çirihane, Fatih, Veyselkarani, Soğanlı, Çiftelhavuzlar, Tuna, Küplüpinar	- Yalova Yolu boyunca gelişen küçük sanayi tesisleri - Yoğun ve düzensiz konut alanları - Kaçak yapılaşma - Yeni yerleşim yerleri - Aşırı nüfus - Orta/düşük gelir grubu
E	Hürriyet, İstiklal, Adalet, Yenikaraman, Mehmetakif, Soğukkuyu	- Bulgaristan göçmenlerinin yer seçimi - Mudanya Yolu boyunca uzanan işyerleri, alışveriş merkezleri, sanayi tesisleri - Orta gelir grubu
F	Hamitler, Geçit, Bağlarbaşı, Akpınar	- İlçenin nüfus ve konut açısından en yoğun mahalleleri - Organize Sanayi Bölgesine yakınlık nedeniyle sanayi çalışanlarının yer seçimi - Mudanya Yolu boyunca uzanan ticaret ve sanayi tesisleri - Yoğun konut alanları/Yoğun nüfus - Kırsal alanlara doğru yeni konut gelişimleri
G	Dereçavuş, Yunuseli, Çeltik, Çukurca, Armut, Alaşar, Yeniceabat, Panayır	- Bursa Ovası'nda yer alan kırsal mahalleler - Tarıma dayalı üretim/ihracat - Kuvvetli sosyal ilişkiler/kırsal yaşam tarzı - Düşük nüfus/konut yoğunluğu - Yunuseli'de yeni konut gelişimleri
H	İsmetiye	- Mübadele göçmenleri yer seçimi - Tarıma dayalı üretim/ihracat - Kuvvetli sosyal ilişkiler/kırsal yaşam tarzı - Düşük nüfus/konut yoğunluğu

4.6. Osmangazi İlçesi mahallelere göre suç analizleri

Bir kentte suça karşı kentsel müdahaleler belirlemede mevcut suç durumu tespiti önem taşımaktadır. Bu nedenle makro analizler sonrasında, Osmangazi İlçesi'nde mahalle bazındaki mezo analizler (Bkz. Çizelge 4.1) bu bölümde uygulanacaktır. Dolayısıyla kentsel suçlar içerisinde sayılan; evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaççılık, yankesicilik, gasp ve darp suçlarının (Bkz. 2. Bölüm; Kentsel Suçlar), Osmangazi İlçesi mahallelerindeki *suç sayısına* göre dağılımları (92 mahalle), mahallede işlenen toplam kentsel suç verilerine göre *suç yoğunlukları* ve kentsel suç açısından *riskli alanların* tespiti (mezo analizler) ile tüm yapılan analizlerin değerlendirilmesi ile elde edilen *sentez* çalışması, bu bölümde sunulmuştur.

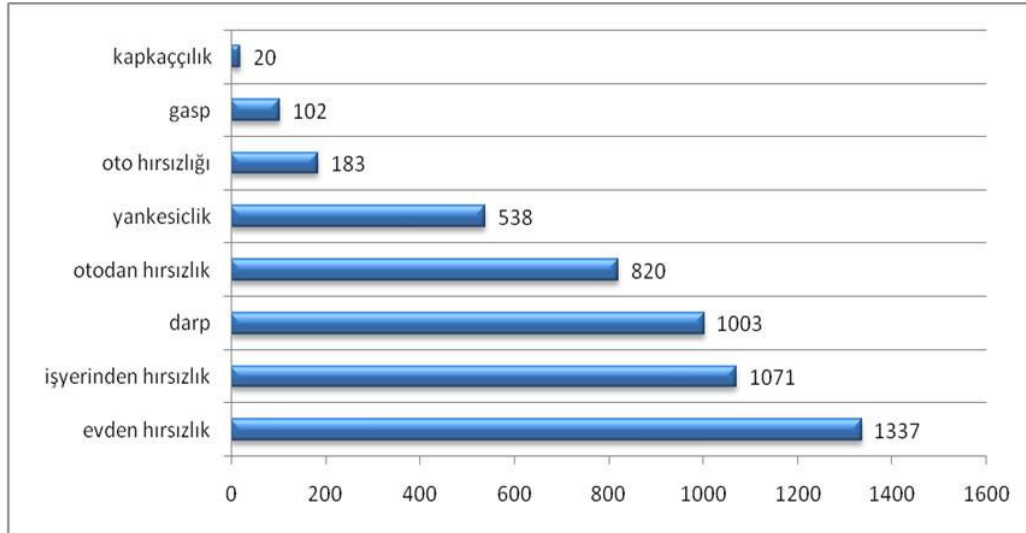
4.6.1. Kentsel suç türlerine göre suç sayısı analizleri

Kentsel suç türleri içerisinde yer alan; evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaççılık, yankesicilik, gasp ve darp gibi suçların kentsel mekandaki sayısal dağılımının bilinmesi, kentte hangi suç türlerinin yaygın olduğu ve hangi tür suçların hangi özellikteki mahallelerde, neden, yoğunlaştığı gibi konularda önemli bilgiler vermektedir. Belirli yerlerde yoğunlaşan farklı suç türlerinin tespiti ile kentsel suçların engellenmesine yönelik önlemlerin alınması mümkün olmaktadır (Bkz. 3 Bölüm; Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Suç Haritaları). Bu nedenle Osmangazi İlçesi'nde yer alan mahallelerde kentsel suç türlerinin ilçe genelinde sayısal ağırlıklarının tespit edilmesi, suçların mahallelere nasıl dağıldığının saptaması, hangi türlerin hangi mahalleleri seçtiğinin ve bu seçimin nedenlerinin ortaya konulması amacıyla, ilçede yer alan 92 mahallenin yukarıda sayılan kentsel suçlar açısından sayısal olarak değerlendirilmesi her kentsel suç türü için ayrı ayrı yapılmıştır. Elde edilen veriler coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak haritalandırılmıştır.

Osmangazi İlçesi'nde işlenen kentsel suç türlerinin dağılımı

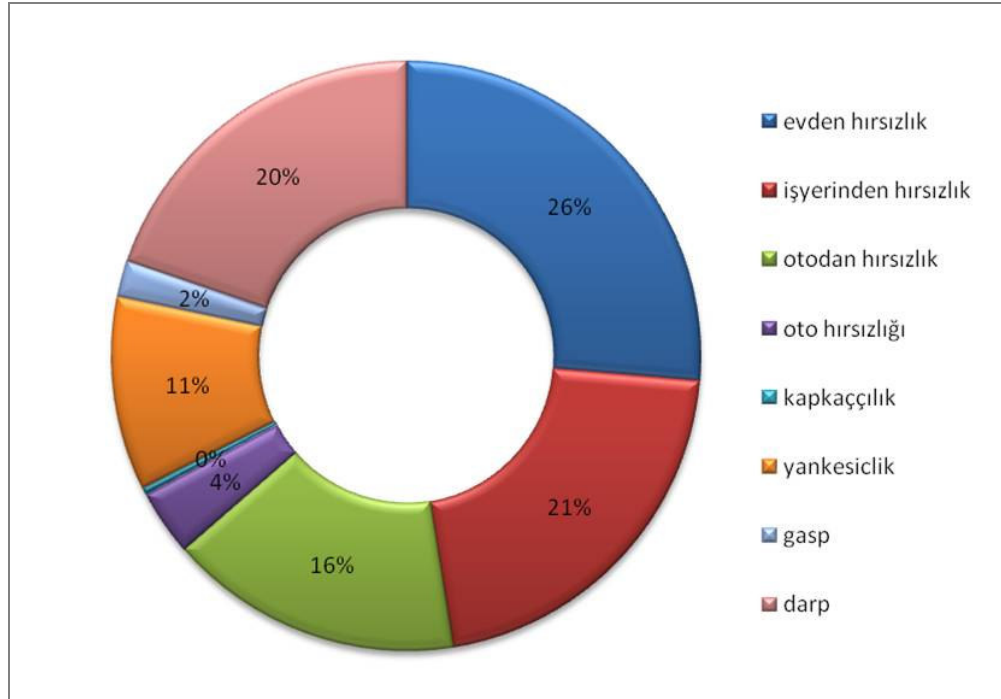
Bursa Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan alınan Bursa Osmangazi İlçesi 2006 yılına ait; evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaççılık, yankesicilik, gasp ve darp suçlarına ait veriler değerlendirildiğinde, ilçede işlenen suçların yoğunlaştığı suç türleri ve bu suç türlerinin diğer suçlar arasındaki yeri ve oranı tespit edilebilmektedir. Bu tespit, ilçede gelişen kentsel suç eğilimini saptamak açısından önemlidir.

Emniyet Müdürlüğü verilerinden yola çıkılarak, Şekil 4.9 ve 4.10'da görüldüğü üzere, Osmangazi İlçesi'nde yer alan en yaygın suç türünün 2006 yılı boyunca işlenen 1337 (%26) suç vakası ile evden hırsızlık olduğu, bu suçu 1071 (%21) suç olayı ile işyerinden hırsızlık, 1003 (%20) suç olayı ile darp, 820 (%16) suç olayı ile otodan hırsızlık, 538 (%11) suç olayı ile yankesicilik, 183 (%4) suç olayı ile oto hırsızlığı ve 102 (%2) suç olayı ile gaspın takip ettiği görülmektedir. İlçede 1 yıl boyunca işlenen en az suç olayı sayısı ise 20 (%0,32) suç ile kapkaçtır.

Şekil 4.9. Osmangazi İlçesi'nde 2006 yılı içerisinde işlenen kentsel suçların sayısal dağılımı

Görülmektedir ki Osmangazi İlçesi'nde en fazla sayıda işlenen kentsel suçların başında; evden, işyerinden, otodan hırsızlık suçları ile darp suçu gelmektedir. Bu suçları takip eden kentsel suçlar ise yankesicilik, gasp ve oto hırsızlığıdır. İlçede kapkaç suçu neredeyse hiç işlenmezken, kapkaç suçunun yerine, suçun işlenme biçimine göre kapkaç ile benzer özellikler gösteren yankesiciliğin yaygın olarak işlendiği ortaya çıkmaktadır. Yani ilçede sokakta şahıstan çalma olaylarının, yeni bir suç türü olarak kabul edilen kapkaç yöntemleri ile değil, eski bir yöntem olan yankesicilik yöntemi ile gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumun temel nedeni kapkaçın, habersizce gerçekleştirilen yankesicilik suçuna göre daha riskli olması ve Osmangazi İlçesi'nin kapkaç suçunun gerçekleştirilmesine fırsat vermeyen fiziksel çevreye sahip olması ile açıklanabilir. Sadece İstanbul'da 2006 yılının ilk altı ayında işlenen kapkaç suçunun 1295 olduğu, İzmir'de ise günde ortalama 1 ya da 2 kapkaç suçunun işlendiği [Ankara Ticaret Odası, 2007] düşünüldüğünde, Bursa'da bir yılda işlenen kapkaç suçunun oldukça az olduğu görülmektedir.

Şekil 4.10. Osmangazi İlçesi 2006 yılında işlenen kentsel suç türlerinin toplam içerisindeki payları

İlçede genel olarak yaygın olan evden, işyerinden ve otodan hırsızlığın fazla olması, çalışma alanı olarak belirlenen Osmangazi İlçesi'nin kentin ticari merkezini kapsaması ve ilçenin hem ticaret hem de konut açısından Bursa'nın en yoğun yeri olmasından kaynaklanmaktadır. Şiddet suçları içerisinde yer alan darp suçunun ilçede yaygın olması ise, ilçede toplumsal şiddetin yaygın olduğu anlamına gelmekte [Shelley, 1984] ve suçluların kapkaççılık, yankesicilik ya da gasptan çok kişilere ya da kişilerin mülklerine zarar verme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

İlçede yer alan her suç türünün, toplam kentsel suç içerisindeki payları dikkate alındığında, kişilerden çalma, şahsa ya da mala zarar verme gibi mağdurlarla doğrudan iletişim gerektiren suçlar yerine, ev, işyeri ya da otomobiller gibi kapalı bir yerden hırsızlık yapma eğiliminin çok daha yaygın olduğu ortaya çıkan bir başka önemli noktadır.

Kentsel suç türlerine göre mahallelerin suç sayısı analizleri

İlçede yer alan suçların hangi mahallelerde ne sayıda işlendiğinin tespit edilmesi, suçluların tercih ettikleri suç türlerinin yanı sıra, tercih ettikleri suç yerleri hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Bu noktada her suç türünün, hangi mahallelerde sayıca fazla işlendiğini ve bunun olası nedenlerini saptamak önem taşımaktadır. Bu nedenle evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaççılık, yankesicilik, gasp ve darp suçlarının Osmangazi İlçesi'nin 92 mahallesindeki sayısal dağılımına ilişkin *suç sayısı analizlerini* yapmak, ilçede farklı suç türlerine göre tercih edilen mahalleleri tespit etmek açısından önemlidir.

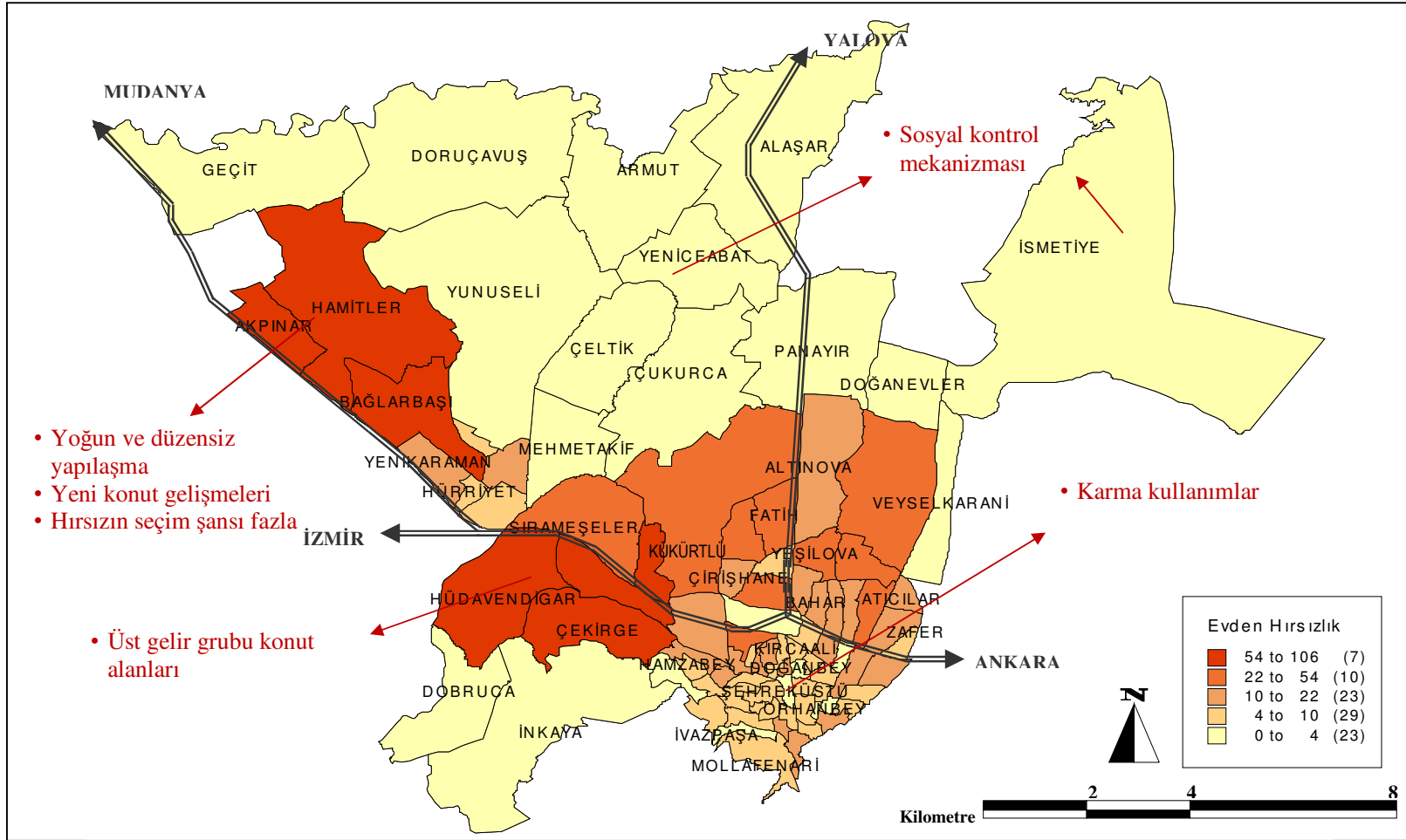
Belirlenen her suç türünün mekandaki sayısal dağılımının tespitinde, sayıca gruplamalara gidilmiş ve bu gruplamalara göre 2006 yılı boyunca herhangi bir mahallede yer alan suç sayıları 0-4 arası, 4-10 arası, 10-22 arası, 22-54 arası ve 54-106 arası suç sayıları ile ifade edilmiştir. Aralıkların belirlenmesinde en az işlenen suç sayısı ve en fazla işlenen suç sayısı göz önüne alınarak Coğrafi Bilgi Sistemindeki eşit dağılım kullanılmıştır. Buna göre bir yerleşimde işlenen suç sayısı (her suç türü için) 0-4 arasında ise, o yerleşimde suçun gelişimi normal olarak kabul

edilmiş, 4-10 arası ve 10-22 arası ise bu alanların kademeli olarak suçun gelişimine uygun alanlar olduğu göz önüne alınmıştır. Bir yerleşimde sadece bir suç türü için, bir yıl boyunca işlenen suç sayısının 22-54 ve 54-106 arasında olması ise o mahallelerde sayısal olarak suçun çok fazla olduğunu göstermektedir. Suç türlerinin mekandaki sayısal dağılım haritaları CBS kullanılarak (Bkz. Harita 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13, 4.14, 4.15) bu sınıflamaya göre yapılmıştır.

Evden hırsızlık

Kentsel suçlar arasında en yaygın suç türleri arasında yer alan evden hırsızlık, Osmangazi İlçesi'nde 2006 yılı boyunca en fazla işlenen suç türü olma özelliği göstermektedir (Bkz. Şekil 4.9). Bunun en önemli nedenlerinin başında, ilçenin Bursa'nın en önemli merkez ilçesi olması ve gerek nüfus, gerekse konut ve ticari fonksiyonlar açısından en yoğun bölge konumunda olması gelmektedir. Ayrıca ilçede ticari fonksiyonlar kadar, yoğun konut alanlarının da bulunması, potansiyel suçluların ilçenin karmaşası ve yoğunluğundan faydalanarak evden hırsızlık olaylarına eğilim göstermesine neden olmaktadır.

Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden alınan 2006 yılı evden hırsızlık verilerine göre, Osmangazi İlçesi'nde yer alan mahalleler içinde en fazla evden hırsızlık olayının gerçekleştiği yerlerin, ilçenin batısında, Mudanya Yolu aksında yer alan mahalleler olduğu saptanmaktadır. Örneğin *B Bölgesi* olarak tanımlanan, yüksek gelir grubunun konut ve işyeri açısından tercih ettiği Çekirge ve Kükürtlü Mahallelerinde yılda 54-106 arası evden hırsızlık suçu işlendiği görülmektedir (Harita 4.7). Gerek bu alanda yer alan konutların üst gelir gruplarına hitap ediyor olması, gerekse bu mahallelerin kentin merkezinde yer alan en önemli ulaşım aksları üzerinde yer alması, buradaki konutların hırsızlık amaçlı olarak seçilmesindeki öncelikli nedenleri oluşturmaktadır. Diğer taraftan özellikle Çekirge Mahallesi'nde yer alan konut alanları, mahallede yer alan pek çok ticari fonksiyonla kentin tümüne hitap eden önemli bir ticaret aksının çevresinde gelişim göstermekte ve konutlar genellikle geceleri aktif olmayan işyerleri (muayenehaneler, kuaförler, çiçekçiler, sigorta şirketleri, galeriler vb.) ile birlikte yer almaktadır. Dolayısıyla bu durum, günün hemen her saati canlı olan ticari

Harita 4.7. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre evden hırsızlık suçları dağılımı

akstan uzakta yer alan ve gece kullanılmayan mekanlarla birlikte yer seçen konutların hırsızlık açısından daha cazip hale gelmesine neden olmaktadır. Bu durum Jacobs [1961], Wekerle ve Whitzman [1995], Green [2003] ve Robinson'un [1999] kent güvenliği için önerdiği karma kullanımların gerekliliğini kanıtlar niteliktedir.

Evden hırsızlık suçunun sayıca en fazla olduğu diğer mahalleler, Çekirge Mahallesi'nin devamında yer alan Hüdavendigar Mahallesi ve Kükürtlü Mahallesi ile İzmir Yolu ile ayrılan Alemdar Mahallesi olarak belirlenmiştir (Harita 4.7). Bu mahalleler, üst ve orta gelir grubunun yaşadığı yerlerdir. Mahallelerin Çekirge ve Kükürtlü'nün devamında, aynı aks boyunca yer alıyor olması, buradaki konut alanlarının evden hırsızlık suçunda fazlaca tercih edilmesine neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda, Wilson ve Kelling'in [1982] kırık cam teorisinde olduğu gibi (Bkz. 3.Bölüm; Kentsel Tasarıma Yönelik Teoriler), bir yerde yaygınlaşan suçun zaman içerisinde çevre yerleşimlere sıçradığı ve müdahale edilmeyen suçun aynı bölgede yaygınlaştığı tezini destekler niteliktedir.

Resim 4.10. Hamitler Mahallesi konut alanları

Mudanya Yolu boyunca uzanan ve *F Bölgesi*'ndeki Hamitler, Akpınar ve Bağlarbaşı mahalleleri, evden hırsızlık suçunun sayıca en fazla yaşandığı mahallelerdendir. Bu mahallelerin üst gelir grubuna hitap etmemelerine rağmen, yoğun olarak evden hırsızlık suçuna maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, literatürde Friedman [1994] ve Utku'nun [2000] da belirttikleri gibi yerleşmelerin hızlı kentleşmeye bağlı yoğun ve düzensiz yapılarıdır (Bkz. 2. Bölüm; Göç ve Kentleşme). Mudanya Yolu üzerindeki yeni konut gelişimleri ve özellikle Hamitler Mahallesi'nin kırsal bir yapıya sahipken, hızlı ve çarpık konut gelişimleri ve konut

alanları içinde yer alan dağınık fabrika gelişmeleri bu duruma örnek gösterilebilir (Resim 4.10). Bu durum aynı zamanda aslında evden hırsızlık yapacak olan kişilerin her zaman tek kriterinin varlıklı konut alanları olmadığına bir göstergesidir. Dolayısıyla bu durum, Beavon, Brantingham ve Brantingham'ın [1994] suçluların, özellikle mala karşı işlenen suçlarda, zengin mahalleleri ya da seçme şanslarının fazla olduğu yoğun yerleri seçtiği teorilerini doğrulamaktadır (Bkz. 3.Bölüm; Kentsel Tasarıma Yönelik Teoriler). Yoğun ve düzensiz konut dokusu ile çarpık konut ve ticaret gelişimleri, hırsızın seçim şansını arttırmakta ve suçun işlenmesini kolaylaştırmaktadır. Böylece Newman'ın [1996] yoğun ve çok katlı blokların her zaman suç açısından daha riskli olduğu fikri de desteklenmektedir. Newman'ın [1996] araştırmasında olduğu gibi, bu mahallelerin de yoğun ve düzensiz konut alanlarından oluşuyor olması, sosyal kontrolün bu alanlarda azalmasına ve mahallelerde suç alan ve fırsatlarının fazlalaşmasına neden olmaktadır (Bkz. 3.Bölüm; Kentsel Tasarıma Yönelik Teoriler).

Resim 4.11. Küçükbalıklı Mahallesi konut alanları

İlçe genelinde senede 22-54 arası suç işlenen yerler en sık evden hırsızlık suçunun görüldüğü mahallelerin çevresinde yer alan; Sırameşeler, Çiftehavuzlar, Küçükbalıklı, Soğanlı mahallelerinden oluşmaktadır (Harita 4.7, Resim 4.11). Bu mahalleler kent merkezinin çevresinde yer alan, konut ve ticaret kullanımlarının yoğun olarak bulunduğu ve ana ulaşım aksları boyunca uzanan mahallelerdir. Buradaki konut alanları genellikle yoğun, sık ve düzensiz konutlardan oluşmaktadır.

Bu durum, ilçe sınırları içerisinde yer alan Mudanya, İzmir ve Ankara otoyollarının ve bu yollar boyunca uzanan konut gelişimlerinin ve özellikle yoğun ve düzensiz konut alanlarının evden hırsızlık suçundan en fazla etkilenen yerler olduğunu göstermektedir.

Kent merkezi incelendiğinde ise, ticaret merkezine yakın olan ya da ticaret merkezinde yer alan konut alanlarında evden hırsızlık suçunun az sayıda olduğu, fakat ticaret merkezinden uzaklaştıkça, evden hırsızlık suçunun da sayıca artış gösterdiği görülmektedir (Harita 4.7). Bu da, kent merkezinde suçluların hırsızlık için genellikle işyerlerini, kent çeperinde ise konut alanlarını tercih ettiklerini göstermektedir.

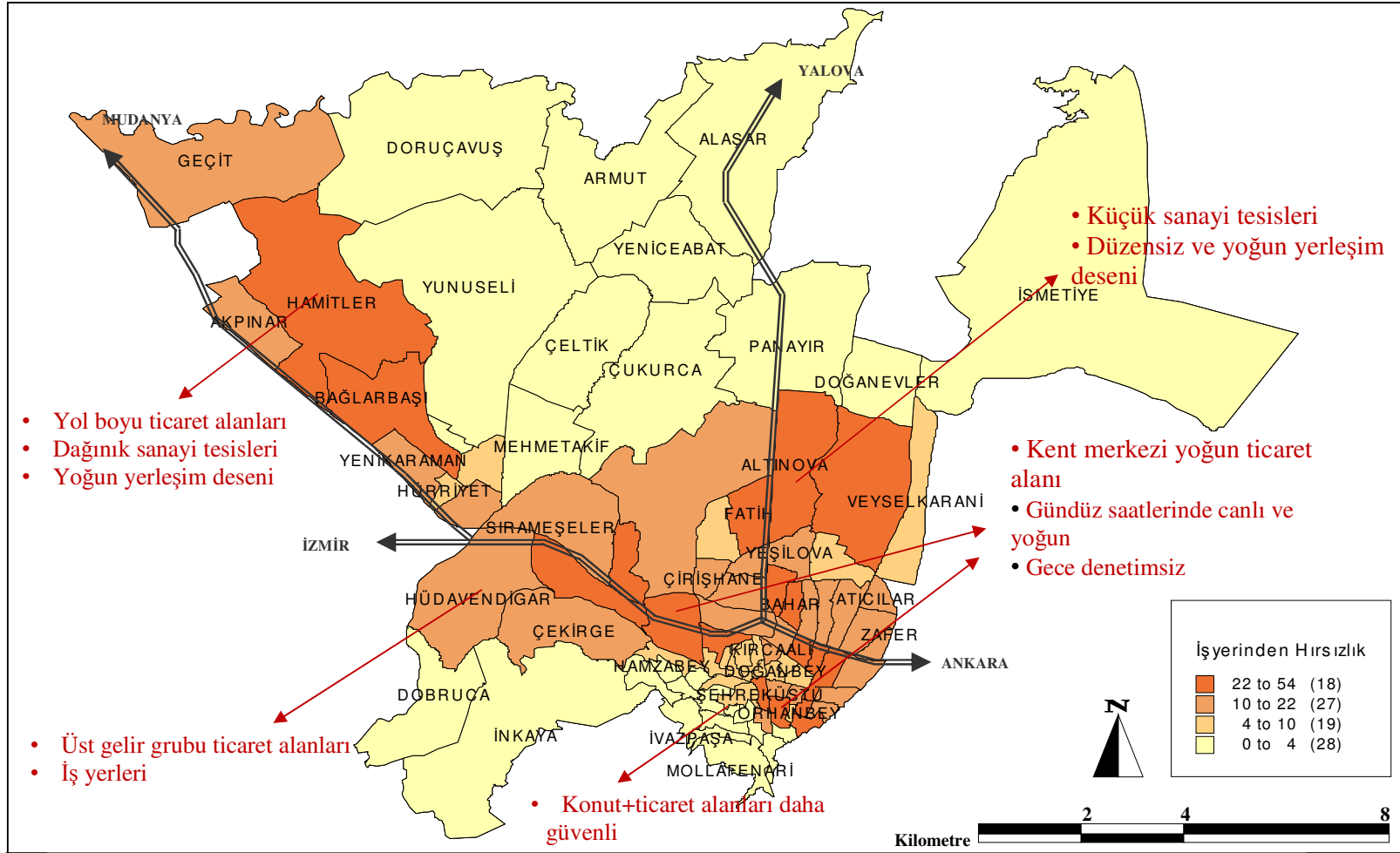
G ve H Bölgeleri'nde yer alan Yunuseli, Doruçavuş, Armut, Alaşar, Çukurca ve İsmetiye ile ilçenin güney batısında yer alan Doburca ve İnkaya mahallelerinde, ya hiç evden hırsızlık suçunun işlenmediği, ya da yılda 4'ten az sayıda suçun işlendiği görülmektedir (Harita 4.7). Bu alanların hala kırsal özellikler göstermesi ve kırsal faaliyetlerini devam ettirmesi, burada yaşayan herkesin birbirini tanımasına neden olmaktadır. Söz konusu mahallelerde evden hırsızlık suçunun en az sayıda gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden biri, kırsal alanlardaki kuvvetli sosyal ilişkiler, herkesin birbirini tanıması, gözlemlemesi ve yabancıların ayırt edilebilmesidir. Dolayısıyla bu durum, kentsel yaşam ve suçlar arasındaki ilişki üzerine çalışan pek çok araştırmacının savunduğu teorileri haklı çıkarmaktadır. Jacobs [1961], Newman [1996], Brantingham [2006], Green [2003] ve Lab [2000] gibi araştırmacıların tümü komşuluk ilişkileri ile suçun azaltılmasının mümkün olduğunu ve sosyal ilişkilerin suç ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. İlçenin kuzey batısında yan yana yer alan, çarpık konut yerleşimleri ve yoğun konut dokusu ile tanımlanan Hamitler Mahallesi ile kırsal yaşamın devam ettiği Yunuseli mahalleleri karşılaştırıldığında, bir yerleşimin fiziksel ve sosyal yapısının hırsızlık suçu üzerinde ne kadar etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da yerleşimlerdeki komşuluk ilişkilerinin, suçun azaltılmasındaki en önemli etkenlerden biri olması savını bir kez daha doğrulamaktadır.

İşyerinden hırsızlık

İlçe genelinde işlenen kentsel suçlar içerisinde evden hırsızlıktan sonra en fazla işlenen suçun işyerinden hırsızlık olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 4.9). 2006 yılı boyunca ilçede işlenen hırsızlık suçu sayısı ise 1071 (%21) olarak belirlenmiştir. Bu durumun oluşmasındaki önemli etkenlerden biri, ilçenin merkez ilçe olması ve işyerlerinin yoğun olduğu ticaret merkezini kapsamasıdır. Ayrıca Mudanya ve İstanbul yolları üzerindeki dağınık yerleşmiş sanayilerin, alışveriş ve iş merkezlerinin gelişimi, ilçede yer alan ticari fonksiyonların çeşitlenmesine ve bu fonksiyonların pek çok ilçeye oranla suç açısından daha cazip görünmesine neden olmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, işyerinden hırsızlık suçu genellikle işyerlerinin terk edildiği akşam ya da gece saatlerinde işlenmektedir (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Mekanın Suçlu Açısından Değerlendirilmesi). Dolayısıyla işyerinden hırsızlık suçları, özellikle güvenlik önlemlerinin daha az olduğu, alarm ya da kameralı izleme sistemlerinin kullanılmadığı ve kentin geç saatlerde ölü mekanlara dönüşen yerlerdeki işyerlerinin, potansiyel hedef konumuna gelmesi sonucu oluşmaktadır [Wekerle, Whitzman, 1995]. Bu nedenle Osmangazi İlçesi'nde, gerek teknik sistemler, gerekse çevrenin gözleminden (formal ve informal izleme sistemleri) mahrum olan işyerlerinin hırsızlığa uğradığı görülmektedir.

Osmangazi İlçesi'nde 2006 senesi boyunca işlenen 1071 işyerinden hırsızlık suçu, toplamda büyük bir sayı olmasına rağmen, bu sayının mahallelere dağılımı incelendiğinde, mahalle başına düşen suç sayısının evden hırsızlık suçları kadar fazla olmadığı, ancak yine de bu suçun diğer pek çok kentsel suç türüne göre daha sık yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin işyerinden hırsızlık suçlarının mahallelere göre sayısal dağılımını gösteren Harita 4.8.'deki suç sıralamasında, en fazla sayıda suçun işlendiği yerlerdeki suç aralığının 22-54 olduğu görülmektedir. Senede 22-54 kez işyerinden hırsızlık suçuna maruz kalan alanların ilçe genelindeki dağılımı ise dağınıktır. Harita 4.8'e göre bu suçlar, sanılanın aksine kent merkezindeki ticaret alanlarında değil, Mudanya Yolu ve Yalova Yolu'nun kent merkezine yakın

Harita 4.8. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre iş yerinden hırsızlık suçları dağılımı

kesimlerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle Mudanya Yolu üzerinde yer alan *F Bölgesi*'ndeki Hamitler ve Bağlarbaşı mahalleleri ile, D Bölgesi'nde yer alan Yalova Yolu üzerindeki Altınova, Küçükbalıklı ve Fatih mahalleleri, işyeri hırsızlığının en fazla yaşandığı yerlerdendir. Elde edilen suç haritasına göre, işyerinden hırsızlık suçunun en fazla işlendiği bu alanların çevresinde yer alan yerleşimlerin, 2. sırada en fazla suça maruz kalan alanlardan olması dikkat çekmektedir. Bu durum, suçun fiziksel mekanda çevresine doğru yaygınlaşabildiğini, suçluların genellikle aynı tür suçlarda aynı yerleri tercih ettiğini [Wilson, Kelling, 1982, Block, Block, 1995, Harvey, 2005 içinde; Cromwell, Olson, Avary, 1991] ve Brantingham'ın [1996] vurguladığı *suçu çeken (crime attractors)* kentsel mekanların söz konusu mahallelerde yaygın olduğunu ortaya koymaktadır (Bkz. 3.Bölüm; Mekanın Suça Yönelik Özelliklerinin Tespiti).

İlçenin kuzey batısında yer alan *F Bölgesi*'ndeki işyerinden hırsızlık suçunun, sayıca diğer pek çok alana göre daha fazla olma nedenlerinin başında, bu bölgede Mudanya Yolu boyunca yer alan pek çok ticari tesis, toptan satış fabrikaları gibi önemli işyeri gelişimlerinin yer alması ve burada yer alan mahallelerin özellikle geceleri, gözetimden uzak ve korunmasız olmaları gelmektedir. Bölgede yaşanan çarpık kentleşmeye bağlı nüfus ve bina yoğunluğu, evden hırsızlık suçunda olduğu gibi, potansiyel suçluların bu mahallelerde de suça uygun alanlar bulabilmesini kolaylaştırmaktadır. Alanda kent merkezine göre daha büyük ölçekli işyerlerinin olması, işyerinden hırsızlık yapanların bu alanı seçme nedenlerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Hamitler, Akpınar ve Bağlarbaşı mahallelerindeki küçük sanayi tesislerinin, döküm atölyeleri, toptan satış mağazaları ile oto-servis tesislerinin büyük oranda suça maruz kalması sonucunda, işyerinden hırsızlık suçu bu bölgede fazlalaşmaktadır.

İzmir Yolu çevresinde de işyerinden hırsızlık suçlarının sıkça işlendiği görülmektedir. Özellikle yüksek gelir grubunun işyeri ve konut alanı olarak tercih ettiği Kükürtlü Mahallesi ile caddenin karşısında yer alan Alemdar Mahallesi, tıpkı evden hırsızlık suçlarında olduğu gibi, işyerinden hırsızlık olaylarında da öne çıkmaktadır. Buradan, hırsızların yine korunmasız yerlerin yanı sıra, gelirin daha

yüksek olduğu işyerlerini tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu mahallelerin etrafında yer alan Sırameşeler, Hüdavendigar, Çekirge ve Soğanlı mahalleleri ise, işyeri hırsızlığı suçunda 2. sırada yer alan mahallelerdendir.

Kentin ticari merkezinde yer alan mahalleler, pek çok ticari birim ve işyeri barındırıyor olmalarına rağmen, işyerinden hırsızlık suçlarına daha az maruz kalmaktadır. Kent merkezinde yer alan; Şhreküstü (Resim 4.12), Reyhan (Resim 4.14) ve Nalbantoğlu (Resim 4.16) mahallelerinin dışında, özellikle merkezin güneyinde ve güneybatısında kalan alanlarda, işyerinden hırsızlık suçunun az sayıda işlendiği görölmektedir. Buradan, kent merkezindeki karma kullanımların, özellikle işyeri suçlarında caydırıcı olabileceği sonucuna varılmaktadır. Örneğin, Harita 4.8'e göre, neredeyse tamamı işyerlerinden oluşan Şhreküstü Mahallesi'ne (Resim 4.12) oranla, işyeri, konut ve sosyal tesislerden oluşan Altıparmak Mahallesi'ndeki işyerlerinin, daha güvende olduğu ortaya çıkmaktadır.

Resim 4.12. Şhreküstü Mahallesi

Resim 4.13. Tahtakale Mahallesi

Benzer şekilde Bursa'nın en eski ticari alanı olan Tahtakale Mahallesi'nin suç durumunun diğer mahallelere oranla az sayıda olduğu görölmektedir. Bunun nedeni, bu mahallede yer alan ticari tesis sahiplerinin genellikle aynı mahallede oturuyor olması, geleneksel ve tarihi ticari birimlerin halen sürdürölmesi (kolonyacılar, fırınlar, manavlar, kalaycılar vb.) ve esnafın ve mahalle sakinlerinin komşuluk ilişkilerinin diğer yerlere nazaran daha kuvvetli olması ile açıklanabilir (Resim 4.13). Bu da Jacobs'un [1961] belirttiği gibi, informal izleme sistemleri olarak tanımlanan,

kameralı sistem kullanılmaksızın, mekan kullanıcıları tarafından yapılan izlemenin, suçun azaltılmasında oldukça etkili olduğunu kanıtlamaktadır.

Diğer taraftan Reyhan Mahallesi'nin işyerinden hırsızlık suçunda önde yer almasının nedeni, bu mahalle sınırlarında kapalıçarşı, alışveriş merkezleri, işhanları, pazar alanı ve pek çok mağazanın bulunması ve bu alanda konut alanlarının daha az yer tutması olarak açıklanabilir. Bu nedenle bu mahalle gündüz saatlerinde yoğun olarak kullanılmasına rağmen, geç vakitlerde izlemenin ve denetimin az olması nedeniyle suça imkan sağlayan alanlara dönüşmektedir. Bu da Brantingham'ın [1996] vurguladığı *suçun oluşumuna izin veren (crime facilitators)* kentsel mekanların bu mahallede fazla olduğunu göstermektedir (Bkz. 3.Bölüm; Mekanın Suça Yönelik Özelliklerinin Tespiti).

Resim 4.14. Reyhan Mahallesi ticaret alanı

Reyhan Mahallesi'nde literatürde de belirtilen kentsel mekanda suç göstergelerine de fazlaca rastlamak mümkündür (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Mekandaki Suç Göstergelerinin Tespiti) Özellikle ticari açıdan yoğun olan yerlerde, izleme sistemlerinin işlemediği pek çok kentsel alanda ortaya çıkan vandalizm örnekleri, ya da güvenliği sağlamada kullanılan demir parmaklıklar, bu mahallede hem mekan kullanıcılarında suç korkusuna neden olmakta, hem de mekanın güvensiz olduğuna dair ipuçları vermektedir [Clarke ve ark., 1978, Brantingham, 2006]. Resim 4.15'te görünen mekansal suç göstergeleri de bunlardan bazılarıdır.

Resim 4.15. Reyhan Mahallesi'nde suç göstergesi mekanlar

İşyerinden hırsızlık suçunun yaygın olduğu bir diğer mahalle olan Nalbantoğlu Mahallesi (Resim 4.16) Bursa'nın en canlı ticari merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Bu mahalle de tıpkı Şehreküstü Mahallesi gibi, gündüz canlı olan fakat gece geç vakitlerde kullanılmayan bir yer olması nedeniyle işyerinden hırsızlık suçuna sıkça maruz kalmaktadır.

Resim 4.16. Nalbantoğlu Mahallesi

Ticaret ve nüfus yoğunluğunun fazlaca yaşandığı bu mahallelerin aksine, ilçenin kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer alan kırsal mahallelerle, ilçenin güneyinde yer alan kale içi mahallelerinde (İvazpaşa, Mollafenari, Kavaklı) ve Uludağ Yolu'nda yer alan Doburca ve İnkaya mahallelerinde, işyeri suçlarının yaşanmaması dikkat çekmektedir. Özellikle kent merkezinin güneyindeki sur içinde yer alan mahallelerin hem konut, hem de turistik ve ticari faaliyetlerden oluşması, bu mekanların günün hemen her saati kullanılan mekanlar olması ile suçtan korunduğu söylenebilir. Bursa sur içi mahallelerinin, pek çok kentin aksine, çeşitli turistik hizmetler, eğlence faaliyetleri ve konut alanları ile korunmuş olması, buranın kent içerisinde günün önemli bir bölümünde canlı kalmasına neden olmuştur. Bu da bu alanda yer alan işyerlerinin diğer işyerlerine göre daha güvenli olmasının başlıca nedenidir.

Sonuç olarak, Osmangazi İlçesi'ndeki işyerinden hırsızlık suçlarının kent merkezinde; ticari fonksiyonların en yoğun olduğu yerlerde, kent merkezinin dışında ise; ana ulaşım aksları boyunca yer seçen mahallelerde, ticaret açısından yeni gelişim gösteren alanlar ile üst gelir grubuna hitap eden işyerlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Konut alanları ile birlikte yer alan ticaret birimlerinin ise suça daha az maruz kalması, ortaya çıkan bir başka önemli noktadır.

Otodan hırsızlık

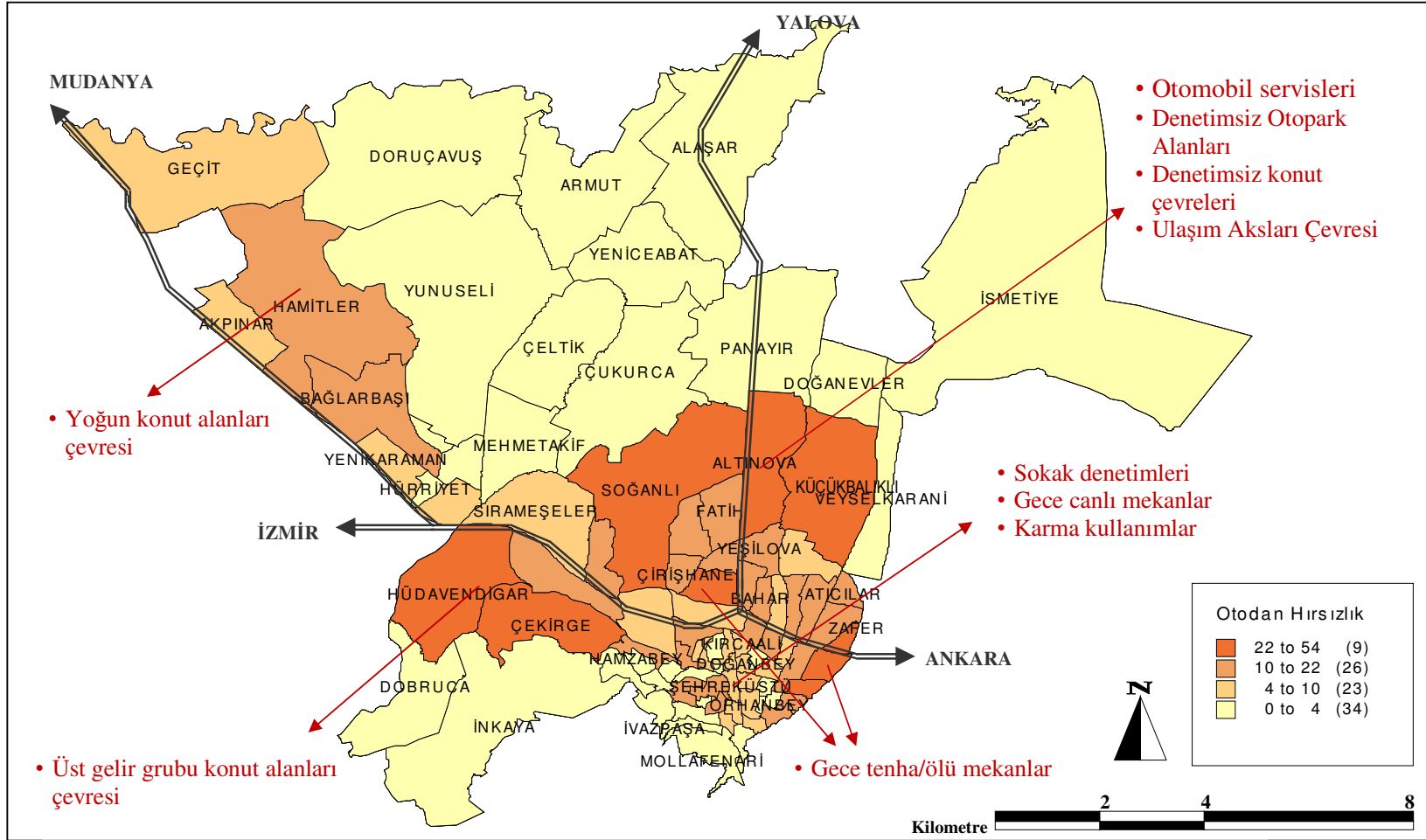
Kentlerde sıkça işlenmekte olan bir başka kentsel suç türü de otolardan yapılan hırsızlık suçudur. Osmangazi İlçesi genelinde işlenen kentsel suçlar arasında, otodan hırsızlık suçu, yılda 820 (%16) suç sayısı ile evden ve işyerinden hırsızlık suçları ile darp suçundan sonra ilçede 4. sırada yer almaktadır (Bkz. Şekil 4.9).

Otodan hırsızlık; otomobil hırsızlığından farklı olarak, otomobilin çalınması değil, otomobilin belirli bir parçasının ya da oto içerisinde otoyaya ait bir nesnenin çalınması anlamına gelmektedir [Light, Nee ve Ingham, 1993]. Türkiye'de otodan hırsızlık suçunda en yaygın olarak çalınan nesnelerin başında ise oto teypleri yer alır.

Otodan hırsızlık suçunun işlenmesinde, otomobillerin kent içerisindeki konumları suçlunun tercihinde önemli bir etkidir. Örneğin potansiyel suçlular öncelikle çok sayıda taşıtın bulunduğu konut alanlarını, yoğun ve kontrolsüz otoparkları ve özellikle geç saatlerde denetimden uzak yerlerdeki park halindeki otoları seçmektedirler. Bu nedenle otodan hırsızlık suçu, özellikle geç saatlerde görülebilirliğin ve görünebilirliğin zorlaştığı, yeterli ışıklandırmanın olmadığı konut çevrelerinde yaygınca işlenen bir suç türüdür. Pek çok kişi tarafından güvenli olarak kabul edilen toplu otoparklar ise, yoğunluk, denetimsizlik, izleme sistemlerinden yoksunluk ve mekansal tasarımdaki kör noktalar gibi nedenlerle otodan hırsızlık ve oto hırsızlığı suçunun kolayca işlenebildiği mekanlardandır [Crime Prevention Unit (a), 2005]. Bu nedenle otodan hırsızlık, hem suçlu açısından daha az riskli görülmesi, hem de kentte suçun işlenebileceği pek çok seçeneğin yer alması gibi nedenlerle, Osmangazi İlçesi'nde de oto hırsızlığına göre daha yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır (Harita 4.9).

Osmangazi İlçesi'nde oto hırsızlarının yer seçiminde Yalova Yolu'nun etkili olduğu görülmektedir. Yalova Yolu çevresinde yer alan Küçükbalıklı, Altınova, Soğanlı ve Küplüpinar mahalleleri, ilçede otodan hırsızlık suçunun en fazla işlendiği mahalleler arasında yer almakta ve bu mahallelerin tümünde büyük işyerlerinin yanı sıra, konut alanları da önemli yer tutmaktadır. Özellikle Küçükbalıklı Mahallesi'nde yer alan oto-servisleri ve otomobile yönelik işyerleri, buradaki otomobil trafiğinin yoğun olmasına neden olmakta ve bu durum, söz konusu alanda işlenen otodan hırsızlık suçunu arttırmaktadır. Diğer taraftan Soğanlı Mahallesi, Bursa'da yer alan en yoğun konut yerleşim alanlarından biri olan ve özellikle pek çok işhanı ve otomotiv firmaları ile gündüz de yoğunluğunu koruyan bir mahalledir. Buna bağlı olarak, bu mahalle diğer pek çok suçta olduğu gibi otodan hırsızlık suçunda da ön plana çıkmaktadır. Bu durum, mahallede güvenliği sağlayacak gerekli denetim, gözetim ve kontrol eksikliğinin göstergesidir.

Yalova Yolu'nun sağ tarafında yer alan Altınova Mahallesi, çeşitli otomotiv şirketleri ve ticari tesisleri ile yol boyu gelişen konut alanlarından oluşmaktadır. Özellikle yol boyu ticari tesislerde çalışanların yer seçtiği mahalle, konut ve nüfus

yoğunluğunun fazla olduğu ve buna bağlı olarak otomobilden hırsızlık suçunun yaygın olduğu mahallelerdendir. Bu durum, otodan hırsızlık suçunun Bursa'da özellikle yoğun konut alanları ve çevresinde, ana yol aksları boyunca ve işyerleri yakınındaki mahallelerde geliştiğinin bir göstergesidir. Ayrıca yüksek gelir grubunun yer seçtiği Çekirge Mahallesi ile bu mahalle ile aynı cadde üzerinde gelişen Hüdavendigar Mahallesi'nde de otodan hırsızlık suçlarının yaygın olması, otodan hırsızlık yapma eğiliminde olan suçluların bir diğer kriterinin *lüks otomobil parçaları çalmak* olduğunu göstermektedir.

Kent merkezinde ise, otodan hırsızlık suçunun yaygın olmadığı, her ne kadar bir ya da iki mahallede bir sene boyunca işlenen suç sayısının 10-22 arası olduğu görülse de, çoğu yerde bu sayının 10'u geçmediği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kent merkezinin gündüz ve gece saatlerinde yoğun ve canlı bir kentsel mekan olması sonucunda, gerek güvenlik görevlileri, gerekse kentliler tarafından iyi gözlenen bir yer olması ile açıklanabilir. Ayrıca konut alanlarının diğer mahallere göre daha az yoğun olması, merkezdeki otoparkların azlığı gibi nedenler de alanın otodan hırsızlık suçu için seçilmeme nedenlerini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak otodan hırsızlık suçunun, kent merkezinin çevresinde geliştiği söylenebilir. İlçe çeperlerinde yer alan mahallelerde az sayıda gelişme gösteren otodan hırsızlık suçunun en çok gelişme gösterdiği alanlar ise, ana ulaşım aksları çevresi, otomobillerle ilgili işyeri çevreleri, üst gelir grubuna yönelik konut ve iş alanları ile merkeze yakın, yoğun konut alanlarıdır.

Oto hırsızlığı

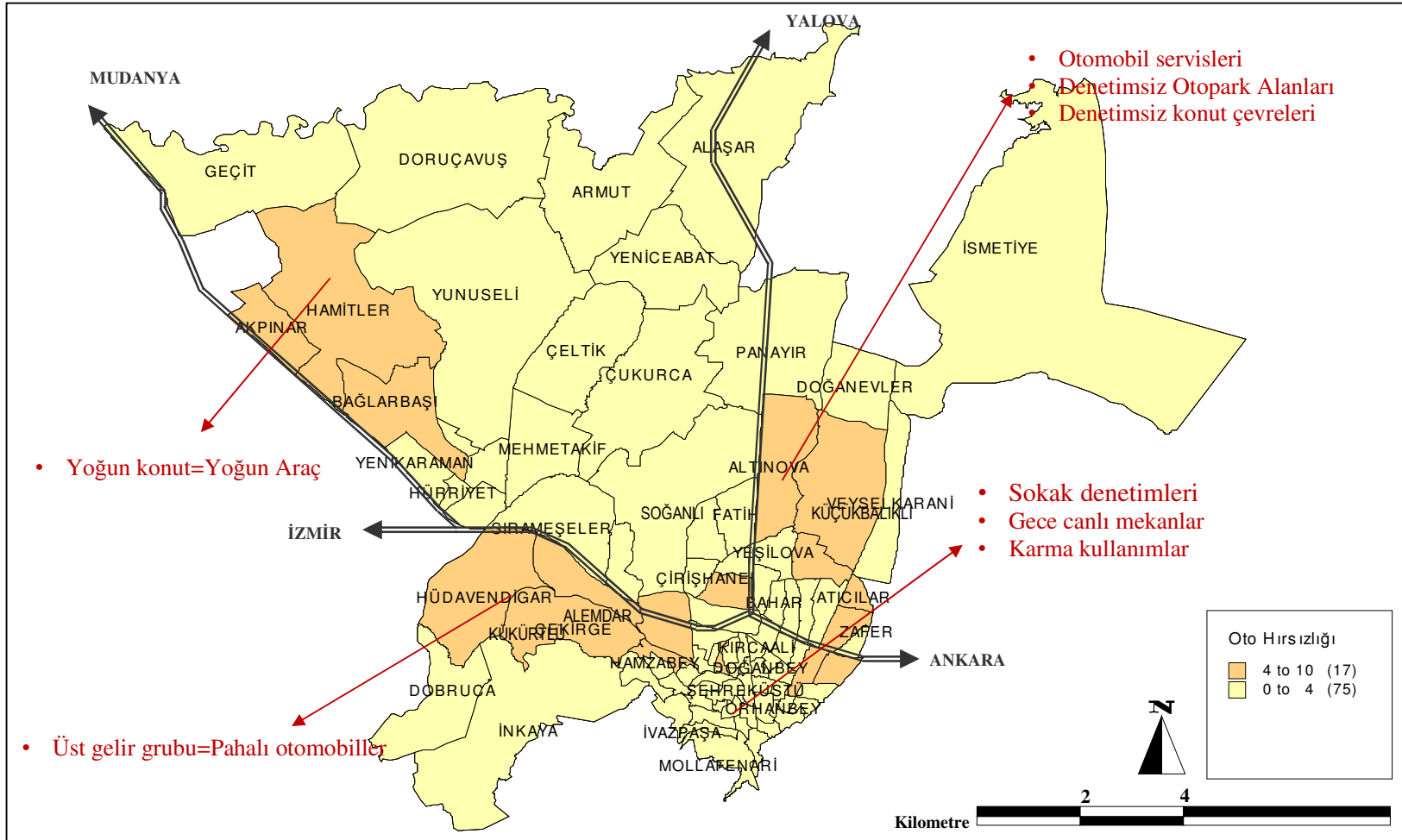
Otomobil hırsızlığı suçu, otodan hırsızlık suçunda olduğu gibi, suçluların otomobillerin bulunduğu kentsel mekanın özelliklerine göre yer seçmeleri sonucunda gerçekleşen bir suç olayıdır. Fakat suçlular açısından otodan hırsızlık suçundan daha riskli bir suç türü olarak görülen oto hırsızlığı, genellikle kentlerde diğer suçlara göre daha az oranda gerçekleşmektedir. Bu nedenle gerek her iki suçun da suçlular açısından yer seçim kriterlerinin benzerliği, gerekse oto hırsızlığı suçunun suçlu

açısından daha zor ve riskli gerçekleşiyor olması gibi nedenlerle, Osmangazi İlçesi'nde otodan hırsızlık suçunda öne çıkan pek çok mahallenin, otomobil hırsızlığı suçunda da öne çıktığı, fakat işlenen suç sayısının otodan hırsızlık suçuna göre daha az sayıda olduğu görülmektedir (Harita 4.10).

Oto hırsızlığı, ilçe genelinde işlenen kentsel suçlar arasında yılda 183 (%4) suç sayısı ile diğer kentsel suçlara göre daha az sayıda işlenmektedir. Fakat bu suçun kişilere verdiği maddi zararlar düşünüldüğünde, suçun kentsel suçlar içinde değerlendirilmesi gereken önemli bir tür olduğu ortaya çıkmaktadır.

Oto hırsızlığı suçunun ilçedeki sayısal dağılımı incelendiğinde, mahalle başına düşen suç sayısının yılda 0-10 arasında olduğu görülmektedir. İlçede yer alan mahalleler içinde 4 ile 10 suça sahip olanların, otodan hırsızlık suçunda da öne çıkan, *D Bölgesindeki*; Altınova, Küçükbalıklı, Soğanlı mahalleleri ile, *B Bölgesindeki*; Çekirge ve Kükürtlü Mahalleleri ve *A Bölgesindeki*; Elmasbahçeler, Demirtaşpaşa ve İntizam mahalleleri olduğu görülmektedir (Harita 4.10). Otodan hırsızlık suçundan farklı olarak, oto hırsızlığı suçunda öne çıkan diğer mahalleler ise, yeni ve yoğun bir gelişim bölgesi olan *F Bölgesi'ndeki* Hamitler, Akpınar ve Bağlarbaşı mahalleri ile üst gelir grubunun yer seçtiği Kükürtlü Mahallesi ile Gaziakdemir ve Muradiye mahalleleridir.

İlçe geneli incelendiğinde, oto hırsızlığı açısından en güvenli alanların, kentin ticari merkezinin (A Bölgesi) ve ilçenin kuzeyinde yer alan, büyük ölçüde kırsal yaşamın devam ettiği mahallelerin olduğu görülmektedir (G ve H Bölgeleri). Kent merkezinin gerek otodan hırsızlık, gerekse oto hırsızlığı suçlarında diğer tüm mahallelere göre daha güvenli görülme nedeni ise, önceden de açıklandığı gibi özellikle suçluların tercih ettiği geç saatlerde burada yer alan otomobillerin konut alanları çevresinde olduğu kadar fazla olmaması, merkezdeki kent yaşamının geç saatlerde de devam etmesi ve devriye ekiplerinin özellikle geç saatlerdeki yoğun gözetimleri olarak sıralanabilir.

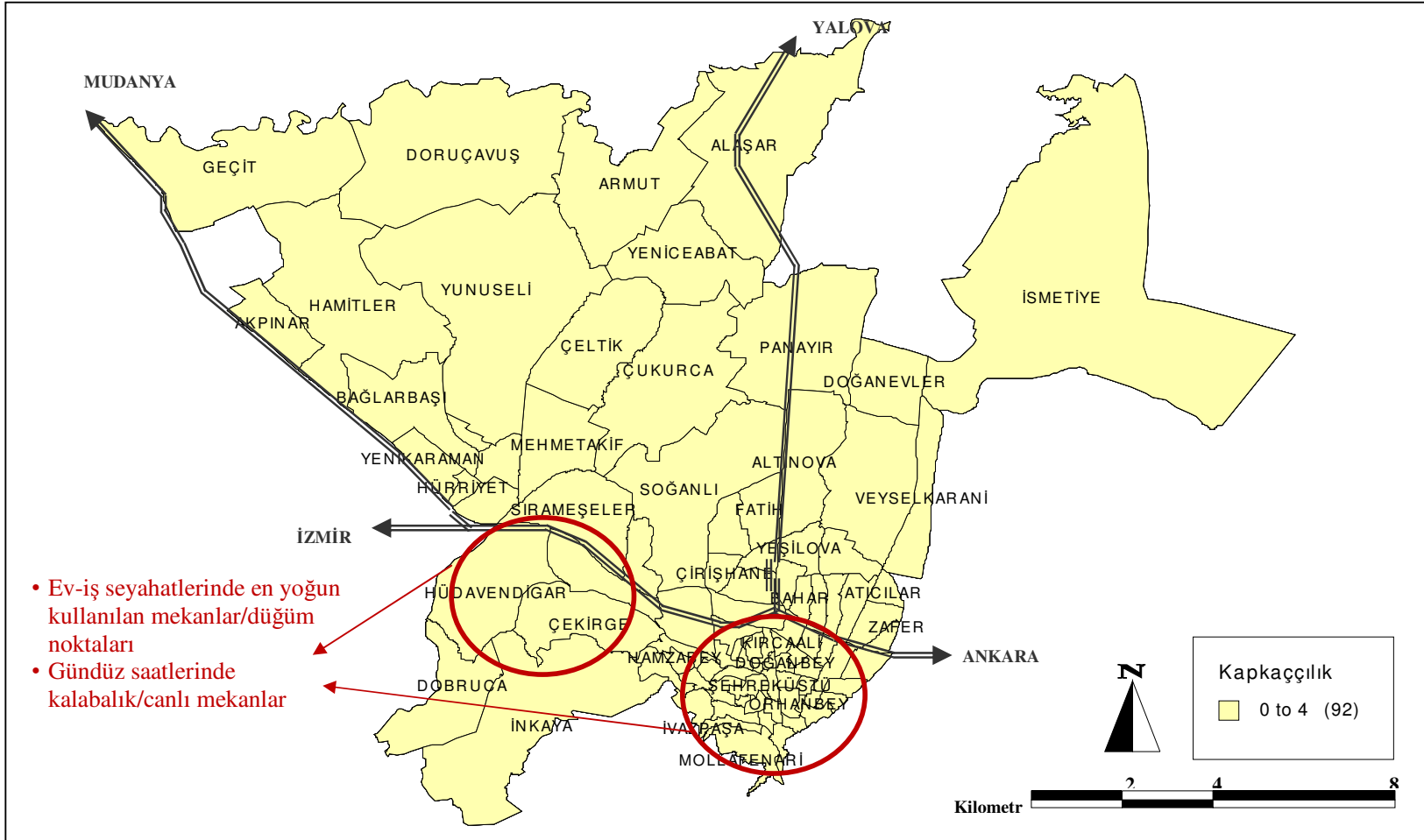

Aksoy'a [2004] göre, otomobil hırsızları otomobilleri dört amaç için çalmaktadırlar. Bu amaçlar; çalıntı otoyu parçalara ayırarak maddi kazanç elde etmek, çalıntı otoda bazı değişiklikler yaparak (şasi numarasını değiştirme, rengini değiştirme vb.) aracı bizzat kullanmak, aracı yapmayı planladığı diğer suçlarda kullanmak ya da sadece zevk için, geçici gezintilerde kullanarak, işi bittiğinde aracı terk etmek olarak sıralanabilir. Bu durumda özellikle aracı bizzat kullanma amacıyla hırsızlık yapanların daha çok üst gelir gruplarının yer seçtiği Çekirge, Kükürtlü gibi mahalleleri tercih ettiklerini söylemek mümkündür. Diğer taraftan çaldığı otomobilden maddi kazanç elde etmek isteyen kişiler ise, Hamitler, Bağlarbaşı ve Akpınar gibi yoğun ve karmaşık konut alanlarını tercih etmekte ve bu alanların suça elverişli olan mekan ve ortamlarından faydalanmaktadırlar. Bu nedenle ilçe genelinde otomobil hırsızlığı suçu bakımından en güvensiz sayılabilecek mekanların, üst gelir grubunun yer seçtiği mahalleler ile yoğun konut alanlarının yer aldığı mahallelerin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ana ulaşım aksları, üst gelir grubunun yer seçimi, yapı ve nüfus yoğunluğu gibi faktörlerin, Osmangazi İlçesi'nde işlenen oto hırsızlığı suçunun belirleyicileri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kapkaççılık

Kapkaççılık suçu günümüzde özellikle İstanbul ve Ankara gibi büyük ve karmaşık kentlerde en yaygın suç türleri arasında yer almaktadır. Son yıllarda ülkede giderek yaygınlaşan kapkaç suçunu, yankesicilik ya da gasp suçlarından ayıran özelliği ise, bu suçların sokak ya da caddelerde, yani dış mekanlarda işleniyor olması ve genellikle kişiye karşı silah ya da başka bir suç aleti kullanılmamasıdır. Bu nedenle en genel anlamda kapkaç suçu, bir kimsenin haberi olmadan, taşınabilir eşya ve ziynetin bir veya birkaç kişi tarafından aniden, yaya olarak ya da otomobil veya motosiklet ile kapıp kaçırılması anlamına gelmektedir.

Literatürde açıklandığı üzere (Bkz. 3. Bölüm; Suç ve Mekana Yönelik Teoriler), kapkaç suçunun oluşmasındaki en büyük belirleyicilerden biri, Clarke'ın [1989] rasyonel yer seçim teorisinde olduğu gibi, kentsel mekanın suça sağladığı uygun ortamın dışında, potansiyel suçlunun belirlediği seçim kriterleridir. Kapkaç suçunu

gerçekleştirmede genellikle suçlu *kasıtlı davranış (premediated motivation)* yerine *fırsatçı davranışla (opportunistic motivation)* hareket eder ve tıpkı Cohen ve Felson'un [1979] geliştirdiği *rutin aktivite teorisini* gerçekleştirir. Yani potansiyel suçlu, kurbanlarının eve gitme, işe gitme, alışveriş yapma gibi rutin eylemlerini değerlendirerek, bu aksların en yoğun olarak çakıştığı yerleri seçer. Bu yerler bu nedenle genellikle kent merkezleri ya da kentin odak noktaları, ilgi çeken yerleri olmaktadır. Her ne kadar Osmangazi İlçesi'nde kapkaç suçu yaygın bir suç olmasa da, suçun en fazla gerçekleştiği yerlerin, bu eğilime uygun düşerek, kent merkezi olduğu ortaya çıkmaktadır.

İlçede kapkaç suçunun senede işlenen 20 (%0,32) suçla, en az işlenen kentsel suç olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 4.9). Bu nedenle kapkaç suçu haritasında her mahalle 0-4 arası kapkaç suçu aralığında yer almaktadır (Harita 4.11). Bu mahalleler arasında ise hiç kapkaç suçu işlenmeyenlerin sayısı oldukça fazladır. Buna karşılık, 4 ve 4'ten az sayıda suç işlenen mahallelerin başında kent merkezinde (A Bölgesi) yer alan pek çok mahalle ve kentin üst gelir gruplarının yer seçtiği Kükürtlü ve Alemdar mahallelerinin (B Bölgesi) geldiği görülmektedir. Bu da yukarıda açıklanan teorileri desteklemekte ve Osmangazi İlçesi'nde, az sayıda olmasına rağmen, gerçekleşen kapkaç suçlarının kentin araç ve yaya trafiği bakımından en yoğun olan kent merkezinde ve üst gelir gruplarının fazla olduğu mahallelerde yer aldığı görülmektedir.

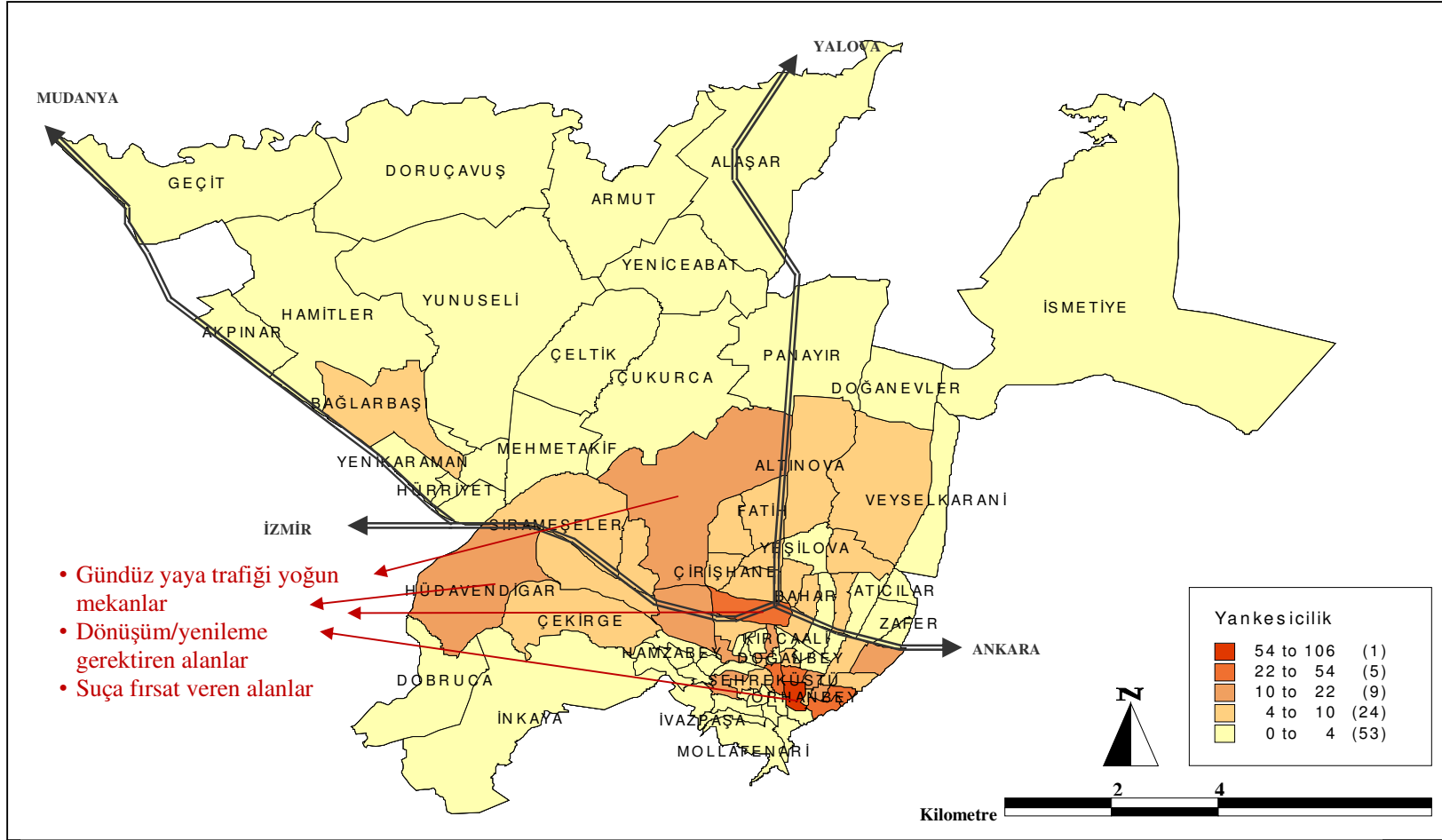
Suçluların kapkaç suçunu işlemede, literatürde belirtildiği gibi belirli kriterleri vardır [Wright ve Decker, 1997, Harvey, 2005 içinde; Cromwell, Olson, Avary, 1991, Light ve ark., 1993] (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Mekanı Suçlu Açısından Değerlendirme). Bu kriterlerin başında özellikle kapkaç ve yankesicilik gibi suçların işlenmesine uygun olan kalabalık mekanlar gelmektedir. Özellikle kapkaç suçunda suçlunun suçu işledikten sonra kaçmasını sağlayacak akslar ile saklanmasına yarayan yakın çevredeki yıkılmış, terk edilmiş binalar, bahçeler suçun işlenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle suçlular bu tip suçları genellikle iyi bildikleri mekanda, fırsatçı yaklaşımla (opportunistic motivation) gerçekleştirirler [Harvey, 2005 içinde, Cromwell, Olson ve Avary, 1991]. Bu nedenle gerek formal gerekse

informal gözlemlerden uzak olan, kalabalık, kaçmanın mümkün olduğu ve çok fazla dikkat çekeceği düşünülmeyen yerler, kapkaç suçluları açısından elverişli mekanlardır. Dolayısıyla Osmangazi İlçesi'nin kent merkezinde yer alan en yoğun yerler arasında, polis merkezlerine yakın olan, gözlemin mümkün olduğu Nalbantoğlu, Şhreküstü ya da Osmangazi mahalleri tercih edilmezken, ticaret merkezinde olan ve yukarıda sayılan özellikleri taşıyan Kayhan, Ahmetpaşa, Ulu ve Bahar mahallelerinin seçildiği görölmektedir. Bu da kapkaç suçunun Osmangazi İlçesi'ndeki gelişiminin literatür ile benzerlik gösterdiği anlamına gelmektedir.

Yankesicilik

Yankesicilik suçu Osmangazi İlçesi'nde 2006 senesi boyunca 538 kere (%11) işlenmiş ve böylece tüm kentsel suçlar arasında 5. sırada yer almıştır (Bkz. Şekil 4.9). En genel tanımıyla kamuya açık mekanlarda, ceplerden, çantalarından kişinin haberi olmaksızın ve kişiye zarar vermeden çalma anlamına gelen yankesicilik, özellikle kalabalık mekanlarda, kent merkezlerinde, otobüs, metro gibi ulaşım araçları ve duraklarında, çarşı ve pazarlar ile alışveriş merkezlerinde sıkça gerçekleşen bir suç türüdür. Yankesicilik suçunu kapkaçtan ayıran en önemli özellik, bu suçun kurban kişi hissetmeden işleniyor olması, gasptan ayıran ise kişiye zarar vermeden, kapalı ve açık mekanların tümünde gerçekleşebiliyor olmasıdır.

Osmangazi İlçesi'nde kentsel suç durumu incelendiğinde, yankesicilik suçunun pek çok kentsel suça kıyasla daha sık işlendiği söylenebilir. Özellikle sokaktaki hırsızlık olayları içerisinde yer alan kapkaç ve gasp suçlarına oranla bu suçun ilçede çok daha yaygın olduğu görölmektedir. Bu da ilçede eski bir hırsızlık türü olan yankesicilik suçunun, suçlular tarafından kapkaçla göre daha çok tercih edildiğini göstermektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında, yankesicilik suçunun, suçun gerçekleştiği sırada kapkaçta olduğu gibi kurbanla yüz yüze bir temas ya da hızlı kaçmayı gerektirecek alternatif rotalar gerektirmemesidir. Diğer taraftan yankesicilik suçu da tıpkı kapkaç suçunda olduğu gibi *suçlunun fırsatçı davranışı (opportunistic motivation)* ile gerçekleşir. Özellikle kalabalık yerlerde mekanın yankesicilik suçunun gerçekleşmesine uygun ortam sağlıyor olması, suçlunun söz konusu yeri yankesicilik

Harita 4.12. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre yankesicilik suçları dağılımı

suçunda tercih etmesine neden olmaktadır. Bu mekanlar da genellikle kalabalık, günün her saati canlı ve hareketli olan yerler olmaktadır. Osmangazi İlçesi'nde yankesicilik suçunun mahallelere göre dağılımı, yankesicilik suçunun gerçekleştiği mekanların bu özellikte olduğunu kanıtlar niteliktedir.

İlçede yankesicilik suçunun mahallere dağılımı incelendiğinde, suçun kentin taşıt ve yaya trafiğinin özellikle gündüz saatlerinde en yoğun olduğu ticaret merkezi ve bu merkezin yakın çevresinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür (Harita 4.12). Buna göre yankesicilik suçunun senede işlenen 54-106 ve 22-54 arası suçla en fazla, kentin ticaret merkezinde yer alan Santralgaraj (eski garaj), Nabantoğlu, Şhreküstü ve Reyhan gibi Bursa'nın özellikli çarşı, pazar ve alışveriş merkezlerinin bulunduğu, günün hemen her saati yoğun olan mahallelerde işlendiği görülmektedir. Ticaret merkezinde yer alan mahallelerden konut ağırlıklı olan mahallelerde ise yankesicilik suçunun 0-4 veya en fazla 4-10 kez işlendiği görülmektedir. Ticaret merkezinin çevresinde yer alan mahallelerden, üst ve orta gelir grubunun yer aldığı Çekirge, Kükürtlü, Hüdavendigâr mahalleleri ile diğer pek çok kentsel suçta öne çıkan Küçükbalıklı, Soğanlı, Gaziakdemir, Fatih ve Altınova mahallelerinde yankesicilik suçunun senede 4-10 ve 10-22 arası işlendiği görülmektedir. Bu mahalleler içerisinde bu suçun en fazla işlendiği Soğanlı ve Gaziakdemir mahalleleri, büyük kent parkları ve spor tesisleri ile ticaret merkezlerinin bulunduğu mahalleler olmaları nedeniyle pek çok kamusal mekan barındırmakta ve bu mekanlar yankesicilik suçunu işleyenler için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

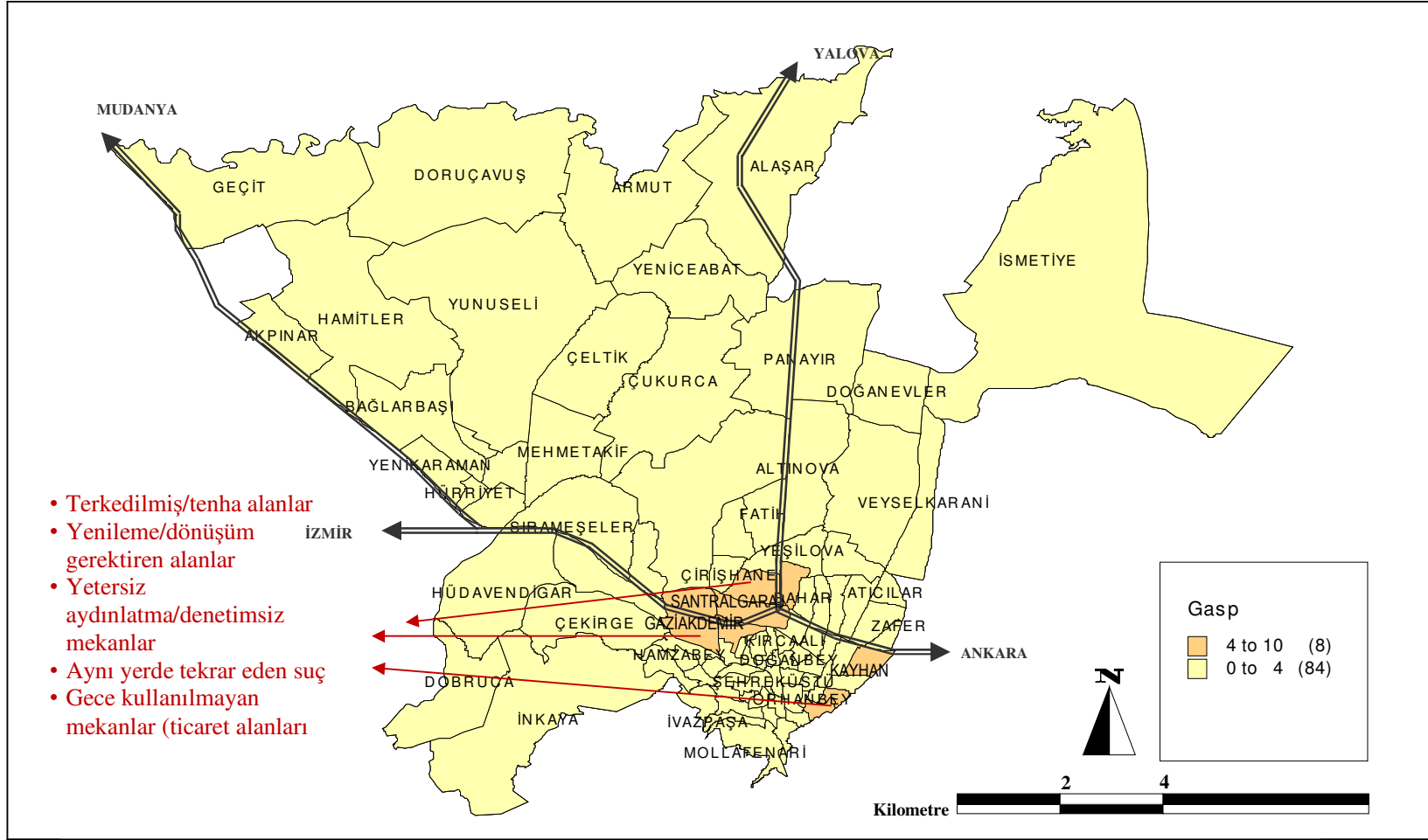
Çekirge ve Kükürtlü mahalleleri, üst gelir grubunun yer aldığı mahalleler olmaları nedeniyle yankesiciliğin işlendiği mahalleler arasında yer almakta fakat senede işlenen 4-10 arası suç ile ilçede bu suç türünde öne çıkan mahallelerden olmamaktadır. Böylece genel olarak Osmangazi İlçesi'nde yankesicilik suçu için elverişli mekanların (*crime facilitators*) ticaret fonksiyonlarının yoğun olduğu, çarşı, pazar ve alışveriş merkezlerinin yer aldığı mahallelerle, nüfusun gün içerisinde fazla olduğu, canlı mekanlar olduğu belirlenmektedir.

Yankesicilik suçu diğer kentsel suçlarla kıyaslandığında kentsel müdahaleler ile engellenmenin güç olduğu suçlar arasında yer almaktadır. Yankesicilik suçunda da tıpkı kapkaçta olduğu gibi, suçlu *fırsatçı davranışla (opportunistic motivation)* hareket eder. Bu nedenle kentsel mekanda suçlunun bu fırsatı yakalayacağı koşulların ortadan kaldırılması, suçun en aza indirilmesini sağlayabilir. Özellikle kalabalık ve canlı mekanlarda, düğüm noktalarında ve ulaşım araçları ile aktarma yerlerinde gerçekleştirildiği bilinen bu suç türüne yönelik alınabilecek önlemler arasında, formal ve informal gözlem sistemleri oluşturmak, stratejik yerlerde güvenlik kulüpleri koymak, özellikle alışveriş merkezleri ve ticaret akslarını kalabalık zamanlarda aşırı yoğunlaşmasına izin vermeyecek şekilde tasarlamak bulunmaktadır.

Gasp (Yağma)

Gasp suçu kentsel suçlar içerisinde yer alan, herhangi bir mal çalmanın yanı sıra, kişiye de zarar vermesi nedeniyle, en tehlikeli ve önemli suçlardan biridir. Gasp en genel anlamda, silah vb. ile zor kullanmak şartı ile hırsızlık yapmak anlamına gelmektedir. Gasp suçu her ne kadar Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) *yağma* olarak adlandırılıyor olsa da, bu suç güvenlik görevlileri tarafından ve halk arasında *gasp* olarak tanımlanmaktadır. Bıyıklı'ya [2002] göre *gasp* zorlama ile bir malı sahibinin izni ve haberi olmadan zorla veya hile ile almak anlamında gelirken, *yağma* ise hırsızlık ile birlikte cebir, şiddet ve tehdit suçlarını da kapsamakta, fakat bu suç günümüzde özellikle emniyet birimlerince aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu nedenle burada sözü geçen gasp suçu, kanunda yağma olarak belirtilen, bir kişinin malını zorla, şiddet ve hile ile, kişinin haberi ve rızası olmadan almak olarak ifade edilmektedir.

Gasp, işlendiği yere göre; oto gaspı, işyeri gaspı, mesken gaspı, yaya gaspı, banka soygunu, kuyumcu soygunu, dövizci soygunu gibi ağır suçlar olarak tanımlanmaktadır. Gasp suçunu işleyenlere Türk Ceza Kanunu'na göre diğer kentsel suçlara göre çok daha ağır cezalar verilmesi, bu suçun diğerlerine göre daha az yaygın olma nedenlerinden biridir. Örneğin Bursa Osmangazi İlçesi'nde tüm kentsel

Harita 4.13. Osmangazi İlçesi mahallelerine gasp suçları dağılımı

suçlar içerisinde, gasp suçu senede işlenen 102 (%2) suçla, kapkaçtan sonra en az işlenen suçlar arasında yer almaktadır (Bkz. Şekil 4.9). Fakat bireylerin hayatlarına kasteden bu suçun, kişiler üzerindeki maddi ve hayati etkileri düşünüldüğünde, 102 suçun küçümsenemeyecek kadar önemli olduğu açıktır.

Gasp suçunun Osmangazi İlçesi mahallelerine olan dağılımı göz önüne alındığında, senede işlenen 4-10 arası suçla birkaç mahallenin ön plana çıktığı, diğer tüm mahallelerde ise 4 ve 4'ten az sayıda gasp suçu işlendiği görülmektedir. Gaspın da kapkaç ve yankesicilik suçlarında olduğu gibi Cohen ve Felson'un geliştirdiği [1979] *rutin aktivite teorisi'nde (routine activity theory)* vurgulanan suç mekanlarını belirlemede kişilerin günlük faaliyetlerinin en fazla kullandıkları alanların tespiti, geçerli olmaktadır. Bu nedenle gasp suçunda suçlular en fazla kent merkezlerini (genellikle ticaret merkezi) tercih etmekte, kent merkezinde ise gasp suçunu gerçekleştirmede tüm izlemelerden uzakta, terk edilmiş, تنها alanların fazla olduğu mekanları seçmektedirler. Osmangazi İlçesi'nde gelişen gasp suçu da bu durumu destekler niteliktedir.

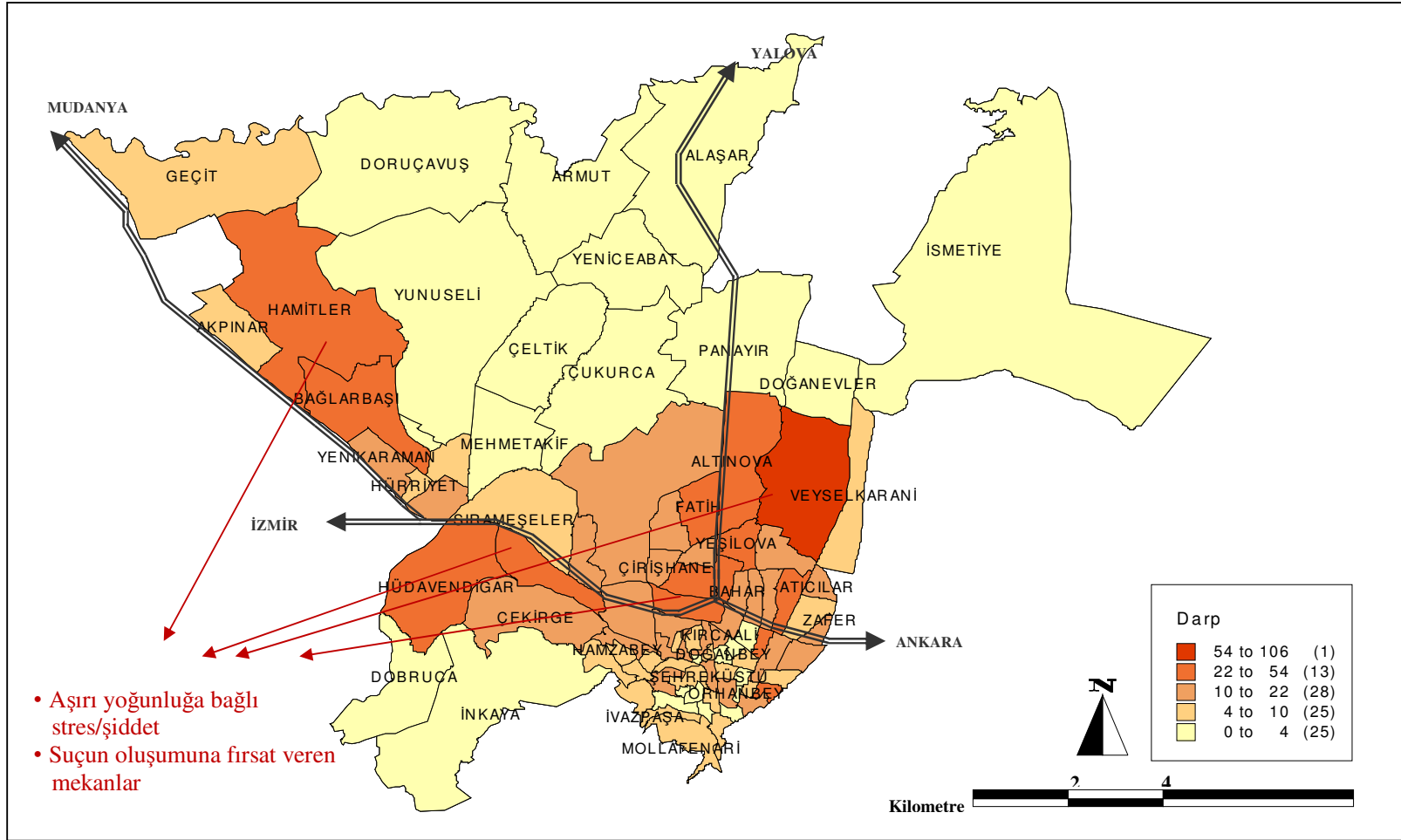
Osmangazi İlçesi'nde gaspta ön plana çıkan mahalleler arasında, kent merkezinin kuzeyinde yer alan Gaziakdemir, Çırpan, Santralgaraj, Küplüpınar ve Kemerçeşme mahalleleri ile doğusunda yer alan Elmasbahçeler, Selçukhatun ve Kayhan mahallelerinin bulunduğu görülmektedir (Harita 4.13). Gasp suçunun özellikle geç saatlerde تنها yerlerde ya da çevrede yer alan terk edilmiş bina, bahçe gibi yerlerde gerçekleştiriliyor olması, bu mahallelerde gasp suçunun işlenmesine elverişli mekanların fazla olduğunun göstergesidir. Örneğin Bursa'nın eski garajının bulunduğu Santralgaraj Mahallesi, garajın yer değiştirmesi ile günümüzde dönüşüm, sağlıklılaştırma ve restorasyon projelerinin yer aldığı sorunlu ve karmaşık bir alanı oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu mahallenin pek çok ticari faaliyetle erken saatlerde yoğunluk yaşamasına rağmen, geç saatlerde تنها, karanlık, yeterli aydınlatma sistemlerinin olmadığı bir yere dönüşmesi, bu mahallenin gasp suçu açısından tercih edilme nedenleri arasında yer almaktadır.

Haritada 4.13’de görüldüğü üzere, gaspın Santralgaraj çevresinde yer alan Gaziakdemir, Çırpan, Kemerçeşme ve Küplüpınar mahallelerinde de yaygın olması, Osmangazi İlçesi’nde gasp suçunun öncelikli olarak bu bölgede incelenmesi gereğini doğurmaktadır. Bu mahallelerin kentin ticaret merkezinde yer alan ve ilçe genelinde diğer pek çok kentsel suçta da öne çıkan mahalleler olması, bölgenin gasp suçunda, suçlular tarafından da öncelikli suç alanı olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu alanın, özellikle geç saatlerde, diğer mahallelere oranla formal ve informal olarak daha az gözlemlenebiliyor olması ve alanda karma kullanımlar yerine, işyerleri, işhanları gibi ticaret birimlerinin çoğunlukta yer alması, atıl durumda olan park alanları, otoparklar ve kullanılmayan, plansız kentsel mekanların varlığı, pek çok kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri ile gündeme gelen bu alanda gasp suçu başta olmak üzere, işlenen pek çok kentsel suçun nedenleri arasında sayılabilir.

Önceden belirtildiği üzere (Bkz. 3. Bölüm; Suç ve Mekana Yönelik Teoriler), fırsatçı davranışla (opprtunistic motivation) suç eylemini gerçekleştiren suçlular genellikle suçu gerçekleştirmede aynı ya da benzer kentsel mekanları tercih etmektedirler [Beavon, Brantingham, Brantingham, 1994]. Gasp suçluları da aynı eğilimle, suçu gerçekleştirebilecekleri uygun mekanlar bulduklarında, bu mekan ve çevresini uzun süre aynı suç için kullanabilmektedirler. Dolayısıyla Santralgaraj ve çevresinde yer alan dört mahallenin de aynı nedenden dolayı gasp suçluların hedefi durumuna geldiğini, Harita 4.13’e göre söylemek mümkündür.

Darp (Müessir Fiil)

Darp, TCK’ya göre *müessir fiil* olarak tanımlanan, bir kişiyi yaralama ya da kişiye bedenen zarar ve acı verme anlamına gelmektedir [Bıyıklı, 2002]. Darp suçu, tıpkı gasp suçunda olduğu gibi, polis merkezlerince kabul gören fakat TCK’da bu isimleri ile yer almayan bir suç türüdür. *Darp* suçu TCK’da *müessir fiil* olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle burada bahsedilen darp, kişiye şiddet uygulama ve bedenen zarar verme, anlamına gelmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün esas aldığı suç türleri içerisinde ise darp yine müessir fiil suçu adı altında, şahsa karşı

Harita 4.14. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre darp suçları dağılımı

işlenen suçlar içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle darp suçu, önceki kentsel suç türlerinden, *şahsa karşı işlenen suçlar* içerisinde olması nedeni ile farklılaşmaktadır.

Önceden belirtildiği gibi darp gibi şahsa karşı işlenen suçlar bir yerin sosyal yapısı hakkında önemli bilgiler vermektedir [Shelley, 1984]. Bu nedenle incelenen kentsel suçlar içerisinde yer alması önemli görülen darp suçunun gelişimi, Osmangazi İlçesi'nin sosyal durumu ile ilgili önemli ipuçları verir niteliktedir.

Osmangazi İlçesi'ndeki kentsel suçların dağılımı incelendiğinde, şahsa karşı işlenen suçlar arasında yer alan darp suçunun ilçede işlenen en yaygın suçlar arasında olduğu görülmektedir. Darp suçu, ilçede evden ve işyerinden hırsızlık suçlarından sonra 3. en fazla işlenen suç türüdür (Bkz. Çizelge 4.9). Bu da Bursa genelinde yaygın olan şahsa karşı işlenen suçların (Bkz. Şekil 4.3), Osmangazi İlçesi'nde de benzer şekilde geliştiğini göstermektedir. Özellikle kişiye karşı bedenen zarar vermek olarak tanımlanan darp suçunun, toplumsal patlamaların ve günümüzde giderek artan şiddet eğiliminin en önemli sonuçlarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle aynı gerekçelerle Osmangazi İlçesi'nde darpın gelişme durumunu Harita 4.14'deki gibi ifadelendirmek mümkündür.

Haritada görüldüğü üzere, darp suçu ilçede yer alan mahallelerde oldukça yaygın bir gelişme göstermektedir. Bu gelişime bakılarak genel anlamda ilçede darp suçunun kent merkezinde ve Mudanya Yolu aksı boyunca yer alan yerleşimlerde gelişim gösterdiği söylenebilir. Bu gelişimde dört bölgenin öne çıktığı görülmektedir.

Bunlardan ilki ve en önemlisi, hemen hemen her suçta ön plana çıkan Küçükbalıklı Mahallesi ile Altınova, Fatih ve Yeşilova mahallelerinin yer aldığı *D Bölgesi*dir. Önceden belirtildiği gibi, bu bölge suçun gelişimine imkan veren pek çok fiziksel özelliklere sahip olan, plansız gelişen, konut ve insan yoğunluğunun fazla olduğu, bakımsız ve terk edilmiş yerlerin fazlaca bulunduğu yerlerden biridir. Bu durumda bu alan, darp ve diğer pek çok suç türü için *suçu çeken (crime attractors)* ve *suçun oluşumunu kolaylaştıran (crime facilitators)* kentsel mekanlar olarak tanımlanabilmektedir.

Darp suçunu diğer suç türlerinden ayıran özelliği, bu suçta suçlu davranışlarının diğer suçlara göre farklılık göstermesidir. Kişiye zarar verme eylemini gerçekleştirmek isteyen suçlu için mekanın suçun işlenmesine uygun olması önemlidir. Fakat darp suçunda suçlu, kapkaç ya da gasp suçunda olduğu gibi fırsatçı davranış (opportunistic motivation) ile hareket etmek yerine kasıtlı davranış (premediated motivation) ile suçu işleyebilmektedir. Bu nedenle darp suçunun işlendiği yerleri, o suç ile ilgili problemlerin yaşandığı yerler olarak tanımlamak mümkündür. Suçlu diğer kentsel suçlarda olduğu gibi darp için başka mahalleler aramak yerine, genellikle problemin olduğu mahallede suçu gerçekleştirmektedir. Bu nedenle darp suçunda öne çıkan mahalleleri, aslında toplumsal problemlerin yaygın olduğu mahalleler olarak tanımlamak mümkündür. Böylece *D Bölgesi*, bölgede yer alan mahallelerin çarpık bir yapılaşma içinde, yoğun ve suça elverişli mekanlar olması sonucunda sosyal kontrolün azaldığı ve şiddet olaylarının yaygınlaştığı bir yerdir. Bu durum aynı zamanda bölgede yaşayanların toplumsal pek çok problemle karşılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, Newman'ın [1996] yoğun ve düzensiz bloklar üzerinde yaptığı çalışmayı desteklemekte ve bir mahallede artan her bir nüfusun sosyal kontrolün sağlanmasını zorlaştırdığı ve bunun suç riskini arttırdığı durumunu kanıtlamaktadır (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Tasarıma Yönelik Teoriler; Savunulabilir Mekan). Bu nedenle, Mudanya Yolu boyunca yer alan, Hamitler, Bağlarbaşı, Yenikaraman, Geçit ve Hürriyet mahallelerinde yaşanan yaya, taşıt ve bina yoğunluğunun, kaçak yapılaşmanın ve düzensiz gelişen konut alanlarının, buradaki yaşam koşullarını diğer yerler göre çok daha zorlaştırdığı görülmektedir. Burada gelişen darp suçu ise, tüm bu nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan stres ve şiddet eğiliminin göstergesi olmaktadır.

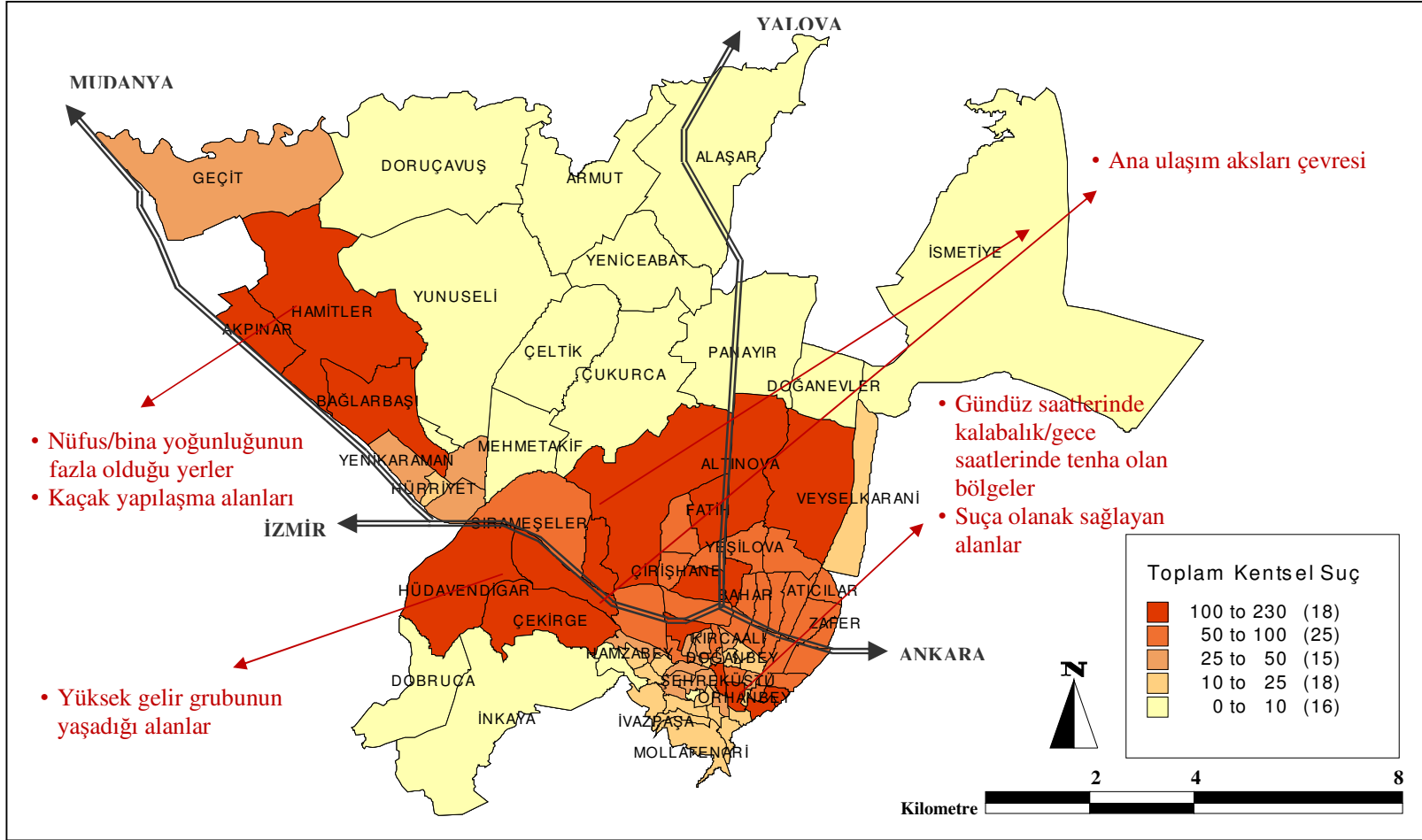
Darp suçunda ilçede öne çıkan bir diğer bölge, kentin ticaret merkezinde yer alan özellikle gasp ve yankesicilik suçlarında öne çıkan Santralgaraj ve çevresindeki Kemerçeşme ve Küplüpınar mahalleleridir. Bu mahalleler işyerlerinin ağırlıkta olduğu, ticaret merkezinde yer alan en yoğun, karmaşık ve çarpık gelişen mahallelerden olma özellikleri ile darp suçunda öne çıkmaktadırlar. Fakat darp suçunun ticaret merkezinin genelinde de yaygın olduğunu söylemek mümkündür.

Bu da özellikle işyerlerinin fazla olduğu, günün hemen her saati kalabalık ve yoğun olan merkezin, bu özelliği ile darp suçuna elverişli olduğunu göstermektedir.

Darp suçunda öne çıkan tüm mahalleler değerlendirildiğinde, kentin özellikle nüfus ve bina yoğunluğunun fazla olduğu, çarpık konut gelişimlerinin yaşandığı ve aşırı yoğunluk içerisinde sosyal bağların (komşuluk ilişkileri vb.) zayıf, yaşam koşullarının ağır ve zor olduğu yerlerinde, şiddet eğiliminin de yaygın olduğu görülmekte ve darp suçu bu eğilim neticesinde ilçede ve kentte yaygın hale gelmektedir. Bu durumun tam tersine, kırsal yaşamın günümüzde devam ettiği, kişi ve bina yoğunluğunun düşük, yaşam koşullarının daha sağlıklı ve kolay olduğu, ilçenin kuzeyinde yer alan Yunuseli, Panayır, İsmetiye gibi kırsal mahalleler ile, ilçenin güneyinde, Uludağ yolunda yer alan Doburca ve İnkaya mahallelerinde darp suçunun hiç yaşanmaması dikkat çekici bir noktadır. Dolayısıyla buradan yola çıkarak, kentlerde yer alan aşırı yoğun, plansız gelişen, kişilerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri kentsel faaliyetler bulunmayan yerleşimlerde şiddet hareketlerinin daha yoğun yaşandığını söylemek mümkündür. Diğer taraftan üst gelir grubunun yer seçtiği Hüdavendigar, Kükürtlü ve Çekirge mahallelerinin de darp suçunda öne çıkması, bu suçun yer seçiminde gelir durumunun fazla etkili olmadığını göstermektedir.

Toplam kentsel suç durumu

Osmangazi İlçesi'nde incelenen ve kentsel suçlar kapsamında değerlendirilen, 2006 senesi evden hırsızlık, işyerinden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, kapkaççılık, yankesicilik, gasp (yağma) ve darp (müessir fiil) suçları sayısı toplamı, ilçede işlenen toplam kentsel suç sayısını vermektedir. Buna göre Osmangazi İlçesi'nde 2006 senesi boyunca işlenen kentsel suçların toplam sayısı 5074 olarak belirlenmiştir. Kentsel suçlar içerisinde yer alan her bir suç türünün mahallelerdeki sayısal dağılımının verilmesinden sonra, tüm suçların mahallelerde nasıl dağıldığını tespit etmek ve sayısal olarak kentsel suçun ilçenin hangi bölgelerinde yoğunlaştığını anlamak için ise Harita 4.15 elde edilmiştir.

Harita 4.15. Osmangazi İlçesi mahallelerine göre toplam kentsel suç dağılımı

Hazırlanan toplam kentsel suç haritasına göre elde edilen veriler, her suç türünün dağılımını gösteren analizlerden çıkan sonuçlarla benzerlikler göstermektedir. İlçede en yaygın suç türleri olan hırsızlık (evden, işyerinden, otodan) ve darp suçlarında öne çıkan yerleşimler, toplam suçlarda da ön plandadır. Buna göre Harita 4.15’de görüldüğü üzere, Osmangazi İlçesi’nde bir sene içinde kentsel suçun sayısal olarak en fazla işlendiği yerlerin, ilçenin batısında, Mudanya Yolu boyunca uzanan yerleşimler ile ticaret merkezinin kuzeyinde kalan Ankara-İzmir otoyolunun çevresindeki yerleşimler olduğu görülmektedir. Bu yerleşimlerin başında, her kentsel suç türünün en fazla yaşandığı yerlerden olan *D Bölgesi*’ndeki Altınova, Soğanlı, Küçükbalıklı ve Fatih mahalleleri gelmektedir. Bu mahalleler önceden belirtildiği üzere, yoğun ve düzensiz konut gelişimlerinde yaşanan evden hırsızlık suçları, konut alanlarının çevresinde yaygınlaşan otodan hırsızlık, oto hırsızlığı ve yol boyu uzanan küçük sanayi tesisleri ve işyerlerinde yaşanan hırsızlık suçları ile suç haritası tanımlanan mahallelerdir. Bu mahallelerde toplamda senede 100-230 arası kentsel suç işlendiği görülmektedir (Harita 4.15). Bu bölgede yer alan mahallelerin her bir suç türüne göre çıkarılan sayısal suç haritaları analizleri ve toplam kentsel suç haritası incelendiğinde, mahallelerde hemen hemen her kentsel suçun yoğun olarak yaşanıyor olması, bu bölgenin kentsel suç açısından ilçedeki en riskli alanlardan biri olduğunu göstermektedir. Bölgenin güneyinde yer alan kaçak yapılaşmanın yaygın olduğu *C Bölgesi*’ndeki Yeşilova, Bahar, Zafer ve Atıcılar mahalleleri ise, senede 50-100 arası kentsel suça maruz kalmaktadırlar. Bu alanın Yugoslavya, Bosna Hersek ve Arnavutluk göçmen mahalleleri olmaları, eski dönemlerde mahallelerde herkesin birbirini tanınmasına ve asayiş olaylarının bu nedenden dolayı daha az yaşanmasına neden olurken, günümüzde alandaki düzensiz ve plansız gelişme alanları, aşırı nüfus artışı ve kaçak yapılaşmalar, bu alanın suçla anılan yerlerden biri olmasına neden olmaktadır.

Mevcut durumda kentsel suç açısından ilçedeki en riskli alanlardan bir diğeri *B Bölgesi* olarak tanımlanan ve ilçede genellikle üst gelir grubunun yer seçtiği Çekirge ve Kükürtlü mahalleleri ile bu mahalleler çevresinde yer alan Hüdavendigar ve Sırameşeler mahallelerinin olduğu görülmektedir. Bu da kentlerin varlıklı kesimlerinin suçlular açısından potansiyel hedef konumunda olduğunu ve kentsel

suçun en fazla yaşandığı yerler olan yoğun, karmaşık ve düzensiz yerleşimlerin yanı sıra üst gelir grubuna hitap eden yerleşimlerdeki kentsel suç sayılarının da oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Harita 4.15 incelendiğinde, ilçenin batısında Mudanya Yolu boyunca uzanan mahallelerin kentsel suçlarda ön plana çıkan yerleşimlerin arasında yer aldığı görülmektedir. Özellikle bu alanda yer alan ve pek çok kentsel suç türünde ön sırada olan Hamitler, Bağlarbaşı ve Akpınar mahalleleri, ilçe genelinde en çok kentsel suçun yaşandığı mahallelerdir. Bulgaristan göçmenlerinin yer seçtiği bu mahalleler, zaman içerisinde ova üzerinde gelişen yeni ve yoğun konut alanları, Mudanya Yolu boyunca uzanan yeni işyerleri, kaçak yapılaşma, düşük kaliteli binalar ve düzensiz gelişmelerle şekillenmiştir. Bu alandaki aşırı nüfus artışı ile birlikte günümüzde hala yeni yerleşim alanları ile gelişmeye devam eden bu mahalleler, Bursa'nın en yoğun ve karmaşık mahallelerini oluşturmaktadır.

Ayrıca bu bölgede kentsel suçların gelişimini Mudanya Yolu boyunca gelişen yeni alışveriş ve iş merkezlerine de bağlamak mümkündür. Wekerle ve Whitzman'ın [1995] da bahsettiği gibi, suç her zaman gelişmiş merkezlere doğru bir eğilim göstermektedir. Bu nedenle yol boyunca gelişen ticari birimler ve bölge yakınlarında yer alan Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi, bölgede yer alan mahallelerin hızlı ve düzensiz gelişmesine neden olmuş, bu durum bölgenin suç durumunu da etkilemiş ve bölgede suçun işlenmesi diğer pek çok yerleşime göre daha kolay hale gelmiştir.

Kentin ticaret merkezi olan *A Bölgesi*'nde, merkezde yer alan ve Bursa'nın en önemli çarşı ve alışveriş sokaklarını barındıran Nalbantoğlu, Şehreküstü, Çırpan ve Reyhan mahallelerinin, kentsel suçun en yoğun olarak yaşandığı mahalleler arasında yer aldığı görülmektedir (Harita 4.15). Bu mahalleler ilçede özellikle gündüz saatlerinde yaya ve taşıt trafiğinin en fazla olduğu ticaret alanlarıdır. Bu nedenle farklı suç türlerinin gelişim yerlerinin de farklılaştığı göz önüne alındığında, bu mahallelerde yaygınlaşan suçların gündüz saatlerinde yaya yoğunluğunu tercih eden yankesicilik, kapkaç gibi suçlarla, gece saatlerinde ise dükkanların kapanması ile birlikte tenhalaşan yerlerde gelişen gasp, hırsızlık ve darp suçları olduğu görülmektedir. Bu

nedenle bu alan, mevcut durumda ilçede kentsel suçların en fazla yaşandığı yerlerden biri olmakta ve alanda yer alan mahallelerde senede 50-100 ve 100-230 arası suç işlendiği ortaya çıkmaktadır.

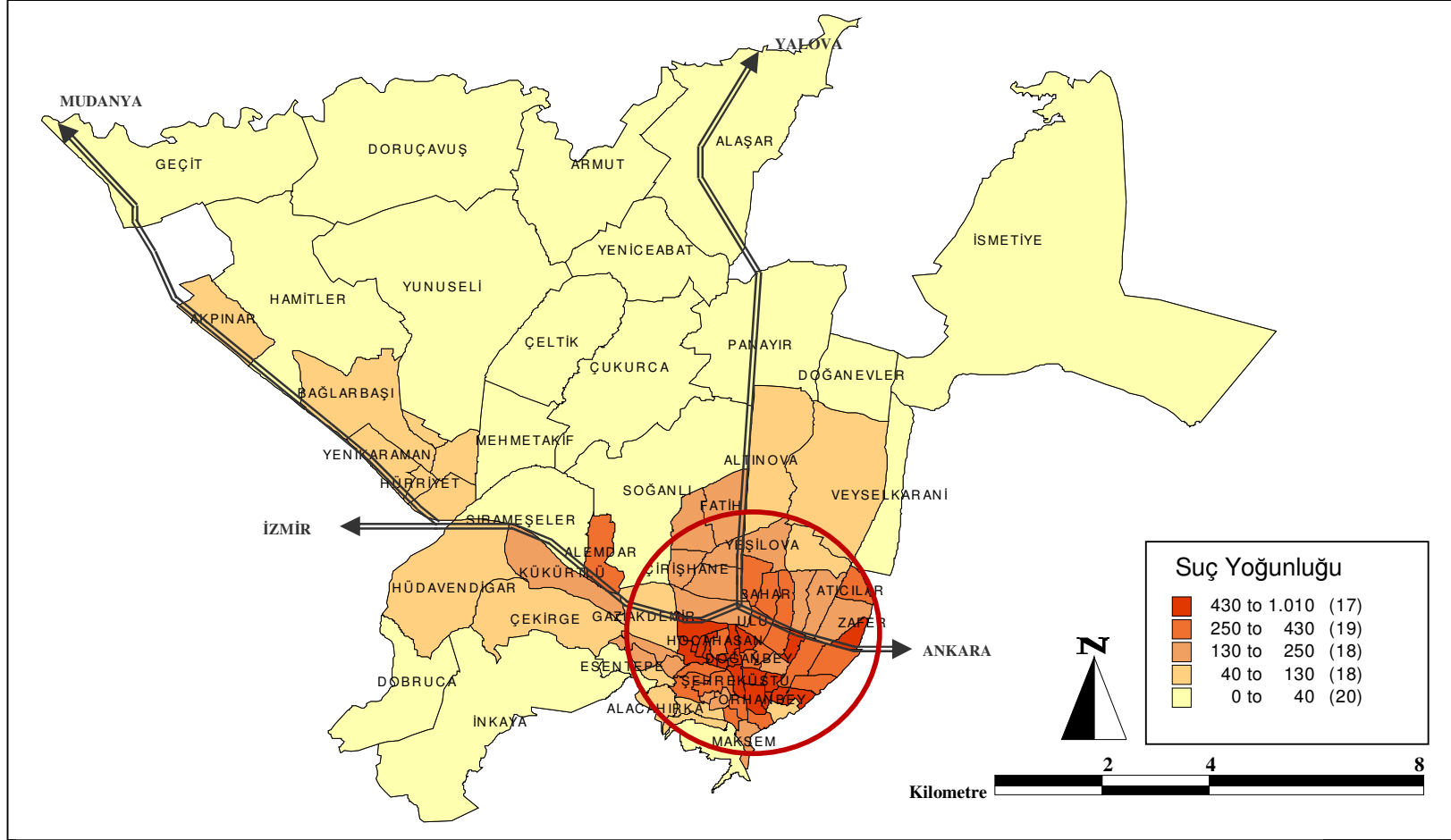
Merkezin güneyinde yer alan mahallelerde senede 10-25 arası suçun işlendiği görülmektedir. Bu alanda yer alan mahalleler sur içi olarak tanımlanan ve Bursa'nın ilk yerleşim yerini oluşturan tarihi yapılardan oluşmaktadır. İşyerleri, turistik kafe ve restoranlar ile her gelir grubunun yaşadığı konut alanlarından oluşan bu alanda, mahallelerin düzeni ve komşuluk ilişkilerinin kuvvetli olması gibi nedenlerin suç sayısını azalttığı ortaya çıkmaktadır.

İlçede yer alan senede 0-10 arası suçun işlendiği mahallelerin ilçenin güneybatısındaki Uludağ Yolu boyunca uzanan Doburca ve İnkaya mahalleleri ile ilçenin kuzeyindeki kırsal özelliklerini ve yaşam biçimlerini halen koruyan; Yunuseli, Doruçavuş, Mehmetakif, Çukurca, Çeltik, Panayır, Doğanevler, Yeniceabat, Armut, Alaşar ve İsmetiye mahallelerinin olduğu görülmektedir. Bu mahalleler içerisinde yer alan Yunuseli ve Doğanevler mahallelerinde yeni gelişim alanlarının açılıyor olması, her ne kadar nüfusun bu alana doğru gelişmeye başladığını gösterse de, mevcut suç durumu açısından bu mahallelerin diğerlerine göre çok daha *güvenli* olduğu söylenebilir.

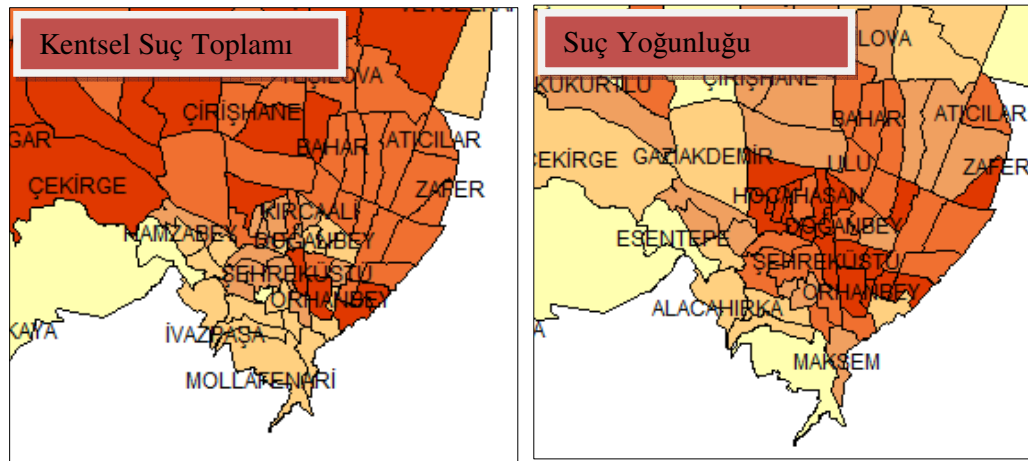
Genel olarak ilçedeki kentsel suçun çevresine doğru geliştiği 2 merkez aks olduğundan söz edilebilir (Harita 4.16). Bunlardan ilki Mudanya Yolu aksında yer alan Hamitler, Bağlarbaşı ve Akpınar mahalleleri, diğeri ise Hamitler, Soğanlı ve Küçükbalık mahalleleri ile Çekirge, Kükürtlü ve Hüdavendigâr mahallelerinin oluşturduğu alandır. Bu mahalleler ilçede kentsel suçun en fazla geliştiği yer olarak önem kazanmakta ve bu merkezlerin çevrelerinde yer alan mahalleler ise kademeli olarak kentsel suçun azaldığı yerler olmaktadır. Buradan kentsel suçun genellikle ana yol aksları boyunca ve bu aksların kesişimleri ile kentin düğüm noktalarında fazlaştığını söylemek mümkün olmaktadır.

suçlunun dolanımı söz konusu değildir [Zhang, 2007]. Suça maruz kalanların ve suçluların aynı coğrafyada olduğu kabul edilerek, suç oranları 100 000 kişi başına düşen suç sayısı olarak ifade edilir [Murray ve ark., Rich, 1995, Clarke ve Eck, 2005, Aksoy, 2003]. Oysa ilçe ya da mahalle ölçeği düşünüldüğünde, bir mahalledeki suç, yoğunlukla başka bir mahalleden gelen biri ya da birileri tarafından işlenmekte, aynı şekilde kurbanlar da iskan etmedikleri bir mahallede suça maruz kalabilmektedirler. Yani burada kişilerin dolanımı söz konusudur. Dolayısıyla bu durum, mahalle ölçeğinde suçun karşılaştırılmasında, o mahallede yaşayan kişi başına düşen suç sayısının değil, o mahallede gerçekleşen suç olayının dikkate alınması gereğini doğurmaktadır. Bu nedenle mahalle ölçeğindeki suç analizlerinden biri de; suç sayısını alana oranlayan *suç yoğunluğu (crime density)* analizidir.

Suç yoğunluğu (crime density,) ilgili literatürde suç sayısının alana (kilometrekare ya da mil cinsinden) bölünmesi sonucunda ortaya çıkan oranı ifade etmekte [Zhang, 2007] ve bu yoğunluğun saptanması, özellikle mahalle ve ilçe ölçeklerinde anlam kazanmaktadır. Suç yoğunluğu analizi mevcut durum tespitine yarayan suç sayısı analizlerinden farklı olarak, öncelikli müdahale alanlarını belirlemede ve özellikle çevresinden dolayı gelecekte suç alanı olabilecek yerlerin tespitinde kullanılması açısından önem taşımaktadır [Zhang, 2007]. Örneğin aynı sayıda suç işlendiği bilinen farklı büyüklükteki iki mahallenin suç durumunun aynı olduğu söylenemez. Bu nedenle mahallelerde uygulanan suç sayısı analizi, hangi mahallede ne tür suçların geliştiği ve bu suçların muhtemel nedenleri hakkında önemli bilgiler verirken, suç yoğunluğu analizi, mahallelerin kendi suç potansiyellerini belirlemede ve özellikle riskli alanların tespitinde kullanılmaktadır. Bu şekilde bu analiz, suç sayısı analizi ile elde edilen verilere ek veriler sağlamakta, yani suç sayısı analizinde suçun geliştiği yerler arasında olmayan bazı yerleşimlerin de aslında suç açısından risk taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle suç yoğunluğu analizi suç sayısı analizlerini destekler niteliktedir. Buradan yola çıkılarak Osmangazi İlçesi'nde yapılan suç sayısı analizlerini desteklemek ve ilçedeki riskli alanların tespitini sağlamada bir başka aşamayı oluşturmak amacıyla, ilçenin mahallelere göre suç yoğunluğu analizi yapılmış ve bu analize göre Harita 4.17 oluşturulmuştur.

Harita 4.17'ye göre, suç sayısı analizlerinden farklı olarak, suç yoğunluğu analizinde suçun ön plana çıktığı yerlerin başında kent merkezinin geldiği görülmektedir. Suç sayısı analizlerine göre öne çıkan Küçükbalıklı, Soğanlı gibi mahallelerin bu analizde düşük ve orta suç yoğunluğunda çıkmalarının nedeni, bu mahallelerin geniş yüzölçümüne sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Oysa kentin ve ilçenin ticaret merkezi olan alanda yer alan mahallelerde, her ne kadar suç sayısı az gözükse de, bu mahallelerin yüzölçümlerinin küçük olması, buradaki suç yoğunluğunun yüksek çıkmasına neden olmaktadır. Bu da suç sayısı analizinde suçun sayıca az olduğu bazı mahallelerin de aslında müdahalede öncelikli alanlar arasında olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Örneğin toplam kentsel suçu gösteren Harita 4.15'de merkezde yer alan Altıparmak, Selimiye, İntizam, Tahtakale, Tuzpazarı, Tayakadın mahallelerinin senede işlenen 25-50 suçla suç sayısı bakımından ilçede orta derecede yer almasına rağmen, suç yoğunluğu analizinde bu mahallelerdeki suç durumunun ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir. Kentin ticaret merkezindeki suç sayısı ve suç yoğunluğu dağılımı Harita 4.18'te de gösterilmektedir.

Harita 4.18. Osmangazi İlçesi kent merkezi suç sayısı ve suç yoğunluğu karşılaştırması

Söz konusu mahallelerin merkezde yer alan küçük mahalleler olması nedeniyle, senede işlenen 25-50 arası suç sayısı, her ne kadar ilçe geneli için az gibi gözükse de, mahallelerin yüzölçümlerine oranlandığında, mahallede suçun yoğun olduğu

görülmektedir. Bu da aslında bu mahallelerin de kentsel suçlarda öne çıkan mahalleler arasında yer alması gerektiğini göstermektedir.

Bu alanların dışında kentin ticaret merkezinde yer alan, hem suç sayısı analizinde hem de suç yoğunluğu analizinde en yüksek değerlere ulaşan mahallelerin suç açısından oldukça riskli olduğu söylenebilir. Harita 4.17’de görüldüğü üzere suç yoğunluğunun en fazla olduğu mahaller olan Çırpan, Şehreküstü, Nalbantoğlu ve Kayhan mahalleleri ile Kükürtlü ve Alemdar mahalleleri, hem suç sayısı hem de suç yoğunluğu analizlerinde en yoğun kentsel suça sahip olan mahallelerdir. Bu da söz konusu mahallelerde gelişen kentsel suçun önemli boyutlarda olduğunu ve bu mahallelerdeki suça müdahale edilmemesi durumunda Wilson ve Kelling’in [1982] de belirttiği gibi, hem mevcut suç oranlarının artacağı, hem de suçun yakın çevrelerine de sıçrayacağı bilinmektedir (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Tasarıma Yönelik Teoriler; Kırılmış Cam Teorisi). Bu nedenle suç sayısı ve suç yoğunluğu açısından öne çıkan yerlerin ileride çevre yerleşimleri de etkileyeceği savı ile Osmangazi İlçesi için çevresindeki suç alanları nedeniyle *risk taşıyan alanların* tespiti önem taşımaktadır.

4.6.3. Riskli alanlar/Potansiyel suç alanları analizi

Kent planları, 20 ya da 25 sene sonrasını hedef alarak uzun dönemli olarak yapılmaktadır. Buna karşılık kent planlamasında önemli bir veri olan kentin suç durumu, yapılan mekansal suç analizlerinin pek çoğunun mevcut durumu ifade etmesi sebebiyle, planlamada günün şartları göz önüne alınarak kullanılmakta ya da hiç göz önüne alınmamaktadır. Oysa mevcut durum analizlerinden faydalanarak, gerek kentin gelişimi, gerekse suç alanları gelişimi hakkında bilgi edinmek mümkündür. Bu amaçla mevcut suç durum analizleri, çevresindeki suç alanları nedeniyle risk taşıyan alanların tespit edilmesi ile desteklenmelidir. Bu şekilde güvenli kent planlamasında öncelikli müdahale alanlarının belirlenmesinde, mevcut durum analizlerinin (suç sayısı ve suç yoğunluğu analizleri) dışında, gelecekte risk taşıyabilecek olan *potansiyel suç alanları* da dikkate alınmış olacaktır.

Önceden belirtildiği üzere, suç yayılabilen bir kavramdır (Bkz. 3. Bölüm; Kentsel Tasarıma Yönelik Teoriler; Kısılmış Cam Teorisi). Hiç suç işlenmeyen bir mahalle, konumu itibari ile suçun yaygın olduğu başka mahalleler ile çevrili ise, ileriki dönemlerde suçla anılan bir yer olma ihtimalini büyük ölçüde taşımaktadır [Wilson, Kelling, 1982]. Bu durum diğer mahallelerin, bu mahalle üzerinde görünmeyen bir *suç etki alanı* yaratmasından kaynaklanmakta ve bu etki söz konusu mahallenin *risk* durumunu ortaya koymaktadır. Kentsel gelişimler incelendiğinde kentte yer alan pek çok sakınılan ve suç mekanı olarak adlandırılan yerlerin, uzun süreçler sonunda çevre yerleşimleri de etkilediği, hatta kimi zaman bu yerlerin de en az o mahalle kadar suçla anılır olduğu görülmektedir. Pek çok araştırmacının dikkat çektiği bu konu, genellikle mekansal olarak ifade edilememekte, ancak mevcut durumda suç potansiyeli bilinen bir mahallenin, diğer mahallelere olan uzaklıkları ve diğer mahallelerin kendi suç potansiyellerinin bilinmesi ile bu etkileşim sayısal olarak tanımlanabilmektedir.

Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik gelişimlerini mesafe ve kendi iç potansiyeline bağlayan ve bir ülkenin gelişmesinde diğer ülkelerin ekonomik potansiyelleri ve mesafeleri etkindir diyen bir yaklaşım için, farklı bölgelerin birbirleri üzerindeki etkisini araştıran *bölgesel etkileşim formülü* aşağıdaki gibi yer almaktadır [Atalık, 2000].

$$p_i = \sum_{j=1}^n \frac{M_j}{D_{ij}} + M_i \quad (4.1)$$

Eş. 4.1'e göre; P_i = i bölgesi potansiyeli, M_j = j bölgesindeki ekonomik potansiyel, M_i = i bölgesi ekonomik potansiyeli ve D_{ij} = i bölgesi ve j bölgesi arasındaki uzaklık olarak ifade edilmektedir.

Söz konusu formül (Eş. 4.1) farklı birim potansiyellerine sahip alanlar arası etkileşimi vermekte, bu formülün i bölgesi çevresindeki her bölgeye ayrıca uygulanmasından sonra çıkacak toplam, i bölgesinin, çevresinin etkisiyle oluşacak muhtemel potansiyelini vermektedir. Fakat burada yer alan ekonomik gelişim tek

boyutlu bir kavramdır. Oysa suça yönelik yapılacak bir etkileşim formülünde suç sayısı ve bu sayının bulunduğu alan gibi değişkenler, formülün iki boyutlu bir çözüme ihtiyacı olduğunu gösterir. Bu nedenle bu formül, mahalle ölçeğinde kıyaslama yapmaya yarayan, hem alan, hem de suç sayısı değişkenlerini içeren *suç yoğunluğu* (*crime density*) kavramından yola çıkılarak yeniden yazılmıştır.

Suç yoğunluğu analizinde de belirtildiği gibi, suçun yoğunluğu; suç sayısının alana (kilometrekare ya da mil cinsinden) bölünmesi sonucunda ortaya çıkan sonucu ifade etmekte ve bu yoğunluğun saptanması özellikle mahalle ya da ilçe ölçeklerinde anlam kazanmaktadır [Zhang, 2007]. Buradan yola çıkılarak, yukarıda bahsedilen etkileşim formülünü suç yoğunluğu üzerinden hesaplamak, etki alanlarını ise, coğrafi bilgi sistemleri ile yapılan suç haritalarında sıkça kullanılan çember (buffer) gelişimleri ile ifadelendirmek gerekmektedir. Bu nedenle riskli alanları tespit etmede kullanılacak formül şu şekilde belirlenmiştir;

$$\text{İ Alanının Suç Potansiyeli} = \frac{\text{İ Alanındaki Suç Sayısı}}{\pi \mathbf{r}_i^2} + \sum_j^n \frac{\text{J Alanındaki Suç Sayısı}}{\pi (\mathbf{D}_{ij} + \mathbf{r}_i)^2} \quad (4.2)$$

Belirlenen Eş. 4.2 Osmangazi İlçesi'nin 92 mahallesine göre uyarlama metodu üzerinde durmadan önce, formülü daha basitleştirilmiş bir örnekle açıklamak mümkündür.

Toplam 4 mahalleye sahip olan bir ilçedeki kentsel suç açısından risk taşıyan mahallelerin araştırılmak istendiğini varsayalım. Bu durumda öncelikle Şekil 4.11'de görülen A mahallesinden başladığında, Eş. 4.2'yi A mahallesi için yazmak gerekmektedir. Bu formül, A mahallesinin risk durumunu, yani suç potansiyelini hesaplamada; mahallenin kendi suç yoğunluğunu, diğer üç mahallenin suç yoğunluklarına ve A mahallesine olan uzaklıklarına göre, A mahallesi üzerindeki etkilerinin toplanarak bulunmasından ibarettir. Yani A mahallesinin suç potansiyelini bulmada kurulması gereken denklem şu şekildedir;

$$\text{Herhangibir Yerin Suç Yoğunluğu} = \frac{\text{SucSayisi}}{\text{Alan(km}^2\text{)}},$$

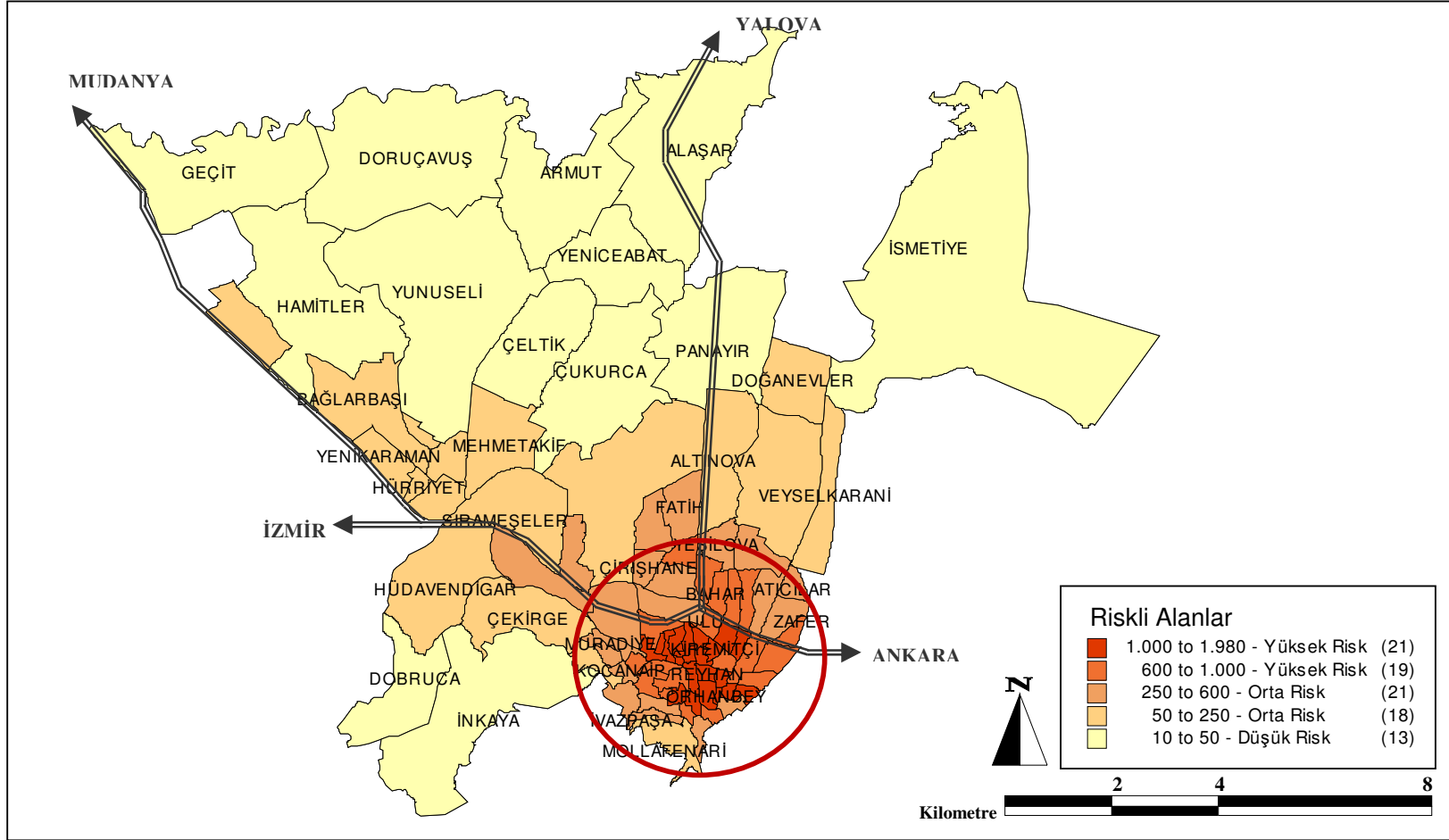
buradan yola çıkarak; A Mah. Suç Potansiyeli =

$$\frac{\text{AMahallesiSucSayisi}}{\pi r_a^2} + \frac{\text{BMahallesiSucSayisi}}{\pi(d_{AB} + r_a)^2} + \frac{\text{CMahallesiSucSayisi}}{\pi(d_{AC} + r_a)^2} + \frac{\text{DMahallesiSucSayisi}}{\pi(d_{AD} + r_a)^2} \quad (4.3)$$

Eş. 4.3'e göre, suç potansiyeli aranan mahallenin kendi alanından oluşan bir etki alanı vardır ve bu alana etki eden diğer mahallelerin etki büyüklükleri ise çemberlerle ifade edilmektedir (Şekil 4.11). A mahallesinin potansiyelinin oluşumunda kendi suç yoğunluğu ve diğer mahallelerin suç yoğunluğu ile bu mahallelerle arasındaki uzaklık etkilidir. Diğer mahallelerin kendi suç yoğunluklarının A mahallesine uzaklıkları ile tanımlanan etki alanlarına bölünmesi, diğer mahallelerin A mahallesi üzerindeki etki oranlarını vermektedir.

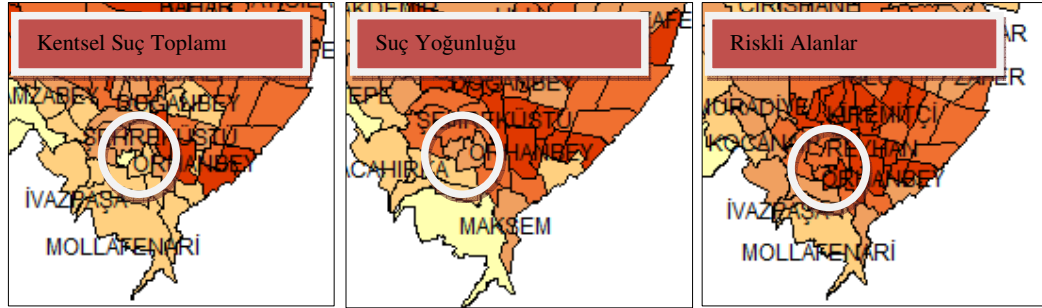
Örneğin Şekil 4.11'de görüldüğü üzere, A mahallesi dışındaki her mahallenin A mahallesine uzaklığı ile oluşan bir *etki alanı* söz konusudur. Bu alanın ne oranda A mahallesini etkilediği ise bir diğer değişken olan, mahallelerin kendi suç sayıları vermektedir. Örneğin Eş. 4.3'te yer alan $\frac{\text{BMahallesiSucSayisi}}{\pi(d_{AB} + r_a)^2}$, sadece B

mahallesinin A üzerindeki etkisi anlamında gelmekte, A mahallesinin toplam potansiyelini bulmak için ise ana formülde de görüldüğü gibi diğer 3 mahallenin etki yoğunluğu ile A mahallesinin kendi alanına oranlanan suç yoğunluğunu toplamak gerekmektedir. Osmangazi İlçesi'nde yer alan 92 mahalle için de gerçekleştirilen bu yöntemdir. Osmangazi İlçesi'nde yer alan her mahallenin potansiyelinin bulunmasında, potansiyeli bulunacak mahallenin kendi suç yoğunluğu, diğer 91 mahallenin bu mahalle üzerindeki etki oranı ile toplanmış ve sonuçta gelecekte çevresinin etkisi altında kalarak suç açısından risk taşıyan mahalleler belirlenmiş ve Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılarak Harita 4.19 elde edilmiştir.

Harita 4.19. Osmangazi İlçesi kentsel suç açısından riskli alanlar

Risk analizinde *orta risk grubunda* yer alan mahalleler, kentin ticaret merkezi çevresinde yer alan, suç sayısı bakımında yüksek fakat suç yoğunluğunun 40-130 ve 130-250 değerleri arasında orta yoğunlukta olan mahalleler olduğu görülmektedir. Bu mahalleler içerisinde yer alan Gaziakdemir, Santralgaraj, Çirişhane, Yeşilova, Fatih ve Atıcılar mahallelerinin orta risk grubunda yer almasının nedeni, bu mahallelerin suç yoğunluğunun en fazla olduğu kent merkezinde yer alan mahallelere yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla özellikle suç sayısı ve suç yoğunluğu bakımından ön planda olan mahallelerin, suç yoğunluğunun fazla olduğu kentin ticaret merkezine olan uzaklıklarının azalması, bu mahallelerin çevresinden dolayı suç alanına dönüşebilecek *yüksek risk grubuna* dahil olmalarına neden olmaktadır. Kentin ticaret merkezi olarak tanımlanan A Bölgesi için de aynı durum geçerlidir.

Harita 4.20. Sur içi mahalleleri suç sayısı-suç yoğunluğu-riskli alanlar analizi karşılaştırması

Ticaret merkezinde suç sayısı açısından önemli ölçüde suç alanı olan mahallelerin yanı sıra, suç sayısı ve suç yoğunluğu bakımından düşük seviyelerde olan mahallelere de rastlamak mümkündür. Ancak önceden belirtildiği üzere yakın mesafelerde yer alan suç alanları, suçsuz bir mekanın bile ileride suçla anılmasına neden olabilmektedir. Elde edilen risk haritası da bu durumu desteklemektedir. Harita 4.19'a göre, kentin ticaret merkezinde yer alan ve suç sayısı ve suç yoğunluğu analizlerinde düşük ya da orta seviyede yer alan Sur içi mahalleleri; Kavaklı ve Mollagürani ile Doğanbey, Tayakadın ve Kiremitçi mahallelerinin, risk analizinde yüksek risk grubunda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, merkezde birbirlerine yakın olan mahallelerde yaşanan suçların, birbirlerini daha kolay etkileyecek

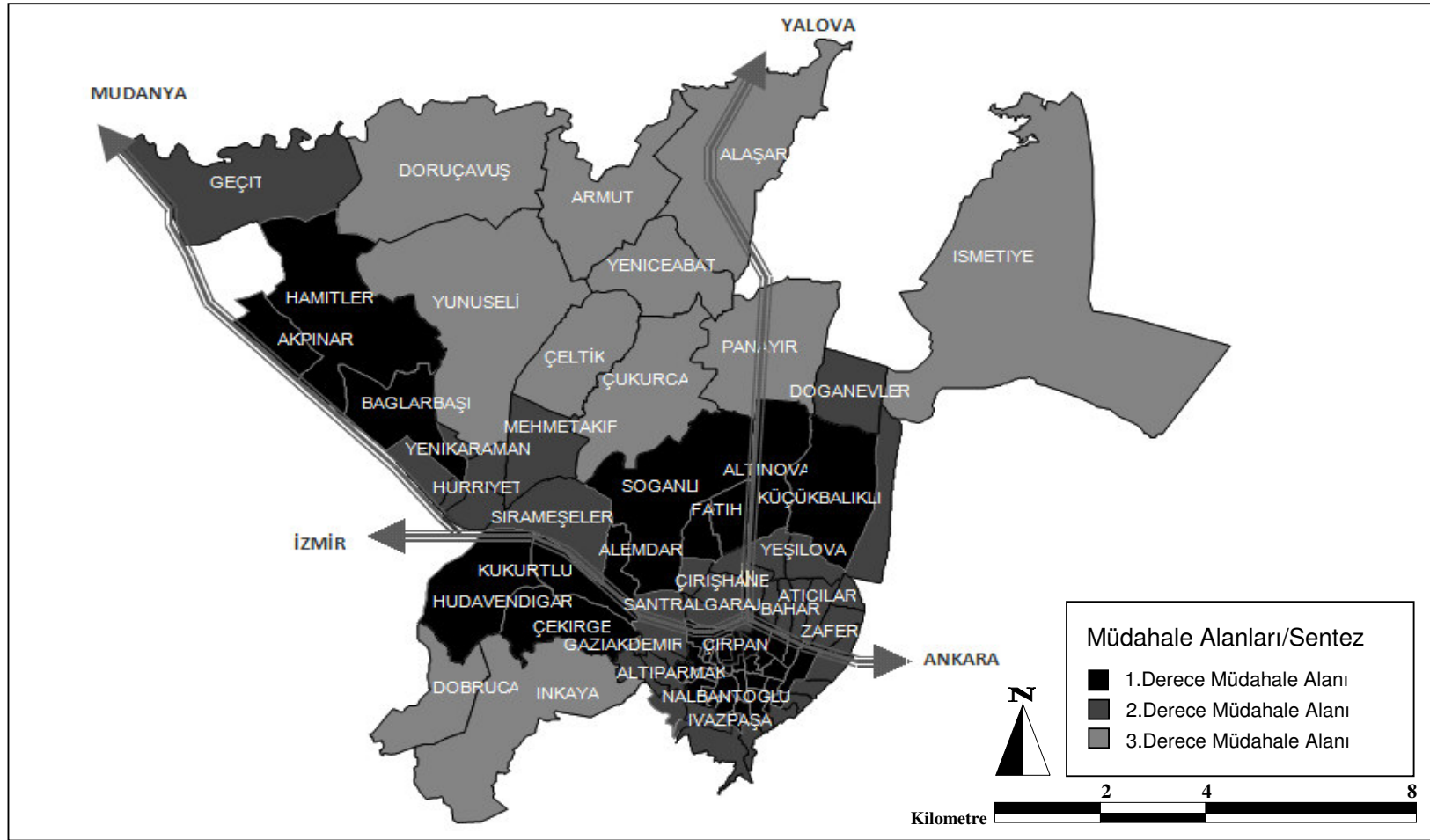
olmasıdır. Dolayısıyla merkezde suç sayısının ve suç yoğunluğunun çok az olduğu sur içi mahallelerinden Kavaklı ve Mollagürani mahallelerinin, suç sayısı ve yoğunluğunun fazla olduğu mahallelerle çevrenmeleri, bu alanların gelecekte kentsel suç açısından risk altında olduğunu göstermektedir. Sur içerisinde yer alan bu mahallelerin suç sayısı, suç yoğunluğu ve riskli alanlar analizlerindeki gelişimi Harita 4.20'deki gibidir.

Sonuç olarak riskli alan analizi ile, suç sayısı ve suç yoğunluğu analizlerinden elde edilen verilere ek olarak, gelecekte çevresindeki suç alanları nedeniyle risk taşıyan alanlar belirlenmiş ve bu alanların kentin ticaret merkezinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Bu şekilde güvenli kent planlamasını sağlamada gerçekleştirilmesi gereken öncelikli müdahale alanlarının belirlenmesinde ve suça yönelik alınacak planlama kararlarında, sadece mevcut durumun değil, gelecekteki suç durumlarının göz önüne alınması, elde edilen risk analizi ile sağlanmıştır.

4.6.4. Öncelikli müdahale alanlarının tespiti (Sentez)

Suç sayısı analizleri ve bu analizleri destekleyen suç yoğunluğu ve risk alanları analizleri sonucunda, ilçede suç açısından farklı bir bölgeleme oluşmaktadır. Bu bölgeleme, yapılan tüm suç analizlerine göre oluşturulan bir *sentez* niteliğindedir ve bu sentez sonucunda güvenli mekan planlamasında *öncelikli müdahale alanları* belirlenmektedir. Buna göre, Osmangazi İlçesi'nde suçun gelişimi açısından *birincil*, *ikincil* ve *üçüncül* müdahale alanları olarak belirlenen gruplamalar Harita 4.21'deki gibidir. Bu harita, suç sayısı analizleri ve bu analizleri destekleyen suç yoğunluğu ve riskli alan analizlerinin tümünün değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur.

Oluşturulan sentezde, suçun sayıca en fazla olduğu yerlere, suçun en yoğun olduğu alanlar ve yüksek risk taşıyan alanlar eklenmiş, böylece 1. derece müdahale alanları belirlenmiştir. Dolayısıyla 1. derece müdahale alanlarının ilçede yer alan yoğun ve düzensiz konut alanları ve çevreleri ile ana ulaşım aksları çevresi ve yüksek gelir gruplarının yer aldığı yerleşimler olduğu görülmektedir (Harita 4.21). Suç sayısı analizlerinde sayıca suçun daha az olduğu alanlardan olan kentin ticaret merkezi ise,

Harita 4.21. Osmangazi İlçesi kentsel suçta öncelikli müdahale alanları/sentez

merkezde yer alan pek çok küçük mahalle olması nedeniyle suç yoğunlunun en fazla çıktığı yer olmakta ve bu durum Chicago Okulu sosyologlarının suçun kentlerin bazı bölgelerinde yoğunlaştığı ve bu bölgelerin kentin merkezine doğru belirli oranda artış gösterdiği savını desteklemektedir (Bkz. 3. Bölüm; Suç Ekolojisi Teorileri; Chicago Okulu ve Sosyal Düzensizlik Teorisi). Dolayısıyla ilçede suçun yaygın olduğu alanlara, A Bölgesi içerisine giren ticaret merkezinin de eklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu alan *birincil müdahale alanı* içerisinde yer almaktadır.

Risk alanı analizi, özellikle kentin ticaret merkezinin güneyinde yer alan, suç sayısı ve yoğunluğu bakımından orta ve az derecelerde olan mahallelerin, gelecekte suç açısından önemli riskler taşıdığını göstermektedir. Aynı şekilde merkezin kuzeydoğusunda yer alan mahalleler ile üst gelir grubunun yer seçtiği yerleşimlere yakın olan Kükürtlü ve Alemdar mahalleleri de risk taşıyan yerler arasında bulunmaktadır. Bu nedenle bu alanlar da öncelikli müdahale alanları içerisinde.

A Bölgesi'nde yer alan ticaret merkezi çevresi ise, alanın risk grupları içerisinde orta ve düşük riskli alanlardan oluşması ve suç sayısı ve suç yoğunluğu bakımından orta derecede suç alanı olması nedeniyle *ikinci derece müdahale alanı* olarak belirlenmiştir. Haritaya göre, ikinci derece müdahale alanları içerisinde ticaret merkezinin çevresinde yer alan mahallelerin yanı sıra, Yenikaraman, Hürriyet, Sırameşeler ve Mehmetakif mahalleleri ile ticaret merkezinin kuzeyinde yer alan Bahar, Zafer, Atıcılar ve Santralgaraj mahalleleri bulunmaktadır.

Üçüncü derece müdahale alanı olarak belirlenen alanlar, suçun ilçede en az yaygın olduğu, suç yoğunluğunda ve risk durumunda en alt değerde olan mahallelerden oluşmaktadır. Bu mahalleler, ilçenin kuzeyinde yer alan ve kırsal yaşamın devam ettiği İsmetiye, Yunuseli, Doruçavuş, Mehmetakif, Çukurca, Çeltik, Panayır, Yeniceabat, Armut ve Alaşar mahalleleridir.

Tüm bu analizler ilçede kentsel suç açısından dikkat çeken ve öncelikli müdahale alanlarını oluşturan, literatürde Brantingham'ın *aktivite alanı* olarak tanımladığı alanların (Bkz. 3. Bölüm; Suç Deseni Teorisi). Harita 4.21'deki gibi şekillenmesine

neden olmaktadır. Haritada da görüldüğü üzere, *aktivite alanı* özellikle ticaret merkezinde ve ana ulaşım aksları boyunca uzanan işyerleri ile yoğun konut alanları arasındaki alanlardan oluşmaktadır. Birinci derece müdahale alanı olarak tanımlanan bu alanlar, *suçun odak noktalarını* oluşturmaktadır.

Yapılan suç analizleri sonucunda, literatür çalışmasında tanımlanan Brantingham'ın kentsel mekandaki suç alanlarını ayırtan gruplamasından (suç üreten/suç oluşturan/suç kolaylaştıran alanlar) yararlanılarak (Bkz. 3.Bölüm; Mekanın Suça Yönelik Özelliklerinin Tespiti), Osmangazi İlçesi'ndeki mahallelerin suç gelişim durumları hakkında bilgi edinmek mümkündür. Yapılan çalışmalarda ilçede *suç üreten alanlara (crime generators)* rastlanmamıştır. Bu tip alanlar Bursa merkez ilçe dışındaki alanlarda yer alan, suç ile anılan, sadece sosyal olarak değil mekansal olarak da kentten ayrılan, kentliler tarafından çekinilen alanlar olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan Harita 4.21'e göre *suçu çeken (crime attractos)* alanları, kentin ticaret merkezi olarak tanımlamak mümkündür. Literatürde de belirtildiği gibi, suçu çeken alanların özelliklerinin başında, bu alanların sayıca fazla suça sahip olmaları bile, kalabalık, yoğun mekanlar olmaları nedeniyle suçluları davet eder nitelikte olması ve riskli alanlar içinde yer almaları gelmektedir. Bu nedenle, Osmangazi İlçesi'nin ticaret merkezini oluşturan bölgeleme analizinde *A Bölgesi* olarak tanımlanan alan ve üst gelir grubunun yer seçtiği *B Bölgesinin*, suç analizleri incelemesi sonucunda *suçu çeken* alanlardan olduğu ortaya çıkmaktadır. *Suçun oluşumunu kolaylaştıran alanlar (crime faciliators)* ise, suçun mekandaki oluşumuna izin veren/kolaylaştıran alanlardır. Bu alanlar önceden de belirtildiği gibi, kentin nüfus ve bina açısından yoğun ve plansız gelişen yerlerinden oluşmaktadır. Suçun genellikle yoğun yaşandığı bu alanlara, Osmangazi İlçesi'nde yer alan ve *D Bölgesi* ve *F Bölgesi* olarak tanımlanan alanlar örnek olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak, ilçede yer alan mahalleleri, suç analizlerinden yola çıkarak, suçun gelişmişliği bakımından müdahale alanları olarak tanımlamak ve ayırtmak, her bir müdahale alanı için oluşturulacak farklı planlama ve güvenlik çözümleri saptamak ve yere özgü müdahalelerde bulunmak açısından önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak bölgeleme analizi ile, alanda uygulanan tüm suç analizlerinden elde edilen

sentez çalışmasını, Çizelge 4.12'deki gibi birlikte özetlemek mümkün olmaktadır. Çizelgeye göre, F Bölgesi ve D Bölgesi'nde yer alan mahallelerin büyük çoğunluğu; suç açısından 1. Derece Müdahale Alanı içinde, A Bölgesi ve B Bölgesi; 1. ve 2. Derece Müdahale Alanı, C Bölgesi ve E Bölgesi; 2. Derece Müdahale Alanı, G Bölgesi ve H Bölgesi ise, 3. Derece Müdahale Alanı içinde yer almaktadır.

Çizelge 4.12. Bölgeleme analizi ve suç sentezi karşılaştırması

Bölge	Mahalleler	Özellikleri	Suç Durumu
A	Altıparmak, Şehreküstü, Hamzabey, Nalbantoğlu, İvazpaşa, Mollafenari, Kırcaali, Doğanbey, Osmangazi, Tahtakale, Kavaklı, Reyhan, Santralgaraj, Çırpan, Pınarbaşı, Selçukhatun, Kayhan, Esentepe, Kocanaip, Elmasbahçeler, Kızıyakup, Hocahasan, Gaziakdemir, Demirtaşpaşa, Yahşibey, Selimiye, Alipaşa, Alaattin, Kuruçeşme, Kiremitçi	- Kentin ticaret merkezi/kent merkezi - Düşüm noktası - Ana ulaşım akslarının kesişme noktası - Konut ve ticaret ağırlıklı mahalleler - Orta gelir grubu - Geniş çarşı ve pazar alanları - Yüksek/orta/düşük gelir grupları	1. ve 2. Derece Müdahale Alanı
B	Çekirge, Kükürtlü, Sırmaşeler, Alemdar, Doburca, İnkaya, Hüdavendigar	- Yüksek gelir grubuna hitap eden konut ve ticaret alanları/işyerleri - Turistik tesisler/oteller - Spor tesisleri - İzmir Yolu boyunca gelişen işyerleri - Konut ve işyeri ağırlıklı mahalleler	1. ve 2. Derece Müdahale Alanı
C	Bahar, Atıcılar, Zafer, Gülbahçe, Kemerçeşme, Koşukçınar, Başaran, Yeşilova, Selamet, Namikkemal	- Yugoslav, Boşnak ve Arnavut göçmenlerin yer seçimi - Yalova ve Ankara yolu boyunca yer seçen ticaret ve sanayi tesisleri - Kaçak yapılaşma - Yoğun ve düzensiz konut alanları - Orta/düşük gelir grupları	2. Derece Müdahale Alanı
D	Küçükbalıklı, Altınova, Panayır, Doğaneyler, Çirışhane, Fatih, Veyselkarani, Soğanlı, Çiftelhavuzlar, Tuna, Küplüpinar	- Yalova Yolu boyunca gelişen küçük sanayi tesisleri - Yoğun ve düzensiz konut alanları - Kaçak yapılaşma - Yeni yerleşim yerleri - Aşırı nüfus - Orta/düşük gelir grubu	1. Derece Müdahale Alanı
E	Hürriyet, İstiklal, Adalet, Yenikaraman, Mehmetakif, Soğukkuyu	- Bulgaristan göçmenlerinin yer seçimi - Mudanya Yolu boyunca uzanan işyerleri, alışveriş merkezleri, sanayi tesisleri - Orta gelir grubu	2. Derece Müdahale Alanı
F	Hamitler, Geçit, Bağlarbaşı, Akpınar	- İlçenin nüfus ve konut açısından en yoğun mahalleleri - Organize Sanayi Bölgesine yakınlık nedeniyle sanayi çalışanlarının yer seçimi - Mudanya Yolu boyunca uzanan ticaret ve sanayi tesisleri - Yoğun konut alanları/Yoğun nüfus - Kırsal alanlara doğru yeni konut gelişimleri	1. Derece Müdahale Alanı
G	Dereçavuş, Yunuseli, Çeltik, Çukurca, Armut, Alaşar, Yeniceabat, Panayır	- Bursa Ovası'nda yer alan kırsal mahalleler - Tarıma dayalı üretim/ihracat - Kuvvetli sosyal ilişkiler - Düşük nüfus/konut yoğunluğu - Yunuseli'de yeni konut gelişimleri	3. Derece Müdahale Alanı
H	İsmetiye	- Mübadele göçmenleri yer seçimi - Tarıma dayalı üretim/ihracat - Kuvvetli sosyal ilişkiler - Düşük nüfus/konut yoğunluğu	3. Derece Müdahale Alanı

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent güvenliğini tehdit eden kentsel suçlar, kentlerde spontane bir gelişme göstermemekte, değişen yüzyılla birlikte toplumda yaşanan eşitsizlikler, gelir dağılımı dengesizlikleri, sosyal kontrolün azalışı, dışlayan ve dışlanan kesimlerin gelişimi bu durumu tetiklemektedir. Buna karşın, kent güvenliğine yönelik özellikle planlama disiplinince, uzun erimli kararların ya da planların yapılmaması, kentte mekansal ayrışmayı destekleyen kent gelişimleri, sosyal, ekonomik ve yönetsel gelişimlerde güvenlik konusunun göz ardı edilmesi gibi nedenler, güvenlik probleminin çözümlenememesine neden olmaktadır. Bu nedenle bu tez çalışmasında, suç kavramı mekanla ilişkilendirilerek, kentsel mekanda suça neden olan etmenler ve mekansal özellikler ile güvenli kent mekanları planlaması, ilgili literatür çalışması ve Bursa ve Osmangazi İlçesi'nde yapılan alan çalışmaları ile araştırılmış ve kentlerdeki suç gelişiminin mekandan ne denli etkilendiği ortaya konmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda Türkiye genelinde işlenen kentsel suçlardaki eğilimin mala karşı işlenen suçlardan olan; hırsızlık, yankesicilik ve kapkaç suçlarında, Bursa'daki eğilimin ise hırsızlık, yankesicilik ve darp suçlarında olduğu görülmektedir (Bkz. 4. Bölüm; Türkiye'de Suç ve Suçun Dağılımı). Bu da Bursa'daki kentsel suç gelişiminin Türkiye geneli ile hemen hemen aynı seyrinde olduğunu, fakat Osmangazi İlçesi örneğinde kapkaç suçunun en az gerçekleşen suç olaylarından olması, ilde bu suçun Türkiye genelinden farklılaştığını göstermektedir.

Gerek Bursa'nın ülke geneli ve diğer büyük iller içerisinde suç durumunun incelenmesi, gerekse Osmangazi İlçesi'nde yapılan ayrıntılı suç analizlerine göre, ilde kentsel suçların azaltılmasına yönelik olarak polisiye önlemlerin dışında kent planlama kararlarının da alınması gerektiği görülmektedir. Bu nedenle özellikle kentsel suçlar için, her suç türünün ne tip alanlarda gerçekleştiğini bilmek önem taşımaktadır. Buradan yola çıkılarak, hem literatür incelemesi sonucunda, hem de Osmangazi İlçesi'nde yapılan alan çalışmasında, bir kentsel mekanda gerçekleşen suçun iki mekansal etmenden etkilendiği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 5.1). Bunlardan ilki mekanın suçun işlenmesine elverişli sosyal ve fiziksel özellikler göstermesidir.

Mekanda suça neden olan başlıca fiziksel nedenler arasında; söz konusu mekanda terkedilmiş bina ve alanların varlığı, gözetimden uzaklık, yetersiz aydınlatma, suçun yaygın olduğu semtlere yakınlık, formal (polis, kamera, devriye gözetimleri) ve informal (komşular, mekanın devamlı kullanıcıları, işyeri sahipleri) gözetim sistemlerinden yoksunluk, atıl durumda kalan geniş alanlar/boşluklar, kentsel fonksiyonel uyumsuzluklar, karma kullanımların yetersizliği/azlığı, alandaki kör noktaların fazlalığı, kentsel vandalizm, grafiti vb. gibi suç göstergelerinin yaygınlığı gelmektedir.

Çizelge 5.1. Kentsel mekanda gerçekleşen suçun mekanla ilişkili nedenleri

1. Kentsel mekanın suça elverişli özellikler göstermesi	• Fiziksel ve Sosyal Özellikler
2. Suçlunun mekanın özelliklerine göre geliştirdiği davranış	• Fırsatçı ya da Kasıtlı davranış • Farklı suç türlerine göre farklı mekan özellikleri beklentileri

Mekanda kentsel suça neden sosyal nedenler ise; sosyal ağların zayıflığı, aşırı nüfus ve bina yoğunluğu ile sosyal kontrolün azalması, düzensiz yapılaşma ve bu düzensizlikte zorlaşan yaşam koşulları, kalabalık konut alanlarında yabancıların belirlenememesi, güvensizlik, mahalle kültüründen uzaklaşma, işyeri sahiplerinin birbirlerini ve mahalle kullanıcılarını tanımaması, şiddet eğilimi, karmaşık ve yoğun kentsel düzenlerin kişiler üzerinde yarattığı stres ve korku olarak sıralanabilir.

Kentsel mekanda gelişen suçun bir diğer belirleyicisi ise, suçlunun mekana göre gösterdiği suç eğilimi, yani suçlu davranışdır (fırsatçı/kasıtlı). Suçlunun bu davranışı, kentsel mekanın ve işleyeceği suç türünün özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Suçlu, gerçekleştireceği suç davranışını suçun türüne ve mekanın suçluya sunduğu fırsatlara göre değiştirebilmektedir. Bu duruma verilecek en önemli örneklerden biri, kent merkezlerinde kapkaç ve yankesicilik suçlarının özellikle kalabalık ve gözetimin olmadığı alanlarda gerçekleşiyor olmasıdır.

Osmangazi İlçesi'nde incelenen her kentsel suç türü ve bu türlerin mekandaki gelişimi sonucunda, söz konusu kentsel suçların kentsel mekandaki yer tercihlerine

göre gruplanabileceği tez çalışmasında ortaya çıkan bir başka önemli noktadır. Kentsel suç müdahale etmede, her suç türünün yer seçim neden ve kriterlerinin bilinmesi, güvenli mekan planlamasında önem taşımaktadır. Bu nedenle tez kapsamında yapılan alan çalışması (Bursa, Osmangazi İlçesi) sonucunda, her kentsel suç türüne göre yer seçim kriterleri belirlenmiş ve suç kentsel mekan ile ilişkilendiren Çizelge 5.2 elde edilmiştir.

Çizelge 5.2. Kentsel suç olaylarının işlendiği kentsel mekan özellikleri

Kentsel Suç Türleri Mekan Özellikleri	Kapkaç	Yankesicilik	Otodan Hırsızlık	Oto Hırsızlığı	Eyden Hırsızlık	İşyerinden Hırsızlık	Gasp	Darp
Kaçmaya dayalı ani suçlar								
Tenha ve terk edilmiş alanlarda işlenen suçlar								
Yoğun yaya/taşıt trafiğinde/kalabalık alanlarda işlenen suçlar								
Önceden belirlenen hedeflerle işlenen suçlar (kasıtlı davranış ile)								
Fırsatçı yaklaşım ile işlenen suçlar								
Kentin ticaret merkezinde/düğüm noktalarında işlenen suçlar								
Ana ulaşım aksları boyunca/çevresinde işlenen suçlar								
Yoğun konut alanları ve çevresinde işlenen suçlar								
Yüksek gelir grubunun yer seçtiği alanlarda işlenen suçlar								
İnformal/formal gözetim sistemlerinden uzak yerlerde işlenen suçlar								
Kör noktaların yer aldığı, kentsel vandalizme uğrayan alanlarda işlenen suçlar								
Ekonomik kriz ve yaşam koşullarının zorlaşması ile sonucunda işlenen suçlar								
Toplumdaki stres ve şiddetin sonucunda işlenen suçlar								

Literatür ve alan çalışmasında hazırlanan suç harita ve yorumlarından elde edilen bu matris, genel olarak her kentsel suç türünün gerçekleşmesini ve yaygınlaşmasını kolaylaştıran mekansal özellikleri ifade etmektedir.

Matriste yer alan ilk grup kaçmaya dayalı ani suçlar olarak ifade edilmiştir. Suçlunun kaçma rotalarını belirlediği, kalabalık ve hedef konumundaki alternatiflerinin fazla olduğu kentsel mekanlarda, suç eylemini etrafın görmesine izin vermeden gerçekleştirmenin hedeflendiği, ani ve kaçmaya dayalı suçlar olan bu suçların; kapkaç, yankesicilik ve gasp olduğu ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar kapkaç suçu Osmangazi İlçesi'nde yaygın olmasa da, benzer kriterlerle işlenen yankesicilik ve gasp suçlarının ilçedeki dağılımı bu durumu desteklemektedir. Yapılan çalışmada kapkaç ve yankesicilik suçlarının özellikle günün hemen her saati yoğun olan kentin ticaret merkezlerinde, özellikle alışveriş merkezlerinin, mağazaların, kafe ve restoranların yaygın olduğu mahallelerde gerçekleştiği görülmektedir. Gasp suçu ise yine kent merkezinde fakat günün yoğun saatleri dışındaki تنها vakitlerde işlenmektedir. Her üç suç türü için de gözetim sistemlerinden uzaklık önem taşımaktadır. Dolayısıyla her ne kadar kente yerleştirilen güvenlik kameraları (CCTV: Closed Circuit Television Systems) etik açıdan tartışılan konulardan olsa da, özellikle kent merkezlerinin yaya ve taşıt trafiği açısından yoğun olan kesimlerinde kullanılan güvenlik kameralarının oldukça caydırıcı olduğu bilinmektedir.

Kentsel alanlarda suçun oluşumunu kolaylaştıran bir diğer özellik ise, söz konusu alanda yer alan terkedilmiş bina, bahçe ya da kullanım dışı alanlar ile özellikle geç saatlerde tenhalaşan yerler olarak tanımlanabilir. Bu tip alanlarda en sık görülen suçlar arasında otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, evden ve işyerinden hırsızlık suçları ile gasp ve darp suçları gelmektedir. Bu alanların suçluya saklanma alanı oluşturma, izlemeyi azaltma gibi kolaylıklar sağlaması, bu gruba dahil olan suçların kolaylıkla işlenmesine neden olmaktadır.

Matriste de görüldüğü üzere, işyerinden hırsızlık suçunda kent merkezi ve ana ulaşım aksları boyunca ve kentteki düğüm noktalarında yer alan işyerleri tercih edilirken, evden hırsızlık suçunda ise kentin ticaret merkezi yerine merkez çevresinde yer alan konut alanlarının tercih edildiği görülmektedir. Konut alanlarının hırsızlık suçu seçiminde iki temel kriter ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki kent merkezinde yer alan yüksek gelir grubunun tercih ettiği konut alanları, ikincisi ise bina ve nüfus

yoğunluğunun fazla olduğu, orta gelir grubunun yer seçtiği düzensiz konut alanlarıdır. Wekerle ve Whitzman'ın [1995] da belirttiği üzere, yüksek gelir grubuna sahip olanların çoğunlukta olduğu yerler her zaman suçlular açısından potansiyel hedef konumundadır. Özellikle kent merkezinde yer alan ve korunaklı sitelerde olduğu gibi özel güvenlik hizmet ve sistemleri ile korunmayan yüksek gelir grubunun yer seçtiği konut alanları, kentsel suç açısından kentin çeperindeki konutlardan daha fazla risk altındadır. Dolayısıyla Osmangazi İlçesi'nde Çekirge ve Kükürtlü mahallelerinin evden hırsızlık suçu başta olmak üzere, diğer pek çok kentsel suçta ön planda olması, suçluların zengin ve kolay ulaşılabilen konut alanlarını tercih ettiği sonucunun çıkarılmasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan alan çalışmasında yoğun ve plansız konut alanlarının da suça büyük oranda maruz kaldığı görülmektedir. Bu durum, Newman'ın [1996] çok katlı ve yoğun yerleşimli bloklarda yaptığı çalışmayla benzer sonuçlar vermektedir. İki çalışmaya göre de yaşayan kesimin gelir grubu önemsenmeksizin, bina ve nüfus yoğunluğunun aşırılaştığı konut alanlarının, her zaman suçun gelişimine olanak sağlayan alanlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alanlarda komşuluk ilişkileri kalmamakta, sosyal kontrol sağlanamamakta, kişiler birbirlerini tanımamakta ve bu nedenle informal izleme sistemi işlememektedir. Ayrıca Brantingham'ın [1995] vurguladığı gibi, bu tip konut alanlarında hırsızın seçim şansının fazla olması seçim gerekçelerinden biri olarak sayılabilir. Özellikle ilçede nüfus ve bina bakımından aşırı ve düzensiz bir yoğunluğa sahip olan alanlarda kentsel suçun yaygınlığı, literatürde Özek'in [1973] de değindiği, çarpık ve düzensiz kentleşmenin kentteki sosyal kontrol mekanizmasını azaltması, kişilerin ferdileşmesi ve egoistleşmesi ve bu durumun yarattığı şiddet ve suç eğilimi olarak açıklanabilir. Bu nedenle ilçede plansız gelişen, kaçak ve yoğun yapılaşmanın olduğu yerler, sadece hırsızlık suçuna elverişli olmakla kalmamakta, düzensiz kent deseninin kişiler üzerinde yarattığı stres, baskı ve zorlaşan yaşam koşulları, söz konusu mekanda şiddet eğilimlerini de arttırmaktadır. Örneğin Osmangazi İlçesi suç sayısı analizlerinde, yoğun ve düzensiz konut alanlarının bulunduğu bölgelerde darp gibi kişiye karşı şiddet uygulama amaçlı suçların fazla olduğu görülmektedir. Bu da söz konusu alanda önemli sosyal ve toplumsal problemlerin varlığının, düzensiz ve yoğun yerleşmelerin kişilerde şiddet

eğilimini arttırdığının göstergelerindendir. Kasıtlı davranış ile gerçekleşen darp suçunun gerçekleşmesinde تنها ve terkedilmiş yerler ile kör noktalar kolaylık sağladığı da ortaya çıkmaktadır (Çizelge 5.2).

Yapılan çalışmada ayrıca, ulaşım aksları ve suç alanları arasında da doğrudan bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Ulaşım aksları her zaman suçun geliştiği yerler olmaktadır. Bursa Osmangazi İlçesi'nde özellikle önemli ulaşım aksları boyunca yer alan küçük işyerlerinin yeterli güvenlik sistemlerinin olmaması ve daha çok toplu halde yer alan ve akşam saatlerinde tenhalaşan alanlarda yer seçmeleri işyeri hırsızlıklarını arttırmaktadır. Jacobs'un da [1961] belirttiği gibi ilçede karma kullanımların olmaması, pek çok alanın özellikle geç saatlerde ölü mekanlar haline gelmesine ve sokakların ıssız ve tehlikeli olmasına neden olmaktadır. Bu durum suçun gelişimindeki en önemli faktörlerinden biridir.

Osmangazi İlçesi'nde yapılan çalışma, oto hırsızlığı ve otodan hırsızlık suçlarının da benzer özellikler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Oto hırsızlığı suçu, otodan hırsızlık suçuna göre daha riskli olduğundan, ilçede bu suçun daha az yaygın olduğu görülmektedir. Her iki suç türü de amaçlarına göre kentte benzer yerler seçmektedirler ve genel eğilimleri ana ulaşım aksları ve çevresi, yoğun konut alanları ve çevresi ile üst gelir grubunun yer aldığı mahaller olmaktadır. Önceden de açıklandığı üzere, otomobili çalıp kullanmak ya da satmak amacıyla olan suçlular varlıklı semtlerdeki lüks otomobilleri tercih ederken, otomobili parçalayarak gelir edinmek isteyenler ise yoğun konut alanları ve çevrelerini seçmektedirler (Bkz. 4. Bölüm; Oto Hırsızlığı). Bu suçların gerçekleşmesinde gözlemlerden uzak olmak ve özellikle geç saatlerde تنها ve yetersiz ışıklandırılmalı alanlarda suçu gerçekleştirmek önemlidir. Bu nedenle yeterli güvenlik sistemi olmayan, ışıklandırmanın yetersiz, giriş ve çıkışların kontrolsüz olduğu pek çok otopark da otomobillere yönelik suçlar açısından risk alanları arasında yer almaktadır.

Chicago Okulu teorisyenlerine göre (Bkz. 3. Bölüm; Chicago Okulu ve Sosyal Düzensizlik Teorileri), kentlerdeki yaşam kırsal alanlara göre daha yüzeyseldir ve insanların birbirlerini tanımaması, kişisel ilişkilerin geçici, akrabalık, dostluk

bağlarının ise zayıf olması, kentlerdeki geleneksel sosyal ilişkilerin zayıflamasına ve sosyal organizasyonsuzluğa neden olmaktadır. Bu da kentlerde suçun kıra göre çok daha yaygın olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Osmangazi İlçesi'nde, hem kırsal yaşamın sürdüğü mahallelerin, hem de Bursa'nın ticaret merkezinin yer aldığı kentsel faaliyetlerin yoğun olduğu mahallelerin birlikte yer alıyor olması, suçun kentteki ve kırdaki gelişimi hakkında önemli bilgiler edinilmesini sağlamıştır. Buna göre, kırsal yaşamın getirdiği düşük nüfus, komşululuk ilişkilerinin sağlamlığı ve kişilerin birbirlerini ve yabancıları tanınması gibi özellikler, buradaki güvenliğin doğal yollarla, yani enformal izleme sistemi ile gerçekleştiğini göstermekte ve Jacobs [1961], Newman [1996], Brantingham [1995], Green [2003] ve Lab [2000] gibi araştırmacılar tarafından güvenli mekan planlamasında savunulan; *sosyal ağların ve iletişimin kuvvetlendirilmesi gereği*, burada da kendini göstermektedir. Örneğin Osmangazi İlçesi'nin kuzeyinde yer alan kırsal mahalleler ile, güneyinde yer alan kent merkezi ve yakınındaki mahallelerin suç durumları değerlendirildiğinde, suç olaylarında yaşanan farkın önemli boyutlara ulaştığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma ile Jacobs'ın [1961] belirttiği gibi kentsel suçların, gelişimin ve hızlı yaşam biçimlerinin olduğu mekanlar olan kent yaşamında daha yaygın olduğu durumu kanıtlanmaktadır.

Bu nedenle alan çalışması sonucunda, Marx ve Engel'in kentleşmenin ve endüstrileşmenin geleneksel yaşam tarzını değiştirdiği [Shelley, 1984] ve bu değişimin kişileri suça davet ettiği savının, Türkiye'nin en önemli sanayi kentlerinden biri olan Bursa için de geçerli olduğu görülmektedir. Bursa'nın yıllara göre suç durumu incelemesi, ilin diğer illerle ve Türkiye ortalaması ile karşılaştırılması ve Osmangazi İlçesi'nde yapılan mahalle bazındaki analizler göstermektedir ki ilde özellikle son yıllarda kentsel suç önemli boyutlara ulaşmaktadır. Özellikle kentin kenar mahallerinde, gelir dağılımında yaşanan adaletsizliğin giderek derinleşmesi ve yaşam koşullarının zorlaşması nedeniyle şiddet olaylarının artış gösterdiği, üst gelir grubunun yer aldığı semtlerde ve kent merkezinde ise başta hırsızlık ve gasp olmak üzere pek çok kentsel suçun artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu nedenle il geneli ve Osmangazi İlçesi'nin kentsel suç probleminin çözümünde, polisiye önlemlerin yanı sıra planlamaya

yönelik önlemlerin de alınması gerekmektedir. Güvenli mekanların planlanmasına yönelik uygulanabilecek çalışma ise belirli aşamalardan oluşmalıdır.

Önceden de belirtildiği üzere, güvenli kent planlamasında da tıpkı kent planlamada olduğu gibi, farklı ölçeklerde analizler yapılmaktadır. Bu farklı analizler makro-mezo-mikro analizler olarak gruplandırılabilir (Bkz. Çizelge 4.1). Bu analizler sonucunda elde edilen veriler ve yorumların kent planlamasındaki etkin kullanımı, güvenli kent planlamasını oluşturacaktır. Yeni gelişme alanlarının tespiti, ulaşım aks ve alternatiflerinin güzergahları, kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri gibi kararların, üst ölçekten alt ölçeklere kadar pek çok farklı ölçek ve türde yapılan suç analizleri gözetilerek alınması, kentlerde güvenli ve planlı kentsel mekanların oluşmasını sağlayacaktır. Bunu sistematik bir şekilde oluşturmanın en önemli yollarından biri ise, yurtdışı örneklerinde olduğu gibi, belediyelerce oluşturulacak *güvenli kent komiteleri/bürolarında (safe city commitee)* disiplinlerarası çalışmalarla oluşturulacak *güvenli kent programlarıdır (safe city programs)*. Öceden de belirtildiği üzere suçun ve güvenliğin çok boyutlu bir kavram olması, bu kavramların farklı ve birden çok disiplince ele alınması gereğini doğurmaktadır (Bkz. 2. Bölüm; Farklı Tanımlara Göre Suç ve Kentsel Suç). Söz konusu komitelerde şehir plancısı, mimar, sosyolog, güvenlik görevlileri, ekonomist, sivil toplum örgüt temsilcileri yer almalı ve oluşturulacak programlarda tez çalışmasında da belirtilen makro-mezo-mikro ölçekli analizler ile sentez çalışmaları yapılmalı, halk mutlaka sürece dahil edilmeli (suç korkusu analizleri, kentsel suça karşı bireysel önlemler konusunda bilgilendirme gibi) ve tüm bu çalışmaların, belediyelerce yapılan kent planlarında etkinliği sağlanmalıdır.

Yapılan analizler her ne kadar yere özgü analizler olsa da, kullanılacak sistematik her kente uygulanabilecek niteliktedir. Bu nedenle gerek literatür çalışması, gerekse alan çalışmasından elde edilen bilgilerle güvenli kent programlarında aşağıdaki gibi bir çalışma sistematığı oluşturmak mümkündür.

1. Analiz Aşaması:

- Ülkede suçta öne çıkan illerin tespiti ve seçilen ilin ülkede suç açısından durumunun belirlenmesi (ülke; makro ölçek).
- Kentin diğer kentler arasındaki suç durumunun tespit edilmesi ve diğer illerle karşılaştırılması (ülke; makro ölçek).
- Kentin genel suç durumunun ortaya konması için, kente ait şahsa ve mala karşı işlenen suçların yıllara göre artış/azalış durumlarının belirlenmesi ve yorumlanması (kent; makro ölçek).
- Çalışılan yer hakkında ilin suç durumu ile ilişkilendirilebilecek genel bilgi edinimi (sosyal, ekonomik ve fiziksel yapısı) (kent; makro ölçek).
- Kentte mevcut suç durumunun mahalle bazında yapılacak analizlerle tespit edilmesi, potansiyel suç alanlarının belirlenmesi. Bu şekilde kent içerisinde öncelikle müdahale edilmesi gereken ya da önceden önlem alınması gereken yerlerin tespiti (mahalle ölçeğinde; mezo ölçek).
- Müdahale alan(lar)ına yönelik (mahalle/komşuluk ünitesi/ilçe vb. için) alt ölçeklerde gerekli suç analizlerinin yapılması (noktasal suç haritaları, güvensizlik hissi analizleri, kentsel mekanda suç göstergelerinin tespiti, kentsel mekanı suçlu açısından değerlendirme, suç potansiyel alanları analizleri, sosyal ve demografik yapının belirlenmesi vb.) (mikro ölçek).
- Yere, suçun gelişme türlerine ve mekansal özelliklere uygun alternatif çözüm yöntemlerinin belirlenmesi (kent izleme sistemleri, CPTED uygulamaları, güvenli kent programları, polisiye hizmetlerin artırılması vb.) (mikro ölçek).
- Her ölçekte yapılan analizlerde suça neden olan muhtemel etmenlerin (fiziksel/sosyal/ekonomik) belirlenmesi.

2.Sentez Aşaması ve Müdahale Biçimlerinin Belirlenmesi

Bu aşama yukarıda açıklanan ve daha önce Çizelge 4.1’de gruplanan suç analizlerinin, farklı disiplinlerce değerlendirilmesine ve tüm analizlerden çıkan sonuçların yanında, analizlerin çakışması ile elde edilen sentez çalışmasının

oluşturulmasına dayanmaktadır. Sentez çalışması sonucunda suçun yaygınlık durumuna göre, kentsel mekanlar sınıflandırılabilir ve her mekana yönelik yapılacak ayrıntılı analizlerle farklı müdahale biçimleri geliştirilebilir. Olası müdahale biçimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

Üst ölçek planlama kararlarının revize edilmesi (safe city planning): Özellikle kent planlarında alınan plan kararlarının, elde edilen suç analizlerinin değerlendirilerek revize edilmesi gerekmektedir. Ana ulaşım aksları ve güzergahları ile toplu taşıma istasyon ve duraklarının yer seçimleri, yeni yerleşim alanlarının belirlenmesi, dönüşüm ve yenileme proje kararları, alışveriş merkezlerinin yer seçimleri ve kent merkezlerine yönelik alınan planlama kararlarının tümünde, mekanların suç durumlarının da incelenmesi gerekmektedir. Özellikle yeni yerleşimlerde, komşuluk ilişkilerinin geliştirilebileceği ve informal izlemenin mümkün olabileceği tasarımların yapılması, aşırı yoğun konut bloklarının suçun gelişimine neden olması nedeniyle yeni yerleşimlerde çok yoğun konut alanlarının planlanmaması, özellikle kent merkezlerinde karma kullanımlı tasarımların yapılması ve potansiyel hedef konumunda olan pek çok alanda alt ölçeklerde, kentsel tasarım kararları ile mekanın suça izin vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi gibi kararlar üst ölçeklerde kent planlarında alınacak önlemlerden birkaçını oluşturmaktadır.

Kentsel tasarım uygulamaları (CPTED): Kentsel tasarım ile suçun engellenmesi metodu en sık kullanılan mekansal çözümlerden biridir. Üst ölçekteki suç analizlerine göre belirlenen alanlarda, suçu azaltmaya yönelik mekansal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Yeterli aydınlatma sistemlerinin oluşturulması, güvenlik kulübelerinin tasarımları ve kentteki konumları, güvenlik kameralarının (CCTV) kentteki suç durumuna göre yer seçimleri, görmeyi ve görünmeyi engellemeyecek peyzaj düzenlemeleri, kör nokta oluşumlarının engellenmesi, kontrollü giriş-çıkış düzenlemelerinin yapılması ve kamusal ve özel mekanlarda farklı tasarım biçimlerinin geliştirilmesi CPTED olarak adlandırılan metodun başlıca özelliklerini oluşturmaktadır.

Polisiye önlemler: Güvenli kent planlamasına yönelik alınan mekansal kararların güvenlik güçleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle özellikle kentin gündüz yaya ve taşıt trafiği açısından yoğun kesimlerinde, gece ise tenhalaşan ve suçun gerçekleşmesine fırsat veren alanlarda, yani suç analizlerinden çıkan sonuçlara göre belirlenen alanlarda devriye ekiplerinin arttırılması, kişilerin kendilerini baskı altında hissetmeyeceği şekilde güvenlik kulübelerinin konumlanması, kentsel mekanda suçu azaltmaya yönelik müdahalelerden olmalıdır.

Teknik donanım: Kentlerde son zamanlarda suçu azaltmaya yönelik kullanılan destek çözümlerden biri de, teknolojik sistemlerin kullanılmasıdır. Günümüzde etik açıdan tartışılan, kentlerin stratejik noktalarında konumlanan güvenlik kameraları bu sistemlerden en yaygın ve önemli olanıdır. Kamera sistemleri özellikle kentin kalabalık noktalarında, kapkaç, yankesicilik ve hırsızlık gibi pek çok suçu işleyen kimselerce caydırıcı olabilmektedir. Bu nedenle kamera sistemlerinin kentteki yer seçimlerinde suç analizlerinden faydalanılmalıdır.

Halk katılımı: Kentlinin kentsel suçlar konusunda bilinçlendirilmesi, uygulamaların sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle kentlinin sürece katılımı gerekmektedir. Önceden de belirtildiği gibi, kentlinin sürece katılımı, özellikle halkın alt ölçekli suç analizleri içerisinde yer alan *suç korkusu analizlerine* katılımı ile sağlanabilir. Kentli tarafından sakınılan, korkulan ve güvensiz olarak tanımlanan alanların tespiti, diğer pek çok suç analizini destekleyecek önemli verilerden olacaktır. Ayrıca enformal izleme sistemlerinin suçu önlemedeki etkinliği (crime watching systems) ve suça karşı alınabilecek bireysel önlemler hakkında kentlileri bilgilendirmek de sürecin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

3. Kent Planlarında Etkinlik

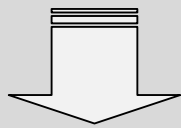
Yukarıda açıklanan analiz aşamaları ve farklı müdahale biçimlerinin uygulanması ve kent planlarında etkin olması için, tüm bu aşamaların tek bir programda toplanması gerekmektedir. Bu program *güvenli kent programı* olarak adlandırılmaktadır.

Belediyelerce hazırlanacak olan bu program gözetilerek yapılan kent planları ile güvenli kentsel mekanlar oluşturmak mümkün olacaktır.

Gerek çizelge 5.2’de yer alan kentsel suç olaylarını kentsel mekanın özellikleri ile ilişkilendiren *matris*, gerekse yukarıda açıklanan *güvenli kent planlaması* aşamaları değerlendirildiğinde, *güvenli kent planlarını* oluşturmada kullanılabilecek, her bir kentsel suç türüne göre belirlenen *öncelikli müdahale alanları ve müdahale biçimleri* ortaya çıkmakta ve bu ilişki Çizelge 5.3 ile ifade edilmektedir. Bu çizelge aynı zamanda yapılan tüm teorik ve alan çalışmalarını sentezlemekte ve hemen her büyük kent için geçerli olabilecek genel özellikler sunmaktadır.

Yapılan tüm araştırma göstermektedir ki, kimi kentsel suçlar kentte işlenme biçimlerine göre benzer özellikler gösterebilmektedir. Buradan hareketle, Çizelge 5.3’te kentte meydana gelme biçimlerine göre kapkaç ve yankesicilik, oto hırsızlığı ve otodan hırsızlık, evden hırsızlık ve işyerinden hırsızlık gibi suçlar, benzer özellikler göstermekte, gasp ve darp suçları ise kentte işleniş biçimlerine göre bir başka suça benzememktedirler. Bu grupta önceden açıklanan suç türlerinin kentsel mekanda meydana geldikleri kentsel mekanları ve bu mekana yapılabilecek farklı müdahale biçimlerini ortaya koymaktadır. Buna göre, kentte daha çok canlı ve kalabalık mekanlarda gerçekleşen kapkaç ve yankesicilik suçlarına yönelik yapılması gereken müdahalelerin başında; suça fırsat tanıyan (kaçma/saklanma noktaları ve rotaları) fiziksel ortamın ortadan kaldırılması, kentsel tasarım düzenlemeleri, formal izleme sistemlerinin oluşturması yer alırken, otodan hırsızlık ve oto hırsızlığı gibi daha çok ana ulaşım aksları boyunca ve konut alanları çevresinde gerçekleşen suçlara yönelik öncelikli müdahaleler arasında ise; kontrollü otopark tasarımları, kent izleme sistemleri ve suça fırsat veren tenha/terk edilmiş/kullanılmayan kent mekanlarının kente kazandırılması gibi müdahaleler bulunmaktadır (Çizelge 5.3). Evden hırsızlık ve işyerinden hırsızlık suçlarının ise en fazla konut yoğunluğunun fazla olduğu, karma kullanımların bulunmadığı alanlarda daha fazla gerçekleşiyor olmasından hareketle, komşuluk ilişkilerinin geliştirilebileceği (informal gözetim) konut ve işyerlerinin planlanması, düşük yoğunluklu yerleşim alanlarının yaygınlaşması,

Çizelge 5.3. Kentsel suç türlerine göre öncelikli müdahale alan ve şekilleri

Kentsel Suç Türleri	Öncelikli Müdahale Alanları	Kentsel Müdahale Şekilleri	Güvenli Kent Planlama Aşamaları 1. Analiz Aşaması 2. Sentez aşaması ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi • Üst ölçek plan kararlarının revizesi • Kentsel tasarım uygulamaları • Polisiye önlemler • Teknik donanım • Halk katılımı 3. Kent planlarında etkinlik
Kapkaç	• Kent merkezleri • Düğüm noktaları	➤ Yaya ve taşıt trafiğinin yoğun olduğu canlı mekanlarda (kent merkezleri, düğüm noktaları vb.) denetim+ formal izleme sistemleri (CCTV ve polis kulubeleri)	
Yankesicilik	• Ulaşım aktarma noktaları • Canlı/kalabalık kent mekanları	➤ Kaçma/saklanma sağlayan fiziksel etmenlerin planlanmaması/ortadan kaldırılması ➤ <i>Suç fırsat veren ve suçun oluşumunu kolaylaştıran alanlarda fiziksel düzenlemeler+denetim</i>	
Otodan hırsızlık	• Ana ulaşım aksları ve çevresi • Yoğun konut alanları	➤ Konut alanları çevresinde kontrollü otopark tasarımları ➤ Konut alanları çevresinde denetim+izleme+aydınlatma sistemleri	
Oto hırsızlığı	• Üst gelir grubu konut alanları • Çevresi • Denetimsiz Otoparklar	➤ Kent içindeki tenha/terkedilmiş alanları kent yaşamına kazandırma ➤ Yeni kent planlarında düşük yoğunlukta (nüfus/bina) komşuluk ünitelerine ağırlık verme ➤ Kentsel dönüşüm/yenileme projeleri	
Evden hırsızlık	• Nüfus/bina yoğun konut alanları ve çevresi • Üst gelir grubunun yer seçtiği alanlar	➤ Komşuluk ilişkilerinin oluşturulabileceği konut alan ve çevresi tasarımları ➤ Informal gözetim sistemleri ➤ Karma kullanımlar	
İşyerinden hırsızlık	• Ana ulaşım aksları ve çevresi	➤ Ticaret ağırlıklı mahallelerde karma kullanımlara yönelik müdahaleler ➤ Denetim+formal gözetim sistemleri ➤ Gece/gündüz canlı mekanlar ➤ Düzensiz/kaçak yapılaşmanın engellenmesi ➤ Geleneksel ticaret/konut alanlarının korunması/kente kazandırılması	
Gasp	• Tenha/terk edilmiş alanlar • Suça fırsat veren alanlar	➤ Karma kullanımlar ➤ Gece/gündüz canlı mekanlar ➤ Polisiye denetim+Formal izleme sistemleri ➤ Suça fırsat veren etmenlerin ortadan kaldırılması (kör noktalar, kullanılmayan kentsel alanlar)	
Darp	• Yoğun konut alanları • Kaçak yapılaşmış alanlar	➤ Düzensiz/kaçak yapılaşmanın engellenmesi ➤ Boş zamanları değerlendirmeye yönelik kentsel faaliyetler ➤ Düşük yoğunlukta yerleşim planları	

gece/gündüz canlı kent mekanlarının oluşturulması ve planlamada karma kullanımların kullanılması, müdahale türleri arasında yer almaktadır. Özellikle geç saatlerde تنها, terk edilmiş ve gözetimden uzak yerlerde meydana gelen gasp suçunu engellemede kente yapılacak müdahalelerin başında suça fırsat tanıyan ortamların (kör noktalar, işlevini yitmiş kentsel kullanımlar, yetersiz aydınlatma gibi) ortadan kaldırılması ve özellikle tek fonksiyon ile gelişen yerleşimlerde karma kullanımlarla gece/gündüz canlı mekanların oluşturulması gelmektedir. Kentsel strese bağlı oluşan darp suçlarına yapılacak en önemli müdahaleler içinde ise kentlilerin yaşadıkları çevrede boş zamanlarını değerlendirebilecekleri olanaklar sunmak, kişileri mutsuzluğa ve şiddete yönelmelerine nedenolan yoğun ve düzensiz yapılaşan alanlarda yenilemelere gitmek gelmektedir.

Sonuç olarak tez çalışması, Brantingham'ın [1995] belirttiği üzere, suç olaylarının ortaya çıktıkları bölgelerdeki dağılımlarının coğrafi açıdan rastlantısal olmadığını ortaya koymaktadır. Suçluların kentsel mekana karşı gösterdikleri farklı davranışlar, suçun meydana geldiği kentsel mekan ve suçun meydana geliş zamanı arasında önemli bir ilişki bulunduğu ve bu ilişkinin hangi tür mekanlarda, hangi zamanlarda ne şekilde olduğunun bilinmesi, bu alanlara yönelik doğru müdahalelerin belirlenebilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle kentlerde giderek yaygınlaşan kentsel suçu azaltmaya yönelik en önemli müdahaleler, kentin suçun gelişiminin gözetilmesi ile planlanması ve disiplinler arası bir çalışma ile soruna çözüm bulunması olacaktır. Söz konusu çözümlerin elde edilmesinde, tez çalışmasında sunulan analiz yöntemleri ve sistematigi ile elde edilen sonuçların değerlendirilme biçimleri kullanılmalı güvenli kent mekanları oluşturmada kent planlama disiplininin faydalanılmalıdır.

KAYNAKLAR

Akgül, A., “Kentlerde Güvenliğin Sağlanması ve Suçun Önlenmesinde Bilgi Teknolojisinin Kullanımı”, *Çağın Polisi*, 33: 38-45 (2004).

Aksoy, H., “Bursa Emniyet Müdürlüğü Suç Haritaları Uygulamaları”, *1.Polis Bilişim Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 150-162 (2003).

Aksoy, H., “Coğrafi Profillemeye”, *Polis Dergisi*, 41: 40-48 (2004).

Alpdemir, A., E., Çabuk, A., “Eskişehir Kenti Suç Kaynaklarının Bilgi Sistemleri Destekli Tespiti ve Planlamaya Esas Teşkil Eden Verilerle İlişkilendirilmesi”, *Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Mühendislik Ölçmeleri STB Komisyonu II. Mühendislik Ölçmeleri Sempozyumu*, İstanbul, 576-590 (2005).

Atalık, G., “Avrupa Birliği Kapsamında Bölgesel Bütünleşme”, **9. Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi**, 20-28 Trabzon, 6-11 (2000).

Bıyıklı, H., “Yanlış Kullanılan Suç Sözcükleri: Müessir Fiil-Darp, Yağma-Gasp”, *Çağın Polisi Dergisi*, 8: 9-11 (2002).

Anjoc, S., Wilburn, R., “Crime Prevention through Environmental Design: The Art of Creating Safe Places”, *Florida Department of Community Affair; Growth Management*, Florida, 26-32 (2006).

Aslanoğlu, R., A., “Kent, Kimlik ve Küreselleşme”, *Asa kitapevi*, Bursa, 15-30 (1998).

Attorney-General’s Department, “CPTED Site Assessment and Safety Audit, Ramsey Place”, Norlunga Centre Report, *Government of South Australia*, 5-13 (2004),

Block, R. L., Block, C., R., “Space, Place and Crime: Hot Spot Areas and Hot Places of Liquor Related Crime”, *Criminal Justice Press*, USA, 145-183 (1995).

Beavon D.J.K., Brantingham, P.J., Brantingham, P.L., “The Influence of Street Networks on the Patterning of Property Offenses”, *Criminal Justice Press*, U.S.A., 115-149 (1994).

Brantingham, P.J., “Criminality of Place: Crime Generators and Crime Attractors”, *European Journal of Criminal Policy and Research*, 3: 5-26 (1995).

Bursa Büyükşehir Belediyesi, “Şehir Sağlık Profili”, *Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını*, Bursa, 10-25 (2005).

Bursa Büyükşehir Belediyesi, “Kent Sağlık Gelişim Planı”, **Burfaş Ofset Basım**, Bursa, 10-35 (2003).

Bursa Emniyet Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, 2006 Yılı Osmangazi İlçesi’ne Ait Mahalle Bazındaki Kentsel Suç Verileri, Bursa.

Bursa Osmangazi Belediyesi, “Osmangazi Belediyesi Stratejik Planı 2006-2009 Raporu”, **Bursa Osmangazi Belediyesi Yayını**, Bursa 3-17 (2006).

Candemir, E., “Kriminolojide Suç Ekolojisi Kavramı ve Suç Haritalama Metodu”, **Akademik Bakış**, 18: 26-30 (2002).

Clarke, R. V. G., Gladstone, F. J., Sturman, A., Wilson, S., “Tackling Vandalism”, Rep. No. 47, **HMSO**, London, 30-55 (1978).

Clarke, R. V., Eck, J., E., “Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Steps”, **Community-Oriented Policing Services (COPS), Department of Justice USA**, 19-91. (2005).

Cohen, L. E., Felson, M., “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach”, **American Sociological Review**, 44 (4): 588-608 (1979).

Cozens, P.M., “Sustainable Urban Development and Crime Prevention Through Environmental Design for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century”, **Cities**, 19 (2): 129-137 (2002).

Demirbaş, “Kriminoloji”, **Seçkin Yay.**, Ankara, 313-320 (2001).

Dijk, J.V., Manchin, R., Kesteren, J.V., Nevala, S., Hideg, G., “The Burden of Crime in the EU; A Comparative Analysis of the European Crime And Safety Survey”, **European Union ICS Report**, 18-86 (2005).

Ditton, J., Chadee, D., “People’s Perceptions of Their Likely Future Risk of Criminal Victimization”, **Brit. J. Criminol**, 46: 505–518 (2006).

Dönmezer, S., “Kriminoloji,” **Beta Yayınları**, İstanbul, 45-67 (1994).

Düzgün H.S.B., Erdogan, A., “Mekan ve Suç: Suç Haritalaması ve Diğer Analitik Yaklaşımlar”, **Polis Dergisi**, 9: 483-490 (2003).

Emniyet Genel Müdürlüğü AKKM Dairesi Başkanlığı, 2000-2006 Yılları Arası Türkiye Geneli Polis Sorumluluk Alanında Meydana Gelen Şahsa ve Mala Karşı İşlenen Asayiş Olaylarının Suç Türlerine Göre Dağılımı İstatistikleri, Ankara.

Emniyet Genel Müdürlüğü APK Dairesi Başkanlığı, “Suç ve Suçlu Profili-I”, **Emniyet Genel Müdürlüğü Basım Evi**, Yayın No. 161, Ankara, 10-60 (2001).

Emniyet Genel Müdürlüğü APK Dairesi Başkanlığı, “Suç ve Suçlu Profili-II”, **Emniyet Genel Müdürlüğü Basım Evi**, Yayın No. 160, Ankara, 20-55 (2002).

Erkan, N.Ç., “Kent Güvenliği Konusunda Dikkate Alınmayan Suç; Vandalizm”, **Bursa Kent ve Sağlık Sempozyumu**, Ankara, 275 (2006).

Frevel, B., “Urban Safety”, **German Policy Studies**, 3 (1): 1-18 (2006).

Gillin, J.L., “The Paroling of Prisoners Sentenced to Jails with Special Reference to the Situation in Wisconsin”, **Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology**, 6 (5): 684-688 (1916).

Government of South Australia Crime Prevention Unit (a), “Module I: An Introduction to CPTED”, **CPTED Essential Training Course CD**, 5-22 Australia (2005).

Government of South Australia Crime Prevention Unit (b), “Module II: CPTED Concepts”, **CPTED Essential Training Course CD**, 2-18 Australia (2005).

Greene, M., “Urban Safety in Residential Areas”, **World Bank Urban Research Symposium**, Washington D.C., 203-219 (2003).

Gümüş, E., “Crime in Urban Areas: An Empirical Investigation”, **Akdeniz I.I.B.F Dergisi**, 4 (7): 98-109 (2004).

Hancı, İ., Çocuk suçluluğuna yol açan sosyal bir yara; “İç Göçler ve Çarpık Kentleşme”, **Hekim ve Yaşam İzmir Tabip Odası Bülteni**, 6: 24-28 (1999).

Harries, K., “Extreme Spatial Variations in Crime Density in Baltimore Country, MD”, **Geoforum**, 37 (3): 404-416 (2005).

Harvey, S., “Literature Review: Police Practice in Reducing Residential Burglary”, Research on the effectiveness of Police Practice in Reducing Residential Burglary Report 3, **Ministry of Justice Publishes**, New Zealand, 19-59 (2005).

Hogan, J., “Understanding Crime-I: The Theories of Undercontrol”, **Modern Criminology Publishes**, 23-58 (1985).

İçli, T.G., “Kriminoloji”, **Martı Yayınları**, Ankara, 74-113 (2004).

Jacobs., J., “The Death and Life of Great American Cities”, **New York: Random House**, New York, 39-122 (1961).

Jensen, G. F., “Criminology; Historical Development”, Encyclopedia of Criminology, Richard A. Wright (Editor), **Fitzroy Dearborn Publishers**, Chicago, 2-18 (2003).

Kızmaz, Z., “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (2): 149-174 (2005).

Lab, S.P., “Crime Prevention; Approaches, Practices and Evaluations”, *Anderson Publishing co.*, OH, 25-73 (2000).

Light, R., Nee, C., Ingham, H., “Car theft: The Offender's Perspective”, *Home Office Research and Planning Unit*, London, 7-53 (1993).

Lynch, K., “The Image of the City”, *The MIT Press*, Cambridge, 46-91 (1960).

Moser, C.O.N., “Urban Violence and Insecurity: an Introductory Road Map”, *Environment&Urbanization*, 16 (2): 1-6 (2004).

Moughtin, C., Cuesta, R., Sarris, C., Signoretta, P., “Urban Design; Method and Techniques”, Second Edition, *Architectural Press*, Oxford, 73-183 (2003).

Murray, A., T., McGuffog, I., Western, J.S., Mullins, P., (2001), “Exploratory Spatial Data Analysis Techniques for Examining Urban Crime”, *The Centre for Crime and Justice Studies*, 41: 309-329.

Nasar, J. L., Jones, K., (1997), “Landscapes of Fear and Stress”, *Environment and Behavior*, 29 (3): 291-323.

Newman, O., “Creating Defensible Space”, *Institute for Community Design Analysis; U.S Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research*, U.S., 9-81 (1996).

Norberg Shulz, C., “The Concept of Dwelling: On the Way to Figurative Architecture Rizzoli”, *Rizzoli International Publications*, New York., 7-89 (1985).

Özek, Ç. “Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar”, *Şehirleşmenin Dogurdugu Ceza Adaleti Sempozyumu*, İstanbul: İ.Ü.H.F.C.H.K.E. Yayını. 15-87 (1973).

Ratcliffe, H., J., “A Quantative Saptial Study of the Impact of Canberra’s Unique Geography on Residential Burglary Offenders”, *Final Report of Criminology Research Council Grant Project; No.CRC 17/00-01*, 20-39 (2001).

Rich, F. T., “The Use of Computerized Mapping in Crime Control and Prevention Programs”, *Report of National Institute of Justice; Research in Action*, 2-12 (1995).

Robert, P., Pottier, M., “Crime et Securite; l’etat des savoirs”, Ed. La Découverte, Çeviren: Veysel Er, *Polis Dergisi*, 39: 13-24 (2002).

Robinson, G.M., "Methods and Techniques in Human Geography", *John Wiley & Sons*, Chichester, 55-120 (1998),

Robinson B., "The Theoretical Development of 'CPTED' 25 Years of Responses to C.Ray Jeffery" *Advances in Criminological Theory, New Brunswick: Transaction Books*, USA, 8-41 (1999).

Sampson, R. J., Groves, W. B., "Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory", *The American Journal of Sociology*, 94 (4): 774-802. (1989).

Schoon, N., "The Chosen City", *Spon Press*, London, 83-95, 195-217 (2001).

Scottish Executive Development Department, "Designing Safer Place", *Crown Copyright*, Scotland, 5-24 (2006).

Sellin, T., "Culture Conflict and Crime", *American Sociological Review*, 4 (5): 720-721 (1939).

Sessar, K., Herrmann, H., Keller, W., Weinrich, M., Breckner, I., "Insecurities in European Cities; Crime-Related Fear Within the Context of New Anxieties and Community-Based Crime Prevention", *Final Report of European Commission within the 5th Framework Programme*, 7-29 (2004).

Sheldon, K., "The Home Range: Topographical & Psychological Influences on the Target Selection of House Burglars", *Liverpool Hope University 1998-99 Library Articles*, 1: 7-21 (1998).

Shelley, L. I., "Crime and Modernization: the Impact of Industrialization and Urbanization on Crime", *Social Forces*, 62 (4): 1117-1119 (1984).

Sokullu, F., "Kriminoloji", *Beta Basım Yayın*, İstanbul, 90-180 (2004).

Strohecker, C., "Toward a Developmental Image of the City: Design Trough Visual, Spatial, and Mathematical Reasoning", *International Conference on Visual and Spatial Reasoning in Design; University of Sydney*, 33-50 (1999).

Thorns, D.C., "The Transformation of Cities; Urban Theory and Urban Life", *Palgrave Macmillan Publishes*, Australia, 160-180 (2002).

T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, "Türkiye İstatistik Yıllığı", *TUİK Yayınları*, Ankara, 29-57 (1990).

T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, "Türkiye İstatistik Yıllığı", *TUİK Yayınları*, Ankara, 27-59 (1995).

T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, “Genel Nüfus Sayımı ve Göç İstatistikleri”, **TUİK Yayınları**, Ankara, 20-65 (2000).

T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, “Sosyo-Ekonomik Göstergeler”, **TUİK Yayınları**, Ankara, 26-60 (2003).

T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, “İstatistik Göstergeler”, **TUİK Yayınları**, Ankara, 18-65 (2006).

T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”, **DPT Yayını**, Ankara, 8-45 (2003).

United Nations Centre For Human Settlements, “Urban Society Security”, The State Of World Cities Report, **HABITAT Publications Unit**, Nairobi-Kenya, 56-58 (2001).

United Nations-HABITAT, “The Safer Cities Programme; Making Cities Safer From Crime”, **UN-Habitat (United Nations Human Settlements Programme) Publishes**, Nairobi-Kenya, 2-25 (2005).

Utku, E., “Kentleşme ve Suç”, **Adalet Dergisi**, 91 (5): 36-45 (2000).

Vanderschueren, F., “From Violence to Justice and Security in Cities”, **Environment and Urbanization**, 8 (1): 93-112. (1996).

Wekerle, G.R., Whitzman, C., “Safe Cities: Guidelines for Planning, Design and Management”, **A Division of International Thomson Publishing, Inc.**, U.S.A., 5-25 (1995).

Wilson, P.R., Geason, S., “Designing Out Crime: Crime Prevention Through Environmental Design”, **Australian Institute of Criminology**, Canberra, 12-47 (1989).

Wilson, J., Q., Kelling, G., L., “The Police and Neighbourhood Safety; Broken Windows”, **Atlantic Monthly**, 29-38 (1982).

Wright, R., Decker, S., “Armed Robbers in Action: Stickups and Street Life Culture”, **Northeastern University Press**, Boston, 32-129 (1997).

Yılmaz, A., Günayergün, S., “Türkiye’de Şehir Asayiş Suçları: Dağılışı ve Başlıca Özellikleri”, **Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi**, 170 (35): 230-250 (2006).

Yılmaz, İ., “Şehir Suçlarının Önlenmesi; Yerel Yönetimler İçin Bir Rehber”, **Emniyet Genel Müdürlüğü APK Dairesi Başkanlığı Yayını**, Ankara, 12-30 (2005).

Zeybek, C., “Yeni Ceza Adalet Sisteminde Suçların Delillendirilmesi Bakımından Polisin Yetkileri ve Sınırlılıklar”, *Çağın Polisi Dergisi*, 60: 59-63 (2006).

Zaidi, S.A., “Urban Safety and Crime Prevention”, *UNCSHS (Habitat) Regional Symposium On Urban Poverty*, Asia Fukuoka, 17 (1998).

İnternet: Ankara Ticaret Odası, “Suç Terörünün Bilançosu Raporu” <http://www.atonet.org.tr/> (2008).

İnternet: Aucklandcity Government, “CPTED” <http://www.aucklandcity.govt.nz/auckland/introduction/safer/cpted/7.asp> (2007).

İnternet: Brantingham, P., “Daily Urban Crime and Disorder, Is There a SimpleSolution?”, *Harvard International Review*, Online Articles (2006) <http://hir.harvard.edu/articles/1432/> (2006).

İnternet: Bursa Valiliği, “Bursa İli Hakkında” <http://www.bursa.gov.tr/> (2007)

İnternet: Cambridge University “Crime Disorder and Fear of Crime” <http://www.geog.cam.ac.uk/research/projects/crimedisorder/> (2007)

İnternet: Clarke, R. V., “Theoretical Background to Crime Prevention Through Environmental Design and Situational Prevention”, Conference on Designing Out Crime: Crime Prevention Through Environmental Design, Sydney (1989) <http://www.aic.gov.au/conferences/cpted/clarke.pdf> (2006).

İnternet: Crime Prevention Unit (a), “Crime Pattern Theory”, *Fact Sheet of Justice Strategy Division Department of Justice*, South Australia; <http://cpu.sa.gov.au> (2005).

İnternet: Crime Prevention Unit (b), “Broken Windows Theory”, *Fact Sheet of Justice Strategy Division Department of Justice*, South Australia; <http://cpu.sa.gov.au> (2005).

İnternet: Friedman, A., “A Fear That the Jobless will Become the Lawless”, International Herald Tirubune Online Articles (IHT), USA (1994) <http://www.iht.com/articles> (2007).

İnternet: Özyaba, M., “Avrupa ile Uyumlanmada Sağlıklı Kent Yapısı ve Bursa Örneği”, Online Makaleler (2002) <http://www.kentli.org/makaleler> (2007).

İnternet: Dallas City Hall, “Interactive Crime Map of Dallas” <http://maps.dallascityhall.com/> (2007).

İnternet: Türkiye İstatistik Kurumu, “Türkiye Geneli Nüfus Projeksiyonları” http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11 (2007).

Internet: Zahn, D., "Safe by Design: Leaving CPTED Behind", FCN Annual Meeting, Florida, (2005)
http://www.flcpted.org/ordinances/safebydesign_leavingcptedbehind.pdf (2007).

Internet: Zhang, H., "A Spatial Analysis of Neighbourhood Crime in Omaha, Nebraska Using Alternative Measures of Crime Rates", Internet Journal of Criminology; <http://www.internetjournalofcriminology.com/> (2007).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ATAÇ Ela
 Uyruğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 05.10.1982 Bursa
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (312) 234 74 00/2755
 Faks : 0 (312) 230 84 34
 e-mail : elaatac@gazi.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi/ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	2005
Lise	Bursa Milli Piyango Anadolu Lisesi	2001

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2005-2008	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce, Almanca

Yayınlar

1. EKE, F., ATAÇ, E., “Toplumsal ve Politik Değişimler Işığında Kıyı Mevzuatının Gelişimi”, *Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi*, Ankara, 51-59 (2008).

2. ATAÇ, E., "Risk Toplumunda Kentsel Mekanda Güvenlik", Toplumsal Sorunlara Sosyolojik Bakışlar, *Asil Yay. Dağıtım*, Ankara, 112-134 (2007).
3. ATAÇ, E., "Suçun Kentsel Mekandaki Algısı; Güvensizlik Hissi", *TMMOB Mimarlar Odası Bülteni; Kent ve Suç Dosyası*, 55: 16-24 (2007).
4. ATAÇ, E., "Gelişen Kentlerin Verimli Toprak Kayıpları", Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınevi*, Ankara, 137-151 (2007).
5. EKE, F., ATAÇ, E., "Türkiye'de Kentsel Yoksulluk ve Yoksunluğa Bağlı Evsizlik Problemi; Sokak Çocukları ve Evsiz Çocuklar, İstanbul Örneği", *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı*, 50 (2007).
6. EKE F., ATAÇ E. "Kentsel Mekanlarda Kaybedilen Doğal Değerler: Bursa Ovası ve Atatürk Orman Çiftliği Örnekleri", *Uluslararası Bursa Kent ve Sağlık Sempozyumu*, 204-205 (2006),
7. ATAÇ E. "Siyasal ve Toplumsal Yapıdaki Değişimin Kentler ve Mimarlık Üzerine Etkileri: 1950-1960 Dönemi Örneği", *Bursa 18. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, 3-12 (2006).
8. ATAÇ, E., ŞANLI, T. "Sibercoğrafya ve Erişilebilirlik" (Prof.Dr. Orhan Kuntay'ın "Erişilebilirlik" yazısı içerisinde), *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*, 35: 76-84 (2006).
9. KARAASLAN Ş., ATAÇ E. "Antakya Kenti Olası Gelişme Senaryoları ve Kentsel Sit Alanına Etkisi", *I.Uluslararası Antakya Sempozyumu*, Antakya (2005),
10. ATAÇ E. "Plancı Adaylarının Ankara Düşleri" yayını içerisinde Ulus-Hacıbayram Camii ve Çevresi ile Hükümet Meydanı'nı kapsayan alanda hazırlanan Koruma Projesinin plan, maket ve açıklamalı sunuşu, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni*, 24: 33 (2004).

Ödüller

1. GÜZEY, Ö., GÜLTEKİN, N., KIRSAÇLIOĞLU, O., AKSOY, E., ATAÇ, E., “Divided Cities in Europe: Spatial Characteristics of Social Exclusion of the Immigrant Youths”, adlı Proje Avrupa Birliği FP 7-SSH-2007-1’e sunulmuş ve ilk elemenden geçerek TÜBİTAK tarafından ödüllendirilmiştir (2007).

2. ATAÇ, E., TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, Türkiye’de Yer Alan Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri Bitirme Projeleri Yarışmasında “İskenderun Demir-Çelik Fabrikası Proses Değişikliğinin Kente Etkisi” Başlıklı Proje, Rapor ve Posterli katılımı 1.Mansiyon Ödülü ile ödüllendirilmiştir (2005).

Araştırma Projeleri

1. Bursiye - TUBİTAK "Bölünmüş Kentte Kimlik Odakları: Hollanda'da Yaşayan Türklerde Sosyal Dayanışma ve Uyum Davranışlarıyla Biçimlenen Mekansal Ayırışma/Toplanma" 107K99 Kodlu Araştırma Projesi (Güzey, Ö., Gültekin, N., Kırışaçoğlu, O.) (2007-Devam ediyor)

2. GÜLTEKİN, N., GÜZEY, Ö., KIRSAÇLIOĞLU, O., AKSOY, E., ATAÇ, E., 06/2007-47 kodlu, “Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Toplum Katılımı: (Çingene) Mahalleleri” adlı K-BAP projesi (2007-Devam ediyor).

Sertifikalar

1. Katılım Sertifikası, "Club of Vienna Seminar for Practitioners, Decision makers, Consultants, Towards a Sustainable Transport and Urban Future", Ankara (2007).